

VALSTS ATBALSTS PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAI – VALSTISKS VAI PERSONISKS IEGUVUMS

Rīga 2023

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

“Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums”

Lietderības revīzija “Vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus un atbilst darba tirgus vajadzībām?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 15.08.2022. revīzijas grafiku Nr. 2.4.1–28/2022.

Revīzijas ziņojums apstiprināts ar Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 01.11.2023. lēmumu Nr. 2.4.1–28/2022.

Vāka noformējumā izmantots attēls no tīmekļa vietnes www.depositphotos.com, *Man adjust glasses to read on computer monitor*, autors simonapilolla, ID 657507106.

Cienījamais lasītāj!

Valsts konkurētspējas pamatā ir izglītoti un prasmīgi cilvēki. Mūdienu mainīgajā vidē sākotnēji iegūtā izglītība aizvien biežāk nav pietiekama un atbilstoša darba tirgus prasībām visa mūža garumā. Tāpēc pieaugušie var un viņiem vajag atgriezties izglītības procesā, lai pilnveidotu esošās vai apgūtu jaunas zināšanas un prasmes, tajā skaitā iegūtu profesionālo kvalifikāciju.

Pašlaik valsts nodrošina pieaugušajiem iespēju apgūt darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes un mazināt bezdarba risku galvenokārt Izglītības un zinātnes ministrijas un Labklājības ministrijas atbildībā esošo Eiropas Savienības fondu projektu ietvaros. 2014.–2020.gada plānošanas periodā tos īstenoja Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA) un Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA).

Šo projektu galvenais mērķis ir viens – veicināt to cilvēku konkurētspēju darba tirgū, kuriem trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kuriem tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm nebūs pietiekamas nākotnē. Mērķgrupas galvenokārt atšķir tikai nodarbinātības fakts: NVA nodrošina mācības bezdarbniekiem un darba meklētājiem, bet VIAA – nodarbinātām personām, tajā skaitā bezdarba riskam pakļautajām personām. No 2022.gada

bezdarba riskam pakļautajām personām mācības nodrošina arī NVA.

Tāpēc revīzijā vērtējam, vai ir izvēlēts labākais risinājums šo projektu īstenošanai, secinot, ka ierobežotos finanšu līdzekļus ir iespējams izlietot labāk – tā, lai ne tikai mācību dalībnieki katrs individuāli, bet arī valsts kopumā no tiem iegūtu vairāk.

Pateicamies par sadarbību Labklājības ministrijai un tās padotības iestādei NVA, Izglītības un zinātnes ministrijai un tās padotības iestādei VIAA, Ekonomikas ministrijai, visām pašvaldībām, Kurzemes, Vidzemes un Rīgas plānošanas reģioniem, kā arī Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijai, kas sniedza informāciju par pieaugušo izglītības sistēmu Igaunijā.

Īpašs paldies par sniegto atbalstu un domapmaiņu Latvijas Bankai un jomas profesionāliem – biedrībai “Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība”, Latvijas Darba devēju konfederācijai, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai, kā arī izglītības iestādēm, kuras atsaucās aicinājumam sniegt savu vērtējumu par jomas problēmām.

Cieņā
departamenta direktore

Maija Āboliņa

Saturs

Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Būtiskākie ieteikumi.....	13
Ziņojuma struktūra	14
Vispārīga izpratne par revidējamās jomas galvenajiem jēdzieniem un raksturojošiem rādītājiem	15
Kas ir pieaugušo izglītība?	15
Kādas izglītības programmas persona var apgūt pieaugušo izglītības ietvaros?.....	15
Kādi ir pieaugušo izglītības mērķi, un kā tie tiek mērīti?.....	18
Kādas institūcijas ir iesaistītas pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā?	20
Kā valstī tiek finansēta pieaugušo izglītība?	23
Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi	26
1. Vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām?	26
Kā tiek noteiktas darba tirgus vajadzības?.....	26
Kā NVA un VIAA nosaka mācību vajadzības?	28
Vai mācību vajadzību noteikšanā tiek ņemtas vērā reģionu vajadzības?	33
Kāda ir starptautiskā prakse mācību vajadzību noteikšanā?.....	35
Kādas reformas ir pieteiktas mācību vajadzību noteikšanā?	36
Ieteikums	37
2. Vai pieaugušo mācību mērķgrupas ir plānotas, lai sasniegtu izvirzītos mērķus?.....	38
Vai un kādas mērķgrupas ir noteiktas politikas plānošanas dokumentos?	38
Vai un kādas mērķgrupas ir noteiktas NVA un VIAA projektos?	39
Ieteikums	44
3. Vai atbildīgo institūciju darbības ir pietiekamas nepieciešamo mērķgrupu iesaistē?	45
Kādas komunikācijas aktivitātes tiek veiktas iedzīvotāju informēšanai?	45
Vai iedzīvotāju uzrunāšanā tiek iesaistītas pašvaldības?	46

Vai NVA un VIAA darbības ir vērstas uz to, lai mācībās iesaistītu personas, kurām tās ir nepieciešamas?	47
Kādus rezultātus NVA un VIAA ir izdevies sasniegt mērķgrupu iesaistē?	51
Kāda ir starptautiskā prakse personu iesaistei pieaugušo izglītībā?	57
Ieteikums	59
4. Vai pieaugušo mācības ir veicinājušas personu konkurētspēju darba tirgū?	60
Kādas izglītības programmas projektos personām bija pieejamas un tika nodrošinātas?	60
Kādas izglītības programmas netika īstenotas?	64
Vai mācībās iegūtajām zināšanām ir ietekme uz personu nodarbinātību?	67
Ieteikumi	80
5. Vai pieaugušo izglītība tiek organizēta produktīvi?	81
Vai NVA un VIAA funkcijas pieaugušo izglītības jomā ir skaidri un pamatoti nodalītas?	81
Vai būtiski atšķiras projektu faktiskā īstenošana?	84
Vai pieaugušo izglītības īstenošanai novirzītie resursi tiek optimāli izmantoti?	93
Ieteikums	95
Priekšlikumi	95
Ieteikums	96
Nozaru ministriju viedoklis par ziņojumu	97
Labklājības ministrijas viedoklis	97
Ekonomikas ministrijas viedoklis	99
Izglītības un zinātnes ministrijas viedoklis	100
Informācija par revīziju	104
Pielikums	116
Atsauces	117

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Revīzijā konstatētais ir ļāvis secināt, ka pašlaik Latvijā pieaugušo izglītība netiek organizēta tā, lai Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) un Valsts izglītības attīstības aģentūras (VIAA) īstenoto projektu¹ līdzekļi, kas ir galvenais instruments, kā valsts ir radusi iespēju pieaugušajiem apgūt darba tirgum nepieciešamās prasmes un mazināt bezdarba risku, tiek izlietoti vislabākajā iespējamajā veidā un sniedz visaugstāko pievienoto vērtību ne tikai mācību dalībniekiem, bet valsts konkurētspējai kopumā.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm vismaz 17,9 milj. *euro* projektu finansējuma varēja izlietot produktīvāk, panākot ne tikai mācību dalībnieku konkurētspēju darba tirgū, bet arī palielināt ietekmi uz kopējo valsts cilvēkkapitāla produktivitāti un valsts ekonomisko attīstību:

- ❖ ja mācības būtu mērķtiecīgi plānotas tām personām, kurām tās ir nepieciešamas kvalifikācijas iegūšanai vai paaugstināšanai, lai palielinātu konkurētspēju darba tirgū un mazinātu bezdarba risku, un
- ❖ ja novērstu, ka divas iestādes veic pēc būtības vienas un tās pašas darbības, tā optimizējot projektu administrēšanas procesu un samazinot birokrātisko slogu.

Revidenti uzsver, ka 2022. gadā Latvijā vairāk nekā 294 tūkst. personu vecumā no 25 līdz 64 gadiem bija darba tirgus prasībām nepietiekams izglītības līmenis, bet par NVA un VIAA projektu finansējumu 164,3 milj. *euro*, kuru galvenais mērķis ir veicināt tieši šo personu konkurētspēju darba tirgū, laikā līdz 2023. gada beigām bija iespējams apmācīt aptuveni 192 tūkst. personu.

Tāpēc bija īpaši svarīgi, lai katrs *euro* projektos tiek izlietots jēgpilni, mācībās iesaistot tos cilvēkus, kuriem tas visvairāk ir nepieciešams.

Pieaugušo mācību plānošana

Lai pieaugušos apmācītu tajās nozarēs, kurās tas ir nepieciešams atbilstoši darba tirgus vajadzībām, pirmkārt, ir jānosaka nozares, kurās trūkst zinošu un kvalificētu darbinieku un kurās tie būs nepieciešami nākotnē.

Galvenais instruments, kas ļauj noteikt darba tirgus vajadzības un parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un riskus nākotnē, ir darba tirgus prognozes, par kuru izstrādi ir atbildīgas divas institūcijas – Ekonomikas ministrija (izstrādā valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa darba tirgus prognozes) un Labklājības ministrijas padotībā esošā NVA (izstrādā īstermiņa darba tirgus prognozes, tajā skaitā veic darba devēju aptauju).

Revīzijā, vērtējot, kā NVA un VIAA nosaka pieaugušajiem nepieciešamās mācības, ir konstatēts, ka kopumā pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas principi NVA un VIAA būtiski neatšķiras – abās

iestādēs mācības tiek plānotas, ņemot vērā darba tirgus vajadzības. Tomēr mācību vajadzību noteikšanai katra iestāde iegulda būtiskus resursus. Turklāt katrai iestādei mācību vajadzību sarakstus apstiprina arī sava uzraugošā komisija, kuru sastāvs būtiski neatšķiras.

Revidentu vērtējumā, tas, ka katrai iestādei ir nepieciešams ieguldīt būtiskus resursus darba tirgus vajadzību analīzē, ir saistīts ar to, ka Ekonomikas ministrijas veidotās ilgtermiņa un vidēja termiņa darba tirgus prognozes, kas ir galvenais informācijas avots darba tirgus tendenču noteikšanai, nav pietiekami detalizētas, lai no tām varētu noteikt konkrētas profesijas, kuru apguvei ir nepieciešamas mācības pieaugušajiem. Turklāt pēc to sagatavošanas tās netiek vienoti un regulāri analizētas arī nozaru ekspertu līmenī, lai iegūtos rezultātus interpretētu atbilstoši nozaru vajadzībām. Tāpēc šādas darbības, izstrādājot un apstiprinot mācību vajadzību sarakstus, ir jāveic gan NVA, gan VIAA, jo katra no tām ir atbildīga, lai tās īstenotās mācības atbilstu darba tirgus pieprasījumam.

Salīdzinājumam Igaunijā, kurā ir labāki rezultāti pieaugušo izglītības jomā, šis process ir vienots, proti, mācību vajadzību noteikšanai ir izveidota darbaspēka nepieciešamības uzraudzības, prognozēšanas un atgriezeniskās saites koordinācijas sistēma (OSKA), kuru izmantojot regulāri un sistemātiski tiek noteikts tautsaimniecībai nepieciešamais darbaspēks un tā prasmes nākamajiem 10 gadiem. Šo sistēmu revīzijā atzinīgi novērtēja arī Latvijas Darba devēju konfederācija, kas Latvijā koordinē darbu 11 nozaru ekspertu padomēs, kuru mērķis ir sekmēt izglītības atbilstību nozaru vajadzībām.

Revidentu vērtējumā, mācību vajadzību noteikšanas procesu varētu uzlabot arī Latvijā, ja to konsolidētu un līdzīgi kā Igaunijā integrētu darba tirgus prognozēšanas sistēmā, nodrošinot, ka process ir vienots un analītiski pamatots un netiek veikts katrā institūcijā atsevišķi.

Mērķgrupu noteikšana

Nākamais būtiskais solis ir pieaugušo mācības nodrošināt tām mērķgrupām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

Tāpēc ir būtiski, lai valsts izvirza atbilstošus mērķus, politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus tieši šo personu iesaistei mācībās un lai NVA un VIAA mācības tām nodrošina primāri, pārējām personām atbalstu plānojot tikai tad, kad ir apmierinātas prioritāro mērķgrupu vajadzības.

Revīzijā konstatēts, ka pašlaik politikas plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupa ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem, kā sasniedzamo rezultātu norādot kopējo iedzīvotāju iesaistes līmeni mācībās², nevis to, ko valsts vēlas sasniegt ar šo iedzīvotāju iesaisti.

Savukārt NVA un VIAA projektos ir definētas arī prioritārās mērķgrupas, kurām konkurētspējas paaugstināšanai mācības ir nepieciešamas visvairāk – cilvēki ar invaliditāti, personas ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni, nodarbinātie, kuri sasnieguši 50 gadu vecumu, un sociālā riska grupu nodarbinātie. Tomēr lielākoties tās ir noteiktas formāli, nevis lai atbalstu fokusētu uz tām.

Ne visām prioritārajām mērķgrupām ir noteikti projekta iznākuma rādītāji, lai raksturotu to plānoto iesaisti mācībās. Piemēram, NVA projektā nav noteikts iesaistes rādītājs bezdarbniekiem, kuriem ir zems un

darba tirgus prasībām neatbilstošs prasmju un kvalifikācijas līmenis, un bezdarba riskam pakļautajām personām, kurām ir noteikta invaliditāte, bet VIAA projektā rādītājs nav noteikts personām no 45 gadu vecuma ar zemu izglītības līmeni un sociālā riska grupu nodarbinātajiem, jo pašai iestādei nemaz nav skaidrs, kuras personas šajā grupā ietilpst.

Savukārt, ja rādītājs ir noteikts, tas ir pārāk zems, salīdzinot ar kopējo projekta mērķgrupu. Piemēram, VIAA projektā bija plānots iesaistīt tikai 19 734 nodarbinātos ar zemu vai darba tirgus prasībām nepietiekamu izglītības līmeni, kas ir ceturtdaļa no visiem plānotajiem projekta dalībniekiem, lai gan 2022. gadā valstī bija vairāk nekā 201,4 tūkst. nodarbināto personu, kas atbilst šai mērķgrupai.

Revidenti vērs uzmanību, ka Igaunijā, kurā pieaugušo ar profesionālo kvalifikāciju īpatsvars ir augstāks un 2022. gadā sasniedza pat 74,8 %, jau ilgstoši politikas plānošanas dokumentos ir izvirzīts mērķis palielināt pieaugušo ar profesionālo kvalifikāciju īpatsvaru, līdz 2035. gadam plānojot sasniegt pat 80 %³. Lai gan Latvijā šis rādītājs 2022. gadā bija par 4,2 procentpunktiem zemāks, tomēr, sasniedzot kaut vai tādu rādītāju, kāds Igaunijai bija 2022. gadā, personu ar iegūtu profesionālo kvalifikāciju skaits Latvijā palielinātos vēl par aptuveni 42 tūkst.

Mērķgrupu faktiskā iesaiste

Tā kā projektu mērķu sasniegšanas rādītāji galvenokārt raksturo tikai mācībās iesaistīto dalībnieku skaitu, gan NVA, gan VIAA projektā tie arī ir sasniegti, jo mācībās iesaistās plānotais personu skaits. Tomēr to personu iesaistes līmenis, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju un kas ir galvenā mērķgrupa, lai sasniegtu projektu mērķus, ir zems.

No visām 95 659 personām, kuras revidējamā laikā iesaistījās NVA un VIAA projektu mācībās, tikai 26 392 personas jeb 28 % bija ar zemu izglītības līmeni.

Revīzijā, vērtējot šo personu iesaisti katrā projektā, ir konstatēts, ka augstāki iesaistes rādītāji ir NVA.

Revidentu vērtējumā, tas galvenokārt ir saistīts ar to, ka NVA darbība pēc būtības ir vērsta uz to, lai tās galveno mērķgrupu – bezdarbniekus – atgrieztu darba tirgū, un viens no priekšnoteikumiem tam ir darba tirgus vajadzībām atbilstoša kvalifikācija un prasmes.

NVA personu par mācību iespējām informē, piešķirot bezdarbnieka statusu un individuāli komunicējot ar to visā šī statusa laikā. Lai noteiktu personai piemērotākos nodarbinātības veicināšanas pasākumus, tajā skaitā nepieciešamās mācības, NVA arī izvērtē bezdarbnieka vajadzības un spējas. Piemēram, profesionālās tālākizglītības programmu apguvi iesaka tikai tiem bezdarbniekiem, kuri nav ieguvuši profesionālo kvalifikāciju, bet personām ar augstu izglītības līmeni galvenokārt piedāvā apgūt caurviju – valodu un digitālās – prasmes.

NVA projektā laikā no 2019. līdz 2022. gadam 39 % dalībnieku bija ar zemu izglītības līmeni.

Savukārt bezdarba riskam pakļauto personu informēšanai un iesaistei īpaši mehānismi nav izveidoti. Galvenais komunikācijas rīks šo personu informēšanai ir iestādes tīmekļa vietne, un netiek veikts padziļināts izvērtējums, kādas mācības bezdarba riskam pakļautajai personai ir nepieciešamas un piemērotas. Revidentu vērtējumā, kamēr NVA bezdarba riskam pakļautajām personām galvenokārt nodrošina tikai dažādas caurviju prasmes (valodas vai digitālās prasmes), papildu izvērtējums visos gadījumos arī nav nepieciešams. Tomēr, ja šai mērķgrupai tiks nodrošināts jau plašāks mācību klāsts, NVA ir jāatrod veidi, kā arī bezdarba riskam pakļauto personu mācību vēlmes saskaņot ar darba tirgus vajadzībām.

Turpretim VIAA projektā aktivitātes iedzīvotāju informēšanai galvenokārt notika tikai digitālajā vidē un bija vērstas uz visiem iedzīvotājiem, nevis lai sasniegtu un mācībās iesaistītu tieši personas ar zemu izglītības līmeni. Mācības tika nodrošinātas jebkuram nodarbinātajam, kurš ir sasniedzis 25 gadu vecumu un kurš par tām bija uzzinājis un pieteicies dalībai, uzskatot, ka persona pati labāk zina, vai un kādas mācības tai ir nepieciešamas. VIAA neveica mērķtiecīgas darbības arī projektā definēto prioritāro mērķgrupu iesaistei.

Revidenti vērš uzmanību: jau 2020. gadā veiktajā pētījumā⁴ par nodarbināto ar zemu kvalifikāciju efektīvāku iesaisti VIAA projekta mācībās tika uzsvērts, ka personu ar zemu izglītības līmeni personīga uzrunāšana ir īpaši būtiska un ka to vislabāk var veikt pašvaldības, kas atrodas vistuvāk saviem iedzīvotājiem.

VIAA projektā laikā no 2019. līdz 2022. gadam 19 % dalībnieku bija ar zemu izglītības līmeni.

Lai gan VIAA projektā pašvaldības bija noteiktas kā sadarbības partneri mērķgrupu individuālai uzrunāšanai, šis mehānisms nebija izveidots tā, lai pašvaldības būtu ieinteresētas tajā iesaistīties.

Lielākajā daļā pašvaldību (37 pašvaldībās jeb 86 %) ir noteikta persona, kura ir atbildīga par pieaugušo izglītību. Tomēr lielākoties darbiniekam tie ir noteikti tikai kā papildu pienākumi un galvenokārt ir saistīti ar pašas pašvaldības organizētajām mācībām un dažādiem sabiedrības izglītošanas projektiem, nevis lai veicinātu mērķgrupu iesaisti NVA⁵ un VIAA projektos.

Revidenti vērš uzmanību, ka VIAA projektā pašvaldībām mērķgrupu iesaistei bija paredzēts arī finansējums gandrīz 0,7 milj. euro apmērā. Tomēr no tā tika apgūti tikai nepilni 2 %. 2022. gada beigās neizlietotais finansējums tika pārdalīts citām projekta aktivitātēm, nepārskatot mehānismu, kā to novirzīt prioritāro mērķgrupu uzrunāšanai.

Salīdzinājumam Igaunijā, kurā iedzīvotāju ar zemu izglītības līmeni iesaiste mācībās ir augstāka, iedzīvotāju individuāla uzrunāšana un iesaiste ir nodota nevaldības sektoram, nevis pašvaldībām, kas ir efektīvāk. Turklāt Igaunijā personu ar zemu izglītības līmeni iesaiste mācībās tiek veicināta ar stipendiju piešķiršanu, bet sākotnēji – jau ar visaptverošām komunikācijas kampaņām visas sabiedrības izglītošanai par nepieciešamību iegūt un uzturēt darba tirgus vajadzībām atbilstošu izglītību un prasmes.

Tāpēc arī Latvijas atbildīgajām institūcijām ir nepieciešams pārskatīt mehānismu sabiedrības, un it īpaši iedzīvotāju ar zemu izglītības līmeni, izglītošanai par nepieciešamību iegūt un pilnveidot darba tirgum nepieciešamo izglītību un prasmes, kā arī par iespēju iesaistīties mācībās pieaugušajiem.

Mācību ietekme uz konkurētspēju

Mācībās ir ne tikai jāiesaista atbilstošās mērķgrupas, bet ir būtiski, lai personām ir iespēja apgūt tās izglītības programmas, kas ir apstiprinātas atbilstoši darba tirgus vajadzībām, tās primāri īstenojot tādos izglītības programmu veidos, kuros var iegūt profesionālo kvalifikāciju.

Tomēr NVA un VIAA projekti nav īstenoti tā, lai tajos piedāvātās un faktiski nodrošinātās izglītības programmas visos gadījumos dotu pievienoto vērtību ne tikai mācību dalībniekiem, bet valstij kopumā.

Pirmkārt, gan NVA, gan VIAA projektā tikai 12 % jeb katrs astotais dalībnieks apguva tādu izglītības programmu, kurā var iegūt profesionālo kvalifikāciju, t. i., profesionālās tālākizglītības programmu, kurai ir vistiešākā ietekme uz personas (it īpaši ar zemu izglītības līmeni) nodarbinātību.

Turklāt nozīmīga daļa profesionālās tālākizglītības programmu (NVA projektā – 55 %, bet VIAA projektā aptuveni 73 %) netika īstenotas: lai gan tās bija apstiprinātas, jo attiecīgajās nozarēs prognozēja darbinieku pieprasījumu, neviena izglītības iestāde nepieteicās tās nodrošināt vai arī nebija pietiekama pieaugušo atsaucība tādas apgūt.

Piemēram, VIAA projektā ķīmiskās rūpniecības nozarē četrās projekta kārtās bija īstenota tikai viena no 13 šajā nozarē apstiprinātajām profesionālās tālākizglītības programmām, lai gan saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm līdz 2035. gadam šajā nozarē papildus būs nepieciešamas vairāk nekā 3 tūkst. darbavietu dažādās šīs nozares profesijās.

Revīzijā nav arī konstatēts, ka NVA un VIAA mērķtiecīgi veicinātu to, ka mācību vajadzību sarakstos apstiprinātās izglītības programmas tiek īstenotas. Arī Izglītības un zinātnes ministrija nerada risinājumus, lai tās padotībā esošās valsts profesionālās izglītības iestādes, kurās ir investēti līdzekļi infrastruktūrā, aprīkojumā u. c., īstenotu nozaru pieprasītās izglītības programmas pieaugušajiem.

Otrkārt, arī vismaz 18 486 personas jeb 44 % dalībnieku, kuri mācības pabeidza laikā no 01.01.2019. līdz 30.06.2022., bija izvēlējušies apgūt tādas izglītības programmas, kurām nav ietekmes uz šo personu nodarbinātību, proti, mācības nebija saistītas ar personu jau esošo nodarbošanos vai arī pēc to pabeigšanas nebija izmaiņu personas nodarbinātībā – tām nebija mainījies amats vai profesija/kvalifikācija, kā arī tās nebija uzsākušas saimniecisko darbību ar mācībām saistītā jomā.

Piemēram, VIAA projektā vairākas personas apguva konditora palīga profesiju, lai gan tām bija iegūts maģistra grāds un tās strādāja tādās augstāk kvalificētās profesijās kā jurists, lietvedis, norēķinu administrators u. c.

44 % mācību dalībnieku
apguva izglītības
programmas, kurām nav
ietekmes uz nodarbinātību.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm tikai revīzijā vērtētajām mācībām par trim gadiem, kurām nebija ietekmes uz personu nodarbinātību, projektos tika izlietoti 12,7 milj. *euro*, kurus produktīvāk varēja novirzīt vismaz 10 tūkst. personu ar zemu izglītības līmeni mācībām, kurās tās iegūtu profesionālo kvalifikāciju. Tā šo personu kopējie ienākumi palielinātos vismaz par 44,8 milj. *euro* gadā, bet līdz to pensijas vecuma sasniegšanai – pat par vienu miljardu *euro*. Personas ienākumu pieaugums būtu vismaz par 52 % lielāks nekā tad, ja persona neiegūtu kvalifikāciju un paliktu esošajā profesiju grupā.

Lai gan 23 223 personu, kuras mācības pabeidza laikā no 01.01.2019. līdz 30.06.2022., apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz šo personu nodarbinātību, vismaz 77 % personu jau pirms mācībām bija darba tirgus prasībām atbilstošs izglītības līmenis, t. i., iegūta profesionālā vidējā izglītība vai augstāks izglītības līmenis, un ar mācībām persona pilnveidojās ar esošo profesiju saistītā jomā vai apguva vispārējās digitālās prasmes.

No šīm personām būtisku īpatsvaru (22 %) veido arī augsti atalgoti dažāda līmeņa vadītāji, politikas pārvaldības speciālisti vai noteiktu profesiju pārstāvji, kuru profesionālā pilnveide ir jānodrošina darba devējiem. Šo personu profesionālajai pilnveidei projektos tika izlietoti 1,6 milj. *euro*.

Īpaši izceļama ir profesiju grupa “Rīkotājdirektori un uzņēmumu vadītāji”. Šīs profesiju grupas pārstāvji ir atbildīgi par plašu jautājumu loku, tāpēc 80 % gadījumu tie apguva ar profesionālo darbību saistītās prasmes un zināšanas projektu vadībā, grāmatvedībā, nodokļos, finanšu datu analīzē un pārskatu sagatavošanā, mārketingā u. c. Tomēr parasti šo personu atalgojums būtiski pārsniedz vidējo atalgojumu valstī. Tāpēc, ņemot vērā projektu mērķus un ierobežoto finansējumu, atbildīgajām institūcijām ir jāvērtē, vai šāda līmeņa darbinieku profesionālā pilnveide ir jānodrošina šo projektu ietvaros, ņemot vērā, ka augsta līmeņa vadītāju mācības bija pieejamas arī Ekonomikas ministrijas atbildībā esošajā projektā, kuru īstenoja Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra⁶.

Tāpat VIAA projektā tika īstenotas arī vairākas izglītības programmas tieši pedagogu profesionālajai pilnveidei, kas izskaidro arī augsto pedagogu iesaistes īpatsvaru (16 % dalībnieku). Tomēr attiecībā uz pedagogu profesionālo pilnveidi ir izstrādāts speciāls regulējums un pedagogu profesionālajai pilnveidei ir pieejams valsts, pašvaldību un citu projektu finansējums.

Projektu rezultāti uzskatāmi apliecina: lai nodrošinātu jēgpilnu projektu finansējuma izlietojumu, ir nepieciešams ne tikai precīzi definēt mērķgrupas un panākt lielāku profesionālās tālākizglītības programmu īpatsvaru, nodrošinot, ka tās tiek arī īstenotas, bet ir nepieciešami arī detalizētāki nosacījumi personu iesaistei mācībās, tajā skaitā ierobežojumi, ja personu profesionālajai pilnveidei ir paredzēti citi atbalsta instrumenti.

Revidenti uzsver, ka atbildība par nodarbināto kvalifikācijas uzturēšanu primāri ir noteikta darba devējiem, kuriem ir pieejami arī dažādi atbalsta instrumenti, piemēram, Valsts administrācijas skolas piedāvātās mācības publiskajā sektorā nodarbinātajiem, iespēja komersantiem samazināt nodokļu izdevumus⁷, kā arī jau minētie Ekonomikas ministrijas atbildībā esošie ES fondu projekti komersantu atbalstam un valsts, pašvaldību un projektu finansējums pedagogu profesionālajai pilnveidei.

Pieaugušo izglītības pārvaldības modelis

Ņemot vērā, ka pašlaik par pieaugušo mācību nodrošināšanu ir atbildīga gan Labklājības ministrija, gan Izglītības un zinātnes ministrija un mācības organizē divas šo nozaru iestādes – NVA un VIAA –, revīzijā vērtēts, vai esošais modelis ir produktīvs, tajā skaitā, vai skaidri un pamatoti nodalītas NVA un VIAA funkcijas, tā veicinot gan izvirzīto mērķu sasniegšanu, gan optimāli izmantojot pieejamos resursus.

Revīzijā konstatētais ļauj secināt, ka pašlaik pieaugušo izglītības pārvaldības modelis nav izveidots produktīvi un nav objektīvu šķēršļu, lai pieaugušo mācības nevarētu plānot un organizēt tikai viena iestāde.

Abi projekti – gan NVA, gan VIAA – ir vērsti uz personu konkurētspējas veicināšanu darba tirgū, un to galvenās mērķgrupas atšķir nodarbinātības fakts, kas, revidentu vērtējumā, nav uzskatāms par būtisku atšķirību, jo tas var mainīties – persona jebkurā brīdī var uzsākt vai pārtraukt darba tiesiskās attiecības.

Savukārt mācības bezdarba riskam pakļautajām personām, kas ir viena no būtiskākajām pieaugušo izglītības mērķgrupām un kurā pēc revidentu aplēsēm var tikt ieskaitīts katrs ceturtais Latvijas iedzīvotājs vecumā no 25 līdz 64 gadiem, ir abu iestāžu kompetencē.

Būtiski neatšķiras arī abu projektu faktiskā īstenošana, t. i., pieaugušo mācību organizēšanā neviena iestāde neveic tādas darbības, kuras objektīvi nevarētu iniciēt, apstiprināt un organizēt otra iestāde.

Katra iestāde izstrādā mācību vajadzību sarakstus, un sarakstus pēc tam apstiprina komisijas, kuru sastāvs būtiski neatšķiras. Turklāt būtiski neatšķiras arī abās komisijās apstiprinātās mācību vajadzības un izglītības programmas un daļu no izglītības programmām organizē abas iestādes. Piemēram, gan NVA, gan VIAA projektā tika piedāvātas profesionālās pilnveides izglītības programmas “Projektu vadība”, “Grāmatvedība”, “IT datu drošība un personas datu aizsardzība” un profesionālās tālākizglītības programmas “Elektromontieris”, “Ēku būvtechniķis” un “Šuvējs”.

Apstiprinātās mācību vajadzības nodrošina izglītības iestādes⁸, kuru piesaiste ir vienāda, izmantojot tā saukto “izsludinājuma metodi”, kad nepiemēro iepirkuma procedūru, bet publiski izsludina paziņojumu par nepieciešamību nodrošināt mācības⁹ un aicina iesniegt piedāvājumus. Savukārt izglītības iestāžu pieteikumu izvērtēšanai abās institūcijās ir izveidotas komisijas, kuru sastāvā ir līdzīga līmeņa un kompetenču speciālisti. Revidenti uzsver, ka vismaz 44 izglītības iestādes mācības piedāvāja abos projektos.

Abās institūcijās ir arī līdzīgas procedūras mācību dalībnieku pieteikumu apstrādei, un dalībnieku uzskaitē tiek veikta katras iestādes informācijas sistēmā. Šim nolūkam NVA izmanto jau esošo Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmu (BURVIS), kurā tiek uzkrāti dati ne tikai par konkrēto projektu. Savukārt VIAA projekta vajadzībām ir izveidota jauna informācijas sistēma “Informācijas sistēma pieaugušo izglītības īstenošanas atbalstam” un tās izveidei un uzturēšanai ir izlietoti aptuveni 339 tūkst. euro.

Arī mācību kvalitātes uzraudzība ir līdzīga, tās izvērtēšanā iesaistot arī Izglītības kvalitātes valsts dienestu. Atšķirīgais – NVA dienesta iesaistei ir noslēgusi līgumu, šo pakalpojumu apmaksājot no projekta līdzekļiem, savukārt VIAA Izglītības kvalitātes valsts dienestu piesaista problēmsituācijās tam deleģēto funkciju un uzdevumu ietvaros.

Ja mācības pieaugušajiem nodrošinātu tikai viena iestāde, piemēram, NVA, kurai likumdevējs jau ir deleģējis darbu ar pieaugušajiem, kuriem bezdarba risks ir iestājies vai tāds tiek prognozēts, saskaņā ar revidentu aplēsēm abu projektu administrēšanas un pakalpojumu izmaksas būtu vismaz par 3,6 milj. *euro* mazākas. Ar šo finansējumu mācības, kurās tiek iegūta profesionālā kvalifikācija, varētu nodrošināt vismaz 3 tūkst. cilvēku.

Šādā gadījumā samazinātos arī izglītības iestāžu izdevumi – izglītības iestādes pieteikuma dokumentus gatavotu tikai vienai iestādei, tā samazinot šim procesam patērētos finanšu resursus un cilvēkresursus. Tāpat visā projekta īstenošanas laikā izglītības iestādēm dubultā nebūtu jāveic arī citas darbības projekta administrēšanai: dalībnieku uzskaitē un informācijas ievade katra projekta informācijas sistēmā, regulāra pārskatu sagatavošana u. c., kas arī prasa resursus.

Turklāt izglītības iestādēm būtu iespēja arī piedāvāt izglītības programmas tādās nozarēs, kas nav tik pieprasītas, bet kuras ir būtiskas saskaņā ar darba tirgus vajadzībām, un veiksmīgāk komplektēt mācību grupas, jo, izdarot attiecīgus grozījumus normatīvajos aktos, vienā grupā varētu iekļaut dalībniekus no jebkuras mērķgrupas – gan bezdarbniekus, gan darba meklētājus, gan nodarbinātos.

Revīzijā konstatēts, ka NVA un VIAA kompetence mācību organizēšanā nav skaidri saprotama arī citiem pieaugušo izglītības īstenošanā iesaistītajiem dalībniekiem. Uz to revīzijā veiktajā aptaujā norādīja aptuveni 45 % izglītības iestāžu, aptuveni trešdaļa pašvaldību, kā arī vairākas citas uzrunātās institūcijas un nevaldības organizācijas.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem un ņemot vērā atbildīgo institūciju uzsāktās reformas, Labklājības ministrijai, Izglītības un zinātnes ministrijai un Ekonomikas ministrijai ir sniegti deviņi ieteikumi, aicinot pilnveidot pieaugušo izglītības plānošanu, īstenošanu un uzraudzību, lai ar valsts un ES fondu finansētajām mācībām tiktu veicināta pieaugušo konkurētspēja darba tirgū, atbalstu sniedzot tiem, kuriem tas ir visvairāk nepieciešams, kā arī iespējami produktīvākajā veidā.

Valsts kontrole sagaida, ka, ieviešot ieteikumus:

- ✓ tiks pilnveidota darba tirgus prognozēšanas un pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas sistēma, izvērtējot iespēju pieaugušo mācību vajadzību noteikšanu integrēt darba tirgus prognozēšanas sistēmā;

Revīzijā kopā sniegti
deviņi ieteikumi un viens
priekšlikums.

- ✓ tiks noteikti atbilstoši mērķi, politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji personu ar nepietiekamu izglītības līmeni iesaistei pieaugušo mācībās un arī rasti risinājumi to mērķtiecīgai iesaistei mācībās;
- ✓ tiks palielināts to pieaugušo izglītības ietvaros īstenoto izglītības programmu īpatsvars, kurās persona iegūst profesionālo kvalifikāciju, kā arī tiks nodrošināts, ka atbilstoši darba tirgus prognozēm apstiprinātās izglītības programmas tiek arī īstenotas;
- ✓ tiks izstrādāti un piemēroti kritēriji personu iesaistei pieaugušo mācībās, nodrošinot, ka mācības primāri tiek nodrošinātas tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē;
- ✓ tiks izvērtētas NVA un VIAA funkcijas pieaugušo mācību plānošanā, organizēšanā, uzraudzībā un novērsta to pārklāšanās. Tā tiks nodrošināts, ka sistēma ir skaidra un saprotama visiem iesaistītajiem, vienlaikus produktīvāk izlietojot šīm funkcijām paredzēto finansējumu.

Tā kā revīzijā ir sniegts ieteikums pārskatīt NVA un VIAA funkcijas, Valsts kontrole sniedz arī priekšlikumu Ministru kabinetam un Cilvēkkapitāla attīstības padomei, kas ir izveidota 2023. gadā, lai *īstenotu saskaņotu starpresoru sadarbību un pieņemtu lēmumus nepieciešamo darba tirgus pārkārtojumu plānošanā, izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, veicinot cilvēkresursu attīstību un pieejamību atbilstoši nākotnes darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības strukturālām pārmaiņām augstākas pievienotās vērtības radīšanai, kas dotu labumu sabiedrībai kopumā*¹⁰.

Valsts kontrole sagaida Cilvēkkapitāla attīstības padomes iesaisti arī pārējo revīzijā sniegto ieteikumu ieviešanā.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ✓ vispārīga izpratne par revidējamo jomu un tās galvenajiem raksturojošajiem rādītājiem;
- ✓ revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalot tos piecās nodaļās; katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis un būtiskākie secinājumi, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- ✓ revīziju raksturojošā informācija – tās mērķis, apjoms, juridiskais pamatojums, pušu atbildība u. c.

Ziņojuma pirmajā nodaļā ir analizēts, vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām.

Otrajā nodaļā vērtēts, vai pieaugušo mācību mērķgrupas ir plānotas tā, lai sasniegtu pieaugušo izglītībai izvirzītos mērķus, bet trešajā nodaļā – vai atbildīgo institūciju veiktās darbības mērķgrupu iesaistē ir pietiekamas, lai sasniegtu pieaugušo izglītībai izvirzītos mērķus.

Ceturtajā nodaļā ir analizētas NVA un VIAA projektos īstenotās izglītības programmas un to ietekme uz personu nodarbinātību.

Revīzijas ziņojuma noslēdzošajā piektajā nodaļā vērtēts, vai pieaugušo izglītība tiek organizēta produktīvi, optimāli izmantojot pieejamos resursus.

Vispārīga izpratne par revidējamās jomas galvenajiem jēdzieniem un raksturojošiem rādītājiem

Kas ir pieaugušo izglītība?

Pieaugušo izglītība ir personu daudzveidīgs izglītošanās process, kas cilvēka mūža garumā nodrošina personības attīstību un konkurētspēju darba tirgū¹¹. Tā ir cilvēka apzināta izvēle atgriezties izglītības procesā, lai apgūtu vai pilnveidotu zināšanas, prasmes un kompetences¹².

Parasti Eiropā izglītošanās no pirmsskolas līdz augstākajai izglītībai ilgst līdz 25 gadu vecumam. Tāpēc politikas veidošanā mērķgrupas iezīmēšanai un statistikai, tajā skaitā salīdzināšanai ar citām ES dalībvalstīm, par pieaugušām uzskata personas no 25 gadu vecuma. Šāds dalījums izriet arī no Jaunatnes likumā¹³ noteiktā, ka personas vecumā no 13 līdz 25 gadiem ir uzskatāmas par jauniešiem.

Vēl tiek izšķirts jēdziens mūžizglītība, kas ir izglītošanās visā dzīves garumā, kas balstās uz mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas, prasmes un pieredzi. Šis jēdziens ir plašāks un raksturo nevis tikai konkrētu posmu, kurā persona jau apzināti atgriežas izglītības procesā, bet visu izglītošanos no cilvēka dzimšanas līdz nāvei¹⁴.

Atkarībā no tā, kā persona dzīves laikā iegūst jaunas zināšanas un prasmes, tiek izšķirti trīs izglītības veidi.

- ✓ Informālā (ikdienējā) izglītība, ko iegūst, mācoties ikdienas situācijās (darbā, ģimenē, atpūtā) – klausoties radio, skatoties TV, lasot grāmatas, apgūstot zināšanas pašmācības ceļā u. tml. Šādi iegūtas zināšanas netiek apliecinātas ar dokumentu¹⁵.
- ✓ Formālā izglītība – sistēma, kas ietver pamatzglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments¹⁶.
- ✓ Neformālā izglītība – ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība¹⁷. Neformālās izglītības programmas dod iespēju personai visa mūža garumā neatkarīgi no iepriekš iegūtās izglītības apgūt jaunas kompetences un pilnveidot esošās atbilstoši personības izaugsmes interesēm, valsts vai darba devēja pieprasījumam¹⁸.

Uz pieaugušo izglītību ir attiecināmi visi trīs izglītības veidi. Tomēr, tā kā informālās izglītības aktivitātes nav iespējams ne apzināt, ne novērtēt, šajā revīzijā uz pieaugušo izglītību ir attiecinātas tikai formālās un neformālās izglītības ietvaros īstenotās mācības personām vecumā no 25 gadiem.

Kādas izglītības programmas persona var apgūt pieaugušo izglītības ietvaros?

Pieaugušo izglītības ietvaros, t. i., atgriežoties izglītības sistēmā pēc sākotnējās (pamata, vidējās vai augstākās) izglītības apguves, personai ir iespēja apgūt vai pilnveidot zināšanas, prasmes un kompetences dažādos izglītības programmu veidos – gan bez profesionālās kvalifikācijas iegūšanas, gan iegūstot profesionālo kvalifikāciju atbilstoši Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (turpmāk tekstā – LKI).

LKI ir astoņu līmeņu sistēma, kas aptver izglītības pakāpes (pamatizglītība, vidējā izglītība, augstākā izglītība) un visus izglītības veidus (vispārējā izglītība, profesionālā izglītība, akadēmiskā izglītība), kā arī ārpus formālās izglītības sistēmas iegūto profesionālo kvalifikāciju. LKI līmeņus raksturo attiecīgajā līmenī sasniedzamie mācīšanās rezultāti¹⁹.

Formālās izglītības ietvaros tiek nodrošinātas dažādas programmas, moduļi un kursi.

- ✓ Profesionālās tālākizglītības programmas²⁰, tajā skaitā profesionālās izglītības programmu moduļi vai moduļu kopas. Pēc programmas apguves persona saņem noteikta parauga valsts atzītu profesionālās kvalifikācijas apliecību²¹, kas dod personai tiesības strādāt konkrētajā profesijā.

Profesionālo kvalifikāciju, kas dod tiesības strādāt noteiktā profesijā, var iegūt, pabeidzot profesionālās tālākizglītības programmu.

- ✓ Profesionālās pilnveides programmas²³, kas tiek nodrošinātas gan pamata, gan vidējās izglītības pakāpē. Atšķirībā no profesionālās tālākizglītības programmām pēc šīs programmas pabeigšanas persona saņem valsts atzītu profesionālās pilnveides apliecību²⁴, kas apliecina noteiktā jomā iegūtās zināšanas, bet ne kvalifikāciju.

Profesionālās pilnveides izglītības programmas dod iespēju personai pilnveidot savu profesionālo kompetenci. Piemēram, ar profesionālās pilnveides izglītības programmu “Ēku siltināšana” persona pilnveido profesionālo kompetenci arhitektūras un būvniecības jomā.

- ✓ Studiju moduļi vai atsevišķu kursu apguve augstākās izglītības iestādēs, pēc kuru pabeigšanas tiek izsniegta apliecība, kurā norādīts arī kursa apjoms kredītpunktos, kas dod tiesības tos ieskaitīt kā daļu no kopējās studiju programmas apgūšanas.

Formālās izglītības programmas izglītības iestādes veido atbilstoši valsts izstrādātajiem standartiem²⁵, un tās normatīvajos aktos²⁶ noteiktajā kārtībā tiek arī licencētas un akreditētas.

Lai apgūtu šīs programmas, personai ir nepieciešams apliecināt iepriekš iegūto izglītību. Prasības uzņemšanai formālās izglītības programmās ir noteiktas konkrētajā izglītības programmā.

Neformālās izglītības ietvaros tiek nodrošinātas neformālās izglītības programmas, kuras persona var apgūt neatkarīgi no iepriekš iegūtās izglītības²⁷. No normatīvā regulējuma vien izriet prasība, ka neformālās izglītības programmām jāatbilst arī valsts, sabiedrības un darba devēju interesēm.

Neformālās izglītības programmas nodrošina gan izglītības iestādes, gan privātpersonas – juridiskas vai fiziskas personas –, piedāvājot pēc saviem ieskatiem izveidotu programmu. Lai īstenotu neformālās

izglītības programmu, privātpersonām ir jāsaņem atļauja (iepriekš – licence) pašvaldībā, savukārt akreditētas izglītības iestādes tās var īstenot bez atļaujas²⁸.

Lai gan 15.09.2022. ir izdarīti grozījumi Izglītības likumā²⁹, definējot, kas ir neformālās izglītības programmas, un nosakot programmas komponentes (sasniedzamos mācīšanās rezultātus, izglītības apguves formu, valodu, saturu, apjomu un tās īstenošanai nepieciešamos materiālos un intelektuālos resursus), tikai 19.07.2023. ir stājušies spēkā Ministru kabineta noteikumi³⁰, kas pašvaldībām paredz vienotu kārtību, kādā tiek izvērtētas neformālās izglītības programmas un citi dokumenti un izsniegtas atļaujas īstenošanai. Iepriekš atļauju izsniegšana pilnībā bija pašvaldību kompetencē. Vienlaikus valstī arvien nav izstrādātas un apstiprinātas vadlīnijas neformālās izglītības programmu īstenošanai (Izglītības un zinātnes ministrija šo jomu ir plānojusi sakārtot līdz 2023. gada beigām).

Lai gan neformālās izglītības programmu apgūšana nodrošina papildu zināšanas un profesionālo kompetenci, veicina personības izaugsmi un var būt ieguldījums arī personas nodarbinātībai, noklausīts neformālās izglītības kurss nedod tiesības personai veikt noteiktu darbu.

Piemēram, noklausīts neformālās izglītības kurss kādā no skaistumkopšanas jomām nedod tiesības personai šo pakalpojumu sniegt profesionāli.

Ir gadījumi, kad neformālās izglītības ietvaros iegūtās zināšanas, prasmes un kompetences pārbauda un apliecina vēl cita atbildīgā iestāde. Piemēram, pēc transportlīdzekļu vadītāju un traktortehnikas vadītāju mācību pabeigšanas, kas arī ir neformālā izglītība, personai izsniedz mācību karti un nodrošina iespēju kārtot kvalifikācijas eksāmenu valsts akciju sabiedrībā “Ceļu satiksmes drošības direkcija” vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrā.

Neformālās izglītības programmas nedod tiesības veikt darbu, kura izpildei ir nepieciešama profesionālā kvalifikācija.

Formālā izglītība	Neformālā izglītība
Profesionālās tālākizglītības programmas (t. sk. profesionālās izglītības programmu moduļi)	Neformālās izglītības programmas un transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apmācība
Profesionālās pilnveides izglītības programmas	
Studiju moduļi vai studiju kursi augstākās izglītības ietvaros	

1. attēls. Galvenie pieaugušo izglītībā apgūstamie izglītības programmu veidi

Papildus iepriekš minētajām izglītības programmām pieaugušais izglītības sistēmā var arī atgriezties, lai apgūtu kādu no iepriekš nepabeigtajiem sākotnējās izglītības posmiem, piemēram, vispārējo vidējo izglītību, vai lai turpinātu augstāka kvalifikācijas līmeņa izglītības programmas apguvi, piemēram, iegūtu augstāko izglītību.

Kādi ir pieaugušo izglītības mērķi, un kā tie tiek mērīti?

Nepieciešamība veicināt mūžizglītību, tajā skaitā pieaugušo izglītībā iesaistīt arvien vairāk cilvēku, ir aktuāla ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē.

ANO kā ilgtspējas attīstības mērķi līdz 2030. gadam ir noteikusi *nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību un veicināt mūžizglītības iespējas*³¹.

Arī ES gan stratēģijā līdz 2020. gadam³², gan 2017. gadā pieņemtajā Eiropas sociālo tiesību pīlārā ir ietvērusi principu par mūžizglītības nozīmību, *lai personas iegūtu un pilnveidotu prasmes, kas nepieciešamas, lai pilnvērtīgi iekļautos sabiedrībā un darba tirgū*. Viens no ES mērķrādītājiem ir panākt, ka līdz 2030. gadam vismaz 60 % pieaugušo katru gadu piedalās mācībās.

Eiropas sociālo tiesību pīlārā paredzētā mūžizglītības nozīmības principa ieviešanai 2020. gadā ir sagatavots piecgades plāns – Eiropas Prasmju programma³³, kurā kā īpaša grupa pieaugušo izglītībai ir izcelta mazkvalificētie pieaugušie³⁴ un bezdarbnieki, kā arī aprakstītas konkrētākas iniciatīvas, tajā skaitā pieaugušo “prasmju apguve darbam”, un ierosinājums izvirzīt kvantitatīvus mērķus mazkvalificēto iesaistei u. c.

Šie starptautiski izvirzītie mērķi pieaugušo izglītībai ir pārņemti arī nacionālajos ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentos, paredzot, ka ilgtermiņā Latvija kļūs par vienu no līderēm pieaugušo izglītības pieejamības un izmantošanas ziņā³⁵. Lai to sasniegtu:

- ✓ Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam³⁶ bija paredzēts attīstīt pieaugušo izglītību, veicinot cilvēka darba produktivitātes pieaugumu atbilstoši darba tirgus prasībām, bet nozaru politikas līmenī – Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam³⁷ – veicināt vērtībizglītībā balstītu indivīda profesionālo un sociālo prasmju attīstību dzīvei un konkurētspējai darba vidē;
- ✓ Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam³⁸ kā mērķis ir izvirzīta izglītības kvalitāte uzņēmējdarbībā un dzīvē izmantojamu zināšanu un prasmju ieguvei ikvienam valsts iedzīvotājam. Savukārt nozaru politikas līmenī – Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam³⁹ – mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums un atbalsts ikviena izaugsmei.

Pieaugušo izglītības valsts atbalsta mērķis ir veicināt personu konkurētspēju darba tirgū un mācības īstenot tajās nozarēs, kurās ir prognozējams darbaspēka pieprasījums.

Ar pieaugušo izglītību saistīti mērķi ir noteikti arī citos politikas plānošanas dokumentos, kas ir Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas un Ekonomikas ministrijas pārziņā (skat. 2. attēlu).

2. attēls. Ar pieaugušo izglītību saistītie politikas plānošanas dokumenti

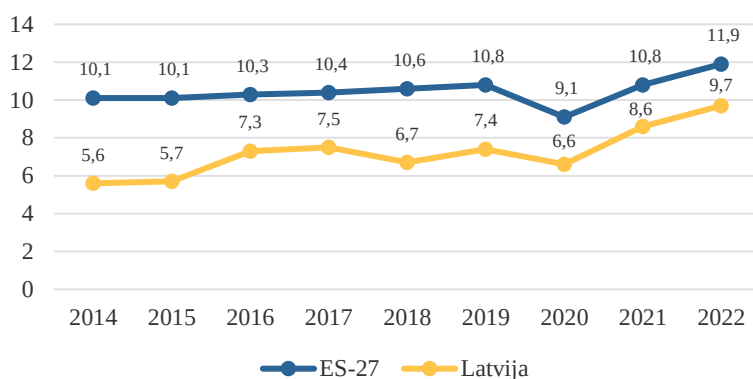
Politikas plānošanas dokumentos kā rezultatīvais rādītājs pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanas novērtēšanai ir noteikts *iedzīvotāju īpatsvars 25–64 gadu vecumā*, kas noteiktā periodā ir iesaistīti ar pieaugušo izglītību saistītajās aktivitātēs. Līdz 2020. gadam tie bija 15 % pieaugušo, bet laikam līdz 2027. gadam šis rādītājs ir samazināts līdz 12 %.

Papildus, lai salīdzinātos ar Eiropas sociālo tiesību pīlārā noteikto mērķrādītāju, Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 54 % no pieaugušajiem vecumā no 25 līdz 64 gadiem 12 mēnešu laikā piedalīsies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās.

Iedzīvotāju iesaistes līmenis pieaugušo izglītībā tiek noteikts ar Darbaspēka apsekojumu (*Labour Force Survey – LFS*), kas pastāvīgi tiek veikts visās ES dalībvalstīs pēc vienotas metodoloģijas⁴⁰. Tā mērķis ir iegūt informāciju par iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti (nodarbinātību un bezdarbu), raksturot darbaspēku, tajā skaitā, noskaidrot, cik personas pēdējo četru nedēļu laikā piedalījās jebkāda veida mācībās⁴¹. Latvijā šo apsekojumu veic Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP).

Saskaņā ar šī apsekojuma rezultātiem Latvijā pieaugušo izglītībā iesaistīto iedzīvotāju īpatsvars ir zemāks nekā vidēji ES. Laikā no 2016. līdz 2021. gadam tie bija 6,6 %–8,6 % pieaugušo, bet 2022. gadā sasniedza 9,7 %, kas Latvijai ir nebijis augsts rādītājs, tomēr ir par 2,2 procentpunktiem zemāks nekā vidēji ES⁴² (skat. 3. attēlu). 2022. gadā Latvija 27 ES valstu vidū ierindojas 17. vietā.

Visaugstāko rādītāju ES valstu vidū ir sasniegusi Zviedrija, kurā pieaugušo izglītībā iesaistīto iedzīvotāju īpatsvars 2022. gadā bija 36,2 %. No Baltijas valstīm visaugstākais rādītājs ir Igaunijai (21,1 %), kas ir sestajā vietā ES.

3. attēls. Iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem iesaiste pieaugušo izglītībā 2014.–2022. gadā⁴³

Līdz 2021. gadam Darbaspēka apsekojumā bija informācija par iedzīvotāju iesaisti pieaugušo izglītībā pēdējās četrās nedēļās. Lai pēc vienotas metodoloģijas novērtētu Eiropas sociālo tiesību pīlārā izvirzītā mērķrādītāja sasniegšanu, no 2022. gada apsekojumā ir iekļauts jauns rādītājs – *pieaugušo iesaiste izglītībā pēdējos 12 mēnešos*⁴⁴.

Informāciju par pieaugušo iesaisti izglītībā pēdējos 12 mēnešos var iegūt arī no CSP veiktā *Pieaugušo izglītības apsekojuma* (Adult Education survey – AES), kas tiek veikts reizi piecos līdz sešos gados. Šajā apsekojumā ir personu sniegtā informācija par to iesaisti visu veidu mācībās (arī tajās, kuras persona apgūst pie darba devēja vai pati par saviem līdzekļiem).

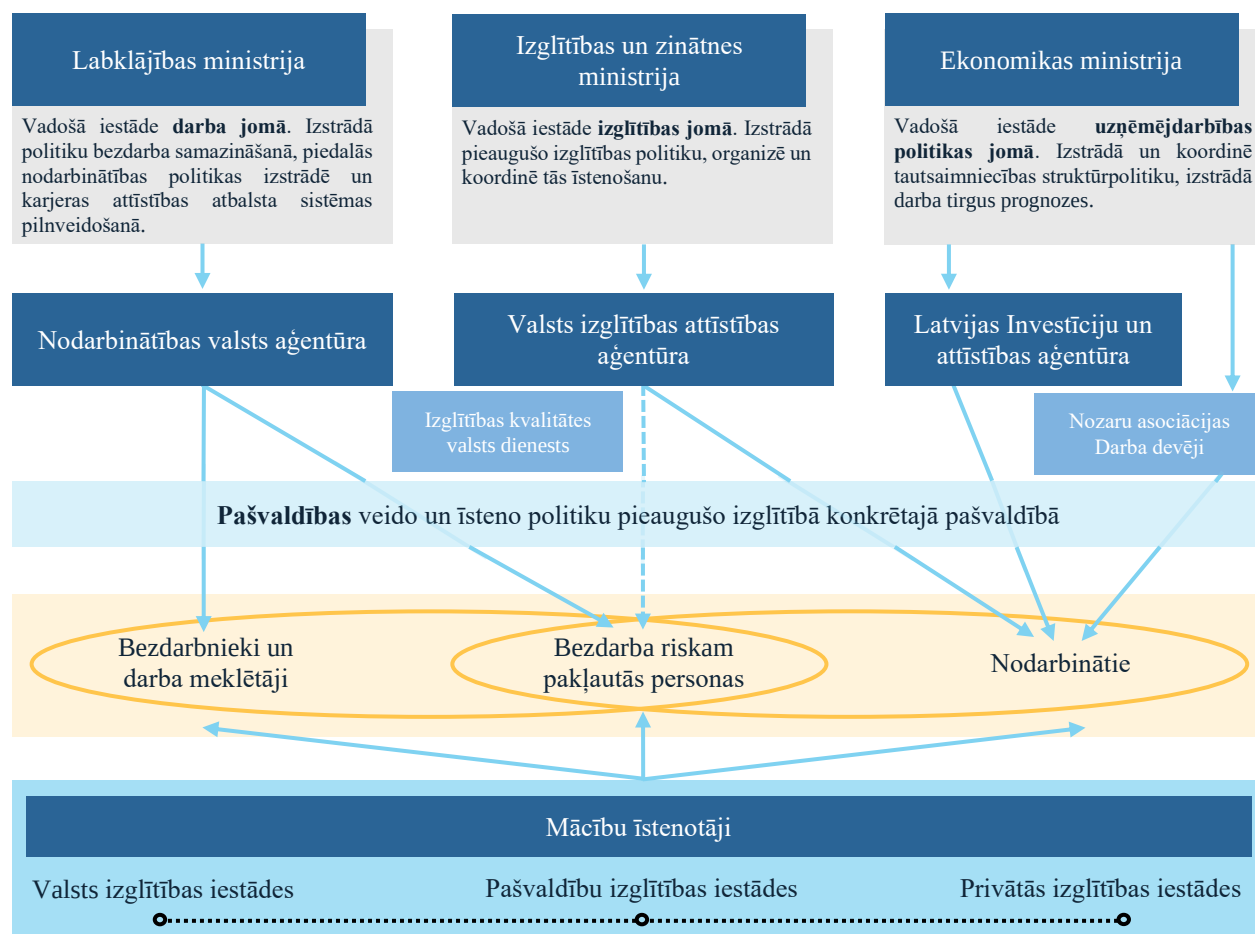
Kādas institūcijas ir iesaistītas pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā?

Lai gan mūžizglītības attīstība Latvijā ir uzsākta pirms gandrīz 20 gadiem, kad ES fondu 2004.–2006. gada plānošanas periodā Izglītības un zinātnes ministrija īstenoja vairākus pasākumus⁴⁵ mūžizglītības stratēģijas izstrādei un ieviešanai, līdz pat 2016. gadam valsts finansētas mācības galvenokārt⁴⁶ bija pieejamas tikai pieaugušajiem, kuriem bija piešķirts bezdarbnieka statuss, un tās nodrošināja un arvien nodrošina Labklājības ministrijas padotības iestāde NVA.

ES fondu 2004.–2006. gada plānošanas periodā, ieviešot mūžizglītības stratēģiju, tika izveidoti arī seši mūžizglītības tīkli visos Latvijas reģionos, un aptuveni 7000 iedzīvotājiem bija iespēja piedalīties dažādās mācībās. Lai gan turpmākajos gados Izglītības un zinātnes ministrija plānoja šo sistēmu attīstīt, ekonomiskās lejupslīdes periodā šim mērķim paredzētais finansējums tika pārdalīts NVA bezdarbnieku mācībām.

2016. gadā mācību nodrošināšanā pieaugušajiem pirmo reizi iesaistījās Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestāde VIAA, piedāvājot iespēju mācīties arī nodarbinātām personām⁴⁷.

Pašlaik pieaugušo izglītības politikas plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā ir iesaistītas dažādas institūcijas gan valsts, gan pašvaldību līmenī. Savukārt mācību nodrošināšanā pieaugušajiem bez dažādām valsts un pašvaldību izglītības iestādēm ir iesaistījušies arī privātie izglītības pakalpojumu sniedzēji (skat. 4. attēlu).

4. attēls. Pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistītās institūcijas

Pieaugušo izglītības koordinācijā un pārraudzībā ir iesaistītas arī vairākas padomes un komisijas, kurās ir iekļauti dažādu institūciju pārstāvji (skat. 1. tabulu).

1. tabula

Ar pieaugušo izglītības koordināciju saistītas padomes un komisijas

Nosaukums	Sastāvs	Galvenās funkcijas
Pieaugušo izglītības pārvaldības padome (PIPP) <i>Vada Izglītības un zinātnes ministrija.</i>	Izglītības un zinātnes ministrijas, Aizsardzības ministrijas, Labklājības ministrijas, VARAM, Veselības ministrijas, Kultūras ministrijas, Ekonomikas ministrijas, VIAA, Valsts kancelejas (bijušais PKC), VISC, RTU, IKVD, LDDK, LPS, Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības, LBAS, Vidzemes un Kurzemes plānošanas reģionu un Jelgavas valstspilsētas pašvaldības pārstāvji.	Apstiprināt VIAA projektā ⁴⁸ īstenojamās izglītības programmu grupas un neformālajās izglītības programmās apgūstamās sociālās un profesionālās pamatprasmes ⁴⁹ .
Labklājības ministrijas komisija apmācību jomu, izglītības programmu, profesiju, sociālo un profesionālo pamatprasmju noteikšanai (Apmācību komisija) <i>Vada Labklājības ministrija.</i>	Labklājības ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Zemkopības ministrijas, LIAA, VISC, NVA, IKVD, LDDK, LBAS, LIKTA, LTRK, LLPA, LPS, Latvijas Tirdzniecības asociācijas pārstāvji.	Noteikt mācību jomas, izglītības programmas, profesijas, sociālās un profesionālās pamatprasmes, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu apmācību, kā arī konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu tematiskās jomas un atvērto tiešsaistes kursu platformu piedāvājumu.
Nodarbinātības padome (līdz 05.06.2023.) <i>Vada Ekonomikas ministrija.</i>	Trīs ministri – ekonomikas, izglītības un zinātnes un labklājības.	Nodrošināt saskaņotu starpresoru sadarbību darba tirgus reformu plānošanā, izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, lai mazinātu disproporcijas Latvijas darba tirgū.
Cilvēkkapitāla attīstības padome (no 06.06.2023.) <i>Vada Ekonomikas ministrija.</i>	Trīs ministri – ekonomikas, izglītības un zinātnes un labklājības.	Īstenot saskaņotu starpresoru sadarbību un pieņemtu lēmumus nepieciešamo darba tirgus pārkārtojumu plānošanā, izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, veicinot cilvēkresursu attīstību un pieejamību.
Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome (PINTSA)	Izglītības un zinātnes ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas, VARAM, Zemkopības ministrijas, Kultūras ministrijas, NVA, VISC, LDDK un LBAS pārstāvji.	Izskatīt politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektus cilvēkresursu attīstības, izglītības un nodarbinātības jomā konceptuālos jautājumos un sagatavot priekšlikumus to pilnveidei.
Nozaru ekspertu padomes (NEP)⁵⁰ <i>Lēmumu par NEP izveidi pieņem PINTSA.</i>	NEP ietilpst konkrēto nozaru eksperti. <i>Ir izveidotas 13 NEP, no kurām 11 koordinē LDDK. Pārtikas rūpniecības un lauksaimniecības NEP koordinē Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome, un Kultūrizglītības NEP koordinē Latvijas Nacionālais kultūras centrs.</i>	Veicināt profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī tās efektivitātes un kvalitātes paaugstināšanu. Veicināt iesaistīto pušu sadarbību profesionālās izglītības plānošanā un īstenošanā, tajā skaitā prakšu un darba vidē balstītu mācību veicināšanā. Aktualizēt nozaru kvalifikāciju struktūras.

Kā valstī tiek finansēta pieaugušo izglītība?

Latvijā valsts organizētas mācības pieaugušajiem to prasmju pilnveidei un kvalifikācijas paaugstināšanai jau ilgstoši tiek finansētas no ES struktūrfondu līdzekļiem⁵¹.

2014.–2020. gada plānošanas periodā aktivitātēm, kas ir saistītas ar pieaugušo mācībām, nodarbinātības veicināšanu un darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveidi, no ES struktūrfondu tika novirzīti aptuveni 197 milj. *euro*. Projekti un to pasākumi tika īstenoti dažādos prioritārajos virzienos, un tie noslēgsies 2023. gada beigās.

Līdzīgas aktivitātes ir paredzētas arī nākamajā plānošanas periodā, kas tiks finansētas gan no ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam⁵², gan no ES Atveseļošanas un noturības mehānisma (turpmāk – ANM)⁵³ (skat. 2. tabulu).

2. tabula

Galvenie pieaugušo izglītības finansēšanas avoti laikā no 2014. līdz 2027. gadam

Numurs	Nosaukums	ESF (2014.–2020.)	ANM (2021.–2026.)	ESF+, ERAF (2021.–2027.)
Labklājības ministrijas atbildībā esošie projekti				
7.1.1.	SAM “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam”	118 852 328 ⁵⁴		
7.1.2.2.	SAM pasākums “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”	1 400 770 ⁵⁵		
3.1.2.5.i.	ANM “Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū nepieciešamo prasmju pilnveidē”		30 153 584 ⁵⁶	
4.3.3.1.	SAM pasākums “Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu kvalifikācijas un prasmju paaugstināšana”			47 850 000
Izglītības un zinātnes ministrijas atbildībā esošie projekti				
8.4.1.	SAM “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci”	45 507 127 ⁵⁷		
2.3.1.1.i.	ANM “Augsta līmeņa digitālo prasmju apguves nodrošināšana”		17 561 000 ⁵⁸	
2.3.1.4.i.	ANM “Individuālo mācību kontu pieejas attīstība”		15 146 193 ⁵⁹	
2.3.2.1.i.	ANM “Digitālās prasmes iedzīvotājiem, t. sk. jauniešiem” (arī <i>Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas atbildībā</i>)		9 615 130 ⁶⁰	
4.2.4.2.	SAM pasākums “Atbalsts pieaugušo individuālajās vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai”			34 623 466
4.2.4.1.	SAM pasākums “Atbalsts nozaru vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai” (<i>Publiskās un privātās partnerības instrumentu attīstība prasmju fondu izveidei</i>)			6 842 267
Ekonomikas ministrijas atbildībā esošie projekti				
1.2.2.1.	SAM pasākums “Atbalsts nodarbināto apmācībām”	23 955 544 ⁶¹		
1.2.2.3.	SAM pasākums “Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti”	8 158 242 ⁶²		
2.3.1.2.i.	ANM “Uzņēmumu digitālo prasmju attīstībai”		20 000 000 ⁶³	
1.1.2.2.	SAM pasākums “Uzņēmumu digitālo prasmju attīstībai”			10 000 000
4.2.4.1.	SAM pasākums “Atbalsts nozaru vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai” (<i>Atbalsts komersantu nodarbināto apmācībām darbaspēka produktivitātes paaugstināšanai</i>)			14 700 000
Kopā		197 874 011	206 491 640	

Šajā revīzijā padziļināti ir vērtēti Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas atbildībā esošie projekti – NVA specifiskā atbalsta mērķa (SAM) “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” ietvaros īstenotais projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” un VIAA specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” ietvaros īstenotais projekts “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (skat. 5. attēlu).

Revidējamā laika posmā arī Ekonomikas ministrijas atbildībā bija pasākumi⁶⁴, kuros tika nodrošinātas mācības pieaugušajiem. Šo pasākumu mērķis ir sniegt atbalstu komersantiem produktivitātes pieaugumam, tajā skaitā veicināt inovāciju ieviešanu, un darbinieku mācības ir tikai viens no atbalsta veidiem. Tāpēc tās nav vērtējamas tikai izglītības politikas kontekstā atrauti no pārējiem komersantiem paredzētajiem atbalsta pasākumiem.

Iestāde	Labklājības ministrija	Izglītības un zinātnes ministrija	Ekonomikas ministrija			
	NVA	VIAA	LIAA	LTRK	LIKTA	Nozaru asociācijas
Projekts	7.1.1. SAM “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam”	8.4.1. SAM “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide”	1.2.2.3. “Apmācību īstenošana ārvalstu investoru piesaistei”	1.2.2.3. “LTRK netehnoloģisko apmācību projekts”	1.2.2.3. “Mazo un mikro komersantu apmācības inovāciju un digitālo tehnoloģiju attīstībai Latvijā”	1.2.2.1. “Atbalsts nodarbināto apmācībām”
Projekta mērķis	Veicināt bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspēju darba tirgū un mazināt Covid-19 pandēmijas radītās krīzes sekas nodarbinātības jomā	Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci, lai novērstu darbaspēka kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus pieprasījumam, veicinātu strādājošo konkurētspēju un darba produktivitātes pieaugumu	Veicināt komersantu produktivitāti, eksportspēju un darba efektivitāti, paaugstināt nodarbināto kvalifikāciju un prasmes			
						Nodrošināt komersantus ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku, kas sekmētu darba ražīguma pieaugumu un jaunu vai uzlabotu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu

5. attēls. Būtiskākie ar pieaugušo izglītību saistītie ES fondu projekti 2014.–2020. gada plānošanas periodā

Līdzīgs pieaugušo izglītības finansēšanas modelis, t. i., ka mācības pieaugušajiem galvenokārt tiek finansētas no ES struktūrfondu līdzekļiem, pastāv arī citās ES dalībvalstīs, piemēram, Igaunijā, Polijā, Čehijā, Slovākijā, Austrijā un Kiprā⁶⁵.

Igaunijā pieaugušajiem ir pieejama programma “Valsts pasūtīta tālākizglītības programma”, kas ir ar ES struktūrfondu atbalstu finansēti darba tirgus vajadzībām atbilstoši kursi pieaugušajiem.

Tie galvenokārt paredzēti pieaugušajiem ar zemāku izglītības līmeni un bez profesionālās kvalifikācijas⁶⁶.

OECD Latvijai ir sniegusi rekomendācijas⁶⁷, ka ir nepieciešami ilgtspējīgi pieaugušo izglītības finansēšanas mehānismi un plašāks finansējumu avotu klāsts, lai pieaugušo izglītība būtu mazāk atkarīga no ES struktūrfondiem.

Saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam⁶⁸ Izglītības un zinātnes ministrija ir apņēmusies līdz 2027. gadam īstenot reformas, lai izveidotu sociāli atbildīgu un ilgtspējīgu pieaugušo izglītības finansēšanas sistēmu. Tomēr, kamēr šiem mērķiem būs pieejams ES struktūrfondu finansējums, arī turpmāk tieši ES struktūrfondi būs galvenais pieaugušo izglītības finansēšanas avots.

Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi

1. Vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām?

Kopumā pieaugušo mācības tiek plānotas, ņemot vērā darba tirgus vajadzības.

Tomēr, lai šis process būtu produktīvs un pieaugušo mācības visos gadījumos būtu efektīvas un atbilstu nozaru vajadzībām, līdzīgi kā Igaunijā, ir nepieciešams pilnveidot darba tirgus kvalitatīvo analīzi un mācību vajadzību noteikšanu integrēt darba tirgus prognozēšanas sistēmā, nodrošinot, ka tā tiek veikta un apstiprināta vienoti, nevis katrā institūcijā atsevišķi.

Lai pieaugušo izglītība tiktu īstenota jēgpilni, apmācot iedzīvotājus tajās nozarēs, kurās tas ir nepieciešams atbilstoši darba tirgus vajadzībām, ir jānosaka nozares, kurās ir nepieciešami zinoši un kvalificēti darbinieki un kurās tie būs nepieciešami nākotnē.

Kā tiek noteiktas darba tirgus vajadzības?

Galvenais instruments, kas ļauj noteikt darba tirgus vajadzības, tajā skaitā parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus nākotnē, ņemot vērā paredzamās izmaiņas izglītības piedāvājuma struktūrā, ir darba tirgus prognozes.

Darba tirgus prognozēšana ietver dažādu kvantitatīvo un kvalitatīvo metožu izmantošanu, tāpēc tiek izšķirtas divu veidu prognozes⁶⁹.

- ✓ Kvantitatīvās prognozes (*forecast*), izmantojot matemātisku modeli, un tās ir atkarīgas no statistikas datiem, kas tiek izmantoti modelī.
- ✓ Kvalitatīva rakstura prognozes (*foresight*), izmantojot kvalitatīvās pētījumu metodes, piemēram, prāta vētras, Delfu metodi, nākotnes scenāriju metodi, darba seminārus u. c. Kvalitatīvo prognožu izstrādē parasti izmanto arī kvantitatīvos datus, kombinējot tos ar ekspertu un dažādu jomu pārstāvju kompetentu redzējumu par notikumu attīstību.

Pašlaik Latvijā darba tirgus prognozes gatavo divas institūcijas.

- ✓ Ekonomikas ministrija izstrādā darba tirgus vidēja (līdz septiņiem gadiem) un ilgtermiņa (līdz 20 gadiem) prognozes un uztur darba tirgus analīzes un prognozēšanas sistēmu⁷⁰. Ekonomikas ministrijas izstrādāto prognožu lietotājs ir rīcībpolitikas īstenotāji, sociālie partneri, izglītības piedāvājuma sniedzēji, zinātnieki un citas iesaistītās puses, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos strukturālām izmaiņām tautsaimniecībā – plānotu izmaiņas izglītības piedāvājumā, aktīvos nodarbinātības pasākumus, nodrošinātu karjeras atbalstu, veidotu diskusijas par ekonomikā un darba tirgū nepieciešamajiem pasākumiem u. c.

- ✓ Labklājības ministrijas padotībā esošā NVA⁷¹ prognozē darba tirgus norises īstermiņā (līdz vienam gadam). NVA izstrādāto prognožu lietotājs galvenokārt ir pati NVA, un tās tiek izmantotas mācību plānošanai, karjeras konsultācijām un citām NVA kompetencē esošām ar darba tirgu saistītām aktivitātēm⁷².

Ekonomikas ministrijas ilgtermiņa un vidēja termiņa darba tirgus prognozes ietver tikai kvantitatīvās prognozes, un tās parāda darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību vairākos griezumos, tajā skaitā:

- ✓ profesiju griezumā – Latvijas Profesiju klasifikatora mazo grupu līmenī (trīs zīmju līmenī), kurā ir 127 mazās grupas;

Piemēram, Ekonomikas ministrija nosaka darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu mazajai profesiju grupai “711 Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki”.

Saskaņā ar Latvijas Profesiju klasifikatoru šajā grupā ietilpst sešu atsevišķo profesiju grupas (četrus zīmju līmenis): 7111 Ēku būvnieki; 7112 Mūrnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki; 7113 Akmeņu mūrnieki un akmeņkaļi; 7114 Betonētāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki; 7115 Namdari un būvgaldnieki un 7119 Citur neklasificēti būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki.

Savukārt tālāk jau šajās sešās atsevišķo profesiju grupās ir klasificētas 35 profesijas (sešu zīmju līmenis). Piemēram, tādas zināmas un izplatītas profesijas kā ēku celtnieks (profesijas kods 7111 01) un bruģētājs (profesijas kods 7112 01), kā arī daudz specifiskākas un mazāk izplatītas profesijas, kā koka kuģu būvētājs (profesijas kods 7115 08) un ledus meistars (profesijas kods 7119 15).

- ✓ 15 tautsaimniecības nozaru griezumā⁷³;

Ekonomikas ministrija 2022. gadā prognozēja⁷⁴, ka darbaspēka pieprasījums vidējā termiņā līdz 2030. gadam pieaugs gandrīz visās nozarēs, izņemot tirdzniecībā un sabiedriskajos pakalpojumos, bet lauksaimniecībā tas nemainīsies. Savukārt ilgtermiņā līdz 2040. gadam pieaugums būs tikai komercpakalpojumos.

- ✓ izglītības griezumā (izglītības līmenis, tematiskā grupa (joma) un izglītības programmas grupa) atbilstoši Latvijas izglītības klasifikācijai⁷⁵.

Ekonomikas ministrija 2022. gadā prognozēja, ka visvairāk trūks speciālistu ar profesionālo izglītību. Vidējā termiņā līdz 2030. gadam plaisa starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu ar arodizglītību un profesionālo vidējo izglītību varētu palielināties līdz 69 tūkst. speciālistu. Vienlaikus būtisks darbaspēka pārpalikums sagaidāms darbaspēkam ar vispārējo vidējo izglītību un pamatzglītību, prognozējot, ka līdz 2030. gadam tas varētu sasniegt gandrīz 96 tūkst⁷⁶.

Šādas tendences tika norādītas arī iepriekš Ekonomikas ministrijas 2018.⁷⁷ un 2020. gada⁷⁸ darba tirgus prognozēs.

Atšķirībā no Ekonomikas ministrijas gatavotajām ilgtermiņa un vidēja termiņa prognozēm NVA īstermiņa prognozes ir detalizētākas. Tās parāda darbaspēka pieprasījumu (t. i., cik darbinieki būs nepieciešami) Latvijas Profesiju klasifikatora atsevišķo profesiju grupu līmenī (četrus zīmju līmenī), kas ietver jau 426 grupas.

Lai gan tās nenosaka darbaspēka piedāvājumu (t. i., cik ir darbspējīgo iedzīvotāju un cik no tiem ir ekonomiski aktīvi, to sadalījumu pa vecuma grupām un pēc iegūtas izglītības), tomēr tās ietver arī kvalitatīva rakstura prognozes, jo kvantitatīvo prognožu rezultāti tiek koriģēti, izmantojot NVA veiktās darba devēju aptaujas rezultātus, kurā tiek noskaidrotas, piemēram, potenciāli likvidējamās darba vietas, plānotās jaunās darba vietas, ilgstoši neaizpildītās vakances u. c.⁷⁹

NVA īstermiņa prognozes tiek gatavotas arī prasmju griezumā, t. i., tiek apzinātas, kādas ir darba devējiem nepieciešamās darbinieku prasmes.

2019. gada pētījumā⁸⁰ arī Ekonomikas ministrijai tika rekomendēts papildināt vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes ar prasmju griezumu, vienojoties ar ieinteresētajām pusēm par prasmju/kompetenču klasifikāciju.

Darba tirgus īstermiņa prognozes (sagatavo Nodarbinātības valsts aģentūra)	Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes (sagatavo Ekonomikas ministrija)
tiek prognozēts darbaspēka pieprasījums	tiek prognozēts darbaspēka pieprasījums un piedāvājums
Nozaru griezums	Nozaru griezums
Profesiju griezums – 426 atsevišķo profesiju grupas	Profesiju griezums – 127 mazo profesiju grupas
Reģionālais griezums – seši statistiskie reģioni un valsts kopumā	Izglītības griezums – izglītības līmenis un izglītības programmu grupa
Prasmju griezums – darba devējiem nepieciešamās darbinieku prasmes	

6. attēls. Darba tirgus prognožu detalizācija

Kā NVA un VIAA nosaka mācību vajadzības?

Revīzijā konstatēts, ka mācību vajadzību noteikšanai, t. i., mācību vajadzību saraksta izveidei, kurā tiek norādītas nepieciešamās izglītības programmas un veids, kā tās ir nepieciešams īstenot, katra no iestādēm ir izstrādājusi savu pieeju, izmantojot dažādus informācijas avotus un metodes.

Katras institūcijas izstrādātais mācību vajadzību saraksts pēc tam tiek iesniegts apstiprināšanai speciāli šim nolūkam izveidotajā komisijā/padomē: Apmācību komisijā, kas apstiprina NVA mācību vajadzības, un PIPP, kas apstiprina VIAA mācību vajadzības. Abās komisijās (padomēs) darbojas dažādu institūciju un nevaldības sektora pārstāvji, turklāt aptuveni puse no tiem ir pārstāvēti abās komisijās (padomēs) (detalizētāk par pieaugušo izglītības koordinācijā un pārraudzībā iesaistītajām padomēm skat. apakšnodaļu “[Mācību vajadzību apstiprināšana](#)”).

Pēc mācību vajadzību saraksta apstiprināšanas katra iestāde rīko izsludinājumus⁸¹, aicinot izglītības iestādes pieteikt izglītības programmas, kas atbilst Apmācību komisijā un PIPP apstiprinātajam mācību vajadzību sarakstam un kuras tās ir gatavas nodrošināt.

Procesa soļi	NVA projekts <i>Atbalsts bezdarbnieku izglītībai</i>	VIAA projekts <i>Nodarbināto profesionālās kompetences pilnveide</i>
Mācību vajadzību noteikšana	Analītikas un statistikas nodaļa Nodarbinātības pasākumu nodaļa	Mūžizglītības datu analītikas nodaļa
Mācību vajadzību apstiprināšana	Apmācību komisija	Pieaugušo izglītības pārvaldības padome
Izsludina izglītības iestāžu pieteikšanos	Izglītības iestāžu izsludinājumi	Izglītības iestāžu izsludinājumi

7. attēls. Mācību vajadzību noteikšanas process

Revīzijā konstatēts, ka NVA mācību vajadzību saraksts katru gadu netiek veidots no jauna (piemēram, pārskatot visu tautsaimniecības nozaru darba tirgus aktualitātes), bet tas tiek aktualizēts, katrai sarakstā jau esošai izglītības programmai aktualizējot raksturojošos rādītājus:

- ✓ profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmām:
 - reģistrēto bezdarbnieku skaitu profesijā pēc to iepriekšējās nodarbošanās un reģistrēto bezdarbnieku skaitu, kas meklē darbu šajā profesijā;
 - īstermiņa darba tirgus prognozes profesijā;
 - NVA reģistrēto vakanču skaitu profesijā;
- ✓ visām izglītības programmām, tajā skaitā neformālās izglītības programmām, datus par katras programmas īstenošanu: mācības uzsākušo un pabeigušo dalībnieku skaits, iekārtojušos darbā īpatsvars (%) pēc mācību pabeigšanas u. c.

Mācību vajadzību saraksta aktualizēšanā jeb raksturojošo rādītāju pievienošanā ir iesaistītas divas NVA struktūrvienības: Analītikas un statistikas nodaļa⁸², kas izstrādā arī īstermiņa darba tirgus prognozes (ne tikai projekta vajadzībām), un Nodarbinātības pasākumu nodaļa⁸³.

Tālāk jau Apmācību komisijas locekļi izskata iesniegtos ierosinājumus un diskutējot vienojas, vai ir nepieciešams sarakstam pievienot vēl kādu izglītības programmu vai svītrot programmas, kuras zaudējušas aktualitāti vai kurās ir zema dalībnieku interese.

Piemēram, aktualizējot 2020. gada mācību vajadzību sarakstu⁸⁴, Apmācību komisijā pēc NVA priekšlikuma tika nolemts neturpināt profesionālās tālākizglītības programmu “Virpotājs”, ņemot

vērā zemo jaunu darba vietu prognozi, zemo reģistrēto vakanču skaitu, kā arī zemo reģistrēto pieteikumu skaitu šīm mācībām.

Bet 2022. gadā⁸⁵ pēc NVA iniciatīvas sarakstā tika iekļauta profesionālās tālākizglītības programma “Atjaunojamās enerģētikas tehnikas”, pamatojoties uz zaļo pārkārtošanos un nepieciešamību paplašināt zaļo/atjaunojamo resursu apguves prasmes.

Savukārt VIAA projektā izmantotā pieceja mācību vajadzību noteikšanai katrā projekta īstenošanas kārtā bija atšķirīga.

Līdz projekta īstenošanas 6. kārtai VIAA mācību vajadzības noteica, noskaidrojot dažādu institūciju, tajā skaitā nozaru ekspertu padomju (NEP), pašvaldību un izglītības iestāžu viedokli.

Sākot ar projekta īstenošanas 7. kārtu (no 2021. gada), VIAA ir izveidota Mūžizglītības datu analītikas nodaļa, kuras viens no uzdevumiem ir mācību vajadzību noteikšana. Atbilstoši tās izstrādātajai metodikai mācību vajadzības tiek noteiktas, izmantojot šādus datu avotus:

- ✓ īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes⁸⁶;
- ✓ izglītības – profesiju atbilstības datubāzi;

Izglītības – profesiju atbilstības datubāze ir tabula (matrica), kurā tiek atzīmētas atbilstības starp iegūto kvalifikāciju izglītības programmu grupu sadalījumā pa izglītības līmeņiem un profesijām sadalījumā pa to grupām. Atbilstības atzīmētas vietās, kurās ar noteiktu kvalifikāciju ir teorētiski plānots strādāt noteiktā profesiju grupā. Vienai profesiju grupai var būt vairākas iespējamās atbilstošās izglītības tematiskās jomas vai izglītības līmeņi un otrādi. Ekonomikas ministrija to izmanto arī ilgtermiņa un vidēja termiņa darba tirgus prognožu izstrādē⁸⁷.

- ✓ NVA veiktās darba devēju aptaujas datus par plānotajām un likvidējamām darba vietām, kā arī ilgstošajām vakancēm;
- ✓ projekta datus par dalībnieku pieteikumiem, iesaistītajiem, mācības pabeigušajiem;
- ✓ VID datus par profesiju vidējām stundu tarifa likmēm un aizņemtajām darbavietām. VIAA projekta 7. un 8. kārtā tika īstenotas profesionālās tālākizglītības programmas, kurās iegūtajā profesijā strādājošajiem darba samaksas vidējā stundas likme ir vismaz 7 euro stundā, tomēr neizslēdzot arī profesijas, kurās ir augsts darba tirgus pieprasījums, bet tarifa likme ir mazāka;
- ✓ VISC datus par 3.–4. LKI profesionālajām kvalifikācijām (nozaru kvalifikāciju struktūru saraksts, profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību saraksts);
- ✓ Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra (CEDEFOP) izstrādātā tiešsaistes rīka datus par prasmju un vakanču analīzi Eiropā u. c.

Revidenti atzinīgi vērtē VIAA projekta noslēgumā (t. i., ar 2022. gadu) uzsāktu praksi jau mācību vajadzību izstrādes procesā organizēt ekspertu darba grupas (kompetento pārstāvju darba grupas), kas palīdz iegūt plašāku nozaru pārstāvju viedokli par nozaru vajadzībām.

Piemēram, VIAA 12.05.2022. organizētajā diskusijā ar Būvniecības, operāciju ar nekustamo īpašumu un arhitektūras nozares pārstāvjiem par mācību vajadzībām projekta īstenošanas 9. kārtā tika norādīts, ka VIAA projekts nenodrošina nekustamo īpašumu apsaimniekošanas nozares vajadzībām atbilstošu speciālistu sagatavošanu, jo projekts piedāvā tikai 4. LKI līmeņa mācības, kurās iegūtās prasmes var izmantot tikai sava mājokļa apsaimniekošanai. Savukārt nozarei atbilstošas un nepieciešamas zināšanas var iegūt, tikai apgūstot 5. LKI mācības.

Nozaru ekspertu darba grupas ir labā prakse mācību vajadzību noteikšanā.

Profesionālo tālākizglītības programmu “Namu pārzinis”, iegūstot trešo profesionālās kvalifikācijas līmeni, varēja apgūt VIAA projekta 1., 4., 5. un 7. kārtā. Saskaņā ar likumu⁸⁸ persona ir tiesīga veikt pārvaldīšanas uzdevumu daudzdzīvokļu mājā, ja tā ieguvusi dzīvojamo māju pārvaldīšanai nepieciešamo profesionālo izglītību un vismaz ceturto profesionālās kvalifikācijas līmeni apliecinošu dokumentu, izņemot likumā noteiktos gadījumus.

Tālāk jau PIPP, tāpat kā Apmācību komisijā, eksperti vienojas, vai ir nepieciešams sarakstam pievienot vēl kādu izglītības programmu vai tieši pretēji – svītrot. Laikā no 2019. līdz 2022. gadam mācību vajadzību apstiprināšanas procesā no saraksta visbiežāk tika svītrotas izglītības programmas, kuras, PIPP pārstāvju vērtējumā, bija darba tirgus prasībām neatbilstošas. Savukārt saraksts tika papildināts ar nozaru pārstāvju priekšlikumiem par izglītības programmām, kurās trūkst noteiktas kvalifikācijas darbinieku.

Piemēram, 2021. gadā⁸⁹ attiecībā uz 7. kārtas mācību vajadzību piedāvājumu tika iesniegti priekšlikumi par 36 kvalifikācijām. Labklājības ministrija norādīja, ka profesijām “Lietvedis” un “Klientu apkalpošanas speciālists” ir vērojams pārpalikums darba tirgū, jo īpaši ilgstošo bezdarbnieku un jauniešu bezdarbnieku vidū, tomēr šīs kvalifikācijas tika apstiprinātas un iekļautas mācību vajadzībās. Bet profesionālās tālākizglītības programmas, kurās var iegūt kvalifikāciju “Apģērbu dizainera asistents”, “Interjera dizainera asistents”, “Komunikācijas dizainera asistents” un “Produkta dizainera asistents”, sarakstā tika iekļautas tikai kā moduļi, moduļu kopas šo kvalifikāciju modulārās profesionālās izglītības programmām, jo Labklājības ministrija norādīja, ka tās būs pieprasītas popularitātes dēļ, nevis no tirgus pieprasījuma perspektīvas.

Lai gan nozaru ekspertu padomju (NEP) pārstāvji tiek iesaistīti arī VIAA projekta mācību vajadzību saraksta izstrādē, PIPP sēdēs ir diskutēts par to, vai nozaru ekspertu sniegtais vērtējums par konkrētu izglītības programmu nepieciešamību ir pamatots un datots balstīts.

Piemēram, 08.12.2021. PIPP sēdē Labklājības ministrijas pārstāve izteica komentāru par to, vai sarakstā iekļaut kvalifikācijas “Dārzkopības tehniķis ar specializāciju augļkopībā”, “Dārzkopības tehniķis ar specializāciju dārzenkopībā”, “Dārzkopības tehniķis ar specializāciju stādaudzēšanā”, jo tās var radīt diskusijas par brīvā laika pavadīšanas kursiem. Arī Ekonomikas ministrijas pārstāvis norādīja, ka šīs nozares darbinieku skaits un pievienotā vērtība kopējā tautsaimniecībā ir samazinājusies, tādēļ šādu kvalifikāciju piedāvāšana ir vērtējama kritiski. Tomēr Izglītības un zinātnes ministrija un VIAA šiem argumentiem iebilda, norādot, ka lauksaimniecības nozares pārstāvji iebilstu, ja šīs kvalifikācijas no saraksta svītrotu. Diskusiju rezultātā PIPP locekļi piekrita Izglītības un zinātnes ministrijas piedāvājumam dārzkopja kvalifikācijas atstāt tikai profesionālās

tālākizglītības programmu sarakstā, papildus izvērtējot iepriekšējo mācību kārtu rezultātus un nosakot mācību dalībnieku kvotu.

No iepriekš minētā var secināt, ka pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas un apstiprināšanas principi NVA un VIAA būtiski neatšķiras, tomēr abas iestādes darba tirgus vajadzību analīzē iegulda resursus.

Revidentu vērtējumā, tas, ka katrai institūcijai ir nepieciešams ieguldīt būtiskus resursus darba tirgus tendenču analīzē, ir saistīts ar to, ka Ekonomikas ministrijas veidotās darba tirgus prognozes nav pietiekami detalizētas, lai tās varētu pilnvērtīgi izmantot mācību vajadzību noteikšanā, t. i., lai no tām noteiktu konkrētas izglītības programmas. Tieši šīs prognozes ir nozīmīgas pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanai, jo tās tiek gatavotas, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos strukturālām izmaiņām tautsaimniecībā.

Kā jau tas iepriekš norādīts, atbilstoši Ekonomikas ministrijas izmantotajai metodikai vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes tiek gatavotas Latvijas Profesiju klasifikatora mazo grupu līmenī, kas ietver tikai 127 profesiju grupas (trīs zīmju līmenis), bet katrā no mazajām grupām ietilpst no vienas līdz deviņām atsevišķo profesiju grupām (četrus zīmju līmenis) un no vienas līdz pat 194 profesijām (sešu zīmju līmenis).

Pa vienai profesijai ir, piemēram, mazajā grupā “411 Iestāžu kalpotāji”, “613 Jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji”, bet 194 profesijas ir mazajā grupā “311 Fizikas un inženierzinātņu speciālisti”.

Turklāt vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes neietver arī kvalitatīvo analīzi, proti, pēc to sagatavošanas netiek veiktas diskusijas nozaru ekspertu līmenī, lai iegūtos rezultātus interpretētu nozaru griezumā, pamatojoties uz analītiski pamatotiem ekspertu viedokļiem un noteiktajām nākotnes darba tirgus vajadzībām. Tāpēc šādas darbības, izstrādājot un apstiprinot mācību vajadzību sarakstus, ir jāveic pašām iestādēm.

Revīzijā konstatēts, ka ieteikums Ekonomikas ministrijai vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes paplašināt līdz profesiju klasifikatora atsevišķo grupu līmenim (četrus zīmju līmenim) un papildināt tās ar kvalitatīva rakstura nozaru pētījumiem un ekspertu vērtējumiem tika sniegts jau 2019. gadā ESF projektā Nr. 7.1.2.2./16/I/001 “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” veiktajā pētījumā⁹⁰.

Revīzijā Ekonomikas ministrija norādīja, ka prognožu sagatavošanā izmantotie dati pašlaik neļauj pilnībā nodrošināt, ka visas profesiju grupas varētu tikt analizētas arī līdz profesiju klasifikatora atsevišķo profesiju grupu līmenim (četrus zīmju līmenim), jo tā pazeminātos šo datu ticamība. Tomēr vairākos gadījumos, piemēram, analizējot noteiktu nozaru darbaspēka vajadzības, skaitliski lielākām profesijām prognozes varētu tikt analizētas arī līdz profesiju koda četrus zīmju līmenim.

Revīzijā konstatēts, ka Ekonomikas ministrija bez noteiktas regularitātes gatavo arī “Darba tirgus apskatus”, kas sniedz detalizētāku informāciju par konkrētu nozari un darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu tajā. Tomēr tie nav pieejami par visām nozarēm. Revīzijā Ekonomikas ministrija norādīja, ka tai nemaz nav noteikts uzdevums šādus pārskatus gatavot. Turklāt tie tiek gatavoti pēc nozaru pieprasījuma, piemēram, diskutējot ar nozaru ekspertu padomēm (NEP) par attiecīgo nozaru darbaspēka vajadzībām.

Ņemot vērā NVA un VIAA projektos novirzītos resursus mācību vajadzību noteikšanai un apstiprināšanai, revidenti secina, ka regulāra, vienota un analītiski pamatota darba tirgus kvalitatīvā analīze būtiski atvieglotu mācību vajadzību noteikšanas procesu un padarītu to daudz pārskatāmāku un mērķētāku, risinot konkrētu nozaru darbaspēka vajadzības.

Vai mācību vajadzību noteikšanā tiek ņemtas vērā reģionu vajadzības?

Revīzijā konstatēts, ka pašlaik ne Ekonomikas ministrijas izstrādātajās ilgtermiņa un vidēja termiņa darba tirgus prognozēs, ne NVA un VIAA izstrādātajos mācību vajadzību sarakstos nav iekļauts reģionālais griezumums, piemēram, vai un kādas ir darba tirgus tendences un attiecīgi mācību vajadzības tādos ekonomiski atšķirīgos reģionos kā Rīga, Pierīga un Latgale.

Arī uz šo nepilnību Ekonomikas ministrijai tika norādīts jau 2019. gadā veiktajā pētījumā⁹¹. Ekonomikas ministrija šo priekšlikumu neplāno ieviest, pamatojot to ar ierobežojumiem metodoloģijā, datu trūkumu un kvalitāti reģionu griezumā, kā arī ministrijas nepietiekamo kapacitāti.

Lai gan NVA izstrādātajās īstermiņa darba tirgus prognozēs ir iekļauti rezultāti reģionu griezumā (Rīga, Pierīga, Kurzeme, Zemgale, Latgale, Vidzeme), tomēr arī NVA mācību vajadzību sarakstos, kas tiek iesniegti izskatīšanai Apmācību komisijai, reģionālais griezumums neparādās.

Tas galvenokārt ir saistīts ar to, ka NVA izsludinājumos izglītības iestādes var pieteikties izglītības programmu īstenot dažādās vietās. Tas, vai mācības faktiski arī tiks īstenotas, ir atkarīgs no tā, vai tiks nokomplektētas mācību grupas. Vienlaikus NVA mācību dalībniekiem sniedz atbalstu reģionālajai mobilitātei, kā arī mācības tiek organizētas attālinātā formātā.

Revīzijā konstatēts, ka reģionu vajadzības netiek apspriestas un analizētas arī mācību vajadzību apstiprināšanai izveidotajā Apmācību komisijā un PIPP, lai gan to sastāvā ir iekļauti dažu plānošanas reģionu un pašvaldību pārstāvji.

Revidentu vērtējumā, plānošanas reģionu nepietiekamā ieinteresētība pieaugušo izglītības jomā pārstāvēt reģionu intereses ir saistīta ar to, ka plānošanas reģioniem likumā⁹² nav noteikti konkrēti uzdevumi pieaugušo izglītības jomā. Turklāt vismaz trīs plānošanas reģionos⁹³ nav noteikts arī par pieaugušo izglītību atbildīgais darbinieks. Līdz ar to, lai gan to attīstības plānošanas dokumentos ir paredzētas aktivitātes, kas saistītas ar pieaugušo izglītību, tās drīzāk ir deklaratīvas.

Piemēram, Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības programmā 2022–2027⁹⁴ kā viens no rīcības virzieniem ir izglītības, prasmju un mūžizglītības piedāvājuma atbilstība darba tirgus prasībām un tendencēm, kuram kā vēlamais iznākums noteikts – pieejami darba tirgus pieprasījumam un personiskajai izaugsmei atbilstoši mūžizglītības risinājumi. Tomēr revīzijā konstatēts, ka plānošanas reģionā nav neviena darbinieka, kurš ir atbildīgs par pieaugušo izglītību un faktiski nekas no attīstības programmas rīcības virzienos iekļautajiem uzdevumiem attiecībā uz pieaugušo izglītību netiek arī pildīti, jo to īstenošanai nav paredzēti finanšu resursi.

Savukārt pašvaldību iesaiste mācību vajadzību noteikšanā bija paredzēta VIAA projektā, kurā pašvaldības ir noteiktas kā sadarbības partneri. Viens no pašvaldību uzdevumiem⁹⁵ ir arī mācību piedāvājuma un mācību vajadzību apkopošana.

Revīzijā konstatēts, ka arī pašas pašvaldības pieaugušajiem piedāvā un organizē dažādas mācības, kas tiek finansētas gan no pašvaldību līdzekļiem, gan no dažādiem projektiem. Piemēram, Dobelē pieaugušajiem tiek organizēti ar uzņēmējdarbību saistīti kursi, Liepājā tiek organizēta “Senioru izaugsmes akadēmija”, bet Jelgavā ir pieejamas mācības digitālo prasmju apgūšanai.

Revīzijā konstatēts, ka faktiski pašvaldību iesaiste mācību vajadzību noteikšanā notika tikai projekta īstenošanas 1. kārtā (2017. gadā), kurā VIAA lūdza pašvaldībām sniegt informāciju par nodarbināto personu mācību vajadzībām. Tomēr pašvaldību sniegtā informācija vairākos gadījumos bija neprecīza, to norādītās izglītības programmas nebija saistītas ar pieprasījumu attiecīgajā jomā, kā arī nebija izsekojams to izvirzīšanas pamatojums. Kā nepieciešamās profesionālās tālākizglītības programmas tika norādītas tādas profesijas vai programmas, kuras nevar apgūt (iegūt) profesionālās tālākizglītības ietvaros, piemēram, galvenais jurists, maģistra grāds klīniskajā psiholoģijā, profesionālais maģistra grāds veselības vadībā, profesionālais maģistra grāds veselības aprūpē, vetārsts u. c.

Piemēram, Aglonas novads norādīja, ka nozarē “Ķīmiskā rūpniecība” ir nepieciešama izglītības programma “Ārstniecības augu eliksīru izgatavošana”, kas arī tika iekļauta 2. kārtas mācību vajadzību sarakstā. Šīs programmas īstenošanai pieteikumus iesniedza septiņas izglītības iestādes, tomēr sadarbības līgumi par izglītības programmas īstenošanu netika noslēgti, jo piedāvātās programmas nebija saistītas ar rūpniecisku ārstniecības augu pārstrādi.

Lai noskaidrotu pašvaldību viedokli par to iesaisti pieaugušo izglītībā, revīzijā tika veikta visu 43 pašvaldību aptauja. Lai gan saskaņā ar aptaujā sniegto informāciju iedzīvotāju mācību vajadzības apzina vairāk nekā puse (25 jeb 58 %) pašvaldību, tikai 10⁹⁶ no tām iedzīvotāju mācību vajadzības apzina arī VIAA projekta vajadzībām (skat. [pielikumu](#)).

Tomēr, izvērtējot šo 10 pašvaldību atbildes, ir konstatēts, ka trīs⁹⁷ no tām lielākoties veic tikai iedzīvotāju informēšanu par mācību iespējām VIAA projektā, bet viena⁹⁸ – lai varētu sagatavot pašas pašvaldības finansētās izglītības iestādes piedāvājumu nākamajam mācību gadam⁹⁹.

Uz problēmu, ka iestāžu apstiprinātās mācību vajadzības neietver reģionālo griezumam, tika norādīts arī 2020. gadā izvērtējuma ziņojumā¹⁰⁰, kurā bija konstatēts, ka PIPP pieņemtie lēmumi nepietiekami tver reģionālo līmeni, proti, tie pamatā balstās uz nacionālajām interesēm un vajadzībām, neraugoties uz to, ka PIPP sastāvā ir arī plānošanas reģionu, sociālo partneru un darba devēju pārstāvji.

Revidentu vērtējumā, reģionu griezumam ir jāiekļauj jau darba tirgus prognozēs vai arī ir jārada mehānisms, kā tās tiek interpretētas atbilstoši reģionu vajadzībām. Lai gan ir atbalstāmi institūciju centieni mācību vajadzību noteikšanā un apstiprināšanā iesaistīt arī reģionu un pašvaldību pārstāvjus, tomēr, ja to viedoklis nav dots balstīts, šī iesaiste ir formāla, jo nesniedz pamatotu un kvalitatīvu vērtējumu par reģiona darba tirgus vajadzībām. Turklāt reģionu vajadzības nevar tikt analizētas tikai mācību vajadzību sarakstu apstiprināšanas laikā.

Kāda ir starptautiskā prakse mācību vajadzību noteikšanā?

Revīzijā, apzinot starptautisko praksi, ir konstatēts, ka vienota, regulāra un sistēmiska darbaspēka nepieciešamības uzraudzības, prognozēšanas un atgriezeniskās saites koordinācijas sistēma (OSKA) ES 2014.–2020. gada plānošanas periodā tika izveidota Igaunijā.

OSKA analizē darbaspēka un prasmju nepieciešamību Igaunijas tautsaimniecības attīstībai nākamajos 10 gados¹⁰¹. Prognožu rezultāti ir pamats kvalifikācijas un karjeras konsultēšanas sistēmai, mācību satura izstrādei izglītības iestādēs un vairākām institūcijām, kas finansē mācības¹⁰². Par tās pārvaldību ir atbildīga Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrija un Igaunijas Kvalifikācijas pārvalde (*Kutsekoda*)¹⁰³.

Saskaņā ar OSKA metodoloģijas aprakstu¹⁰⁴, lai noteiktu nozarēm nepieciešamo darbaspēku un prasmes, tiek kombinētas kvantitatīvās un kvalitatīvās pētījumu metodes un tiek analizētas profesionālās kvalifikācijas visos izglītības līmeņos. Šim nolūkam tiek izmantoti gan statistikas dati (darbaspēka apsekojums, nozaru apsekojumi u. c.), gan dati no Igaunijas Nodokļu un muitas pārvaldes nodarbinātības reģistra, gan informācija, kas iegūta intervijās ar nozaru ekspertiem un fokusgrupās.

Katru gadu tiek analizētas piecas ekonomikas nozares, bet katra nozare – vidēji vienu reizi piecos gados. Savukārt turpmākajos gados attiecīgās nozaru ekspertu grupas seko līdzi, kā tiek ieviesti sniegtie ieteikumi.

Intervijās ar nozaru ekspertiem un grupu diskusijās tiek iegūta papildu kvalitatīvā informācija par nodarbinātību, prasmēm un kvalifikācijām un vērtētas nākotnes ekonomiskās tendences un no tām izrietošās izmaiņas attiecībā uz darbiniekiem, to prasmēm, izglītību un mācībām katrā nozarē, kā arī sniegti ieteikumi kvalifikāciju uzlabošanai. Nozaru ekspertu grupas novērtē arī darbaspēka prasības kvantitatīvā izteiksmē un mācību iespējas, kas sadalītas pa galvenajām profesijām.

Katru gadu tiek sagatavots OSKA ģenerālpārskats par darbaspēka prasību izmaiņām, darba tirgus norisēm, tendencēm un tās ietekmējošiem faktoriem turpmākajos 10 gados.

OSKA ieviešanu pārrauga Koordinācijas padome 11 cilvēku sastāvā, kas apstiprina arī nozaru ekspertu grupas¹⁰⁵.

Revīzijā Igaunijā izveidoto OSKA sistēmu atzinīgi novērtēja arī LDDK, kas pašlaik Latvijā koordinē 11 nozaru ekspertu padomju (NEP) darbu, kuru mērķis ir sekmēt nozaru profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām.

LDDK vērtējumā, ja Ekonomikas ministrija ilgtermiņa un vidēja termiņa prognozes papildinātu ar kvalitatīvo analīzi (t. i., dažādiem nozaru pētījumiem, ekspertu vērtējumiem u. c.), pēc tam katrai iestādei, kas organizē mācības pieaugušajiem, nebūtu jāveic papildu analītiskais darbs.

LDDK ieskatā, OSKA Igaunijā ir analītiskā bāze priekš nozaru ekspertu padomēm. Latvijā analītiskā kapacitāte darba tirgus vajadzību prognozēšanā ir Ekonomikas ministrijai, bet pašlaik tās gatavotā informācija nozaru ekspertu padomju vajadzībām ir izmantojama tikai virspusēji, jo tā nav pietiekami detalizēta.

Kādas reformas ir pieteiktas mācību vajadzību noteikšanā?

14.12.2022. Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību¹⁰⁶ bija izvirzīts mērķis *uzlabot darbaspēka pārvaldību, darbaspēka pieejamību, kā arī prasmju un mūžizglītības politiku un attīstīt darba prasmes tirgus līdzsvarā balstītā nodarbinātības politikā, veidojot to Ekonomikas ministrijas pārziņā.*

Lai šo mērķi sasniegtu, 20.04.2023. apstiprinātajā Valdības rīcības plānā¹⁰⁷ bija paredzēti pieci pasākumi, no kuriem divi ir saistīti ar mācību vajadzību noteikšanas procesu, kuriem kā atbildīgā institūcija ir noteikta Ekonomikas ministrija (skat. 3. tabulu).

3. tabula

20.04.2023. Valdības rīcības plānā paredzētie pasākumi un darbības rezultāti mācību vajadzību noteikšanas pilnveidei

Rīcības plāna pasākums	Darbības rezultāts
Nodrošināt reformu un politikas pasākumu savstarpējo saskaņotību, nepieciešamo resursu pieejamību un pieejamo resursu efektīvu izmantošanu un starpresoru sadarbību cilvēkkapitāla attīstībai nepieciešamo pasākumu ieviešanā.	Izveidota Cilvēkaptāla attīstības padome, kas risina jautājumus attiecībā uz darbaspēka piedāvājuma atbilstību tautsaimniecības pieprasījumam un nodrošina apmācības darbinieku prasmju un kvalifikācijas celšanai.
Konsolidēt prasmju un pārkvalifikācijas Izglītības un zinātnes, Labklājības un Ekonomikas ministrijas noteikšanas formātus, izveidojot vienotu platformu lēmumu pieņemšanai par darba tirgū un mūžizglītībā nepieciešamo prasmju un pārkvalifikācijas jomām.	Ekonomikas, Labklājības un Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā izveidota nacionālā mācību vajadzību noteikšanas sistēma, kuras ietvaros sadarbībā ar sociālajiem partneriem tiek noteiktas nodarbinātajiem, bezdarbniekiem un bezdarba riskam pakļautām personām nepieciešamās pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides programmas atbilstoši tautsaimniecības attīstības vajadzībām, veikts mūžizglītībā iesaistīto personu rezultativitātes monitorings un ietekmes vērtējums, nodrošināta operatīva lēmumu pieņemšana pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides jautājumos.

Revīzijā konstatēts, ka darbs pie šo un citu saistīto uzdevumu izpildes ir jau uzsākts un līdz 2023. gada jūnijam bija notikušas jau četras Ekonomikas ministrijas vadītās Nodarbinātības padomes sēdes, bet no 2023. gada jūnija tās vietā darbu uzsāka jaunā Cilvēkkapitāla attīstības padome (detalizētāk par pieaugušo izglītības koordinācijā un pārraudzībā iesaistītajām padomēm skat. apakšnodaļu “[Kādas institūcijas ir iesaistītas pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā?](#)”).

Saskaņā ar jaunās Cilvēkkapitāla attīstības padomes nolikumu¹⁰⁸ tai mācību vajadzību noteikšanā ir plānotas šādas funkcijas:

- ✓ izvērtēt situāciju darba tirgū valsts un reģionu (pašvaldību) līmenī un darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, tajā skaitā bezdarba situāciju un tās ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu konkurētspēju darba tirgū, pieņemt datus un prognozēs balstītus lēmumus cilvēkkapitāla attīstības jomā;
- ✓ sagatavot priekšlikumus par pieaugušo izglītības mācību virzieniem, kurus līdzfinansē no valsts budžeta un Eiropas Savienības fondu līdzekļiem.

Līdz ar Cilvēkkapitāla attīstības padomes izveidi ir plānots apvienot arī Apmācību komisijas un PIPP darbu. Saskaņā ar 28.06.2023. un 09.08.2023. sanāksmēs diskutēto tā tiks veidota kā Ekonomikas ministrijas komisija. Tās sastāvā bez trīs iepriekš minētajām ministrijām ietilps arī VARAM, Valsts kanceleja, NVA, VIAA, LIAA, pieci sociālie sadarbības partneri (LDDK, LPS, LTRK, LLPA, LBAS), kā arī bez balsstiesībām – IKVD un VISC. Nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos ir plānots sagatavot ne ātrāk kā 2023. gada beigās.

Lai gan 2023. gada janvārī Nodarbinātības padomē prezentētajā Koordinācijas shēmā¹⁰⁹ ir norādīts, ka Ekonomikas ministrijas pārziņā tiks nodota arī īstermiņa darba tirgus prognožu izstrāde, tomēr revīzijā Ekonomikas ministrija šo informāciju neapstiprināja.

Revidentu vērtējumā, tas būtu atbalstāms, jo šādā gadījumā, tāpat kā Igaunijā, darba tirgus analīze būtu vienota, jo par tās saturu atbildētu viena institūcija. Šos rezultātus arī tālāk vienoti varētu izmantot mācību vajadzību definēšanā.

Tāpat ir atzinīgi vērtējamas plānotās izmaiņas apvienot mācību vajadzību apstiprināšanai izveidoto Apmācību komisiju un PIPP.

Tomēr revidenti vērs uzmanību, ka mācību vajadzību apstiprināšanu nevar skatīt atrauti no paša mācību vajadzību noteikšanas procesa, kuru arvien ir plānots veikt katrā iestādē atsevišķi.

Tāpēc atbildīgajām iestādēm ir jārod iespēja, kā konsolidēt arī mācību vajadzību noteikšanas procesu, lai tas būtu vienots, kā arī ietvertu vienotu, analītiski pamatotu kvalitatīvo analīzi, kurā tiktu noteiktas konkrētas darba tirgū nepieciešamās profesijas un tiktu ņemtas vērā reģionu vajadzības.

Revidentu vērtējumā, ņemot vērā, ka Ekonomikas ministrijas pārziņā ir plānots attīstīt nodarbinātības politiku, kā arī ekonomikas ministrs ir jaunās Cilvēkkapitāla attīstības padomes priekšsēdētājs un Ekonomikas ministrija pilda padomes sekretariāta funkciju, tad arī mācību vajadzību noteikšanas procesam būtu jābūt Ekonomikas ministrijas pārziņā.

Revidentu vērtējumu par to, vai pieaugušo izglītība tiek plānota produktīvi, optimāli izmantojot pieejamos resursus, skat. nodaļā “[Vai pieaugušo izglītība tiek organizēta produktīvi?](#)”.

Ieteikums

Lai gan revīzijas laikā ir pieteiktas reformas, kas ietver arī revidentu konstatētās nepilnības mācību vajadzību noteikšanā, revīzijā tiek sniegts šāds ieteikums:

Ekonomikas ministrijai, Labklājības ministrijai un Izglītības un zinātnes ministrijai pilnveidot un konsolidēt darba tirgus prognozēšanas un pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas sistēmu.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā darba tirgus prognozes būs pilnvērtīgi izmantojamas mācību vajadzību noteikšanā (tajā skaitā, tās ietvers vienotu kvalitatīvo analīzi un reģionu griezumam) un šī funkcija tiks veikta vienā institūcijā, bet mācību vajadzību saraksta apstiprināšana – vienā komisijā, tā samazinot arī administratīvo slogu.

2. Vai pieaugušo mācību mērķgrupas ir plānotas, lai sasniegtu izvirzītos mērķus?

Politikas plānošanas dokumentos un NVA un VIAA projektos pieaugušo mācību mērķgrupas nav plānotas tā, lai valsts finansētās mācības primāri tiktu nodrošinātas tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

Lai gan NVA un VIAA projektos ir iezīmētas prioritārās mērķgrupas (cilvēki ar invaliditāti, daļa personu ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni), revidentu vērtējumā, šīs prioritārās grupas lielākoties noteiktas tikai formāli – ne visām ir noteikti projekta iznākuma rādītāji, lai raksturotu to plānoto iesaisti mācībās, vai arī, ja rādītājs ir noteikts, tas ir pārāk zems ne tikai salīdzinājumā ar kopējo projekta mērķgrupu, bet arī salīdzinājumā ar kopējo valstī esošo personu skaitu, kurām trūkst vai nākotnē varētu trūkt darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju.

Lai valsts finansētā pieaugušo izglītība būtu jēgpilna, ir svarīgi, lai pieaugušo mācības primāri ir nodrošinātas tām mērķgrupām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

Vai un kādas mērķgrupas ir noteiktas politikas plānošanas dokumentos?

Lai gan politikas plānošanas dokumentos¹¹⁰ un darba tirgus prognozēs¹¹¹ jau ilgstoši tiek norādīts, ka Latvijā ir liels skaits mazkvalificētu pieaugušo (ar zemu izglītības līmeni), kuri ir pakļauti bezdarba riskam, pašlaik nacionālā līmeņa ilgtermiņa un vidējā termiņa plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupu ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem¹¹², kā sasniedzamo rezultātu norādot tikai iedzīvotāju iesaistes līmeni mācībās¹¹³.

Detalizētākas iedzīvotāju grupas, kurām primāri ir nepieciešams iesaistīties mācībās, politikas plānošanas dokumentos nav noteiktas, neizvirzot arī konkrētus mērķus un rezultatīvos rādītājus, kas raksturotu šo grupu iesaisti.

Jau 2010. gadā apstiprinātajā Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā “Latvija 2030” tika ietverts mērķis attīstīt mūžizglītību, apzinoties, ka iemaņas un kompetences ir pastāvīgi jāattīsta un jāpilnveido gan tāpēc, lai veicinātu cilvēkresursu produktivitāti un konkurētspēju, gan tāpēc, lai zemākas kvalifikācijas darbiniekiem ļautu izrauties no “apburtā” mazu ienākumu vai pat nabadzības loka.

Savukārt Ekonomikas ministrija Nodarbinātības padomes 03.01.2023. sēdē informēja, ka “aptuveni 95 tūkst. cilvēku ar vispārējo vidējo izglītību vai zemāku izglītības līmeni un bez iegūtas profesijas tiek prognozēts augsts bezdarba risks”¹¹⁴.

Revidenti vērs uzmanību, ka Igaunijā, kurā pieaugušo ar profesionālo kvalifikāciju īpatsvars ir augstāks un 2022. gadā sasniedza pat 74,8 %, jau ilgstoši politikas plānošanas dokumentos ir izvirzīts mērķis palielināt pieaugušo ar profesionālo kvalifikāciju īpatsvaru, līdz 2035. gadam plānojot sasniegt pat 80 %¹¹⁵, paredzot arī aktivitātes mazkvalificēto personu iesaistei.

Revīzijā Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve paskaidroja, ka šāds mērķis un tā rezultatīvais rādītājs ir izvēlēts, jo lielai daļai iedzīvotāju nav profesionālās kvalifikācijas. Saskaņā ar prognozēm situācija darba tirgū strauji mainās un nav pietiekami, ja personai ir tikai pamatzglītība vai pabeigta vidusskolas izglītība. Personai mācības ir jāturpina un jāiegūst vai nu profesionālā izglītība, vai arī mācības jāturpina augstākās izglītības iestādē.

Latvijā pieaugušo ar profesionālo kvalifikāciju īpatsvars 2022. gadā bija 70,6 %¹¹⁶. Lai gan tas ir tikai par 4,2 procentpunktiem zemāks nekā Igaunijā, tomēr, sasniedzot tādu pašu rādītāju, kāds tas ir Igaunijā, personu ar iegūtu profesionālo kvalifikāciju skaits Latvijā palielinātos vēl par aptuveni 42 tūkstošiem.

Revīzijā konstatēts, ka izstrādes stadijā esošajā Cilvēkkapitāla attīstības stratēģijā ir plānots izvirzīt mērķi samazināt mazkvalificēto nodarbināto skaitu, nodrošinot 50 000 mazkvalificēto pārkvalifikāciju.

Latvijā politikas plānošanas dokumentos nav noteikti mērķi un iznākuma rādītāji iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaistei mācībās.

Vai un kādas mērķgrupas ir noteiktas NVA un VIAA projektos?

NVA un VIAA projektos, kas pašlaik ir galvenais instruments politikas plānošanas dokumentos izvirzīto pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanai, mērķgrupas ir nodalītas atkarībā no to nodarbinātības statusa: NVA nodrošina mācības personām, kurām ir piešķirts bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss, šo grupu pazīmes ir definētas likumā¹¹⁷ (skat. 4. tabulu), savukārt VIAA projektā atbalstu var saņemt jebkurš nodarbinātais vecumā no 25 gadiem.

Vienlaikus abos projektos atbalsts ir paredzēts arī bezdarba riskam pakļautajām personām (vai daļai no tām). Bezdarba riskam pakļauto personu pazīmes arī ir noteiktas likumā¹¹⁸, skat. 4. tabulu.

4. tabula

Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā definētās mērķgrupu pazīmes

Bezdarbnieks ¹¹⁹	Darba meklētājs ¹²⁰	Bezdarba riskam pakļauta persona ¹²¹
Persona, kurai NVA ir piešķīrusi bezdarbnieka statusu, jo tā atbilst šādām pazīmēm: ✓ nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto); ✓ meklē darbu; ✓ ir darbspējīga un gatava nekavējoties stāties darba attiecībās; ✓ ir sasniegusi 15 gadu vecumu; ✓ nav sasniegusi vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju, vai kurai valsts vecuma pensija nav piešķirta (t. sk. priekšlaicīgi); ✓ nav uzņemta pamatizglītības vai vidējās izglītības programmā klātienē; ✓ neveic komercdarbību vai tās komercdarbība apturēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem; ✓ neatrodas ieslodzījuma vietā, izņemot brīvības atņemšanas soda izciešanu atklātā cietumā, vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, kurā pakalpojumus pilnībā vai daļēji finansē no valsts vai pašvaldības budžeta.	Persona, kurai NVA ir piešķīrusi darba meklētāja statusu, jo tā atbilst šādām pazīmēm: ✓ nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto); ✓ meklē darbu; ✓ ir darbspējīga un gatava nekavējoties stāties darba attiecībās; ✓ ir sasniegusi 15 gadu vecumu; ✓ neveic komercdarbību vai kuras komercdarbība ir apturēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem; ✓ nav uzņemta pamatizglītības programmā klātienē.	✓ nodarbināta persona vai pašnodarbinātais: - kurš sasniedzis 50 gadu vecumu; - kuram ir darba tirgus prasībām nepietiekama izglītība vai prasmes; - kuram noteikta invaliditāte vai prognozējama invaliditāte, vai persona pēc pārejošas darbnespējas, kas nepārtraukti ilgusi vismaz četrus mēnešus; ✓ nodarbināta persona, kuras dzīvesvieta atrodas teritorijā ar zemu ekonomisko aktivitāti; ✓ persona: - kura nestrādā un iegūst izglītību pamatizglītības vai vidējās izglītības pakāpē neatkarīgi no izglītības veida; - kurai nav darba pieredzes; - kurai uzteikts darba līgums; - kura izcieš sodu ieslodzījuma vietā.

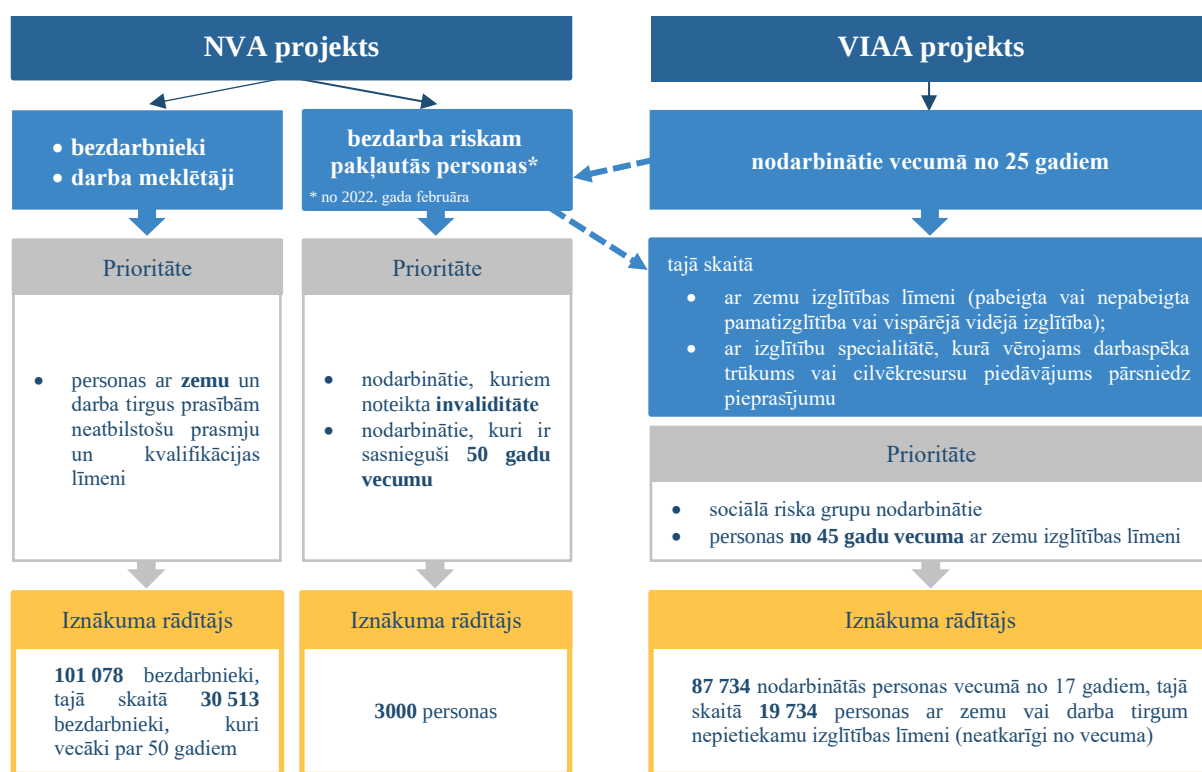
Revīzijā konstatēts, ka abos projektos ir definētas arī mācībās prioritāri iesaistāmās mērķgrupas, lai gan tām nav noteiktas priekšrocības attiecībā pret pārējām personām (skat. 8. attēlu). Turklāt ne visām mērķgrupām ir noteikti projekta iznākuma rādītāji, lai varētu noteikt cik no tām ir plānots iesaistīt.

- ✓ NVA projektā kā prioritārā mērķgrupa ir izvirzīti¹²² bezdarbnieki un darba meklētāji ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni, bet no bezdarba riskam pakļautajām personām – nodarbinātās personas, kurām noteikta invaliditāte, un nodarbinātās personas, kuras sasniegušas 50 gadu vecumu.

Kā projekta iznākuma rādītājs ir noteikts¹²³, ka laikā no 09.01.2015. līdz 31.12.2023. atbalstu saņems (uzsāks saņemt) 92 486 bezdarbnieki (un darba meklētāji), tajā skaitā ilgstošie bezdarbnieki un 30 513 bezdarbnieki, kuri vecāki par 50 gadiem, bet no 2022. gada februāra papildus vēl 8592 bezdarbnieki un 3000 bezdarba riskam pakļautas personas, tajā skaitā nodarbinātās personas, kurām noteikta invaliditāte vai kuras sasniegušas 50 gadu vecumu.

- ✓ VIAA projektā kā prioritāri iesaistāmi ir noteikti¹²⁴ sociālā riska grupu nodarbinātie (saskaņā ar VIAA skaidrojumu tie arī ir nodarbinātie ar zemu izglītības līmeni) un nodarbinātie vecumā no 45 gadiem ar zemu vai darba tirgum nepietiekamu izglītības līmeni (t.i., ar pabeigtu vai nepabeigtu pamatizglītību vai vispārējo vidējo izglītību). Papildu atbalsts ir paredzēts personām, kurām ir piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss. Tām nav jāveic līdzmaksājums par izglītības programmas apguvi.

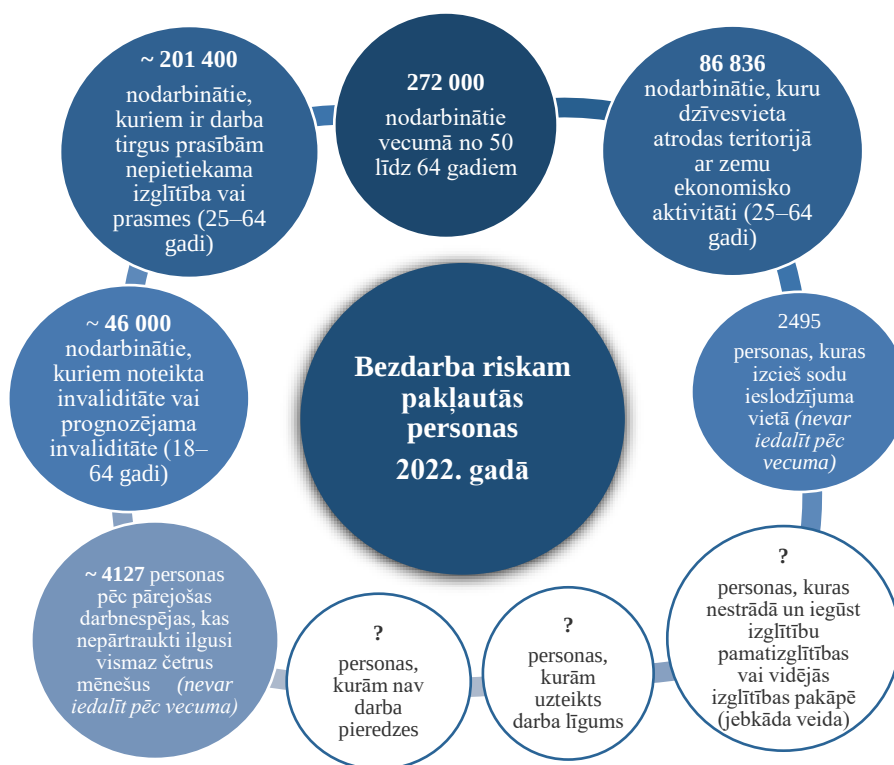
Kā projekta iznākuma rādītājs ir noteikts¹²⁵, ka laikā no 23.07.2016. līdz 31.12.2023. mācībās tiks iesaistītas 87 734 nodarbinātās personas vecumā no 17 gadiem¹²⁶, no tām 19 734 personas ar zemu vai darba tirgum nepietiekamu izglītības līmeni (neatkarīgi no to vecuma). Nav noteikts, cik no šīm personām būs projekta galvenā mērķgrupa – nodarbinātie pieaugušie (vecumā no 25 gadiem), kuriem ir plānota lielākā daļa projekta aktivitāšu.

8. attēls. NVA projekta “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” un VIAA projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” mērķgrupas

Lai gan ir zināms, cik Latvijā ir reģistrētu bezdarbnieku un darba meklētāju, kāds ir viņu vecums, izglītība u. c., tomēr neviena institūcija, kas ir iesaistīta pieaugušo izglītības politikas veidošanā, nav apzinājusi, cik Latvijā ir nodarbināto personu, kuras ir pakļautas bezdarba riskam, tajā skaitā, cik personu ir pašu iestāžu definētajās prioritārajās mērķgrupās (skat. 8. attēlu un 4. tabulu), un kurām, ņemot vērā, ka projektu līdzekļi ir ierobežoti, mācības būtu jānodrošina primāri.

Ņemot vērā, ka viena persona var atbilst vairākām likumā¹²⁷ definētajām bezdarba riskam pakļauto personu pazīmēm, revidenti piekrīt, ka precīzs šo personu skaits nav nosakāms¹²⁸. Lielāko grupu atbilstoši definētajām pazīmēm veido nodarbinātās personas vecumā no 50 gadiem līdz 64 gadiem, un 2022. gadā tās bija 272 tūkst. personas¹²⁹. Turklāt 2022. gadā bija vairāk nekā 201,4 tūkst. nodarbināto personu vecumā no 25 līdz 64 gadiem, kurām ir darba tirgus prasībām nepietiekama izglītība vai prasmes¹³⁰, vairāk nekā 86 tūkst. personu vecumā no 25 līdz 64 gadiem¹³¹, kuras dzīvo teritorijā ar zemu ekonomisko aktivitāti¹³², apmēram 46 tūkst. nodarbināto personu, kurām ir noteikta invaliditāte¹³³ vai prognozējama invaliditāte, kā arī vismaz četri tūkstoši personu, kurām darbnespēja bija ilgāka par četriem mēnešiem¹³⁴, un vairāk nekā trīs tūkstoši personu atradās ieslodzījuma vietās¹³⁵ (skat. 9. attēlu).

9. attēls. Bezdarba riskam pakļautās personas 2022. gadā

Savukārt projektos, ņemot vērā pieejamo finansējumu, atbalstu kopā ir paredzēts sniegt tikai aptuveni 192 tūkst. personu. Tas ir būtiski mazāk pat par bezdarba riskam pakļauto personu skaitu vecumā no 50 līdz 64 gadiem un arī par to personu skaitu, kas veido pašu iestāžu definētās prioritārās grupas (skat. 5. tabulu).

5. tabula

Projektu mērķgrupas (tajā skaitā prioritārās) un to iesaistes rādītāji NVA un VIAA projektos

Projekts	Projekta mērķgrupa, tajā skaitā prioritārā	Mērķgrupas personu skaits 2022. gadā	Cik personas bija plānots iesaistīt projektā?
NVA projekts (2015.–2023.)	bezdarbnieki	53,5 tūkst. ^{136**}	101 078 ¹³⁷ bezdarbnieki neatkarīgi no izglītības līmeņa, t. sk. ilgstošie bezdarbnieki un 30 513 bezdarbnieki vecumā no 50 gadiem
	bezdarbnieki ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni	23,9 tūkst. ¹³⁸	
	darba meklētāji	nav pieejama informācija	
	darba meklētāji ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni	nav precīzi nosakāma	3000 personas neatkarīgi no vecuma vai invaliditātes ¹³⁹
	bezdarba riskam pakļautas personas	272 tūkst.	
	nodarbinātas personas, kuras sasniegušas 50 gadu vecumu	46 tūkst.	
VIAA projekts (2016.–2023.)	nodarbinātie vecumā no 25 gadiem	804 tūkst. ¹⁴⁰	68 000 nodarbinātās personas vecumā no 17 gadiem***, izņemot ar zemu izglītības līmeni
	nodarbinātie vecumā no 25 gadiem ar zemu izglītības līmeni*	209,2 tūkst. (no tiem 201,4 tūkst. vecumā līdz 64 gadiem) ¹⁴¹	19 734 nodarbinātās personas vecumā no 17 gadiem*** ar zemu izglītības līmeni
	nodarbinātie vecumā no 45 gadiem ar zemu izglītības līmeni*	102,6 tūkst. ¹⁴²	
	nodarbinātie vecumā no 25 gadiem ar izglītību specialitātē, kurā vērojams darbaspēka trūkums, vai ar izglītību specialitātē, kurā cilvēkresursu piedāvājums pārsniedz pieprasījumu	nav precīzi nosakāma	nav noteikts
	sociālā riska grupu nodarbinātie	grupas pazīmes nav definētas	nav noteikts
	bēgļi un personas ar alternatīvo statusu	1142 ¹⁴³	nav noteikts

* Atbilst vienai no likumā¹⁴⁴ definētajām bezdarba riskam pakļauto personu pazīmēm.

** No 2019. līdz 2022. gadam (revidējamais laikposms) NVA bija reģistrēti vairāk nekā 303 tūkstoši bezdarbnieku ar dažādiem (arī ar vairākiem) bezdarba periodiem.

*** Projekta rādītājs ir noteikts kopīgs visām projekta mērķgrupām, t. i., arī jauniešiem vecumā no 17 līdz 24 gadiem, kuriem bija paredzēti citi pakalpojumi, kas revīzijā netiek vērtēti, jo nav attiecināmi uz pieaugušo izglītību.

Revidentu vērtējumā, prioritāro grupu noteikšana nozīmē to, ka tās tiek arī mērķtiecīgi iesaistītas mācībās un tām ir noteiktas arī priekšrocības atbalsta saņemšanā. Tikai tad, ja ir apmierinātas prioritāro mērķgrupu vajadzības, atbalstu var saņemt arī pārējie.

Ieteikums

Izglītības un zinātnes ministrijai, Labklājības ministrijai un Ekonomikas ministrijai, veidojot pieaugušo izglītības politiku, noteikt mērķus, politikas rezultātus un iznākuma rādītājus personu (bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu) ar nepietiekamu izglītības līmeni iesaistei pieaugušo mācībās un plānot atbilstošus pasākumus izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā pakāpeniski palielināsies iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaiste pieaugušo mācībās, tā nodrošinot pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanu.

3. Vai atbildīgo institūciju darbības ir pietiekamas nepieciešamo mērķgrupu iesaistē?

Atbildīgo institūciju veiktās darbības mērķgrupu iesaistē nav pietiekamas.

Lai gan kopumā tiek sasniegti NVA un VIAA projektu iznākumu rādītāji un mācībās iesaistās plānotais personu skaits, tomēr personu, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē, iesaistes līmenis mācībās ir zems.

Būtisks aspekts ir, lai tās personas, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē, tiktu informētas par mācību iespējām un tajās faktiski arī iesaistītos.

Kādas komunikācijas aktivitātes tiek veiktas iedzīvotāju informēšanai?

Revīzijā konstatēts, ka NVA bezdarbniekus un darba meklētājus par mācību iespējām informē, personām piešķirot bezdarbnieka vai darba meklētāja statusu un ar personu individuāli komunicējot visā statusa laikā.

Savukārt pārējo mērķgrupu, tajā skaitā bezdarba riskam pakļauto personu, iesaistei būtiskas ir iestāžu īstenotās publiskās komunikācijas aktivitātes un individuāla mērķgrupu, it īpaši prioritāro grupu, uzrunāšana.

Uzsākot katru projektu, gan NVA, gan VIAA organizēja vispārīgus informatīvos pasākumus, tajā skaitā par plānotajām projekta aktivitātēm izgatavoja un izplatīja dažādus drukātos materiālus (plakātus, bukletus u. c.).

Pārējā projekta laikā NVA galvenais komunikācijas rīks bija iestādes tīmekļa vietne, kurā regulāri tiek ievietota un aktualizēta informācija par visiem NVA īstenotajiem nodarbinātības veicināšanas pasākumiem, tajā skaitā par mācību iespējām. Tiek izmantoti arī sociālo tīklu konti, kas, NVA vērtējumā, ir efektīvs instruments sabiedrības uzrunāšanai.

Savukārt VIAA katrai projekta īstenošanas kārtai organizēja atsevišķu komunikācijas kampaņu.

Astoņām projekta īstenošanas kārtām komunikācijas kampaņu nodrošināja ārpakalpojuma sniedzējs, savukārt projekta Attālinātajai kārtai un 5. kārtai informatīvo kampaņu īstenoja pati VIAA.

Bez informācijas tīmekļa vietnēs komunikācijas kanāli abos projektos bija līdzīgi – informācija tika publiskota TV, radio, presē (arī reģionālajā), tajā skaitā to elektroniskajās versijās izvietojot banerus, kā arī pašvaldību tīmekļa vietnēs. VIAA personu iesaisti veicināja arī ar dažiem pieredzes stāstiem.

Vairumā gadījumu visas minētās aktivitātes tika veiktas digitālajā vidē. Tomēr, lai sasniegtu arī personas, kuras ikdienā nelieto digitālo saturu, VIAA projekta 8. kārtā tika dažādota pieeja – informācija (plakāti,

reklāma) tika izvietota arī sabiedriskā transporta pieturvietās Latvijas lielākajās pilsētās, AS “Pasažieru vilciens” vilcienos un veikalu tīkla “top!” akciju avīzē.

Revidentu vērtējumā, visās komunikācijas aktivitātēs informācija lielākoties bija vērsta uz visiem iedzīvotājiem, informējot par iespēju pieteikties mācīties, ar detalizētāku informāciju aicinot personas iepazīties iestāžu tīmekļa vietnēs.

Vai iedzīvotāju uzrunāšanā tiek iesaistītas pašvaldības?

Mērķgrupu, it īpaši prioritāro, individuālai uzrunāšanai būtiska loma ir pašvaldībām, kas atrodas vistuvāk saviem iedzīvotājiem un vislabāk pārzina iedzīvotāju vajadzības.

Pašvaldību pienākums piedalīties bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarbam riskam pakļauto personu iesaistē izriet no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma¹⁴⁵, saskaņā ar kuru pašvaldībām ir uzdots *paredzēt bezdarbnieku, darba meklētāju, komersantu nodarbināto personu un pašnodarbināto iesaistīšanu valsts un ārvalstu finansēto programmu projektos, tostarp ārvalstu tehniskās palīdzības projektos un ES struktūrfondu projektos.*

Savukārt VIAA projektā pašvaldības bija noteiktas arī kā sadarbības partneri, Ministru kabineta noteikumos¹⁴⁶ definējot tām uzdevumus arī mērķgrupu informēšanā¹⁴⁷ un iesaistē un paredzot, ka to veic pieaugušo izglītības koordinatori.

Lai gan VIAA projektā pašvaldībām mērķgrupu uzrunāšanai bija paredzēts arī finansējums 682 479 *euro*, līdz 2022. gada oktobrim tika apgūti tikai 12 510 *euro* jeb 1,8 % no plānotā, jo pašvaldību iesaiste bija zema. Tas galvenokārt ir saistīts ar izvirzītajiem priekšnoteikumiem finansējuma saņemšanai, proti, atlīdzību par personu piesaisti pašvaldība var saņemt tikai tajā gadījumā, ja pieaugušo izglītības koordinatora uzrunātā persona arī faktiski piesakās mācībām.

Lai saņemtu finansējumu, pieaugušo izglītības koordinatoram noteiktā kārtībā VIAA jāiesniedz atskaite par personām, kuras saņēmušas konsultāciju par mācību iespēju izvēli un motivēšanu iesaistīties mācībās.

Kopš projekta īstenošanas 4. kārtas (uzsākta 2019. gada maijā), kad personām pieteikšanās VIAA projektā ir nodrošināta elektroniski, pieaugušo izglītības koordinatora loma attiecībā uz personu iesaisti nav tik aktuāla.

Revidenti vērš uzmanību, ka jau 2020. gada augustā pabeigtajā Finanšu ministrijas pasūtītajā pētījumā¹⁴⁸ par nodarbināto ar zemu kvalifikāciju efektīvāku iesaisti mācībās VIAA projektā tika uzsvērts, ka personu ar zemu izglītības līmeni personīga uzrunāšana ir īpaši būtiska un ka to vislabāk var veikt pašvaldības, kas ir vistuvāk saviem iedzīvotājiem, tāpēc ir stiprināma pašvaldību pieaugušo izglītības koordinatoru kapacitāte (organizējot mācības u. c.).

Kopā VIAA projektā izlietoti tikai 1,8 % no pašvaldībām mērķgrupu uzrunāšanai paredzētā finansējuma.

Tomēr VIAA nepārskatīja, kā projektā pašvaldībām paredzētos līdzekļus novirzīt šim mērķim. Tā vietā 2022. gada beigās 663 tūkst. *euro* no pašvaldībām paredzētā finansējuma tika pārdalīti citām projekta

aktivitātēm – mācību finansēšanai. Pamatojums – projekta 6. un 7. kārtas dalībnieki pieteikumu anketās tikai 2 % gadījumu norādīja, ka informāciju par mācību iespējām ieguva no karjeras konsultanta¹⁴⁹ vai pieaugušo izglītības koordinators.

Revīzijā veiktajā visu 43 pašvaldību aptaujā lielākā daļa jeb aptuveni 75 %¹⁵⁰ pašvaldību norādīja, ka ir informētas par NVA un VIAA projektu, tomēr darbības, lai projektā iesaistītu pašvaldības iedzīvotājus, ir veikušas tikai daļa pašvaldību:

- ✓ NVA projektā – 20 pašvaldības, no kurām tikai deviņas¹⁵¹ bija veikušas darbības, lai iesaistītu visas prioritārās mērķgrupas;
- ✓ VIAA projektā – 21 pašvaldība bija veikusi darbības tieši prioritāro mērķgrupu iesaistei, tostarp deviņas¹⁵² pašvaldības – darbības, lai projektā iesaistītu visas prioritārās mērķgrupas.

Revidentu vērtējumā, pašvaldības nepietiekami iesaistās šī uzdevuma veikšanā un attiecīgi arī neplāno tam atbilstošus resursus. To uzskatāmi apliecina arī aptaujā sniegtā informācija: lai gan lielākajā daļā pašvaldību (37 pašvaldībās jeb 86 %) ir noteikta iestāde vai persona, kura pašvaldībā ir atbildīga par pieaugušo izglītību, 25 pašvaldībās (jeb 68 %) par pieaugušo izglītību ir atbildīgs tikai viens darbinieks, bet 18 pašvaldībās (jeb 49 %) ar pieaugušo izglītību saistītie jautājumi darbiniekam ir noteikti tikai kā papildu pienākums.

Turklāt, intervējot pašvaldību pārstāvjus, noskaidrots, ka šo darbinieku pienākumi galvenokārt ir saistīti ar pašas pašvaldības organizētajām mācībām un dažādiem sabiedrības izglītošanas projektiem, nevis ar iesaisti NVA un VIAA projektos.

Vai NVA un VIAA darbības ir vērstas uz to, lai mācībās iesaistītu personas, kurām tās ir nepieciešamas?

Kādas darbības NVA veic personas atbilstības un piemērotības pārbaudei?

Revīzijā konstatēts: lai noteiktu, kuri NVA piedāvātie pakalpojumi personai ir nepieciešami un piemēroti, NVA speciālisti (nodarbinātības aģenti, nodarbinātības organizatori / karjeras konsultanti un/vai projekta eksperti), kas ir pieejami visās 20 NVA filiālēs visos Latvijas reģionos, veic tā saucamo personas profilēšanu, novērtējot:

- ✓ bezdarbnieka darba atrašanas iespējas;
- ✓ bezdarbnieka prasmi un motivāciju sadarboties ar NVA un aktīvi meklēt darbu, kā arī bezdarbnieka veikto pašvērtējumu par savām prasmēm;

Tiek arī novērtēts, vai persona atbilst kādam no riska faktoriem (piemēram, bezdarbnieks ir vecāks par 50 gadiem, viņam ir tikai vispārējā vidējā vai pamata izglītība, neatbilstošas valsts valodas prasmes, ilgstoši nav strādājis algotu darbu, piemīt atkarības, ir zemas digitālās prasmes), kā arī tiek novērtēta paša bezdarbnieka motivācija meklēt darbu.

- ✓ bezdarbniekam piemērotākos aktīvos nodarbinātības pasākumus un vēlamo pasākumu saņemšanas secību;
- ✓ bezdarbnieka piederību konkrētai profilēšanas grupai, ņemot vērā profilēšanas darbību rezultātus¹⁵³.

Atbilstoši identificēto riska faktoru skaitam personas tiek iedalītas trīs grupās: 1. grupa – bezdarbnieki ar augstām darba atrašanas iespējām (A) (prognozējamā darbā iekārtošanās līdz sešiem mēnešiem); 2. grupa – bezdarbnieki ar vidējām darba atrašanas iespējām (V) (prognozējamā darbā iekārtošanās no sešiem līdz 12 mēnešiem); 3. grupa – bezdarbnieki ar zemām darba atrašanas iespējām (Z) (prognozējamā darbā iekārtošanās vēlāk nekā pēc 12 mēnešiem).

NVA ir izstrādāti arī iekšējie normatīvie akti¹⁵⁴, kas nosaka, kādi ir ieteicamie pakalpojumi (tajā skaitā mācību veidi) katrai bezdarbnieku grupai.

Piemēram, profesionālā apmācība tiek ieteikta tikai bezdarbniekiem ar vidējām vai zemām darba atrašanas iespējām. Savukārt ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri bezdarbnieka statusu ieguvuši pirms vairāk nekā trim gadiem, pirms reģistrācijas mācību apguvei ir jāsaņem karjeras konsultācija, kuras laikā karjeras konsultantam ir jāizvērtē nepieciešamība personai apgūt konkrēto programmu¹⁵⁵.

Vienlaikus NVA personām karjeras konsultāciju veidā piedāvā arī profesionālās piemērotības noteikšanu: visbiežāk gadījumos, ja personai nav iegūta profesionālā kvalifikācija un tā vēlas mācīties; ja personas profesionālās intereses un prasmes ir daudzpusīgas, bet nav izpratnes, kādās profesionālās darbības sfērās tās īstenot; ja persona nevar izšķirties/noorientēties, kurā darbības jomā profesionāli sevi attīstīt, vai ja persona vēlas mainīt savu nodarbošanos.

Profesionālās piemērotības noteikšanai ir pieejami astoņi testi un metodikas¹⁵⁶, kuras var izmantot gan atsevišķi, gan dažādās kombinācijās, un ar testu palīdzību tiek noskaidroti dažādi aspekti – personības tips, profesionālā pieredze un intereses, piemērotākās profesionālās darbības jomas (darbs ar cilvēkiem, darbs ar tehniku, darbs ar informācijas un datu apstrādi, radošs darbs u. c.), piemērotākā loma (izpildītājs vai organizators), piemērotākais nodarbinātības veids (strādāt grupā vai individuāli) –, kā arī tiek noteiktas interesēm atbilstošākās profesijas, izglītības programmas, brīvā laika aktivitātes u. c.

2022. gadā NVA profesionālā piemērotība noteikta 1553 personām.

Bezdarbnieki un reģistrētie darba meklētāji mācībām var pieteikties arī paši, savas mācību vēlmes reģistrējot CV un vakanču portālā (“Apmācība ar kupona metodi”)¹⁵⁷. NVA izvērtē pieteikumu un apstiprina to vai noraida, pamatojoties uz konkrētajam izglītības programmas veidam izvirzītajiem nosacījumiem¹⁵⁸:

- ✓ pieteikumu bezdarbnieka dalībai formālās izglītības (profesionālās tālākizglītības vai profesionālās pilnveides izglītības programmas vai arī profesionālās tālākizglītības moduļu vai moduļu kopas) apguvei reģistrē, ja¹⁵⁹:

- bezdarbnieks nav iepriekš ieguvis profesionālo kvalifikāciju;
- bezdarbnieka iepriekš iegūtā profesionālā kvalifikācija vai profesionālā pieredze nav pieprasīta darba tirgū, t. i., nav iekļauta NVA mācību vajadzību sarakstā¹⁶⁰, uz kā pamatojoties NVA plāno mācības, vai pēdējo trīs mēnešu laikā filiāles administratīvajā teritorijā nav reģistrētu bezdarbniekam piemērotu vakanču;

NVA veic padziļinātu izvērtējumu pirms bezdarbnieku iesaistes formālās izglītības programmu apguvē.

- bezdarbnieka iepriekš iegūtā profesionālā kvalifikācija neatbilst attiecīgajai profesijai noteiktajām prasībām vai arī nav saņemts normatīvajos aktos noteikts profesionālās kvalifikācijas dokuments, kas apliecina tiesības iesākt vai turpināt strādāt iepriekš iegūtajā profesijā;
- bezdarbnieks zaudējis profesionālās prasmes, jo nav strādājis iegūtajā profesijā vismaz pēdējos trīs gadus;
- bezdarbnieks veselības stāvokļa dēļ nevar turpināt būt nodarbināts iegūtajā profesijā¹⁶¹;
- ✓ pieteikumu bezdarbnieka vai darba meklētāja dalībai formālās izglītības iegūšanai, apgūstot augstākās izglītības iestādes studiju moduli vai studiju kursu (pieejami no 01.06.2021.), reģistrē:
 - ja bezdarbnieka vai darba meklētāja prasmes neatbilst mainīgajām darba tirgus prasībām (vai šīs prasmes ir nepietiekamas) un šī iemesla dēļ ir grūtības atrast darbu, izņemot gadījumus, kad mācības organizē pēc darba devēja pieprasījuma (līdz 06.07.2022.¹⁶²);
 - no 07.07.2022.¹⁶³ tiesības uz šo programmu veidu ir tikai bezdarbniekiem, kuriem nav iepriekš iegūtu sociālo un profesionālo prasmju vai arī tās nav pietiekamas;
- ✓ bezdarbnieka un darba meklētāja dalībai neformālās izglītības programmu – svešvalodu, valsts valodas, datorzinību, transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju un citu programmu – apguvei:
 - līdz 06.07.2022. nebija noteikti īpaši iesaistes kritēriji, bet tikai dažādi tehniski nosacījumi, kuriem personai bija jāatbilst: piemēram, personai var būt reģistrēts tikai viens pieteikums, persona jau nepiedalās mācībās (nav aktuālas dalības), personu nevar atkārtoti iesaistīt vienā un tajā pašā izglītības programmā (izņemot gadījumu, ja to apguve tika pārtraukta), periods, pēc kura personu atkārtoti var iesaistīt mācībās u. c.;
 - no 07.07.2022. papildus ir noteikts, ka pieteikumu reģistrē, ja personai nav iepriekš iegūtu sociālo un profesionālo prasmju vai arī tās nav pietiekamas¹⁶⁴.

No 2022. gada novembra¹⁶⁵ NVA projektā var mācīties arī bezdarba riskam pakļautās personas – nodarbinātas personas vai pašnodarbinātie, kuri sasnieguši 50 gadu vecumu vai kuriem ir darba tirgus prasībām nepietiekama izglītība vai prasmes, vai arī kuriem ir noteikta invaliditāte vai prognozējama invaliditāte.

Attiecībā uz šo personu grupu NVA tikai pārbauda personas nodarbinātības vai pašnodarbinātības faktu, bet neveic pārbaudes, lai pārliecinātos par personas atbilstību pārējām definētajām pazīmēm, piemēram, vai tās izglītība nav atbilstoša (pietiekama) darba tirgus prasībām.

Revīzijā NVA sniedza skaidrojumu: ja persona uzskata, ka tās izglītība vai prasmes nav pietiekamas, tai ir tiesības pieteikties bezdarba riskam pakļauto personu mācībām un pilnveidot darbam nepieciešamās zināšanas un prasmes, piemēram, angļu valodas prasmes, kas nav pietiekamas, neskatoties uz to, ka personai ir augstākā izglītība.

Revidentu vērtējumā, kamēr NVA bezdarba riskam pakļautās personas var apgūt tikai dažādas caurviju prasmes neformālās izglītības programmu ietvaros (valoda, digitālās prasmes), papildu izvērtējums visos gadījumos nav nepieciešams. Savukārt gadījumā, ja šai mērķgrupai tiks nodrošināts jau plašāks mācību klāsts, NVA ir jāatrod veids, kā arī bezdarba riskam pakļauto personu mācību vēlmes saskaņot ar darba tirgus vajadzībām.

Kādas darbības VIAA veic personas atbilstības un piemērotības pārbaudei?

Revīzijā konstatēts, ka VIAA neveic darbības, lai pārliecinātos par personas izvēlēto mācību piemērotību tās spējām un darba tirgus vajadzībām, pēc personas pieteikuma saņemšanas tikai pārliecinoties, vai persona ir nodarbināta un ir sasniegusi 25 gadu vecumu.

Revīzijā VIAA paskaidroja, ka tas, lai mācībās iegūtās zināšanas būtu atbilstošas darba tirgus vajadzībām, tiek nodrošināts jau ar pašu mācību piedāvājumu, kas tiek izstrādāts katrai projekta īstenošanas kārtai. Savukārt lēmums, kuras no piedāvātajām mācībām personai ir piemērotas un ir nepieciešamas, ir pašas personas ziņā.

Lai gan VIAA projektā¹⁶⁶ ir paredzēta iespēja personām NVA¹⁶⁷ vai pašvaldībā¹⁶⁸ saņemt karjeras konsultācijas, revīzijā konstatēts, ka šis atbalsta mehānisms drīzāk ir formāls, jo personas netiek novirzītas šo konsultāciju saņemšanai, kā arī šo konsultāciju rezultāti netiek izmantoti, lai piedāvātu personai atbilstošākās izglītības programmas vai lai, pamatojoties uz tiem, plānotu projekta turpmāko mācību piedāvājumu.

Lai gan NVA katru mēnesi iesniedz VIAA statistikas pārskatu par iepriekšējā mēnesī sniegtajām karjeras konsultācijām, norādot personas datus un sniegto karjeras konsultāciju veidu¹⁶⁹, VIAA šo informāciju izmanto tikai projekta progresa pārskatā.

VIAA neveic izvērtējumu par personas izvēlēto mācību piemērotību tās spējām un darba tirgus vajadzībām.

Saskaņā ar VIAA projekta progresa pārskatiem laikā no 01.01.2019. līdz 31.12.2022. NVA kopā bija sniegusi 1381 karjeras konsultāciju 1224 nodarbinātām personām vecumā virs 25 gadiem. Tikai 373 no šīm personām VIAA projektā bija apguvušas arī kādu izglītības programmu.

Savukārt informācijas apmaiņas mehānisms ar pašvaldībām par to sniegtajām karjeras konsultācijām VIAA nemaz nav izveidots, jo atlīdzība par šo darbu veikšanu pašvaldībām nav paredzēta. Tāpēc tās nemaz netiek uzskaitītas. Vienlaikus revīzijā veiktajā aptaujā 20 pašvaldības, kuras ir iesaistījušās VIAA projektā, norādīja, ka nodrošina iedzīvotājiem karjeras konsultanta pakalpojumus arī saistībā ar šo projektu.

Revīzijā konstatēts, ka projekta noslēgumā, t. i., no 2023. gada¹⁷⁰, VIAA ir uzsākusi jaunu aktivitāti, kas paredz iespēju nodarbinātai personai ar zemu izglītības līmeni nodrošināt individuālu pieeju modulārās profesionālās izglītības programmas moduļa vai moduļu kopas apguvei¹⁷¹.

Aktivitāte, pamatojoties uz 17.05.2022. grozījumiem Ministru kabineta noteikumos¹⁷², tika uzsākta, jo lielai daļai nodarbināto personu ar zemu izglītības līmeni ir nepietiekamas matemātiskās, digitālās, dabaszinātņu, inženierzinātņu un tehnoloģiju, uzņēmējdarbības kompetences, kas kavē vai liedz sekmīgi apgūt nepieciešamās izglītības programmas.

Šo pakalpojumu var sniegt izglītības iestādes¹⁷³. Lai to īstenotu, izglītības iestādē, kurā persona izvēlējusies apgūt izglītības programmu, tiek izvērtēta personas iepriekš iegūtā izglītība, kā arī apgūtās prasmes un kompetences. Izvērtēšanas rezultāti tiek analizēti kopā ar mācību pretendentu un, konsultējoties ar to, tiek sagatavots personas kompetenču attīstības plāns, ietverot tajā apgūstamos izglītības programmu moduļus vai moduļu kopas, kā arī nepieciešamo atbalstu un vadību sekmīgai programmas apguvei. Plāna veidošanā var piedalīties arī darba devēja pārstāvis vai kāds cits speciālists.

Ir atbalstāma VIAA iniciatīva paplašināt nodarbinātām personām paredzēto mācību pakalpojumu klāstu. Tomēr, revidentu vērtējumā, šī aktivitāte nav uzskatāma par personas mācību vēlmju saskaņošanu ar personas spējām un darba tirgus vajadzībām, bet drīzāk par personai piemērotākās izglītības programmas izvēli jau konkrētajā izglītības iestādē, kuru persona ir izvēlējusies. Turklāt šī aktivitāte VIAA projekta dalībniekiem nav obligāta.

Saskaņā ar VIAA skaidrojumu¹⁷⁴ individuālās pieejas īstenošanas mērķis ir gūt galvenās atziņas par aktivitātes īstenošanas iespējām kopumā, to izvērtēt un sniegt priekšlikumus nākamajam ES fondu plānošanas periodam.

Lai gan līdz 31.10.2023. pakalpojumu ir paredzēts nodrošināt 100 personām par kopējo summu 12 tūkst. euro, līdz 25.08.2023. bija tikai noslēgti sadarbības līgumi par pakalpojuma nodrošināšanu ar piecām izglītības iestādēm, bet neviena persona pakalpojumu vēl nebija saņēmusi.

Kādus rezultātus NVA un VIAA ir izdevies sasniegt mērķgrupu iesaistē?

Revīzijā konstatēts, ka visā NVA projekta laikā no 2016. līdz 2023. gadam atbalsts bija plānots 101 078 bezdarbniekiem (un darba meklētājiem), tajā skaitā ilgstošajiem bezdarbniekiem, un 30 513 bezdarbniekiem, kuri vecāki par 50 gadiem, nedefinējot, cik no tiem būs projekta prioritārās mērķgrupas¹⁷⁵ bezdarbnieki, t. i., ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni (šeit un turpmāk – ar zemu izglītības līmeni¹⁷⁶).

No NVA projekta sākuma līdz 2023. gada martam atbalstu ir saņēmuši 98 407 bezdarbnieki, no tiem 33 894 bija vecāki par 50 gadiem¹⁷⁷.

Saskaņā ar revīzijā veikto datu analīzi revidējamā laikā – no 2019. līdz 2022. gadam – NVA bija reģistrēti vairāk nekā 303 tūkstoši bezdarbnieku ar dažādiem (arī ar vairākiem) bezdarba periodiem¹⁷⁸ un vismaz 45 % no visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem bija ar zemu izglītības līmeni.

No visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem šajā laikā NVA projekta mācībās¹⁷⁹ tika iesaistīti 40 268 bezdarbnieki, un 15 642 jeb 39 % no iesaistītajiem bija ar zemu izglītības līmeni. Savukārt no visiem šajā laikā reģistrētajiem bezdarbniekiem ar zemu izglītības līmeni mācībās iesaistījās tikai 11,4 %.

Tajā pašā laikā bezdarbnieku ar augstu izglītības līmeni, kuri tika iesaistīti mācībās, bija vismaz uz pusi vairāk, t. i., 61,1 % no visiem projekta mācībās iesaistītajiem bezdarbniekiem (skat. 9. tabulu). Vērtējot

bezdarbnieku ar zemu izglītības līmeni iesaisti mācībās reģionālā griezumā, ir konstatēts, ka būtiski augstāka tā bija Latgales reģionā, kurā mācībās tika iesaistīts 21 % no visiem reģionā reģistrētajiem bezdarbniekiem ar zemu izglītības līmeni, kamēr Rīgā un Pierīgā – virs 8 % (skat. 6. tabulu).

6. tabula

Prioritārās grupas bezdarbnieku iesaiste sadalījumā pa reģioniem

Statistiskais reģions	Prioritārās grupas bezdarbnieku skaits	Uzsāka mācības:	
		skaits	īpatsvars
Kurzeme	20 108	2128	10,6 %
Latgale	23 859	5029	21,1 %
Pierīga	23 211	1987	8,6 %
Rīga	35 251	2966	8,4 %
Vidzeme	14 306	1562	10,9 %
Zemgale	19 832	1932	9,7 %
<i>Nav norādīta deklarētā dzīvesvieta</i>	674	38	5,6 %
KOPĀ	137 241	15 642	11,4 %

Revidentu vērtējumā, augstāka prioritārās grupas iesaiste NVA projekta mācībās Latgales reģionā ir jāvērtē kontekstā ar to, ka, salīdzinot ar citiem reģioniem, Latgalē ir būtiski augstāks vidējais bezdarba perioda dienu skaits. Piemēram, Latgalē 6054 jeb gandrīz 12 % bezdarbnieku šis statuss ir piecus un vairāk gadus, no tiem 83 bezdarbniekiem – vairāk nekā 20 gadus. Arī vidējais nepārtrauktais bezdarbnieka statusa periods Latgales reģionā ir lielāks nekā citos reģionos (skat. 7. tabulu).

7. tabula

Bezdarbnieku bezdarba periodu ilgums sadalījumā pa reģioniem

Statistiskais reģions	Bezdarbnieku skaits 2019.–2022. gadā	Nepārtrauktā bezdarba perioda vidējais dienu skaits	Kopējais vidējais bezdarba dienu skaits
Kurzeme	39 506	246	345
Latgale	50 784	580	795
Pierīga	54 971	201	258
Rīga	90 379	195	246
Vidzeme	28 917	268	358
Zemgale	37 638	221	301
<i>Nav norādīta deklarētā dzīvesvieta</i>	1 275	216	281

Turklāt bezdarbnieku motivācija iesaistīties mācībās ir saistīta arī ar pienākumu piedalīties nodarbinātības veicināšanas pasākumos, lai varētu saglabāt bezdarbnieka statusu¹⁸⁰, kas ir viens no likumā¹⁸¹ noteiktiem līdzdarbības pienākumiem sociālās palīdzības saņemšanai. Par to liecina arī statistikas dati par pilngadīgām darbaspējīgām un nestrādājošām personām, kurām ir piešķirts trūcīgas personas statuss: Latgalē šādu personu īpatsvars ir 40 %, kamēr citos reģionos – ne vairāk kā 14 %. (skat. 8. tabulu).

8. tabula

Pilngadīgu darbaspējīgu personu, kurām ir piešķirts trūcīgas personas statuss, skaits reģionos

Statistiskais reģions	Pilngadīgas darbaspējīgas personas, kurām ir piešķirts trūcīgas personas statuss 2021. gadā		no tām:				
			strādājošas		nestradājošas		bērnu kopšanas atvaļinājumā
	skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars	skaits
Kurzeme	2464	14 %	658	15 %	1611	14 %	195
Latgale	6100	36 %	1237	28 %	4578	40 %	285
Pierīga	1817	11 %	542	12 %	1136	10 %	139
Rīga	2467	14 %	1004	23 %	1270	11 %	193
Vidzeme	2169	13 %	525	12 %	1508	13 %	136
Zemgale	2096	12 %	500	11 %	1455	13 %	141
Kopā	17113	100 %	4466	100 %	11558	100 %	1089

Tāpat NVA projekta prioritārā mērķgrupa ir arī darba meklētāji ar zemu izglītības līmeni. No 2019. līdz 2022. gadam NVA bija reģistrēti 2821 darba meklētājs, no kuriem 39 % atbilda projektā definētās prioritārās mērķgrupas pazīmēm – ar zemu izglītības līmeni. Kopā šajā periodā projektā mācības uzsāka 93 darba meklētāji, no kuriem tikai 13 bija ar zemu izglītības līmeni (skat. 9. tabulu).

Tā kā kopējais personu skaits, kurām ir piešķirts darba meklētāja statuss, ir neliels (2821), turpmāk padziļināti šo personu iesaiste mācībās netika analizēta.

9. tabula

NVA projekta mācībās iesaistītās mērķgrupas – bezdarbnieki un darba meklētāji

NVA no 01.01.2019. līdz 31.12.2022.	Reģistrēti		Kopā NVA projekta mācībās iesaistīto:		
Mērķgrupa / prioritārā grupa*	personu skaits	īpatsvars no kopējās mērķgrupas	personu skaits	īpatsvars no grupas	īpatsvars no iesaistītajiem
bezdarbnieki , no tiem:	303 470		40 268	13 %	
ar zemu izglītības līmeni	137 241	45,2 %	15 642	11 %	38,8 %
ar augstu izglītības līmeni	167 534	55,2 %	24 607	15 %	61,1 %
nav informācijas par izglītību	986	0,3 %	39	4 %	0,1 %
darba meklētāji , no tiem:	2821		93	3 %	
ar zemu izglītības līmeni	1102	39,1 %	10	1 %	14 %
ar augstu izglītības līmeni	1237	43,9 %	79	6 %	86 %
nav informācijas par izglītību	489	17,3 %	0	0 %	-

* Ņemot vērā, ka vienam dalībniekam laikā no 01.01.2019. līdz 31.12.2022. var būt reģistrēti vairāki bezdarba periodi, dalībniekam var mainīties izglītības līmenis, tāpēc viens dalībnieks var tikt ieskaitīts gan ar augstu, gan ar zemu izglītības līmeni.

Lai gan no 2022. gada novembra NVA projektā mācības neformālās izglītības programmās tiek nodrošinātas arī jaunai mērķgrupai – bezdarba riskam pakļautām personām –, kā prioritāro grupu izvirzot nodarbinātās personas, kurām noteikta invaliditāte, un nodarbinātās personas, kuras sasniegušas 50 gadu vecumu, ņemot vērā revīzijas periodu, revīzijā netika veikta padziļināta šīs mērķgrupas analīze.

Tomēr, izvērtējot NVA apkopoto informāciju par bezdarba riskam pakļautajām personām, kuras pieteicās mācībām līdz 30.06.2023., konstatēts, ka mācībām visaktīvāk pieteicās nodarbinātas personas tieši ar augstāko izglītību, t. i., no tām 1330 personām¹⁸², kuras pieteikumā bijā norādījušas informāciju par izglītību, 59 % bija ar augstāko izglītību. No kopējā skaita (11 440 personām) 39 % jeb 4452 personas atbilda prioritārajai mērķgrupai – 198 personām bija noteikta invaliditāte, bet 4254 personas bija vecumā virs 50 gadiem.

Savukārt VIAA projektā laikā no 23.07.2016. līdz 2023. gada beigām mācībās bija plānots iesaistīt 87 734 nodarbinātas personas vecumā no 17 gadiem, no tām 19 734 personas ar zemu vai darba tirgum nepietiekamu izglītības līmeni (neatkarīgi no to vecuma). Prioritāri atbalstu bija paredzēts sniegt sociālā riska grupu nodarbinātajiem, nodarbinātajiem vecumā no 45 gadiem ar zemu izglītības līmeni, kā arī bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, nenosakot rādītājus to iesaistei.

No VIAA projekta sākuma līdz 2023. gada aprīlim atbalstu kopā ir saņēmuši 70 079 nodarbinātie, no tiem 16 171 bija ar zemu izglītības līmeni¹⁸³.

Revidējamā laikā (no 2019. līdz 2022. gadam¹⁸⁴) Latvijā vidēji bija 794,2 tūkst. nodarbināto personu vecumā no 25 līdz 64 gadiem un 216,9 tūkst. jeb 27 % no tām bija ar zemu izglītības līmeni.

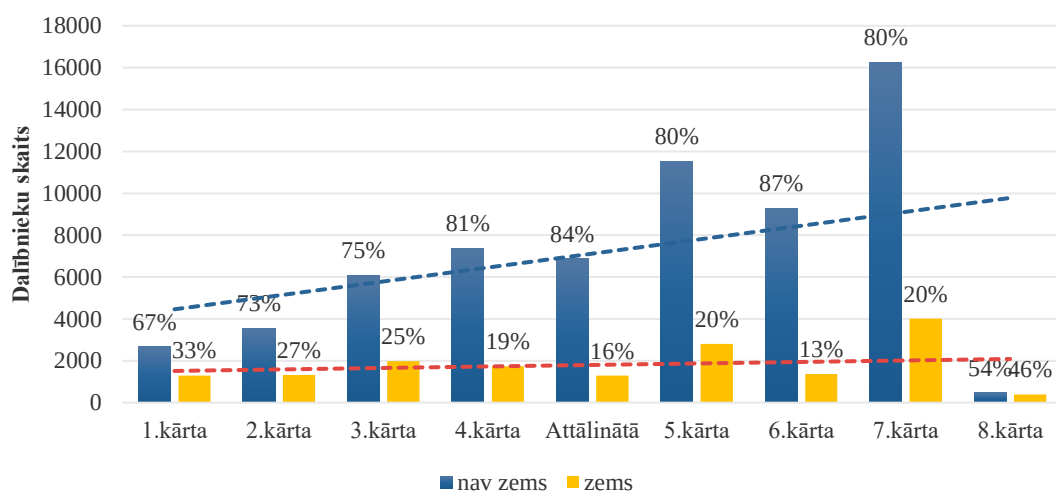
Revīzijā veiktajā datu analīzē konstatēts, ka VIAA projektā revidējamā laikā¹⁸⁵ kopā tika iesaistīta 55 391 persona (unikālo personu skaits). No šī personu skaita tikai 10 750 personas jeb 19 % bija ar zemu izglītības līmeni.

Savukārt no projektā definētajām prioritārajām grupām mācībās tika iesaistīta tikai 2121 (4 %) nodarbināta persona ar zemu izglītības līmeni vecumā no 45 gadiem. Saskaņā ar VIAA sniegto informāciju bēgļi un personas ar alternatīvo statusu projektā nepieteicās.

VIAA projektā persona pati norāda informāciju par savu izglītības līmeni, un šī informācija netiek pārbaudīta, tāpēc ne visos gadījumos personas norādītais izglītības līmenis atbilst dalībnieka faktiskajam izglītības līmenim. Revīzijā veiktajā datu analīzē konstatēts, ka no 2938 dalībniekiem, kuri uzsāka dalību vairākās izglītības programmās, 287 personas sākotnēji norādīja augstu izglītības līmeni, bet vēlāk, uzsākot mācības citā programmā, – zemu izglītības līmeni¹⁸⁶.

Lai gan VIAA īstenoja komunikācijas aktivitātes, katrai projekta īstenošanas kārtai organizējot komunikācijas kampaņu, tomēr revīzijā konstatēts, ka projekta gaitā netika panākts prioritārās mērķgrupas dalībnieku skaita pieaugums (projekta īstenošanas 8. kārtā tika panākts šīs grupas īpatsvara pieaugums). Apkopojot informāciju par personām, kuras pieteicās mācībām, ir konstatēts, ka ar katras kārtas kampaņu ir audzis kopējais dalībnieku skaits, bet galvenās prioritārās mērķgrupas dalībnieku (t. i., nodarbināto ar zemu vai darba tirgum nepietiekamu izglītības līmeni) skaits pieaudzis būtiski lēnāk nekā dalībnieku skaits ar augstu izglītības līmeni (skat. 10. attēlu).

Revīzijā Izglītības un zinātnes ministrija skaidroja, ka nodarbināto personu ar zemu izglītības līmeni iesaisti VIAA projektā ietekmēja arī Covid-19 pandēmijas dēļ noteiktie ierobežojumi, kas liedza īstenot mācības klātienē, pieļaujot to īstenošanu tikai attālināti.

10. attēls. VIAA projekta mācību dalībnieku izglītības līmenis

Tā kā VIAA sadarbības partneris personu iesaistē ir pašvaldības, vērtējot iespējamo pašvaldību pienesumu prioritārās mērķgrupas iesaistē, ir konstatēts, ka tajās deviņās¹⁸⁷ pašvaldībās, kuras aptaujā norādīja, ka veic darbības, lai projektā iesaistītu visas prioritārās grupas, nav labāki rezultāti šo personu iesaistei salīdzinājumā ar tām pašvaldībām, kuras šādu informāciju nenorādīja. Četrās¹⁸⁸ no šīm pašvaldībām 2020. gadā šis rādītājs bija pat zemāks par vidējo reģionā.

Revidenti vērs uzmanību: lai veicinātu personu (it īpaši personu ar invaliditāti kas ir viena no valsts definētajām personu grupām, kurai ir nepieciešams īpašs atbalsts) iesaisti, gan NVA, gan VIAA projektā ir paredzēti arī dažādi atbalsta pasākumi (skat. 10. tabulu).

10. tabula

NVA un VIAA projektos paredzētie atbalsta pasākumi

Mērķgrupa	Atbalsta pasākumi	NVA projekts	VIAA projekts
Visi dalībnieki	Reģionālā mobilitāte, t. sk. transporta izdevumu kompensācija mācību un kvalifikācijas prakses laikā	✓	✓
	Līdzmaksājuma atbrīvojums konkrētām dalībnieku grupām (trūcīgām un maznodrošinātām personām)	—*	✓**
Dalībnieki ar invaliditāti	Specializētais transports	✓	—
	Asistenta / atbalsta personas palīdzība	✓	✓
	Surdotulks	✓	✓
	Ergoterapeits (tikai pasākumos bezdarbniekiem un darba meklētājiem)	✓	—
	Mācību vai praktisko mācību vietas pielāgošanas izmaksu segšana	✓	—

* NVA īstenotās mācības ir bezmaksas.

** No 2022. gada maija līdzmaksājums nav jāveic arī dalībniekiem ar zemu izglītības līmeni, ja tie apgūst STEM priekšmetus¹⁸⁹.

Revīzijā konstatēts, ka NVA projektā visiem atbalsta pasākumiem sākotnēji bija plānoti 4,26 milj. *euro*. Reģionālajai mobilitātei ir izlietoti 94 %¹⁹⁰ no plānotā finansējuma, bet no to pasākumu finansējuma, kas ir paredzēti cilvēkiem ar invaliditāti, ir izlietoti tikai 3 % no sākotnēji paredzētajiem 1,6 milj. *euro*¹⁹¹.

*NVA projektā no projekta sākuma līdz 2022. gada beigām ir iesaistīti 13 560 cilvēki ar invaliditāti, kas ir 14 % no kopējā dalībnieku skaita*¹⁹².

Savukārt VIAA projektā atbalsta pasākumu kopumā bija mazāk. Projektā ir izlietoti tikai 3 % no reģionālajai mobilitātei paredzētajiem 525 tūkst. *euro*, bet, lai segtu mācību maksas līdzmaksājumu, no kura ir atbrīvotas personas, kurām ir noteikts trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss, izlietoti nepilni 9 tūkst. *euro*¹⁹³. Atbalsta pasākumiem, kas ir paredzēti cilvēkiem ar invaliditāti, finansējums vispār nav izlietots, lai gan tam bija paredzēti 425 tūkst. *euro*.

*VIAA projektā no projekta sākuma līdz 2022. gada beigām ir iesaistīti 2364 cilvēki ar invaliditāti, kas ir 3 % no kopējā dalībnieku skaita*¹⁹⁴.

Revīzijā VIAA zemo atbalsta pasākumu izmantošanu skaidroja ar to, ka nav bijis pieprasījums pēc tiem, lai gan informatīvajās kampaņās, aicinot cilvēkus iesaistīties, vienmēr tiek uzsvērta atbalsta pieejamība. VIAA nav arī sadarbojusies ar nevaldības organizācijām, kas pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, lai veicinātu šīs mērķgrupas iesaisti. Savukārt par neizmantoto atbalstu mobilitātei VIAA norādīja: iespējams, personas nevēlas sagatavot dokumentus atbalsta pieprasīšanai, jo tām liekas, ka tas ir sarežģīti un apgrūtināši.

Savukārt revīzijā uzrunātie Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības pārstāvji norādīja, ka līdz Covid-19 pandēmijai cilvēku ar invaliditāti zemā iesaiste mācībās drīzāk bija skaidrojama ar to, ka mācībās netika izmantota digitālā vide, un cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir grūti izbraukāt uz mācībām pat dzīvesvietas tuvumā, bet nokļūt uz izglītības iestādi citā reģionā nav iespējams. Pašlaik šīs mērķgrupas zemā iesaiste galvenokārt ir saistīta ar personu motivācijas trūkumu. Tas veiksmīgi tiek risināts Igaunijā, proti, lai veicinātu cilvēku ar invaliditāti iesaisti pieaugušo izglītībā, ar personu individuāli strādā pašvaldību pieaugušo izglītības koordinatori.

Revidenti vērs uzmanību, ka cilvēki ar invaliditāti ir mērķgrupa, kurai NVA jau ilgstoši ir pieejami dažādi atbalsta pasākumi, tomēr arvien publiskajā telpā izskan, ka tie nav pietiekami vai “nestrādā”.

Lai to risinātu, no 2022. gada beigām NVA Rīgas filiāles telpās ir izveidots Nodarbinātības atbalsta centrs personām ar invaliditāti (NACPI). Tas nav veidots kā atsevišķa struktūrvienība: pieci no kopā 15 Rīgas reģionālās filiāles klientu apkalpošanas centra nodarbinātības organizatoriem ir pabeiguši mācības, kā pareizi un efektīvi komunicēt ar cilvēkiem ar invaliditāti.

NACPI strādā ar NVA reģistrētajiem bezdarbniekiem un darba meklētājiem. Proti, ja bezdarbniekam vai darba meklētājam ir invaliditāte, tad persona tiek novirzīta pie NACPI nodarbinātības organizatoriem, kuri pārzina arī visus NVA īstenotajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos pieejamos atbalsta instrumentus (vispārējās konsultācijas, ergoterapeita izvērtējums, surdotulks, atbalsta persona, Sociālās integrācijas valsts aģentūras nodrošinātais pasākums “Profesionālās piemērotības noteikšana” u. c.) un veicina, ka personas tos arī izmanto. Arī katrā NVA reģionālajā filiālē ir vismaz viens

NVA ir izveidots
Nodarbinātības atbalsta
centrs personām ar
invaliditāti.

darbinieks, kurš specializējies (arī apmācīts) darbam ar cilvēkiem ar invaliditāti un pārzina visu pieejamo atbalstu.

Apkopojot minēto, revidenti secina, ka NACPI ir resurss, kuram ir kompetence un potenciāls attīstīt aktivitātes, lai mērķtiecīgi nodarbinātības veicināšanas pasākumos, tostarp mācībās, iesaistītu arī tās personas ar invaliditāti, kuras nav NVA reģistrētas kā bezdarbnieki vai darba meklētāji, kā arī lai mērķtiecīgi šajos jautājumos sadarbotos ar darba devējiem, izglītības iestādēm un citām ieinteresētajām pusēm.

Kāda ir starptautiskā prakse personu iesaistei pieaugušo izglītībā?

Saskaņā ar Eiropas Komisijas veikto pētījumu¹⁹⁵ pastāv dažādas pieejas informatīvo aktivitāšu īstenošanai, lai veicinātu pieaugušo, it īpaši ar zemām prasmēm vai zemu kvalifikācijas līmeni, iesaisti mācībās.

Valstis var piešķirt subsīdijas organizācijām vai programmām vai piešķirt finansējumu valsts iestādēm un pašvaldībām (reģioniem) vai citiem dalībniekiem (piemēram, sociālajiem partneriem), kas īsteno izglītojušus informatīvos pasākumus.

Piemēram, Austrijā Izglītības konsultāciju un karjeras attīstības atbalsta dienesti, kas tiek līdzfinansēti no valsts, ESF, kā arī federālo zemju finansējuma, ir apņēmušies sasniegt potenciāli nelabvēlīgā situācijā esošās pieaugušo grupas, tajā skaitā pieaugušos ar zemu kvalifikācijas līmeni. To ir plānots panākt ar mobilo konsultāciju sniegšanu un ar informatīvu pasākumu organizēšanu sabiedriskās vietās, kā arī ar darba devēju starpniecību¹⁹⁶.

Arī Finanšu ministrijas pasūtītajā pētījumā¹⁹⁷ par nodarbināto ar zemu kvalifikāciju efektīvāku iesaisti mācībās, kurā ir apkopota informācija arī par citu valstu pieredzi, ir uzsvērts, ka pieaugušo izglītības attīstības veicināšanai ir nepieciešams izglītēt visus un ka tas ir ilgstošs un nepārtraukts process, kurā jāiesaistās visām ieinteresētajām pusēm – politikas veidotājiem, pašvaldībām un sociālajiem partneriem, t. i., gan darba devēju, gan darbinieku pārstāvjiem. Tostarp ir nepieciešams arī tiesiskais regulējums un dažādi motivējoši instrumenti, piemēram, pabalsti vai stipendijas mācību laikā, mācību atvaļinājumi u. c. Tomēr personu ar zemu izglītības līmeni uzrunāšanai būtiska ir tieši individuālā uzrunāšana, tostarp, iesaistot darba devējus, kuri ir jāizglīto par nepieciešamību atbalstīt darbinieku mācības.

Pētījumā uzsvērts: personu ar zemu izglītības līmeni iesaistei ir būtiska individuāla pieeja.

Ņemot vērā Igaunijas augstos rādītājus (gan visu pieaugušo iesaisti mācībās, gan personu ar zemu izglītības līmeni iesaistei), revīzijā padziļināti tika apzināta Igaunijas izvēlēta pieeja mērķgrupu informēšanā un iesaistē.

Revīzijā Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve norādīja, ka primāri ir jāveicina visas sabiedrības izpratne par pieaugušo izglītības nozīmi un to, ka izglītības ieguve ir atbalstāma jebkurā vecumā. Igaunijā šādas kampaņas ir regulāras un tiek finansētas gan no valsts pamatbudžeta, gan no ES fondiem. Ir bijuši gan TV šovi, dažādas publikācijas un pieredzes stāsti, gan sabiedrībā atpazīstamu

cilvēku piesaiste noteiktas problēmas aktualizēšanai. Dažos gados tās ir bijušas mērķētas arī uz kādu konkrētu mērķgrupu.

Revīzijā ir konstatēts, ka arī Latvijā, lai veicinātu pandēmijas radīto seku pārvarēšanu, Ekonomikas ministrija 2021. gadā īstenoja informatīvo kampaņu “Esi konkurētspējīgs! Uzdrošini mācīties visa mūža garumā!”, kurā tika īstenotas vairākas aktivitātes – ekspertu diskusijas, publicēti raksti un pieredzes stāsti dažādos medijos u. c.¹⁹⁸. Kampaņas mērķis bija veicināt sabiedrības attieksmes maiņu un izpratni par izglītību kā pastāvīgu procesu visas dzīves garumā un pieaugušo izglītības lomu mūsdienu mainīgajā ekonomikā, kā arī motivēt uzņēmējus veikt ieguldījumus cilvēkkapitāla attīstībā, t. i., darbinieku izglītībā un prasmju attīstībā¹⁹⁹. Tomēr tā bija vienreizēja aktivitāte, nevis sistēmiska darbība.

Savukārt attiecībā uz iedzīvotāju iesaisti mācībās jau vairākus gadus Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas stratēģiskais partneris ir pieaugušo izglītības sniedzēju asociācija “ANDRAS”²⁰⁰. Tās aktivitātes tiek finansētas arī no valsts budžeta, un tās mērķis ir apzināt pieaugušos ar zemāku izglītības līmeni, informēt viņus par mācību iespējām un veicināt viņus iesaistīties mācībās. Revīzijā Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve norādīja, ka šāds modelis tika izveidots, jo pašvaldību aktivitāte, lai risinātu ar pieaugušo izglītību saistītus jautājumus, bija ļoti zema. Saskaņā ar normatīvo regulējumu tas nav arī pašvaldības galvenais uzdevums.

Lai īstenotu vietējā līmeņa aktivitātes, asociācijai visās pašvaldībās ir partneri – pieaugušo izglītības koordinatori, kuri nodarbojas ar pieaugušo iesaisti mācībās. Ne visiem tas ir pilnas slodzes darbs, un tas pārsvarā balstās uz “brīvprātīgā darba” principu, bet valsts sedz mazu daļu no šo personu atalgojuma.

Pieaugušo izglītības koordinators ir iegūt vispārējo statistiku par reģionu, diskutēt par aktivitātēm, gatavoties “pieaugušo mācību nedēļas” aktivitātēm un organizēt tās u. c.

Revīzijā konstatēts, ka Igaunijai līdzīgu modeli Latvijā Izglītības un zinātnes ministrija bija uzsākusi veidot ES fondu 2004.–2006. gada plānošanas periodā 3.2.4.1. aktivitātes “Mūžizglītības stratēģijas izstrāde un ieviešana” ietvaros, kas tika īstenota sadarbībā ar Latvijas Pieaugušo izglītības apvienību un plānošanas reģioniem. 2007.–2013. gada plānošanas periodā Izglītības un zinātnes ministrija plānoja šo sistēmu attīstīt un stiprināt. Tomēr ekonomiskās lejupslīdes periodā šiem mērķiem paredzētais finansējums tika pārdalīts NVA bezdarbnieku mācīšanai.

Aktivitātes ietvaros tika izveidoti seši mūžizglītības tīkli visos Latvijas reģionos (tajā skaitā piesaistīti un apmācīti pieaugušo izglītības koordinatori, attīstīta informācija par mācību iespējām, kā arī reģionos apmācīti 7313 iedzīvotāji) un izstrādāti seši rīcības plāni mūžizglītības stratēģijas ieviešanai reģionos. Tika nodrošināta arī vienkopus pieejama informācija par mūžizglītības iespējām visos Latvijas reģionos, kā arī īstenoja plaša informācijas kampaņa par mūžizglītības iespējām²⁰¹.

Finanšu ministrijas pasūtītajā pētījumā²⁰² ir arī norādīts, ka Igaunijā kopš 2017. gada īpaši tiek veicināta formālās izglītības ieguve personām, kurām nav iegūta profesionālā vidējā izglītība vai tā ir iegūta pirms 15 gadiem. Ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātām personām tiek piedāvāts finansiāls atbalsts (pabalsts), lai persona varētu iegūt profesionālo, augstāko profesionālo vai bakalaura izglītību valsts finansētas izglītības studiju vietā. Mācības var tikt īstenotas tikai OSKA atbalstītās izglītības programmās.

Ieteikums

Izglītības un zinātnes ministrijai un Labklājības ministrijai veikt aktivitātes un rast risinājumu iedzīvotāju, kuriem trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kuriem tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē, izglītošanai par nepieciešamību iegūt un pilnveidot darba tirgum nepieciešamo izglītību un prasmes, kā arī par nepieciešamību iesaistīties mācībās pieaugušajiem.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā pakāpeniski palielināsies iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaiste pieaugušo mācībās, tā nodrošinot pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanu.

Ieteikumu, lai novērstu šajā nodaļā konstatētās nepilnības prioritāro mērķgrupu iesaistei mācībās, skatīt revīzijas ziņojuma apakšnodaļā “[Vai mācībās iegūtajām zināšanām ir ietekme uz personu nodarbinātību?](#)”.

4. Vai pieaugušo mācības ir veicinājušas personu konkurētspēju darba tirgū?

NVA un VIAA projekti nav īstenoti tā, lai tajos piedāvātās un nodrošinātās izglītības programmas visos gadījumos būtu efektīvas un veicinātu personu konkurētspēju darba tirgū.

Tas galvenokārt ir saistīts ar to, ka projektos lielākā daļa personu apguva profesionālās pilnveides izglītības programmas, nevis profesionālās tālākizglītības programmas, kurās tiek iegūta profesionālā kvalifikācija un kurām ir vistiešākā ietekme uz personas, it īpaši ar zemu izglītības līmeni, nodarbinātību.

Turklāt nozīmīga daļa profesionālās tālākizglītības programmu faktiski netika īstenotas: lai gan tās tika apstiprinātas, jo attiecīgajās nozarēs tiek prognozēts darbinieku pieprasījums, neviena izglītības iestāde nepieteicās tās nodrošināt vai arī nebija pietiekama pieaugušo atsaucība tādas apgūt.

Vairāk nekā 40 % mācību dalībnieku apgūtajām izglītības programmām nav ietekmes uz šo personu nodarbinātību, proti, mācības nav bijušas saistītas ar personu jau esošo nodarbošanos vai arī pēc to pabeigšanas nav izmaiņu personas nodarbinātībā – tai nav mainījies amats vai profesija atbilstoši apgūtajai kvalifikācijai, kā arī tā nav uzsākusi saimniecisko darbību ar mācībām saistītā jomā. Saskaņā ar revidentu aplēsēm šīm mācībām tika izlietoti 12,7 milj. *euro*, kurus produktīvāk būtu bijis novirzīt vismaz 10 tūkst. personu ar zemu izglītības līmeni mācībām, kurās tās varētu iegūt profesionālo kvalifikāciju.

Lai ar NVA un VIAA projektiem sasniegtu pieaugušo izglītības mērķi, mācībās ir jābūt iesaistītām ne tikai atbilstošām mērķgrupām, bet mācībās tām ir jāiegūst tādas prasmes, kuras veicina personas profesionālo izaugsmi un kuras persona arī izmantos savā profesionālajā darbībā, karjeras izaugsmē vai nodarbinātības maiņai.

Tāpēc ir būtiski (it īpaši saistībā ar prognozēto darbaspēka ar profesionālo izglītību trūkumu), lai izglītības programmas, kas ir noteiktas un apstiprinātas atbilstoši darba tirgus vajadzībām, faktiski arī īstenotu, turklāt tādos izglītības programmu veidos, kuros tiek iegūta profesionālā kvalifikācija.

Kādas izglītības programmas projektos personām bija pieejamas un tika nodrošinātas?

Kā jau minēts ziņojuma 1. nodaļā, pēc mācību vajadzību saraksta apstiprināšanas abas iestādes rīko izsludinājumus, aicinot izglītības iestādes pieteikt izglītības programmas, kas atbilst Apmācību komisijā un PIPP apstiprinātajam mācību vajadzību sarakstam un kuras tās ir gatavas nodrošināt.

Pēc izglītības iestāžu pieteikumu saņemšanas izglītības iestāžu atlasī katrā institūcijā veic īpaši šim nolūkam izveidota vērtēšanas komisija (par pieteikumu izvērtēšanu detalizēti skat. ziņojuma apakšnodaļā “Pieteikumu izvērtēšana un apstiprināšana”), pārbaudot, vai izglītības iestādes piedāvājums atbilst izsludinājuma nolikumam.

NVA projektā interesenti piesakās mācību vajadzību sarakstā apstiprinātai izglītības programmai, kuras īstenošanai vēl var nebūt izvēlēta izglītības iestāde, bet VIAA dalībnieku pieteikšanos mācībām izsludina tikai pēc izglītības iestāžu pieteikumu izvērtēšanas un izglītības iestāžu izvēles.

Revīzijā konstatēts, ka laikā no 2019. līdz 2022. gadam NVA un VIAA projektā personām bija iespēja apgūt gan formālās, gan neformālās²⁰³ izglītības programmas. VIAA piedāvātā izglītības programmu izvēle bija plašāka, jo, piemēram, 4. un 5. kārtā tika definētas vairākas nozares un izglītības iestādes varēja piedāvāt jebkuru profesionālās tālākizglītības programmu, kurā var iegūt definētajai nozarei atbilstošu kvalifikāciju²⁰⁴, kas saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem²⁰⁵ ir iekļauta nozares kvalifikāciju struktūrā (skat. 11. tabulu).

11. tabula

NVA un VIAA projektos piedāvāto izglītības programmu veidi un skaits

Izglītības programmu veids		Izglītības programmu skaits, īstenošanas periods un atšķirības	
		NVA projekts ²⁰⁶ (Apmācību komisijas apstiprinātās)	VIAA projekts ²⁰⁷ (Izglītības iestāžu pieteikumu vērtēšanas komisijas apstiprinātās)
Formālā izglītība	profesionālās tālākizglītības programmas	Pieejamas visā projekta īstenošanas laikā. Tika īstenotas tādas programmas, kurās dalībnieks var iegūt 1., 2. vai 3. līmeņa profesionālo kvalifikāciju.	Pieejamas visā projekta īstenošanas laikā. Tika īstenotas tādas programmas, kurās dalībnieks var iegūt 2. vai 3. līmeņa profesionālo kvalifikāciju.
	<i>piedāvāto izglītības programmu skaits 2019.–2022. gadā</i>	40	173*
	profesionālās pilnveides izglītības programmas	Pieejamas visā projekta īstenošanas laikā	
	<i>piedāvāto izglītības programmu skaits 2019.–2022. gadā</i>	17	792
	modulārās profesionālās izglītības programmas moduļa vai moduļu kopas	Pieejamas, sākot no 07.12.2018. ²⁰⁸	Pieejamas projekta Attālinātājā kārtā un 4.–7. kārtā.
	<i>piedāvāto izglītības programmu skaits 2019.–2022. gadā</i>	4	266
	studiju kursi un studiju moduļi (augstskolu izglītības programmas)	Pieejami, sākot no 01.08.2020. ²⁰⁹	Pieejami projekta Attālinātājā kārtā un 6.–8. kārtā.
	<i>piedāvāto izglītības programmu skaits 2019.–2022. gadā</i>	14	295
Neformālās izglītības programmas		Pieejamas arī mācības tiešsaistes kursu platformās.	Bija pieejamas tikai līdz projekta 4. kārtai ²¹⁰ .
<i>piedāvāto izglītības programmu skaits 2019.–2022. gadā</i>		60	300
* PIPP apstiprināja lielāku profesionālās tālākizglītības programmu skaitu, bet ne visas šīs izglītības programmas izglītības iestādes pieteicās īstenot.			

Tomēr, salīdzinot abu projektu izglītības programmu veidus (izņemot valodu un transportlīdzekļu vadītāju mācības), konstatēts, ka laikā no 2019. līdz 2022. gadam aptuveni 60 % no NVA apstiprinātajām un piedāvātajām izglītības programmām tika piedāvātas arī VIAA projektā.

Visvairāk pārklājās profesionālās pilnveides izglītības programmas un studiju kursi un studiju moduļi. No NVA projektā piedāvātajām 17 profesionālās pilnveides izglītības programmām VIAA projektā tika piedāvātas 15 programmas, no 14 NVA piedāvātajiem studiju kursiem un studiju moduļiem – 12 programmas, bet no profesionālās tālākizglītības programmām – aptuveni 73 % jeb 29 programmas.

Piemēram, gan NVA, gan VIAA projektā tika piedāvātas profesionālās pilnveides izglītības programmas "Projektu vadība", "Grāmatvedība", "IT datu drošība un personas datu aizsardzība" un profesionālās tālākizglītības programmas "Elektromontieris", "Ēku būvtehnīķis" un "Šuvējs".

Savukārt, vērtējot dalībnieku iesaisti pa izglītības programmu veidiem, ir konstatēts, ka profesionālās tālākizglītības programmas, kurās pieaugušais var iegūt profesionālo kvalifikāciju, kas dod tiesības strādāt noteiktā profesijā, kopā abos projektos izvēlējās apgūt tikai 12 % jeb katrs astotais dalībnieks.

NVA projektā lielākā daļa (63 %) pieaugušo uzsāka mācības neformālās izglītības programmās, bet VIAA projektā vairāk nekā puse (58 %) dalībnieku uzsāka mācības profesionālās pilnveides izglītības programmās, ar kurām persona var pilnveidoties ar esošo profesiju saistītā jomā vai caurviju prasmēs (skat. 12. tabulu).

12. tabula

Dalībnieku apgūto izglītības programmu veidi, skaits un īpatsvars

Izglītības programmu veids		Dalībnieki ²¹¹ , kas uzsāka mācības no 2019. līdz 2022. gadam ²¹²			
		NVA projekts		VIAA projekts	
		skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars
Formālā izglītība	profesionālās tālākizglītības programmas	5351	10 %	8732	14 %
	profesionālās pilnveides izglītības programmas	4036	8 %	37 482	58 %
	modulārās profesionālās izglītības programmas modulis vai moduļu kopa	-	-	4511	7 %
	studiju modulis vai studiju kurss augstskolā vai koledžā	-	-	7062	11 %
Neformālā izglītība	neformālās izglītības programmas	32 348	63 %	6355	10 %
	transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības	9657	19 %	n/a	
KOPĀ		51 392	100 %	64 142	100 %

Analizējot, kāda satura izglītības programmas, kurās netiek iegūta profesionālā kvalifikācija, pieaugušie visbiežāk izvēlējas apgūt, konstatēts, ka NVA projektā tās bija neformālās izglītības programmas valodu apguvei, bet VIAA projektā – profesionālās pilnveides izglītības programmas digitālo prasmju apguvei (skat. 13. tabulu).

13. tabula

NVA un VIAA projektos visbiežāk apgūtās izglītības programmas, kurās netiek iegūta profesionālā kvalifikācija

NVA projektā īstenotās izglītības programmas (dalībnieku skaits)	VIAA projektā īstenotās izglītības programmas (dalībnieku skaits)
- Valodu apguve (20 322) - Datorzinības (t. sk. AutoCAD, Corel Draw Graphics, Adobe Illustrator, Web risinājumu izstrāde) (9798) - Transportlīdzekļu vadītāju apmācība (9657) - Grāmatvedība (1879) - Projektu vadība (1282)	- Datorzinības (datu analīze (excel, PowerBI, Python u.c.), vispārējās digitālās prasmes u. c.) (vismaz 13 680) - Vadības un administrēšanas programmas (vismaz 9790) - Mārketinga (vismaz 4880) - Ar grāmatvedību saistītas programmas (vismaz 3900) - Datorgrafika un dizains (vismaz 3080) - Digitālās prasmes mācību procesa nodrošināšanai (vismaz 2230)

Vairāk nekā 2000 pieaugušo VIAA projektā profesionālās pilnveides izglītības programmu ietvaros izvēlējas apgūt arī tādas specifiskas prasmes kā “3D printera lietošana” (850), “Akciju tirgus investīciju analīze personīgo ieguldījumu izvērtēšanai” (474), “Izaugsmes veicināšana (Koučings) kā mūsdienīgu vadības stils” (443), “Etsy.com digitālās platformas apgūšana pārdošanai internetā” (225), “Amazon.com digitālās platformas apgūšana pārdošanai internetā” (100) u. c. Revīzijas konstatējumus par to, vai personu apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz šo personu nodarbinātību, skatīt šīs ziņojuma nodaļas apakšnodaļā [“Vai mācībās iegūtajām zināšanām ir ietekme uz personu nodarbinātību?”](#).

Lai gan VIAA projektā visvairāk dalībnieku apguva profesionālās pilnveides izglītības programmas, pastāv risks, ka ar daļu no šīm programmām tiek turpināts īstenot neformālās izglītības programmas, kas VIAA projektā vairs netiek piedāvātas kopš 2020. gada vidus.

Neformālās izglītības programmas VIAA projektā vairs netiek piedāvātas, pamatojoties uz 2020. gada Finanšu ministrijas izvērtējuma ziņojumu²¹³, kurā tika norādīts uz neformālo izglītības programmu zemo kvalitāti, kā arī to, ka augstais nodarbināto iesaistes līmenis neformālajās izglītības programmās liecina – pieaugušo izglītības programmu piedāvājums tikai daļēji var ietekmēt darbaspēka trūkumu nozarēs.

To apliecina arī tas, ka no kopā VIAA projektā laikā no 2019. līdz 2022. gadam īstenotajām 475 profesionālās pilnveides programmām 26 programmas jau sākotnēji tika īstenotas kā neformālās izglītības programmas, bet vēlāk, kad VIAA projektā tās vairs nebija pieejamas, – kā profesionālās pilnveides izglītības programmas. Tām atšķiras mācību stundu skaits: profesionālās pilnveides izglītības programmai minimālais stundu skaits ir 160 stundas²¹⁴, bet neformālajām izglītības programmām minimālais stundu skaits nav noteikts.

Piemēram, izglītības programma “Datu analīze un pārskatu sagatavošana ar MS Excel (bez priekšzināšanām)” un “Komandas darba vadīšanas ABC” līdz VIAA projekta īstenošanas 5. kārtai tika piedāvāta kā neformālās izglītības programma, bet, sākot ar projekta īstenošanas 5. kārtu, – kā profesionālās pilnveides izglītības programma.

To, ka VIAA projektā profesionālās pilnveides izglītības programmās tiek apgūtas arī ar profesionālo kvalifikāciju nesaistītas caurviju prasmes, kas parasti ir apgūstamas neformālās izglītības ietvaros, revīzijā veiktajā aptaujā norādīja arī izglītības iestādes. Izglītības iestāde X norādīja: *Ar brīdi, kad no projekta tika izslēgta iespēja īstenot neformālās izglītības programmas, pieprasījums no nozarēm pēc noteiktām prasmēm, kas ērti un ātri būtu apmierināmas tieši ar neformālās izglītības piedāvājumu, tika “uzgrūsts uz profesionālās pilnveides pleciem”.* Tādējādi devalvējot profesionālās pilnveides būtību, jo izglītības iestādes ir spiestas izstiept un mākslīgi pievilkt pasūtīto saturu atbilstoši pilnveides programmu prasībām. Faktiski pilnveides programmu saturs projektā (jo īpaši pēdējās kārtās, kurās uzsvars ir uz digitālo prasmju apguvi) ir pretrunā ar profesionālās pilnveides izglītības definīciju.

Kādas izglītības programmas netika īstenotas?

Revīzijā konstatēts, ka gan NVA projektā, gan VIAA projektā²¹⁵ daļa (no 17 % līdz pat 100 %) no Apmācību komisijas un PIPP apstiprinātajām izglītības programmām nemaz netika īstenotas (skat. 14. tabulu).

14. tabula

Apstiprināto un neīstenoto izglītības programmu veidi un īpatsvars

	Formālās izglītības programmas				Neformālās izglītības programmas	
	Profesionālās tālākizglītības programma	Profesionālās pilnveides izglītības programma	Modulis	Studiju kurss	Neformālās izglītības programma	Transportlīdzekļu un traktortehnikas vadīšanas mācības
NVA projekts						
Apmācību komisijas apstiprinātas	40	17	4	14	60	14
Neīstenotas	22 jeb 55 %	6 jeb 35 %	4 jeb 100 %	14 jeb 100 %	22 jeb 37 %	3 jeb 21 %
VIAA projekts						
PIPP apstiprinātas	219 (4., 5., 7. un 8. kārtā)	66 (4. un 5. kārtā)	218 (4., 5. un 7. kārtā)	Attālinātajā, 6. 7. un 8. kārtā izglītības iestādes varēja pieteikt izglītības programmas atbilstoši definētajiem nosacījumiem un kompetencēm	58 (4. kārtā)	VIAA projektā transportlīdzekļu un traktortehnikas vadīšanas mācības tika īstenotas kā moduļi un moduļu kopas ²¹⁶
Neīstenotas	160 jeb 73 %	11 jeb 17 %	181 jeb 83 %		14 jeb 24 %	
Papildus noteiktās	6. kārtā izglītības iestādes varēja pieteikt izglītības programmas atbilstoši apstiprinātajām 12 digitālajām kompetencēm	Attālinātajā, 6., 7. un 8. kārtā varēja pieteikt izglītības programmas atbilstoši definētajiem nosacījumiem un kompetencēm	Attālinātajā un 6. kārtā varēja pieteikt izglītības programmas atbilstoši definētajiem nosacījumiem un kompetencēm			

Vērtējot, kurās nozarēs netika īstenotas apstiprinātās izglītības programmas, kurās iegūst kvalifikāciju (t. i., profesionālās tālākizglītības programmas), ir konstatēts, ka:

- ✓ NVA projektā kopumā bija četras nozares, kurās laikā no 2019. gada līdz 2022. gadam netika īstenotas 19 izglītības programmas²¹⁷ (skat. 15. tabulu); vislielākais neīstenoto izglītības programmu skaits bija būvniecības nozarē;

15. tabula

NVA projektā neīstenotās profesionālās tālākizglītības programmas

Nozare	Neīstenotās profesionālās tālākizglītības programmas
Būvniecība	Apdares darbu tehniķis (<i>ieviests no 11.11.2021., aizstāj arī "Flīzētājs"</i>)
	Betonētājs
	Bruģētājs
	Būvkonstrukciju montētājs
	Ēku būvtehniķis
	Flīzētājs
	Skārdnieks (<i>no 11.11.2021. nosaukums mainīts uz "Jumīķis"</i>)
	Namdaris
	Sausās būves montētājs
Kokrūpniecība	Būvizstrādājumu galdnieks
	Galdnieka palīgs (<i>no 29.05.2019. nosaukums mainīts uz "Koksnes materiālu apstrādātājs"</i>)
Metālapstrāde, mašīnbūve un mašīnzinības	Atslēdznieks
	Frēzētājs
	Gāzmetinātājs (OAW)
	Remontatslēdznieks (<i>no 11.11.2021. nosaukums mainīts uz "Siltumiekārtu remontatslēdznieks"</i>)
	Virpotājs
Pārtikas rūpniecība	Maizes un miltu produktu ražošanas tehniķis (<i>ieviests no 11.11.2021., aizstāj arī "Maiznieks"</i>)
	Maiznieks
	Pārtikas produktu ražošanas tehniķis

- ✓ VIAA projektā bija septiņas nozares²¹⁸, kurās trijās projekta īstenošanas kārtās netika īstenota 41 profesionālās tālākizglītības programma. Savukārt četras projekta kārtās apstiprinātās izglītības programmas netika īstenotas tādās nozarēs kā būvniecība, ķīmiskā rūpniecība un metālapstrāde, mašīnbūve un mašīnzinības (skat. 16. tabulu).

Piemēram, ķīmiskās rūpniecības nozarē četras projekta īstenošanās kārtās (4., 5., 7. un 8. kārtā) no 13 apstiprinātajām profesionālās tālākizglītības programmām tika īstenota tikai viena.

16. tabula

VIAA projektā četras projekta kārtās neīstenotās profesionālās tālākizglītības programmas

Nozare	Neīstenotās profesionālās tālākizglītības programmas 4., 5., 7. un 8. kārtā
Būvniecība	Betonētājs
	Mērniecības tehniķis
	Sausās būves montētājs
Ķīmiskā rūpniecība	Ķīmijas laborants
	Ķīmisko procesu tehniķis
Metālapstrāde, mašīnbūve un mašīnzinības	Programmavadiības metālapstrādes darbgaldu operators

Revīzijā, vērtējot iemeslus, kāpēc apstiprinātās izglītības programmas netika īstenotas, konstatēts, ka lielākajā daļā gadījumu iestāžu izsludinātajās izglītības iestāžu atlasēs (izsludinājumos) neviena izglītības iestāde nepieteicās tās īstenot.

- ✓ NVA projektā no 15 izglītības programmām, kas bija apstiprinātas 2022. gadā²¹⁹ un netika īstenotas, neviena izglītības iestāde nepieteicās īstenot 10 izglītības programmas, lai gan deviņas²²⁰ no šīm programmām kā nepieciešamas bija noteiktas visu revidējamo laika posmu (t. i., no 2019. līdz 2022. gadam).

Piemēram, profesionālās tālākizglītības programma “Betonētājs” tika apstiprināta četrus gadus (t. i., 2019., 2020., 2021. un 2022. gadā), bet tā arī ne reizi netika īstenota.

- ✓ VIAA projektā no 41 iepriekš minētajās septiņās nozarēs apstiprinātās izglītības programmas, kas netika īstenota, neviena izglītības iestāde nepieteicās īstenot vairāk kā pusi (59 %) jeb 24 izglītības programmas. No tām 17 izglītības programmas projekta īstenošanas laikā nebija licencētas nevienā izglītības iestādē²²¹ (piemēram, profesionālās tālākizglītības programma, kurā var iegūt kvalifikāciju “Materiālu ķīmijas tehniķis”²²²). Pārējās septiņas izglītības programmas bija licencētas kādā izglītības iestādē, tomēr neviena izglītības iestāde projektā to nepieteicās īstenot.

Piemēram, VIAA projekta 4., 5. un 7. kārtā bija apstiprināta profesionālās tālākizglītības programma, kurā var iegūt kvalifikāciju “Mašīnbūves tehniķis”. Šajā periodā programma bija licencēta profesionālās izglītības kompetences centrā “Rīgas Valsts tehnikums”²²³, tomēr izglītības iestāde pieteikumu izglītības programmas īstenošanai neiesniedza.

Savukārt uz pārējām izglītības programmām (kas netika īstenotas, bet kuras izglītības iestādes bija pieteikušās īstenot) vai nu nebija pieteicies neviena dalībnieks, vai arī dalībnieku skaits bija nepietiekams, lai nokomplektētu mācību grupu.

- ✓ NVA projektā bija piecas²²⁴ tādas izglītības programmas. NVA vērtējumā, tas ir saistīts ar to, ka izglītības iestādes darbojas tikai konkrētā reģionā, kas ierobežo klientu iespējas, jo profesionālās tālākizglītības programmas nevar apgūt tikai attālināti.

Piemēram, profesionālās tālākizglītības programmu “Bruģētājs” 2022. gadā pieteicās īstenot viena izglītības iestāde četrās pilsētās (Daugavpilī, Ludzā, Krāslavā un Jēkabpilī), tomēr uz programmas apguvi pieteicās tikai viens dalībnieks.

- ✓ VIAA projektā bija 17 tādas izglītības programmas²²⁵.

Revidentu vērtējumā, ir būtiski, lai apstiprinātās mācību vajadzības tiek arī īstenotas, it īpaši tādās nozarēs, kurās tiek prognozēts būtisks darbaspēka trūkums.

Piemēram, ķīmijas un farmācijas nozarē saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm līdz 2035. gadam papildus būs nepieciešamas vairāk nekā 3 tūkst. darbavieta, un vidējā termiņā darbaspēka pieprasījums pārsniegs piedāvājumu ķīmisko izstrādājumu ražošanas iekārtu un mašīnu operatoru, ķīmiskās pārstrādes rūpnīcu operatoru, kā arī ķīmiķu un ķīmijas un farmācijas nozaru saistīto zinātnieku profesijās²²⁶.

Tomēr revīzijā netika konstatēts, ka NVA un VIAA veic pietiekamas darbības, lai nodrošinātu, ka mācību vajadzību sarakstos apstiprinātās izglītības programmas tiek arī īstenotas.

Lai gan dažas no NVA izglītības programmām, kas netika īstenotas, ir pārskatītas, tās aizstājot ar plašāku programmu (piemēram, izglītības programma “Maiznieks” tika aizstāta ar programmu “Maizes un miltu produktu ražošanas tehnika”), tomēr arvien ir tādas programmas, kuras netiek īstenotas jau vairākus gadus pēc kārtas.

VIAA projektu uzraugošajā PIPP diskusijas par neīstenotajām izglītības programmām notika, tikai plānojot mācību vajadzību sarakstu projekta īstenošanas 4. kārtai²²⁷, norādot, ka *nedrīkstētu būt tāda situācija, ka valsts profesionālās izglītības iestāde, kurā ir investēti līdzekļi aprīkojumā, lai attīstītu profesionālo izglītību noteiktā nozarē, nepiedāvā programmas, kuras pieprasa nozare*. Sanāksmē Izglītības un zinātnes ministrijai tika uzdots veicināt tās padotībā esošo profesionālās izglītības kompetences centru aktivitāti nozaru mācību vajadzību apmierināšanā. Tomēr, revidentu vērtējumā, risinājums šai problēmai tā arī netika rasts, jo situācija neuzlabojās.

Revidentu vērtējumā, viens no risinājumiem, lai mācību vajadzību sarakstos apstiprinātās izglītības programmas faktiski tiktu arī īstenotas, ir nodrošināt, ka ne tikai mācību vajadzību noteikšana, bet arī pēc tās sekojošā izglītības iestāžu un mācību dalībnieku atlase tiktu veikta vienā institūcijā.

Tā tiktu nodrošināta gan mērķētāka sadarbība ar pašām izglītības iestādēm, lai panāktu, ka apstiprinātās mācību vajadzības faktiski tiek arī īstenotas, gan veiksmīgāka mācību grupu nokomplektēšana, it īpaši tādās izglītības programmās, kas nav tik pieprasītas, bet kuru īstenošana ir būtiska saskaņā ar darba tirgus vajadzībām.

Vai mācībās iegūtajām zināšanām ir ietekme uz personu nodarbinātību?

Uzskatāms pierādījums, ka mācībām ir ietekme uz personas nodarbinātību, ir tas, ka mācības ir saistītas ar personas jau esošo nodarbošanos (t. i., persona ir pilnveidojusies ar esošo profesiju saistītā jomā vai caurviju prasmēs) vai arī ir izmaiņas personas karjerā – tai ir mainījies amats vai profesija/kvalifikācija ar mācībām saistītā jomā.

Lai novērtētu, vai NVA un VIAA projektā personu apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz to nodarbinātību, revīzijā vērtēts, vai šo personu²²⁸ nodarbošanās jau pirms izglītības programmas apguves bija saistīta ar izglītības programmu un vai tās pusgada²²⁹ vai viena gada²³⁰ laikā pēc mācībām strādā vai arī sākušas strādāt ar izglītības programmu saistītā profesijā.

Izvērtējums²³¹ veikts par profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmām, kā arī par neformālās izglītības programmām, kurās tiek apgūtas transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apliecības iegūšanai nepieciešamās zināšanas, jo to rezultātā persona iegūst kvalifikāciju noteikta darba veikšanai.

Attiecībā uz profesionālās tālākizglītības programmām un transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācībām analizēta informācija par personām, kuras izglītības programmas apguva laikā

no 2019. līdz 2021. gadam, bet attiecībā uz profesionālās pilnveides izglītības programmām²³² – par personām, kuras izglītības programmas apguva laikā no 01.01.2019. līdz 30.06.2022.

Kāda ir projektos apgūto profesionālās tālākizglītības programmu ietekme?

Kā jau iepriekš norādīts, profesionālās tālākizglītības programmas, kurās tiek iegūta profesionālā kvalifikācija, nevienā no projektiem nebija pieprasītākais izglītības programmu veids – tās izvēlējās apgūt tikai vidēji 12 % mācību dalībnieku.

No šīm programmām NVA projektā visvairāk dalībnieku (1787 jeb aptuveni 57 % no dalībniekiem, kuri apguva profesionālās tālākizglītības programmas) izvēlējās apgūt trīs izglītības programmas – “Metinātājs²³³”, “Aprūpētājs” un “Klientu apkalpošanas operators”.

Savukārt VIAA projektā vislielākais dalībnieku skaits (nedaudz vairāk nekā puse jeb 55 %) izvēlējās apgūt četras izglītības programmas – “Namu pārzinis”, “Metinātājs²³⁴”, “Grāmatvedis”, “Loģistikas darbinieks”.

Revīzijā konstatēts, ka abos projektos tikai 1473 jeb 22 % no 6573 dalībniekiem²³⁵ to apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz šo personu nodarbinātību, t. i., personas iepriekš strādāja ar mācībām saistītā jomā vai arī pēc profesionālās tālākizglītības programmu apguves uzsāka darbu apgūtajā profesijā²³⁶ (skat. 17. tabulu).

17. tabula

Profesionālās tālākizglītības programmu ietekme

Projekts	Dalībnieku skaits*	Dalībnieki, kuriem ir identificējama ietekme							
		Dalībnieki, kuri pirms mācību uzsākšanas strādāja ar mācībām saistītā jomā ²³⁷		Dalībnieki, kuri viena gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu apgūtajā profesijā ²³⁸		Dalībnieki, kuri pirms mācībām un viena gada laikā pēc mācību pabeigšanas reģistrēja saimniecisko darbību apgūtajā profesijā		KOPĀ	
		skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars
NVA	3073	189	6 %	419	14 %	159	5 %	648	21 %
VIAA	3500	314	9 %	282	8 %	354	10 %	825	24 %
Kopā	6573	503	7 %	701	11 %	513	8 %	1473	22 %

* Kopā laikā no 01.01.2019. līdz 31.12.2021. profesionālās tālākizglītības programmas NVA projektā pabeidza 3143 dalībnieki, bet VIAA projektā 3610 dalībnieki. Ņemot vērā, ka 180 dalībniekiem (NVA projektā 70 un VIAA projektā 110) VID iesniegtajos datos nebija norādīts profesijas kods, tie netika iekļauti ietekmes aprēķinā.

Lai gan abos projektos to personu īpatsvars, kuru apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz to nodarbinātību, ir līdzīgs, tomēr NVA projektā dalībnieku īpatsvars, kas viena gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu apgūtajā profesijā, ir lielāks – NVA projektā tie bija 14 % no kopējā dalībnieku skaita, bet VIAA projektā – tikai 8 %.

Revidentu vērtējumā, tas ir saistīts ar to, ka 49,5 % jeb 1557 personas, kuras NVA projektā apguva profesionālās tālākizglītības programmas, bija bezdarbnieki ar zemu izglītības līmeni, kurām mācības sniedz vistiešāko ietekmi uz to nodarbinātību, jo, lai atgrieztos darba tirgū, ir nepieciešama profesionālā kvalifikācija.

Turpretī VIAA projektā no personām, kuras apguva profesionālās tālākizglītības programmas, zems izglītības līmenis bija tikai katram trešajam dalībniekam (32 % jeb 1142), bet nedaudz vairāk nekā pusei (52 %) jeb 1887 dalībniekiem bija iepriekš iegūta augstākā izglītība. Tas nozīmē, ka šīm personām jau līdz mācībām bija iegūts darba tirgus prasībām atbilstošs izglītības līmenis²³⁹ un profesionālās kvalifikācijas iegūšana nebija tik būtiska vai pat nebija nepieciešama vispār.

Piemēram, VIAA projektā 11 personas ar maģistra grādu apguva profesionālās tālākizglītības programmu “Ēdināšanas pakalpojumi” (profesionālā kvalifikācija “Konditora palīgs”). Pirms programmas apguves tās strādāja tādās profesijās kā jurists, lietvedis, norēķinu administrators, projekta vadītājs, referents, reklāmas komercdarbības pakalpojumu speciālists, valdes loceklis u. c. Saskaņā ar revīzijā iegūtajiem Valsts ieņēmuma dienesta datiem tikai viena no šīm personām gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu šajā profesijā.

NVA projektā no tām 2425 personām, kuru apgūtajām profesionālās tālākizglītības programmām nebija ietekmes uz šo personu nodarbinātību, 43 % jeb 1046 personas gada laikā vispār neuzsāka strādāt (no tiem 87 % jeb 907 dalībnieki bija ilgstošie bezdarbnieki). Pārējās personas uzsāka strādāt ar mācībām nesaistītā jomā.

Piemēram, no 333 dalībniekiem, kas apguva loģistikas darbinieka profesiju, kas ietilpst 3. profesiju pamatgrupā “Speciālisti”, 43 jeb 13 % uzsāka darbu 9. profesiju pamatgrupas “Vienkāršās profesijas” profesijās – apkopējs, palīgstrādnieks, ēkas un teritorijas dežurants u. c.

Savukārt VIAA projektā tās 2675 personas, kuru apgūtajām profesionālās tālākizglītības programmām nebija ietekmes uz šo personu nodarbinātību, lielākoties iepriekš bija nodarbinātas citā profesijā un arī pēc mācību pabeigšanas neizvēlējās to mainīt un pielietot apgūtās zināšanas darbā.

Piemēram, 112 personas ar jau iegūtu bakalaura, maģistra vai doktora grādu, no kuriem lielākā daļa strādāja kā vadītāji, vecākie speciālisti (piemēram, jurists, ekonomists, programmētājs, projekta vadītājs, zobārsts) vai speciālisti (piemēram, ražošanas vadītājs, loģistikas speciālists, gaisa satiksmes dispečers), izvēlējās apgūt ar metālapstrādi saistītas profesionālās tālākizglītības programmas²⁴⁰. Tikai četras personas pirms mācību uzsākšanas strādāja šajā jomā, bet septiņas personas gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu šajā profesijā.

112 bakalauri, maģistri un doktori (t. sk. juristi un zobārsti) apguva metālapstrādi.

Dažos gadījumos pats izglītības programmā iegūstamais profesionālās kvalifikācijas līmenis liecina, ka apgūtās prasmes var izmantot lielākoties tikai personīgajām vajadzībām.

Piemēram, izglītības programma “Namu pārzinis” bija viena no VIAA projektā vispieprasītākajām profesionālās tālākizglītības programmām, kuru līdz 01.11.2022. pabeidza 605 jeb 17 % dalībnieku²⁴¹.

Projekta īstenošanas noslēguma fāzē notika diskusijas par to, ka programmā apgūtās prasmes personas var izmantot tikai sava mājokļa apsaimniekošanai.

VIAA 2022. gadā organizētajā diskusijā²⁴² par būvniecības, operācijas ar nekustamo īpašumu, arhitektūras nozaru mācību vajadzībām tika norādīts, ka projekts nenodrošina nozares vajadzībām atbilstošu speciālistu sagatavošanu, jo piedāvātās profesionālās kvalifikācijas ietver tikai 4. LKI līmeņa mācības, kurās iegūtās prasmes var izmantot tikai sava mājokļa apsaimniekošanai, bet nozarei atbilstošas un nepieciešamas zināšanas var iegūt, tikai apgūstot 5. LKI līmeņa mācības, kas projektā netika piedāvātas.

Vēl 50 dalībniekiem ir reģistrēta saimnieciskā darbība, un šajā gadījumā dalībniekam, iespējams, ir iespēja izmantot apgūtās prasmes. Pārējo 496 dalībnieku mācības valstij izmaksāja 715 184 euro.

Kāda ir projektos apgūto profesionālās pilnveides izglītības programmu ietekme?

Kā jau iepriekš norādīts, profesionālās pilnveides izglītības programmas, kurās persona var pilnveidoties ar esošo profesiju saistītā jomā vai caurviju prasmēs, VIAA projektā pieaugušie izvēlējās apgūt visbiežāk (t. i., tās apguva 58 % no visiem VIAA projekta dalībniekiem), bet NVA projektā šis īpatsvars bija būtiski mazāks, t. i., tikai 8 % no kopējā dalībnieku skaita.

NVA projektā vislielākais dalībnieku skaits izvēlējās apgūt izglītības programmas “Mazā biznesa organizēšana” (1545 jeb 44 % dalībnieku) un “Projektu vadība” (1123 jeb 32 % dalībnieku).

Savukārt VIAA projektā vislielākais dalībnieku skaits izvēlējās apgūt digitālās prasmes²⁴³ (7197 personas jeb 28 %), no tiem vairāk nekā puse jeb 53 % apguva vispārējās digitālās prasmes. Kā nākamās populārākās bija izglītības programmas vadības un administrēšanas jomā – 4740 personas jeb 18 %, no kurām 52 % personu apguva dažādas ar projektu vadību saistītās izglītības programmas, tirgzinības un reklāmas jomas mācības (2519 personas jeb 10 %) un mācības grāmatvedības un nodokļu jomā (2325 personas jeb 9 %).

Revīzijā konstatēts, ka abos projektos 19 162 jeb 66 % no 28 865 dalībniekiem to apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz šo personu nodarbinātību, t. i., šīs personas iepriekš strādāja ar mācībām saistītā profesijā vai arī pēc profesionālās pilnveides izglītības programmu apguves uzsāka tajā strādāt (skat. 18. tabulu).

Būtiski atzīmēt, ka no šiem 66 % dalībnieku, kuru apgūtajām izglītības programmām bija ietekme uz nodarbinātību, katrs piektais (3855 jeb 20 %) apguva vispārējās digitālās prasmes²⁴⁴, kas ir caurviju prasmes un nav saistāmas ar konkrētu profesiju, jo ir nepieciešamas vai var būt noderīgas jebkuram. Tāpēc revīzijā tās visos gadījumos tika uzskatītas par atbilstošām.

18. tabula

Profesionālās pilnveides izglītības programmu ietekme

Projekts	Dalībnieku skaits*	Dalībnieki, kuriem ir identificējama ietekme							
		Dalībnieki, kas pirms mācību uzsākšanas strādāja ar mācībām saistītā jomā		Dalībnieki, kuri pusgada laikā pēc mācību beigām uzsāka darbu profesijā, kurā pilnveidojās (ieskaitot vispārējās digitālās prasmes)		Dalībnieki, kuriem reģistrēta saimnieciskā darbība pusgada pēc mācību beigām		Kopā	
		skaits	īpatsvars no kopējā skaita	skaits	īpatsvars no kopējā skaita	skaits	īpatsvars no kopējā skaita	skaits	īpatsvars no kopējā skaita
NVA	3439	n/a	n/a	531	15 %	332	10 %	827	24 %
VIAA	25 426	15 961	63 %	4133	16 %	2930	12 %	18 335	72 %
Kopā	28 865	15 961	55 %	4664	16 %	3262	11 %	19 162	66 %

* Kopā laikā no 01.01.2019. līdz 30.06.2022. profesionālās pilnveides programmas²⁴⁵NVA projektā pabeidza 3482 dalībnieki (no tiem 3479 unikālās personas), bet VIAA projektā 25 695 dalībnieki (no tiem 23 806 unikālās personas). Ņemot vērā, ka 312 dalībniekiem (NVA projektā 43 un VIAA projektā 269) VID iesniegtajos datos nebija norādīts profesijas kods, tie netika iekļauti ietekmes aprēķinā.

Lai gan no iepriekš minētās analīzes izriet, ka VIAA projektā dalībnieku īpatsvars, kuru apgūtajām izglītības programmām ir ietekme uz nodarbinātību, ir būtiski augstāks, tas primāri ir saistīts ar projektu atšķirīgajām mērķgrupām: NVA projektā šīs programmas apguva bezdarbnieki, tajā skaitā ilgstošie. Tāpēc revīzijā ne visos gadījumos bija iespējams objektīvi novērtēt, vai persona pirms mācību uzsākšanas strādāja ar mācībām saistītā jomā.

Analizējot dalībnieku iesaisti pēc to izglītības līmeņa, ir konstatēts, ka abos projektos šīs programmas vairumā gadījumu izvēlējās apgūt personas, kurām jau bija darba tirgus prasībām atbilstošs izglītības līmenis (t. i., iegūta profesionālā vidējā izglītība vai augstāks izglītības līmenis): VIAA projektā tie bija 22 438 jeb 87 % dalībnieku, no tiem 20 749 jeb 92 % – ar augstāko izglītību, bet NVA projektā – 2652 jeb 76 % dalībnieku, no kuriem 1783 dalībnieki jeb 67 % bija ar augstāko izglītību.

Personām, kurām jau bija darba tirgus prasībām atbilstošs izglītības līmenis, arī biežāk tika konstatēta ietekme uz to nodarbinātību (t. i., tās jau iepriekš strādāja ar mācībām saistītā jomā vai pusgada laikā uzsāka darbu profesijā, kurā pilnveidojās).

Dalībnieku ar zemu izglītības līmeni iesaiste profesionālajā pilnveidē ir daudz zemāka – ap 14 %.

- ✓ NVA projektā pusgada laikā pēc mācību pabeigšanas 26 % no dalībniekiem ar darba tirgus prasībām atbilstošu izglītības līmeni uzsāka darbu ar apgūto izglītības programmu saistītā profesijā vai reģistrēja saimniecisko darbību. Turpretī no dalībniekiem ar zemu izglītības līmeni tie bija 17 %.
- ✓ VIAA projektā 65 % no dalībniekiem ar darba tirgus prasībām atbilstošu izglītības līmeni jau strādāja profesijā, kurā pilnveidojās. Turpretī no dalībniekiem ar zemu izglītības līmeni tie bija 47 %.

Revidentu vērtējumā, tas uzskatāmi parāda to, ka, izvēloties apgūt profesionālās pilnveides izglītības programmu, persona pilnveido jau iepriekš iegūto profesionālo kompetenci un kvalifikāciju, t. i., tā ir aktuāla personām ar darba tirgus prasībām jau atbilstošu izglītības līmeni. Turpretī personām ar zemu izglītības līmeni primāri ir nepieciešams iegūt profesionālo kvalifikāciju, kas projektos ir iespējams, apgūstot profesionālās tālākizglītības programmas.

Izglītības un zinātnes ministrija revīzijā sniedza viedokli, ka likumā²⁴⁶ līdz 31.03.2022. profesionālā pilnveide tika definēta plaši, paredzot, ka tā dod iespēju pilnveidot zināšanas personām neatkarīgi no vecuma, iepriekšējās izglītības vai kvalifikācijas. Lai gan no 01.04.2023. profesionālās pilnveides izglītības definīcija ir precizēta un nosaka jau konkrēti, ka tā dod iespēju pilnveidot profesionālo kompetenci kvalifikācijai, kas iekļauta nozares kvalifikāciju struktūrā, tomēr normatīvie akti neierobežo personas brīvu izvēli un nenosaka ierobežojumus vai jomu, kurā persona ir tiesīga pilnveidoties.

Revīzijā konstatēts, ka no 1545 dalībniekiem, kuri NVA projektā apguva profesionālās pilnveides izglītības programmu “Mazā biznesa organizēšana”, tikai 13 % pēc mācību pabeigšanas pusgada laikā uzsāka saimniecisko darbību. Savukārt 44 % dalībnieku kļuva par darba ņēmējiem, no tiem 16 % uzsāka strādāt mazkvalificētās profesijās, kas ietilpst 9. profesiju pamatgrupā “Vienkāršās profesijas” un 8. “Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri”.

Iepriekš minētajās mazkvalificētajās profesiju grupās darbu uzsāka arī 107 jeb 14 % no dalībniekiem, kuri apguva programmu “Projektu vadība”.

No iepriekš minētā ir secināms, ka personu konkrētajās izglītības programmās apgūtajām prasmēm nav tiešas ietekmes uz nodarbinātību, kā arī objektīvi nav sagaidāms, ka mācībās iegūtās zināšanas tiks izmantotas konkrētajā profesijā.

Ņemot vērā, ka VIAA projektā mācībās piedalījās personas, kuras jau ir nodarbinātas, revīzijā tika noskaidrots, kuru profesiju pārstāvji visbiežāk izvēlējās apgūt profesionālās pilnveides izglītības programmas.

Revīzijā konstatēts, ka lielākais dalībnieku īpatsvars bija pedagogi²⁴⁷ (3760 jeb 16 %), politikas pārvaldības vecākie speciālisti (1704 jeb 7 %) un rīkotājdirektori un uzņēmumu vadītāji (1426 jeb 6 %).

No profesiju grupas “Politikas pārvaldības vecākie speciālisti” mācībās piedalījās Centrālās finanšu un līgumu aģentūras, Finanšu ministrijas, Lauku atbalsta dienesta, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, Rīgas valstspilsētas pašvaldības amatpersonas (darbinieki) u. c. 76 % politikas pārvaldības vecāko speciālistu apgūtajām profesionālās pilnveides izglītības programmām bija ietekme uz to nodarbinātību.

No tiem speciālistiem, kuru mācībām nebija ietekmes uz to nodarbinātību, piemēram, 26 politikas pārvaldības vecākie speciālisti apguva izglītības programmu “Jaunākās tendences ēdienu gatavošanā”, 12 – “Dārza ainavu plānošana”, bet septiņi – “Mēbeļu restaurācija”.

Īpaši izceļama ir profesiju grupa “Rīkotājdirektori un uzņēmumu vadītāji”. Šīs profesiju grupas pārstāvji ir atbildīgi par plašu jautājumu loku, tāpēc vairumā gadījumu (1074 jeb 80 %) tie apguva ar profesionālo darbību saistītās prasmes un zināšanas tādās jomās kā projektu vadība, grāmatvedība, nodokļi, finanšu datu analīze un pārskatu sagatavošana, mārketingu u. c. Tomēr būtiski atzīmēt, ka vadītāju atalgojums būtiski pārsniedz vidējo atalgojumu valstī. Tāpēc, ņemot vērā projektu mērķus un ierobežoto finansējumu, ir jāvērtē, vai šāda līmeņa darbinieki un to profesionālā pilnveide ir jānodrošina šādos projektos.

Šo profesiju grupu pārstāvji apguva arī profesionālās pilnveides izglītības programmas, kurām nebija ietekmes uz to nodarbinātību. Piemēram²⁴⁸, persona ar vidējo algu 7158 euro mēnesī apguva profesionālās pilnveides izglītības programmu “Kokgriešana un kokgriezum restaurācija”; persona ar vidējo algu 7413 euro mēnesī apguva profesionālās pilnveides programmu “Dārza ainavu plānošana”; bet persona ar vidējo algu 5478 euro mēnesī apguva profesionālās pilnveides programmu “Jaunākās tendences ēdienu gatavošanā”.

Profesionālā pilnveide nodrošināta arī labi atalgotiem vadītājiem, kuri nav šo projektu mērķgrupa un kuriem ir iespēja mācībām izmantot citus instrumentus.

Revīzijā konstatēts, ka VIAA projektā nodarbinātajiem tika piedāvātas arī profesionālās pilnveides izglītības programmas, kuru apgūšana saistīta ar kādu konkrētu reglamentēto profesiju, un tās būtu jāīsteno sadarbībā ar darba devēju vai izmantojot citus pieejamos instrumentus.

Piemēram, augstais pedagogu iesaistes īpatsvars ir skaidrojams ar to, ka projektā tika īstenotas vairākas izglītības programmas pedagogu profesionālajai pilnveidei: “Digitālās prasmes mācību procesa nodrošināšanai”, “Digitālās prasmes attālināto mācību nodrošināšanai”, “Digitālās kompetences izglītības procesā skolās” u. c.

Izglītības un zinātnes ministrija revīzijā paskaidroja, ka liela daļa programmu, kurās iesaistījās pedagogi, bija saistītas ar digitālo prasmju apgūšanu attālināto mācību nodrošināšanai, kas ir operatīva reaģēšana uz Covid-19 pandēmijas dēļ izsludināto ārkārtējo situāciju.

Iepriekš minēto trīs profesiju grupu (pedagogu, politikas pārvaldības vecāko speciālistu, rīkotājdirektoru un uzņēmumu vadītāju) pārstāvju, kuri pilnveidojās ar profesiju saistītā jomā, bet kuriem jau bija darba tirgum atbilstošs izglītības līmenis, mācības izmaksāja aptuveni 1,6 milj. euro.

Revidenti vērš uzmanību, ka atbildība par nodarbināto kvalifikācijas uzturēšanu primāri ir noteikta darba devējiem, kuriem ir pieejami arī dažādi atbalsta instrumenti.

Piemēram, attiecībā uz pedagogu profesionālo pilnveidi ir izstrādāts speciāls regulējums²⁴⁹, saskaņā ar kuru pedagogam profesionālo kompetenci ir jāpilnveido sadarbībā ar tās izglītības iestādes vadītāju, kurā tas veic pedagoģisko darbību. Valsts pārvaldē nodarbinātajiem dažādas mācības nodrošina Valsts administrācijas skola. Savukārt komersantu nodarbinātajiem mācības ir pieejamas Ekonomikas ministrijas atbildībā esošajos nozaru asociāciju īstenotajos projektos²⁵⁰, bet LIAA īstenotajā projektā²⁵¹ tika nodrošinātas mācības, lai uzņēmumi viens no otra pārņemtu pieredzi un labo praksi. Šī projekta ietvaros tika organizētas arī augsta līmeņa mācības, piemēram, programma “Mini MBA” un “Agile apguve”.

Kāda ir projektos apgūto transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācību ietekme?

Lai gan transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības ir neformālās izglītības programmas, pēc to apguves, nokārtojot valsts pārbaudījumu, persona iegūst kvalifikāciju noteikta darba veikšanai.

Šīs mācības NVA projektā²⁵² bija vienas no pieprasītākajām, un laikā no 2019. gada līdz 2021. gada beigām 6354 dalībnieki apguva izglītības programmas septiņās transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāja kategorijās (skat. 19. tabulu). No tiem 11 % jeb 715 dalībnieki apguva pat divas kategorijas.

19. tabula

Dalībnieku apgūtās transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju kategorijas

Kategorija		Dalībnieku īpatsvars
Transportlīdzekļu vadītāji	C kategorija (kravas auto vadītāja apliecība)	39 %
	CE kategorija (C kategorijas vilcēja savienojums ar piekabi, kuras pilna masa pārsniedz 750 kg)	16 %
	C1E kategorijas autovadītājs (C1 kategorijas vilcēja savienojums ar piekabi, kuras pilna masa ir vismaz 1250 kg, bet transportlīdzekļa sastāva garums – vismaz 8 m un maksimālais ātrums – vismaz 80 km/h.)	0 %
	D kategorijas autovadītājs (autobusi – mehāniskie transportlīdzekļi pasažieru pārvadāšanai, kuru sēdvietu skaits, neskaitot vadītāja vietu, pārsniedz 8 vietas, kā arī šādas kategorijas vilcēja savienojums ar piekabi, kuras pilna masa nepārsniedz 750 kg)	7 %
Traktortehnikas vadītāji	TR2 kategorijas traktortehnikas (visi traktori, lauksaimniecības pašgājējmašīnas, komunālās mašīnas, universālās pašgājējmašīnas, buldozeri, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas) vadītājs	30 %
	TR3 kategorijas traktortehnikas (meža mašīnas, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas) vadītājs	7 %
	TR4 kategorijas traktortehnikas (ceļu būves mašīnas, buldozeri, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas) vadītājs	6 %

Pēc vairāku kategoriju transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītājiem darba tirgū ir vai tiek prognozēts būtisks pieprasījums.

Piemēram, atbilstoši vidēja termiņa darba tirgus prognozēm līdz 2030. gadam smago kravas automobiļu un autobusu vadītāji būs otra populārākā profesija pēc vakanču skaita²⁵³. 2030. gadā trūks 3777 smago kravas automobiļu un autobusu vadītāju, tādējādi tā kļūs par profesiju grupu, kurā 2030. gadā paredzams vislielākais darbaspēka iztrūkums²⁵⁴. Arī saskaņā ar īstermiņa darba tirgus prognozēm smago kravas automobiļu un autobusu vadītāji ir trešā pieprasītākā profesija īstermiņā ar strauji augošu pieprasījumu – 2023. gadā papildus būs nepieciešami 1558 darbinieki²⁵⁵.

Revīzijā konstatēts, ka 4549 jeb 72 % dalībnieku gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu, bet tikai 2588 dalībniekiem jeb 41 % no kopējā dalībnieku skaita to apgūtajai izglītības programmai ir ietekme uz nodarbinātību, t. i., tās uzsāka darbu ar apgūto programmu saistītā profesijā²⁵⁶ vai reģistrēja saimniecisko darbību²⁵⁷ (skat. 20. tabulu).

20. tabula

Transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācību ietekme

Projekts	Dalībnieku skaits (unikālās personas)*	Dalībnieki, kuriem ir identificējama ietekme (unikālās personas)					
		Dalībnieki, kuri gada laikā pēc mācību beigām uzsāka darbu ar mācībām saistītā profesijā		Dalībnieki, kuriem bija reģistrēta saimnieciskā darbība gadu pēc mācību beigām		Kopā	
		skaits	īpatsvars no kopējā skaita	skaits	īpatsvars no kopējā skaita	skaits	īpatsvars no kopējā skaita
NVA	6271	2263	36 %	425	6,8 %	2588	41 %

* Kopā laikā no 01.01.2019. līdz 31.12.2021. transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības NVA projektā pabeidza 6354 dalībnieki. Ņemot vērā, ka 83 dalībniekiem VID iesniegtajos datos nebija norādīts profesijas kods, tie netika iekļauti ietekmes aprēķinā.

No tiem dalībniekiem, kuri sāka strādāt²⁵⁸ ar mācībām nesaistītā profesijā, lielākā daļa dalībnieku uzsāka darbu šādās profesiju grupās:

- ✓ 13 % jeb 283 personas profesiju grupā “Citur neklasificēti strādnieki”; šajā grupā ietilpst viszemākās kvalifikācijas profesijas, kuru pamatuzdevums ir saistīts ar vienkāršu darbu, kas atkārtojas, ar rokas instrumentiem, kurā nav nepieciešama iniciatīva vai darba izpildes variantu izvēle un apspriešana;
- ✓ 6 % jeb 127 personas profesiju grupā “Veikalu pārdevēji un pārdevēju palīgi”;
- ✓ 5 % jeb 102 personas profesiju grupā “Rīkotājdirektori un uzņēmumu vadītāji”.

Piemēram, persona ar maģistra grādu līdz bezdarbnieka statusa iegūšanai piecus gadus strādāja par programmētāju. Nepilnu 10 mēnešu laikā, kamēr tai bija piešķirts bezdarbnieka statuss, persona apguva gan “C” kategorijas, gan “CE” kategorijas autovadītāja mācības, bet pēc tam uzsāka darbu kā uzņēmuma valdes loceklis, kā ar citā uzņēmumā strādāja par datorsistēmu testētāju.

Kādi ir risinājumi mācību ietekmes palielināšanai?

Projektu īstenošanas laikā ir nepieciešams veikt arī regulāru un kvalitatīvu mācību rezultātu novērtēšanu.

Revīzijā konstatēts, ka NVA, izstrādājot mācību vajadzību sarakstu un nepieciešamās izglītības programmas, analizē, cik no izglītības programmu apguvušajiem ir iekārtojušies darbā pirmo sešu mēnešu laikā un kāds ir to īpatsvars, salīdzinot ar kopējo izglītības programmu pabeigušo dalībnieku skaitu. Tomēr netiek analizēts, vai personas ir sākušas darbu tieši ar apgūto izglītības programmu saistītā jomā.

VIAA projektā mācību ietekme tiek novērtēta, izmantojot dalībnieku aptauju, kas tiek veikta aptuveni gadu pēc mācību pabeigšanas. Aptaujā tiek uzdoti jautājumi par mācību ietekmi uz nodarbinātību, par ieguvumiem profesionālajā jomā, par mācībās iegūto zināšanu un prasmju pielietojanu u. c.

Atbildes uz aptaujas jautājumiem VIAA projektā ir saņemtas no 34 % mācības pabeigušajiem dalībniekiem²⁵⁹.

Revidentu vērtējumā, dalībnieku aptauja sniedz personas subjektīvo vērtējumu, ko apliecina arī aptaujā uzdotie jautājumi un saņemtās atbildes. Piemēram, uz jautājumu “Kā dalība mācībās ietekmēja personas nodarbinātību?” vispopulārākā atbilde, kuru atzīmēja 44 % personu, bija “Spēju savu darbu veikt efektīvāk”. Turklāt tādas objektīvi novērtējamus faktorus un izmaiņas kā atalgojuma palielinājums, darba vietas vai profesijas maiņa, paaugstinājums, uzņēmējdarbības uzsākšana vai esošās darbavietas saglabāšana norādīja tikai vidēji²⁶⁰ 6,5 % aptaujas dalībnieku. Arī uz jautājumu, kādi ir personas personiskie ieguvumi profesionālajā jomā, visbiežāk sniegtā atbilde (63 %) bija “Plašāks redzesloks”, kas sniedz personas subjektīvu vērtējumu par mācību ieguvumu.

Vai grāmatvedim efektīvākai darba veikšanai bija jāapgūst programma “Latviska arhitektūra, interjers un ainava lauku tūrisma uzņēmējiem”?

Piemēram, profesionālās pilnveides izglītības programmu “Latviska arhitektūra, interjers un ainava lauku tūrisma uzņēmējiem” apguva arī grāmatveži, veterinārārsts, personāla speciālists, VIAA aptaujā norādot, ka šo mācību rezultātā spēj savu darbu veikt efektīvāk.

Būtiski uzsvērt, ka augsts personu īpatsvars (t. i., 26 % jeb katra ceturrtā persona) norādīja, ka no dalības mācībās neizjuta nekādu ietekmi uz nodarbinātību, bet 10 % bija grūti atbildēt. Piemēram, no mācībām “neizjuta ietekmi”:

- ✓ juristi, Valsts policijas darbinieks, ekonomisti, kuri apguva izglītības programmu “Šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģija”;
- ✓ vadītāji, grāmatveži, lietveži, kuri apguva studiju kursu “Radošās industrijas: Foto”;
- ✓ kriminālists, uzņēmuma vadītājs, pedagogs, kurš apguva profesionālās tālākizglītības programmu “Biškopība (Biškopis)”.

Revidentu vērtējumā, analizējot anketas rezultātus, atbildes ir jāvērtē gan pa personu kategorijām (piemēram, vērtējot personu ar zemu izglītības līmeni sniegto vērtējumu), gan pa apgūtajiem izglītības programmu veidiem un nozarēm, gan pēc dalībnieku norādītās nodarbošanās (profesijām/amatiem).

Piemēram, aptuveni 46 % no 418 aptaujas dalībniekiem, kuri apguva programmu nozarē “Mākslas nozares dizaina un radošo industriju sektors”, norādīja, ka neizjuta nekādu ietekmi uz nodarbinātību vai arī tām bija “grūti atbildēt”.

Papildus pašu iestāžu veiktajām darbībām NVA un VIAA nodrošināto mācību ietekme ir vērtēta arī vairākos pētījumos, kas ir veikti pēc Finanšu ministrijas kā ES fondu vadošās iestādes pasūtījuma.

- ✓ Attiecībā uz NVA projektu 2022. gada novembrī tika publicēts pētījums²⁶¹, kura mērķis bija novērtēt ieguldījumu lietderību, efektivitāti un ietekmi uz nodarbinātību un darbaspēka mobilitāti. Pētījumā tika veikta gan dalībnieku aptauja un intervijas, gan kontrfaktuālā analīze, analizējot izmaiņas personu nodarbinātībā sešus, 12 un 18 mēnešus pēc pasākuma beigām.

Pētījumā veiktās mācību dalībnieku aptaujas rezultāti ir līdzīgi revīzijā konstatētajam. Proti, no aptaujātajiem dalībniekiem tikai 14 % strādā profesijā, kuru apguva NVA, bet revīzijā konstatēts, ka tie bija 13 %²⁶².

NVA īstenoto pasākumu darbība un efektivitāte ir vērtēta arī dažādos Pasaules bankas²⁶³ un OECD²⁶⁴ pētījumos.

- ✓ Attiecībā uz VIAA projektu 2020. gada maijā tika publicēts izvērtējums²⁶⁵ par nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvāku iesaisti mācībās, secinot, ka pieaugušie ar zemu kvalifikācijas līmeni visbiežāk izvēlas apgūt neformālās izglītības programmas, bet šī mācību pieredze nedod tiem izaugsmi, kas rezultētos ar profesijas maiņu uz augstāku profesiju pamatgrupu. Tika sniegti arī vairāki ieteikumi, kā uzlabot nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju iesaisti mācībās. 2022. gadā tika veikts noslēguma izvērtējums²⁶⁶ par visu darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8. prioritāro virzienu, kurā tika vērtēta arī VIAA projekta efektivitāte un ietekme, secinot, ka projekts ir veicinājis un stiprinājis pieaugušo izglītības kultūru Latvijā, bet būtiskākā ietekme ir uz nodarbinātajiem ar zemu izglītības līmeni.

2022. gada izvērtējumā sniegtais vērtējums par mācību ietekmi ir izteikts, ņemot vērā Labklājības ministrijas viedokli, ka vislielāko ietekmi atstāj ieguldījumi zemu kvalificētu nodarbināto izglītībā apjomīgās profesionālajās tālākizglītības programmās, kas ļauj iegūt jaunu kvalifikāciju²⁶⁷.

VIAA projektā signāli par to, ka mācībās apgūtās zināšanas daļa personu jau sākotnēji nav vēlējušās izmantot savā profesionālajā darbībā, tika saņemti un apspriesti arī PIPP.

01.02.2019. PIPP sanāksmē²⁶⁸ VISC pārstāvis izteica viedokli, ka liela daļa no personām, piedaloties projektā īstenotajās mācībās, iegūst prasmes un zināšanas, kuras jau sākotnēji nav vēlējušies izmantot savā profesionālajā darbībā, kā piemēru minot C kategorijas transportlīdzekļu vadītāju mācības. Lai gan PIPP locekļi sanāksmes laikā diskutēja par iespējamām izmaiņām projekta nosacījumos, kas varētu veicināt, ka personai pēc profesijas vai iemaņu apguves tās arī ir jāizmanto savā turpmākajā profesionālajā darbībā, tomēr par konkrētiem risinājumiem un lēmumiem nevienojās.

08.12.2021. PIPP sanāksmē²⁶⁹ daži PIPP pārstāvji (Labklājības ministrijas, Ekonomikas ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas) apšaubīja dārzkopības jomā īstenotās profesionālās tālākizglītības programmas, t. i., vai to apgūšana nerada diskusijas par brīvā laika pavadīšanas kursiem, vai tie, kuri līdz šim mācījušies, faktiski arī strādā nozarē u. c.

Revīzijā netika konstatēts, ka tiktu ieviesti pietiekami papildu nosacījumi vai uzraudzības mehānismi, lai novērstu šos riskus (izņēmums – VIAA projektā tika pārtraukts īstenot neformālās izglītības programmas).

Revidentu vērtējumā, mācību īpatnību, kurām nav ietekmes uz nodarbinātību, varētu mazināt, ja:

- ✓ tiktu kvalitatīvāk izvērtētas pieaugušajiem nodrošināmās mācību vajadzības un ņemtas vērā darba tirgus prognozēs balstītas nozaru vajadzības (skat. nodaļā “[Vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām?](#)”);
- ✓ tiktu noteikti tādi mērķi un rezultāti, lai palielinātu mācību dalībnieku skaitu, kuriem trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kuriem tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē, un to, ka mācību rezultātā tiek veicināta to konkurētspēja darba tirgū (skat. nodaļā “[Vai pieaugušo mācību mērķgrupas ir plānotas, lai sasniegtu izvirzītos mērķus?](#)”);
- ✓ tiktu veikts mērķtiecīgs darbs to personu iesaistei, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē,

piedāvājot to vajadzībām un spējām atbilstošas izglītības programmas (skat. nodaļā “[Vai atbildīgo institūciju darbības ir pietiekamas nepieciešamo mērķgrupu iesaistē?](#)”).

Revīzijā arī konstatēts, ka nākamajā ES fondu plānošanas periodā atbildīgās iestādes plāno jaunas aktivitātes pieaugušo mācību rezultātu ietekmes uzraudzībai ar mērķi ES fondu projektu līdzekļus novirzīt tādu izglītības programmu finansēšanai, kas dod labumu Latvijas tautsaimniecībai un sabiedrībai kopumā²⁷⁰.

Lai šo mērķi sasniegtu, revīzijas laikā apstiprinātajā 20.04.2023. Valdības rīcības plānā²⁷¹ bija paredzēti divi pasākumi: absolventu monitorings, kura īstenošanā tiks iesaistīta arī CSP, un iestāžu īstenoto darbību pilnveidošana (sk. 21. tabulu).

21. tabula

20.04.2023. Valdības rīcības plānā paredzētie pasākumi un darbības rezultāti projektu uzraudzībai

Rīcības plāna pasākums	Darbības rezultāts
Cilvēkkapitāla jautājumu pārvaldības kontekstā, lai nodrošinātu mūžizglītības politikas atbilstību nākotnes darba tirgus prasībām, izveidot absolventu monitoringa sistēmu attiecībā uz tālākizglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas programmām.	Izveidota absolventu monitoringa sistēma attiecībā uz tālākizglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas programmām.
Pilnveidot bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu prasmes un kvalifikāciju atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām, darba tirgus pieprasījumam un globālajām digitalizācijas un automatizācijas tendencēm.	Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu pārkvalifikācija un prasmju pilnveide nodrošināta atbilstoši tautsaimniecības attīstības tendencēm, darba devēju pieprasījumam un darba tirgū aktuālo prasmju nepieciešamībai. Izstrādāts un aprobēts profesionālās piemērotības noteikšanas rīks, kas tiek izmantots darbā ar NVA klientu pirms iesaistes pārkvalifikācijā un digitālo prasmju programmās, labāka mācību rezultāta sasniegšanai un pārkvalifikācijas līdzekļu efektīvākai izmantošanai. Izstrādāts ikgadējs bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu mācību pasākumu monitoringa ziņojums ar datus balstītiem priekšlikumiem turpmākiem pilnveidojumiem mācību piedāvājumā.

Ņemot vērā, ka šo aktivitāšu ieviešana ir tikai uzsākta, revīzijā nav iespējams sniegt vērtējumu, vai tās atrisinās arī revīzijā konstatētās problēmas.

Cik projektos izmaksāja mācības, kurām nav ietekmes uz personu nodarbinātību?

Apkopojot revidentu aplēsto NVA un VIAA projektu rezultātu ietekmi, ir konstatēts, ka kopā revidējamā laikā 18 486 jeb 44 % no kopējā dalībnieku skaita apguva tādas izglītības programmas, kurām nav ietekmes uz personu nodarbinātību.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm šīm mācībām projektos tika izlietoti 12 708 231 euro (skat. 22. tabulu).

22. tabula

Mācību, kurām nav ietekmes uz personu nodarbinātību, izmaksas²⁷²

Projekts	Profesionālās tālākizglītības programmas		Profesionālās pilnveides izglītības programmas		Transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības	
	Dalībnieku skaits un izlietotais finansējums	Mācības, kurām netika identificēta ietekme	Dalībnieku skaits un izlietotais finansējums	Mācības, kurām netika identificēta ietekme	Dalībnieku skaits un izlietotais finansējums	Mācības, kurām netika identificēta ietekme
NVA projekts:						
Dalībnieki	3073	2425	3439	2612	6271	3683
Finansējums, euro	3 390 030	2 630 100	1 427 092	1 086 080	4 373 182	2 565 694
VIAA projekts ²⁷³ :						
Dalībnieki	3500	2675	25 426	7091	n/a	
Finansējums, euro	4 238 584	3 245 816	11 026 967	3 180 541		
Kopā:						
Dalībnieki	6573	5100	28 865	9703	6271	3683
Finansējums, euro	7 628 614	5 875 916	12 454 059	4 266 621	4 373 182	2 565 694

Revīzijā ilustratīvi tika aplēsts, kāds būtu ieguvums, ja finansējums 12,7 milj. euro, kuram nebija ietekmes uz mācību dalībnieku nodarbinātību, tiktu izlietots produktīvāk.

Ņemot vērā vidējās vienas profesionālās tālākizglītības programmas izmaksas NVA un VIAA projektā, par šo finansējumu vēl 10 526 tūkst. personas ar zemu izglītības līmeni varēja apgūt profesionālās tālākizglītības programmas un iegūt profesiju (revidenti uzsver, ka Latvijā kopā ir 201,4 tūkst. nodarbināto ar zemu izglītības līmeni vecumā no 25 līdz 64 gadiem).

Lai novērtētu ietekmi, revidenti pieņēma, ka profesionālās tālākizglītības programmas apgūst 41 gadu vecumu sasnieguši dalībnieki (t. i., vidējais dalībnieku vecums, kas apguva konkrētās programmas) ar zemu izglītības līmeni un to amata kategorija pēc mācībām mainās no 9. profesiju pamatgrupas uz 7. profesiju pamatgrupu. Aprēķinā ir izmantoti VID dati par vidējo mēnešalgu 2022. gadā attiecīgajā profesiju pamatgrupā.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm mācību rezultātā profesionālo kvalifikāciju ieguvušo personu kopējie ienākumi gadā palielinātos vismaz par 44,8 milj. euro, bet līdz to pensijas vecuma sasniegšanai – vismaz par 1 miljardu euro. Personas ienākumu pieaugums būtu vismaz par 52 % lielāks nekā tad, ja persona neiegūtu kvalifikāciju un paliktu esošajā profesiju grupā.

Revidenti uzsver, ka mērķtiecīgi īstenotai pieaugušo izglītībai ir būtiska ietekme ne tikai uz pašas personas konkurētspēju un ienākumu palielinājumu, bet arī ietekme uz kopējo valsts cilvēkkapitāla produktivitāti un valsts ekonomisko attīstību. Tā tiek sniegts ieguldījums arī dažādu sociālo jautājumu risināšanā un nabadzības mazināšanā.

*Revidenti norāda, ka ir arī citi veidi ietekmes noteikšanai.

Ieteikumi

Izglītības un zinātnes ministrijai un Labklājības ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju pārskatīt pieaugušo izglītības ietvaros īstenojamo izglītības programmu veidus, tā nodrošinot, ka projektu finansējums primāri tiek novirzīts tādu izglītības programmu veidu īstenošanai, kurās personas iegūst profesionālo kvalifikāciju.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikumu ieviešanas rezultātā palielināsies to pieaugušo izglītības ietvaros īstenojamo izglītības programmu īpatsvars, kurās persona iegūst profesionālo kvalifikāciju, un samazināsies valstī kopējais personu ar zemu izglītības līmeni īpatsvars.

Izglītības un zinātnes ministrijai un Labklājības ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju rast risinājumu, lai atbilstoši darba tirgus prognozēm noteiktās izglītības programmas faktiski tiek īstenotas.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikumu ieviešanas rezultātā samazināsies to izglītības programmu īpatsvars, kas ir noteiktas, bet netiek īstenotas.

Izglītības un zinātnes ministrijai un Labklājības ministrijai izstrādāt un piemērot kritērijus personu iesaistei pieaugušo mācībās, nodrošinot, ka mācības primāri tiek nodrošinātas tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kuriem tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā palielināsies iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaiste pieaugušo mācībās, tā nodrošinot pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanu.

Izglītības un zinātnes ministrijai un Labklājības ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju pilnveidot uzraudzības mehānismu, kā novērtēt, vai mācībās iegūtajām zināšanām un prasmēm ir ietekme uz personu nodarbinātību, savukārt Cilvēkkapitāla attīstības padomei pārraudzīt šī uzdevuma kvalitatīvu izpildi.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā tiks izveidots mehānisms, kā regulāri tiek novērtēta mācību ietekme uz personu nodarbinātību un, ja nepieciešams, attiecīgi pārskatīti projekta īstenošanas nosacījumi.

5. Vai pieaugušo izglītība tiek organizēta produktīvi?

Pieaugušo izglītība valstī netiek organizēta produktīvi. NVA un VIAA funkcijas pieaugušo izglītības jomā nav skaidri un pamatoti nodalītas, tāpēc tās pārklājas. Turklāt būtiski neatšķiras arī katras iestādes īstenoto projektu faktiskā īstenošana, t. i., pieaugušo mācību organizēšanai netiek veiktas tādas darbības, kuras objektīvi nevarētu iniciēt, apstiprināt un organizēt otra iestāde.

Ja mācības pieaugušajiem nodrošinātu tikai viena institūcija, piemēram, NVA, kurai likumdevējs jau ir deleģējis darbu ar pieaugušajiem, kuriem bezdarba risks ir iestājies vai tāds tiek prognozēts, saskaņā ar revidentu aplēsēm abu projektu administrēšanas un pakalpojumu izmaksas būtu par vismaz 3,6 milj. *euro* mazākas.

Valsts pārvaldes iekārtas likums²⁷⁴ nosaka, ka valsts pārvaldi organizē pēc iespējas efektīvi. Proti, valsts pārvaldes institucionālo sistēmu pastāvīgi pārbauda un, ja nepieciešams, pilnveido, izvērtējot arī funkciju apjomu, nepieciešamību un koncentrācijas pakāpi, normatīvā regulējuma apjomu, detalizāciju u. c. Efektivitātes princips prasa arī novērst funkciju dublēšanos gan starp vairākām iestādēm, gan vienas iestādes ietvaros²⁷⁵.

Attiecīgi, ja vairākas institūcijas veic pēc būtības vienādas darbības, izpildot vienu un to pašu funkciju, lai gan objektīvi šādu funkciju var īstenot arī tikai viena institūcija, tā ir viena no neefektīvas valsts pārvaldes pazīmēm.

Lai novērtētu efektivitāti, ir jāveic produktivitātes izvērtējums, kas saskaņā ar starptautiskajiem revīzijas standartiem nozīmē izvērtēt to, vai resursi ir optimāli vai apmierinoši izmantoti un vai tādi paši vai līdzīgi rezultāti būtu sasniedzami ar mazākiem resursiem²⁷⁶.

Standarti nosaka, ka par produktivitātes kritēriju var izmantot arī salīdzināšanas paņēmieni. Ja ir vairākas savstarpēji līdzīgas organizācijas, no kurām dažas spēj veikt attiecīgās darbības lētāk, saglabājot nemainīgu kvalitāti, ātrāk, augstākā kvalitātē vai vairāk, tas var tikt izmantots par kritēriju, pēc kura tiek ties arī citiem²⁷⁷.

Ņemot vērā minēto, revīzijā tika vērtēts, vai pieaugušo izglītība valstī tiek plānota, īstenota un uzraudzīta produktīvi, starp NVA un VIAA skaidri un pamatoti nodalot to funkcijas, tā veicinot gan izvirzīto mērķu sasniegšanu, gan panākot to īstenošanai pieejamo resursu optimālu izmantošanu.

Vai NVA un VIAA funkcijas pieaugušo izglītības jomā ir skaidri un pamatoti nodalītas?

Būtisks aspektiem, kas ietekmē projekta īstenošanu, ir projekta mērķgrupa.

Revīzijā konstatēts, ka abi projekti ir vērsti uz personu konkurētspējas veicināšanu darba tirgū un to pamata mērķgrupas atšķir tikai nodarbinātības fakts, kas, revidentu vērtējumā, nav uzskatāms par būtisku atšķirību, jo var mainīties – persona jebkurā brīdī var uzsākt vai pārtraukt darba tiesiskās attiecības / saimniecisko darbību.

Kā jau tas norādīts iepriekš, no 2022. gada NVA projektā papildus bezdarbniekiem un darba meklētājiem mācības varēja apgūt arī nodarbinātas bezdarba riskam pakļautās personas. Tas nozīmē, ka gan NVA, gan VIAA veica darbu nu jau arī ar vienu un to pašu mērķgrupu, savstarpēji tikai nodalot izglītības programmu veidus: NVA bezdarba riskam pakļautajām personām nodrošina neformālās izglītības programmas, bet VIAA – formālās izglītības programmas (profesionālo pilnveidi, profesionālo tālākizglītību, studiju kursus u. c.).

Revīzijā konstatēts, ka arī iesaistītajām institūcijām nav vienprātības, kurai iestādei ir jānodrošina mācības šai grupai. Izglītības un zinātnes ministrijas vērtējumā, visu nodarbināto personu mācībām ir jābūt VIAA kompetencē, bet NVA uzskata, ka bezdarba riskam pakļautajām personām neatkarīgi no nodarbinātības fakta mācības ir jāplāno un jānodrošina NVA.

Tieši bezdarba riskam pakļautās personas ir viena no būtiskākajām pieaugušo izglītības mērķgrupām, jo pieaugušo izglītības galvenais mērķis ir veicināt, lai darba tirgum nepieciešamās prasmes iegūst tie iedzīvotāji, kuriem tās pašlaik ir nepietiekamas vai arī tās būs nepietiekamas nākotnē. Šajā grupā pēc revidentu aplēsēm ietilpst aptuveni 272 tūkst. iedzīvotāju.

Revīzijā, izvērtējot abu iestāžu institucionālo ietvaru, normatīvajā regulējumā nostiprināto lomu un pilnvaras, konstatēts, ka pašlaik likumā²⁷⁸ deleģējums veikt darbu ar bezdarba riskam pakļautajām personām ir noteikts NVA, kuras darbības mērķis ir īstenot valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu atbalsta jomā. Turklāt NVA bez mācību organizēšanas īsteno arī citus svarīgus preventīvus bezdarba samazināšanas pasākumus, piemēram, sniedz karjeras konsultācijas, veic darba devēju aptauju.

Lai gan VIAA kā Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestādes darbības mērķis ir īstenot valsts politiku izglītības jomā un nodrošināt Izglītības un zinātnes ministrijas atbildībā esošo valsts, Eiropas Savienības politiku un ārvalstu finanšu palīdzības instrumentu programmu, projektu un iniciatīvu īstenošanu un uzraudzību, kā arī nodrošināt informācijas sniegšanu un konsultācijas par iepriekš minēto²⁷⁹, tomēr pieaugušo izglītības jomā likumdevējs tai nav deleģējis citus uzdevumus kā vien ar pieaugušo izglītību saistītu projektu īstenošanu un uzraudzību.

Revīzijā konstatēts, ka iestāžu kompetence un tās sadalījums nav skaidrs arī citiem pieaugušo izglītības īstenošanā iesaistītajiem dalībniekiem.

Revīzijā veiktajā aptaujā aptuveni 45 % izglītības iestāžu (jeb 15 no 33 respondentiem) norādīja, ka tām nav saprotams vai arī tikai daļēji ir saprotams kompetenču sadalījums starp NVA un VIAA attiecībā uz mācību organizēšanu pieaugušajiem (mērķgrupu sadalījums, nodrošināto mācību veidi u. c.).

Izglītības iestāde X norādīja: “Nav saprotams, kāpēc divas publiskas organizācijas veic līdzīgu funkciju. Pieaugušo izglītības funkciju būtu jāveic vienai organizācijai, izmantojot vienu procedūru, mazinot nevajadzīgo birokrātiju apmācību procesa organizācijā un sadarbībā ar izglītības iestādēm.” Savukārt izglītības iestāde Y norādīja: “Abas institūcijas savstarpēji konkurē, nav skaidri kompetenču un mērķgrupu sadalījuma principi, piemēram, nodarbinātas personas 50+ var papildināt izglītību gan NVA, gan VIAA projektā.”

Arī revīzijā veiktajā pašvaldību aptaujā aptuveni trešdaļa pašvaldību (jeb 13 no 43) norādīja, ka tām nav vai drīzāk nav saprotams kompetenču sadalījums pieaugušo mācību organizēšanā starp NVA un VIAA. Lielākā daļa norādīja, ka abu iestāžu kompetences pārklājas, tajā skaitā nav skaidrs mērķgrupu sadalījums, kā arī nodrošināto mācību veidi.

Pašvaldība X norādīja: “Šo projektu īstenošana zināmā mērā atklāj problēmas valsts cilvēkresursu pilnveidē. Šobrīd ne tikai iedzīvotāji, bet arī pieaugušo izglītībā iesaistītajiem grūti izprast, kāpēc Izglītības un zinātnes ministrija (VIAA) un Labklājības ministrija (NVA) strādā ar vienām un tām pašām mērķgrupām. Turklāt arī projektu īstenošana ir ievērojami atšķirīga: VIAA projektā ir deviņas kampaņveidīgas kārtas, NVA projekti ir vienmērīgi ar tradicionālo kuponu sistēmu. Sākumā skaidrojām iedzīvotājiem, ka VIAA projektā varat vērsties pie NVA karjeras speciālista, vēlāk – ka NVA darbojas arī ar nodarbinātajiem.”

Bez pašvaldībām un izglītības iestādēm arī vairākas citas uzrunātās institūcijas (Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģioni, LBAS) norādīja, ka par pieaugušo izglītību atbildīgai ir jābūt tikai vienai institūcijai un ka pašreizējais sadalījums rada neskaidrības arī mērķgrupai.

LBAS vērtējumā, NVA ir jānodarbojas ar visu pieaugušo integrēšanu darba tirgū, it īpaši ar pārkvalifikāciju vai kvalifikācijas celšanu, ņemot vērā, ka pieaugušo izglītība attiecas arī uz nodarbinātajiem. NVA ir “nodarbinātības valsts aģentūra” nevis “bezdarbnieku aģentūra”.

To, ka cilvēkiem, kuri iesaistās vai vēlas iesaistīties pieaugušo mācībās, var nebūt skaidra katras institūcijas kompetence un darbība, revīzijā atzina arī pati VIAA.

Revīzijā, apzinot starptautisko praksi, ir konstatēts, ka Latvijā izveidotais pārvaldības modelis nav unikāls. Arī citās ES valstīs (piemēram, Lietuvā, Polijā, Čehijā, Slovākijā un Kiprā) atbildība par pieaugušo izglītību ir sadalīta starp vairākām institūcijām (tajā skaitā ministrijām, zemāka līmeņa iestādēm un citiem dalībniekiem)²⁸⁰.

Līdzīgi kā Latvijā par bezdarbnieku un darba meklētāju mācībām un konsultēšanu dažās valstīs ir atbildīga sociālo vai labklājības jomu pārstāvošā ministrija, piemēram, Igaunijā, Polijā, Somijā, Slovākijā un Zviedrijā.

Igaunijā, tāpat kā Latvijā, pieaugušo mācības pieaugušajiem organizē trīs ministrijas: Izglītības un zinātnes ministrija, kuras mērķgrupa ir nodarbināti pieaugušie, Ekonomikas un komunikāciju ministrija, kuras mērķgrupa ir nodarbināti pieaugušie, un Sociālo lietu ministrija, kuras mērķgrupa ir bezdarbnieki un darba meklētāji, kuru mācības finansē no Bezdarba apdrošināšanas fonda²⁸¹. Pieaugušo izglītības pārvaldības pamatprincipus regulē Pieaugušo izglītības likums.

Intervijā Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve norādīja: lai nodrošinātu, ka iesaistīto institūciju darbības nedublējas, galvenie politiskie izaicinājumi un plānotās aktivitātes tiek apspriestas Pieaugušo izglītības padomē un tās apakšgrupās. Sākoties jaunajam ES fondu plānošanas periodam, iestādes viena otru iepazīstina ar savām aktivitātēm. Divu ministriju aktivitātes var tikt arī kombinētas, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, piemēram, kad bija pieejams atbalsts no ES pārejas periodā, aktivitātes tika veidotas kopā – Izglītības un zinātnes ministrija nodrošināja mikro kvalifikācijas mācības, bet Sociālo lietu ministrija ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda finansējumu nodrošināja atbalsta aktivitātes, tajā skaitā stipendijas mācību dalībniekiem.

No iepriekš minētā var secināt, ka būtiska ir tieši visu iesaistīto institūciju savstarpējā sadarbība un to īstenoto pasākumu saskaņotība, veidojot vienotu pasākumu kopumu, kas sniedz ieguldījumu kopējo mērķu sasniegšanā.

Tomēr Latvijā šādu saskaņotu un saprotamu sistēmu nav izdevies izveidot: līdz ar VIAA iesaisti un funkciju sadali jau starp divām iestādēm (VIAA un NVA) sistēma ir sadrumstalota, kurā katra iestāde īsteno savas mācības. Turklāt pārklājas viena no galvenajām mērķgrupām – bezdarba riskam pakļautās personas, kurā pēc revidentu aplēsēm var tikt ieskaitīts katrs ceturtais Latvijas iedzīvotājs vecumā no 25 līdz 64 gadiem. Revidentu vērtējumā, nav pietiekami noteikt tikai abu iestāžu īstenoto projektu demarkāciju, formāli nodalot mērķgrupas un izglītības programmu veidus.

Vai būtiski atšķiras projektu faktiskā īstenošana?

Tā kā mērķgrupas būtiski neatšķiras, revīzijā tika vērtēts, vai būtiski atšķiras projektu faktiskā īstenošana, salīdzinot NVA un VIAA projektu galvenos procesa soļus (skat. 11. attēlu). Tika konstatēts, ka abos projektos galvenie procesa soļi neatšķiras.

Procesa solis	NVA projekts <i>Atbalsts bezdarbnieku izglītībai</i>	VIAA projekts <i>Nodarbināto profesionālās kompetences pilnveide</i>
Sagatavo mācību vajadzību priekšlikumus	Analītikas un statistikas nodaļa / Nodarbinātības pasākumu nodaļa	Mūžizglītības datu analītikas nodaļa
Apstiprina mācību vajadzības	Apmācību komisija	Pieaugušo izglītības pārvaldības padome (PIPP)
Izsludina izglītības iestāžu pieteikšanos	NVA	VIAA
Izvērtē un apstiprina pieteikumus	trīs izglītības iestāžu izvēles un sadarbības izvērtēšanas pastāvīgās komisijas	Sadarbības partneru – izglītības iestāžu piedāvājumu vērtēšanas komisija
Mācību dalībnieku pieteikšanās un atlase	NVA + dalībnieku profilēšana	VIAA
Administrē projektu IS	informācijas sistēma BURVIS	VIAA Pieaugušo izglītības informācijas sistēma
Uzrauga mācību kvalitāti	NVA uzdevumā veic IKVD	VIAA

11. attēls. Procesu soļi NVA un VIAA īstenotajos projektos

Ņemot vērā minēto, revidenti papildus vērtēja, vai katrā no tiem tiek veiktas būtiski atšķirīgas darbības, t. i., tādas darbības, kuras objektīvi nevarētu iniciēt, apstiprināt un organizēt cita iestāde.

Mācību vajadzību noteikšana

Revīzijā konstatēto par mācību vajadzību noteikšanas procesu NVA un VIAA projektā skat. nodaļā “[Vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām?](#)”.

Papildus, izvērtējot kvalifikācijas prasības iestāžu personālam, kas ir iesaistīts šī procesa soļa veikšanā, netika konstatētas būtiskas atšķirības: saskaņā ar amatu aprakstiem abās institūcijās šo uzdevumu veikšanai darbiniekiem ir nepieciešams identisks izglītības līmenis (akadēmiskā augstākā vai profesionālā augstākā izglītība). Vienīgi NVA analītiķa amatam ir noteikts, ka izglītībai ir jābūt iegūtai ekonomikā, vadības zinātnē, matemātikā vai statistikā. Gan NVA, gan VIAA darbiniekam tiek prasīta arī pieredze un zināšanas statistisko datu apkopošanā, izstrādē un liela apjoma datu apstrādē.

Tomēr konstatēts, ka NVA salīdzinājumā ar VIAA mācību vajadzību noteikšanai novirza būtiski mazākus resursus.

NVA analītisko darbu mācību vajadzību noteikšanai veic viens darbinieks no Analītikas un statistikas nodaļas (līdz 01.10.2021. Klientu apkalpošanas vadības un attīstības nodaļa), kura pienākumos ietilpst arī kopējo valsts īstermiņa darba tirgus prognožu veidošana, kuras izmanto arī citas institūcijas (t. i., ne tikai konkrētā projekta vajadzībām) un kas ir viens no NVA pamatzdevumiem. Tālāk šī informācija tiek nodota Nodarbinātības pasākumu nodaļai, kurā viens darbinieks to apkopo iesniegšanai Apmācību komisijai un iesniedz Labklājības ministrijai. Abu šo darbinieku darbs tiek finansēts no valsts budžeta līdzekļiem. Šo darbību veikšanai 2022. gadā kopā tika izlietotas 387 cilvēkstundas, atlīdzībā izmaksājot nepilnus 4000 euro.

Savukārt VIAA šīs funkcijas izpildei no 2021. gada ir izveidota un pilnībā no projekta līdzekļiem tiek finansēta atsevišķa Mūžizglītības datu analītikas nodaļa ar pilnas slodzes darbu četriem darbiniekiem, kuru pamatzdevums ir gatavot un analizēt informāciju mācību vajadzību noteikšanai konkrētajam projektam. Saskaņā ar revidentu aplēsēm 2022. gadā VIAA šim uzdevumam kopā tika izlietotas 4795 cilvēkstundas, atlīdzībā izmaksājot vairāk nekā 69 tūkst. euro.

Revidentu vērtējumā, ir pozitīvi vērtējama resursu novirzīšana, lai iestāžu pieņemtie lēmumi attiecībā uz mācību vajadzībām pieaugušajiem būtu datos un pierādījumos balstīti.

Tomēr, ņemot vērā, ka valsts resursi darba tirgus prognozēm, uz kā pamata tiek noteiktas mācību vajadzības, tiek novirzīti arī Ekonomikas ministrijā, ekonomiskāk būtu darba tirgus prognozes un attiecīgi no tām izrietošās pieaugušo mācību vajadzības noteikt vienā institūcijā, pēc nepieciešamības stiprinot attiecīgās institūcijas kapacitāti. Tā šīs prognozes un mācību vajadzības būtu arī saskaņotākas (par nepilnībām skat. nodaļā “[Vai pieaugušo mācības tiek plānotas atbilstoši darba tirgus vajadzībām?](#)”).

Mācību vajadzību apstiprināšana

Pēc tam, kad katra iestāde ir izvirzījusi priekšlikumus konkrētām mācību tēmām, tās apstiprina divas dažādas komisijas/padomes: NVA mācību vajadzības apstiprina Labklājības ministrijas vadītā Apmācību komisija, bet VIAA mācību vajadzības – Izglītības un zinātnes ministrijas vadītā PIPP, kas tika izveidota konkrētā projekta vajadzībām (skat. apakšnodaļu “[Kādas institūcijas ir iesaistītas pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā?](#)”).

Revīzijā, salīdzinot Apmācību komisijas²⁸² un PIPP²⁸³ sastāvu, ir konstatēts, ka tas institucionāli būtiski neatšķiras. Proti, abās komisijās ir iesaistīti Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas, kā arī Latvijas Pašvaldību savienības un vairāku darba devēju pārstāvošo organizāciju pārstāvji (skat. 23. tabulu).

23. tabula

Apmācību komisijas un Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes (PIPP) institucionālais sastāvs

Pārstāvētā institūcija	Apmācību komisija ²⁸⁴	PIPP ²⁸⁵
Labklājības ministrija	✓	✓
Ekonomikas ministrija	✓	✓
Izglītības un zinātnes ministrija	✓	✓
Zemkopības ministrija	✓	-
Kultūras ministrija	-	✓
Veselības ministrija	-	✓
Aizsardzības ministrija	-	✓
Pārresoru koordinācijas centrs	-	✓
Latvijas Pašvaldību savienība	✓	✓
Latvijas Darba devēju konfederācija	✓	✓
Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība	✓	✓
Izglītības kvalitātes valsts dienests	✓	✓
Nodarbinātības valsts aģentūra	✓	-
Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra	✓	-
Valsts izglītības satura centrs	✓	✓
Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera	✓	✓
Latvijas Lielo pilsētu asociācija	✓	✓
Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība	-	✓
plānošanas reģioni	-	✓
citu kompetento valsts, pašvaldību, augstākās izglītības un zinātnes institūciju vai biedrību un nodibinājumu pārstāvji un eksperti	✓	✓

Apmācību komisijas un PIPP sēdēs bez jau iepriekš norādītajiem iestāžu pārstāvjiem piedalās arī dažādi uzaicinātie eksperti bez balsstiesībām. Vienā no PIPP sēdēm piedalījās pat 32 dalībnieki.

Lai noskaidrotu, vai šāds dalībnieku skaits sēdēs nodrošina arī efektīvāku lēmumu pieņemšanas procesu, revīzijā tika apkopota Apmācību komisijas un PIPP sēžu protokolu informācija par pēdējiem četriem gadiem, noskaidrojot, vai un kuri dalībnieki aktīvi iesaistās sēžu diskusijās (t. i., gada laikā ir izteikuši viedokli divas un vairāk reizes) un kuri nevienu reizi nav izteikuši savu viedokli.

Revīzijā konstatēts, ka abās komisijās visaktīvāk dalībnieki diskutēja 2019. gadā, kad Apmācību komisijā diskusijās iesaistījās 83 % dalībnieku, bet PIPP – 62% dalībnieku. Turpmākajos gados sēdēs aktīvo dalībnieku skaits krietni samazinājās, it īpaši 2022. gadā, kad Apmācību komisijas sēdēs diskusijā iesaistījās vien 26 % dalībnieku, bet PIPP – 37 % dalībnieku. Nemainīgi aktīvi ir četru institūciju pārstāvji, kuri ir pārstāvēti abās komisijās, – Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas, LDDK un VISC pārstāvji.

Kā jau norādīts iepriekš (skat. apakšnodaļu “*Kādas reformas ir pieteiktas mācību vajadzību noteikšanā?*”), iestādes ir uzsākušas darbu, lai konsolidētu mācību vajadzību noteikšanas procesu, jo 2023. gadā ir izveidota jauna Cilvēkkapitāla attīstības padome, kā arī ir plānots veikt abu šo komisiju (PIPP un Apmācību komisija) apvienošanu. Apvienotās komisijas sastāvā būs līdzīgs dalībnieku skaits, un tajā būs pārstāvētas visas institūcijas, kas līdz šim aktīvi darbojušās abās komisijās.

To, ka mācību vajadzības varētu apstiprināt tikai vienā komisijā (vai padomē), revīzijā atzina arī vairākas intervētās institūcijas, kas piedalās abās vai arī kādā no šīm komisijām (LBAS, LDDK, Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība).

Saskaņā ar revidentu aplēsēm²⁸⁶, ja mācību vajadzību apstiprināšana tiktu veikta tikai vienā komisijā un tajā piedalītos tikai aktīvie dalībnieki, komisiju sēžu izmaksas varētu samazināt apmēram uz pusi. Tomēr revidenti nevar sniegt vērtējumu, vai iestāžu īstenotā procesa soļa konsolidācijas rezultātā bez paša procesa optimizācijas faktiski tiks panākts arī finansiālais ietaupījums. Tas saistīts ar to, ka Ekonomikas ministrijai funkcijas – cilvēkkapitāla attīstības pārvaldība – īstenošanai, tajā skaitā vienotai mācību vajadzību apstiprināšanas administrēšanai, no 2023. gada ir piešķirts papildu finansējums 368 298 euro, bet no 2025. gada – 536 319 euro, kas paredzēts papildu darbinieku atlīdzībai.

Prioritārā pasākuma “Uzlabota cilvēkkapitāla un nodarbinātības pārvaldība Latvijā” ietvaros Ekonomikas ministrijai budžeta programmā “Nozaru vadība un politikas plānošana” 2023. un 2024. gadam piešķirts papildu finansējums 368 298 euro astoņu jaunu amata vietu izveidei, bet nākamajos divos gados katrā būs vēl par divām amata vietām vairāk, 2025. gadā funkciju nodrošināšanas izmaksām sasniedzot jau 536 319 euro.

Turklāt revīzijā konstatēts, ka arī abās komisijās projektos apstiprinātās mācību vajadzības nav būtiski atšķirīgas un daļa izglītības programmu tiek īstenotas abos projektos, un nav objektīvu šķēršļu, lai tās nevarētu apstiprināt tikai vienā institūcijā.

Mācību nodrošinātāju (izglītības iestāžu) piesaiste

Apstiprinātas mācību vajadzības nodrošina izglītības iestādes²⁸⁷, kuru piesaiste abos projektos neatšķiras: gan VIAA, gan NVA izmanto tā saukto “izsludinājuma metodi”, kad netiek piemērota iepirkuma procedūra, bet tiek publiski izsludināts paziņojums par nepieciešamību nodrošināt mācības²⁸⁸, aicinot iesniegt piedāvājumus.

Šāda vienkāršota procedūra ir iespējama, jo abos projektos nav nepieciešams vērtēt pretendentu finanšu piedāvājumu, jo tiek piemērota vienas vienības izmaksu standarta likme. Proti, jau izsludinājuma laikā ir zināms, cik par katru programmu tiks maksāts, tāpēc piesakās tikai tādi pretendenti, kuri ir gatavi nodrošināt mācību programmas par piedāvāto maksu.

NVA projektā vienas vienības izmaksu metodiku ir apstiprinājusi atbildīgā iestāde (Labklājības ministrija)²⁸⁹, bet VIAA projektā – ES struktūrfondu vadošā iestāde (Finanšu ministrija)²⁹⁰.

Laikā no 2019. līdz 2022. gadam NVA kopā ir bijuši 30 izsludinājumi, bet VIAA – septiņi izsludinājumi (4.–9. kārtai un Attālinātajai projekta īstenošanas kārtai).

Saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju NVA šajā periodā izsludinājumu sagatavošanā bija iesaistīti vidēji 11 darbinieki. Savukārt VIAA 2019. un 2020. gadā (tāpat kā NVA) – vidēji 10 darbinieki, bet no 2021. gada (līdz ar Mūžizglītības analītikas daļas izveidi) VIAA iesaistīto darbinieku skaits pieauga līdz 13.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm NVA šim procesa solim laikā no 2019. līdz 2022. gadam izlietoja 29 743 cilvēkstundas un tas izmaksāja 233 036 euro. VIAA šim procesa solim laikā no 2019. līdz 2022. gadam izlietoja 6503 cilvēkstundas un 105 552 euro.

Izglītības iestādes (t. i., faktiskie mācību īstenotāji) ir viens no būtiskākajiem pieaugušo izglītības sistēmas dalībniekiem, tāpēc ir svarīgi, ka tiek ievērotas arī viņu intereses un tām netiek radīts nepamatots administratīvais slogs.

Revīzijā konstatēts, ka no 2019. līdz 2022. gadam kopā abos projektos mācības faktiski nodrošināja 182 izglītības iestādes, no tām 44 izglītības iestādes piedalījās abos projektos.

No 15 lielākajām izglītības iestādēm, kas mācības nodrošināja gandrīz 67 tūkst. jeb 60 % dalībnieku, 10 izglītības iestādes piedalījās abos projektos (tajā skaitā Mācību centrs “BUTS”, “MC Alfa – mācību centrs”, Biznesa augstskola Turība, SIA “Latgales mācību centrs”).

Ja izglītības iestāde nolemj piedalīties izsludinājumā, tai, pirmkārt, ir jāiepazīstas ar izsludinājuma nolikumu, bet pēc tam ir jāiesniedz ne tikai izsludinājumā norādīto izglītības programmu satura apraksti, bet neatkarīgi no pieteikto izglītības programmu skaita arī citi dokumenti – pieteikums, apliecinājums, tehniskais piedāvājums u. c. Papildus iepriekš norādītajiem dokumentiem, kas abos projektos ir līdzīgi, NVA projektā izglītības iestādei par katru plānoto mācību īstenošanas vietu ir jāiesniedz arī vides pieejamības pašnovērtējuma anketa.

Tas nozīmē, ka ir dokumentu kopums, kas, piesakoties dalībai, ir jāsagatavo neatkarīgi no piedāvāto izglītības programmu skaita.

Revīzijā veiktajā izglītības iestāžu aptaujā tām tika lūgts norādīt, cik stundas 2021. gadā tika izlietas vienas izglītības programmas sagatavošanai un cik un kādi darbinieki šajā procesā bija iesaistīti.

Izsludinājumos tiek pieteiktas gan izglītības iestādē jau esošas, gan pielāgotas, gan no jauna tieši projektu vajadzībām veidotas izglītības programmas. Tāpēc, ņemot vērā izglītības iestāžu aptaujā sniegto informāciju, revīzijā aplēsts²⁹¹, ka 2022. gadā vienas izglītības programmas pieteikšana izsludinājumā izglītības iestādēm izmaksāja no 12 līdz pat 267 euro.

Ja abu projektu aktivitātes īstenotu viena projekta ietvaros, t. i., tās administrētu viena iestāde, šīs izmaksas samazinātos vismaz par pastāvīgo izmaksu daļu atkarībā no tā, cik pieteikumos izglītības iestāde piedalītos, jo izsludinājuma nolikums būtu jālasa un pieteikuma dokumenti būtu jāgatavo tikai vienai iestādei.

Revidenti vērs uzmanību, ka visā projekta īstenošanas laikā izglītības iestādēm katrā projektā ir jāveic arī citas darbības projekta administrēšanai: regulāru pārskatu sagatavošanu, informācijas ievadi katra projekta informācijas sistēmā u. c., kas arī prasa resursus. Turklāt aptaujā vismaz trīs izglītības iestādes, kas piedalījās tikai vienā no projektiem, atzina, ka tai trūkst kapacitātes, lai sagatavotu izsludinājumiem nepieciešamos dokumentus vai lai īstenotu mācības atbilstoši projekta nosacījumiem un termiņiem.

Pieteikumu izvērtēšana un apstiprināšana

Pēc izglītības iestāžu pieteikumu saņemšanas katra institūcija – NVA un VIAA – novirza resursus šo pieteikumu izvērtēšanai.

Izglītības iestāžu atlasī katrā institūcijā veic īpaši šim nolūkam izveidota vērtēšanas komisija.

- ✓ NVA – Apmācību pasākumu īstenotāju izvēles un sadarbības izvērtēšanas pastāvīgā komisija, kuras sastāvs ir atkarīgs no konkrētā izglītības programmas veida²⁹². Piemēram, profesionālās tālākizglītības, modulārās profesionālās tālākizglītības moduļa vai moduļu kopu un profesionālās pilnveides izglītības programmu vērtēšanā piedalās septiņi pārstāvji, (viens ir no IKVD, bet pārējie – no NVA).
- ✓ VIAA pieteikumus izvērtē Vērtēšanas komisija, kuras sastāvā ir VIAA, Izglītības un zinātnes ministrijas, IKVD un VISC pārstāvji. Piemēram, komisijas sastāvā, kas tika izveidota projekta īstenošanas 7. kārtas piedāvājumu izvērtēšanai²⁹³, tika iekļauti 10 pārstāvji.

Salīdzinot abu komisiju locekļu amatus, ir konstatēts, ka tie ir līdzīgi: finanšu speciālists, juriskonsults, departamenta/nodaļas vadītājs, projekta vadītājs, eksperts, vecākais eksperts, vecākais referents. Tātad arī abu komisiju locekļu kompetences ir līdzīgas.

Saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju laikā no 2019. līdz 2022. gadam:

- NVA šim uzdevumam kopā tika izlietas 42 006 cilvēkstundas, šo komisijas locekļu atlīdzībai izmaksājot 349 046 euro;
- VIAA šim uzdevumam kopā tika izlietas 8222 cilvēkstundas, kas kopā izmaksāja 121 964 euro.

Pieteikumu izvērtēšanas un apstiprināšanas nosacījumi ir ietverti gan projektu īstenošanu regulējošajos Ministru kabineta noteikumos²⁹⁴, gan katras institūcijas (NVA un VIAA) izglītību iestāžu atlasē nolikumā²⁹⁵.

Komisijas izvērtē iesniegtos dokumentus un to satura atbilstību izvirzītajām prasībām, tostarp “tehniskām”, piemēram, vai izglītības iestāde ir reģistrēta Izglītības iestāžu reģistrā, vai pretendents nav nodokļu parāds, kas pārsniedz 150 euro.

Abiem projektiem ir atšķirības, kas drīzāk attiecināmas uz mācību kvalitāti.

- ✓ NVA projektā izglītības iestādēm katrā mācību īstenošanas vietā ir jānodrošina atbilstoša vide un piekļuves iespējas, materiāltehniskā bāze, izdales materiāli un darbarīku pielāgojumi cilvēkiem ar invaliditāti, tāpēc pretendents līdz ar programmu pieteikuma dokumentiem ir jāiesniedz arī vides pieejamības pašnovērtējuma anketa.
- ✓ NVA projektā pieteiktajai formālās izglītības programmai ir jābūt licencētai un akreditētai²⁹⁶, bet VIAA projektā programmai ir jābūt tikai licencētai, bet tās akreditāciju iestāde var nodrošināt līdz grupa/nodarbinātais ir pabeidzis izglītības programmu.
- ✓ VIAA projektā līdz pat 2022. gada aprīlim pretendentu atlasēs tika definētas “prioritārās izglītības iestādes”. Proti, ja kādas izglītības programmas nodrošināšanai pieteicās vairākas izglītības iestādes, prioritāte sadarbības līguma slēgšanā par profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmu īstenošanu tika noteikta profesionālās izglītības iestādēm, kurām piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra statuss²⁹⁷.

Saskaņā ar izglītības iestāžu aptaujā norādīto “prioritāro izglītības iestāžu pieeja” var radīt riskus mācību kvalitātei, kad sadarbības līgums par tiesībām īstenot programmu tiek slēgts ar izglītības iestādēm, kurām formāli ir prioritāte, bet faktiski trūkst pieredzes izglītības programmas īstenošanā, trūkst kompetentu mācībspēku, nav atbilstošas materiāltehniskās bāzes (praktisko nodarbību nodrošināšanai) u. c.

Minēto risku apliecina arī revīzijā konstatētais, piemēram, VIAA projekta īstenošanas 8. kārtā 12 izglītības iestādes iesniedza piedāvājumu izglītības programmas “Aprūpētājs” īstenošanai. Par izglītības programmas īstenošanu Rīgā sadarbības līgums tika noslēgts ar prioritāro izglītības iestādi – Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikumu, kas šo programmu vēl nebija akreditējis un kas īsteno izglītības programmas tādās jomās kā māksla, ražošana un pārstrāde, individuālie pakalpojumi, komerczinības un administrēšana. Savukārt līgums netika noslēgts ar Latvijas Universitātes aģentūru “Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledža” un Rīgas Stradiņa universitātes Sarkanā Krusta medicīnas koledžu, lai gan šīs izglītības iestādes ir specializējušās un piedāvā izglītības programmas veselības aprūpes un sociālās labklājības jomā.

Tomēr kopš 01.04.2022. (t. i., no VIAA projekta īstenošanas 9. kārtas) šis risks vairs nav aktuāls, jo prioritātes kritērijs vairs netika piemērots: stājās spēkā grozījumi Profesionālās izglītības likumā²⁹⁸, kas paredz atteikšanos no “profesionālās izglītības kompetences centra” statusa.

Par to, vai jaunajos pasākumos²⁹⁹ kādai izglītības iestādei tiks noteikts prioritārs statuss, Izglītības un zinātnes ministrija 20.05.2023. vēl nevarēja sniegt atbildi, jo nākamā perioda projektu īstenošanas nosacījumi bija tikai izstrādes stadijā. Par tiem visas puses, tajā skaitā sociālie partneri, vienosies attiecīgo pasākumu Ministru kabineta noteikumu projektu saskaņošanas procesā.

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka vienīgā būtiskā atšķirība ir NVA projektā prasītais vides pieejamības novērtējums, jo viena no NVA prioritārajām mērķgrupām ir cilvēki ar invaliditāti, kuriem vides pieejamība var būt izšķiroša, lai pieteiktos mācībām. Revidentu ieskatā, prasība attiecībā uz vides pieejamību būtu jāattiecinā arī uz VIAA atbildībā esošo projektu.

Vienlaikus revidenti vērš uzmanību uz revīzijā konstatēto, ka izglītības iestādes dalība izsludinājumā ar atbilstošu piedāvājumu vēl nenozīmē, ka tas tiks apstiprināts un izglītības iestāde varēs mācīt visas vai daļu pieteikto programmu. Proti, VIAA projekta 8. kārtā pēc tam, kad Vērtēšanas komisija jau bija izvērtējusi izglītības iestāžu piedāvājumus, VIAA pārskatīja mācību vajadzības un, saņemot arī PIPP akceptu, būtiski tās sašaurināja. Tāpēc Vērtēšanas komisija atkārtoti pārskatīja iesniegtos izglītības iestāžu piedāvājumus un pieņēma lēmumu neslēgt sadarbības līgumu ar 58 izglītības iestādēm par iesniegtajām 499 izglītības programmām, jo tās neatbilda PIPP precizētajam mācību vajadzību sarakstam.

VIAA savu rīcību skaidroja ar tobrīd pastāvošām indikācijām, ka pieteiksies neprognozēti liels dalībnieku skaits un, ja tiks īstenotas visas izsludinātās mācību vajadzības, tiks pārsniegts projekta finansējums.

Revidentu vērtējumā, ja šāds risks iestātos, VIAA būtu iespēja mācību pieteikumus apstiprināt primāri tikai prioritārajai mērķgrupai, nevis pārskatīt jau apstiprinātas mācību vajadzības, par kurām saņemti un izvērtēti izglītības iestāžu pieteikumi.

Šādu izmaiņu rezultātā tika nelietderīgi izlietoti ne tikai tie VIAA resursi, kas bija saistīti ar pieteikumu izvērtēšanu (tika izvērtētas gandrīz 600 izglītības programmas un saskaņā ar revidentu aplēsēm VIAA darbinieki tam veltīja 2316 stundas, kas izmaksāja 35 276 euro), bet arī izglītības iestāžu resursi šo programmu sagatavošanā, kam saskaņā ar revidentu aplēsēm izglītības iestādes izlietoja 3193 cilvēkstundas un 36 237 euro.

Mācību dalībnieku iesaiste un projekta uzskaite

Nākamie soļi projekta īstenošanā ir mērķgrupu iesaiste (kas galvenokārt tiek veicināta ar komunikācijas aktivitātēm), dalībnieku pieteikumu izvērtēšana un uzskaite.

Revīzijā konstatēts, ka NVA komunikācijas un informatīvajām kampaņām (abu projektu galvenās komunikācijas aktivitātes skatīt apakšnodaļā “[Kādas komunikācijas aktivitātes tiek veiktas iedzīvotāju informēšanai?](#)”) bija plānojuši būtiski mazākus finanšu resursus: NVA visā projekta īstenošanas laikā bija plānojuši izlietot 59 965 *euro* jeb 0,4 % no visiem projekta izdevumiem, bet VIAA – aptuveni septiņas reizes lielāku finansējumu 447 649 *euro*³⁰⁰ jeb 8 % no visiem projekta izdevumiem (faktiski līdz 2022. gada beigām NVA izlietoti 15 048 *euro*, bet VIAA – 205 114 *euro*).

Revidentu vērtējumā, tas ir skaidrojams ar to, ka NVA šādas aktivitātes jau bija īstenojuši un sabiedrībā ir atpazīstama kā mācību nodrošinātāja konkrētajai mērķgrupai. Turklāt liela daļa no apmācāmās mērķgrupas jau ir NVA redzeslokā, jo NVA tiem nodrošina dažādus citus ar bezdarbnieka vai darba meklētāja statusu saistītus atbalsta pasākumus. Savukārt VIAA šādu aktivitāti īstenoja pirmo reizi, tāpēc bija nepieciešams veidot gan jaunu identitāti šai aktivitātei, gan sabiedrību informēt par jaunajām iespējām.

Savukārt pieteikties mācībām gan NVA, gan VIAA projektā personas varēja institūciju tīmekļa vietnēs, elektroniski aizpildot pieteikuma formas. Abos gadījumos potenciālais mācību dalībnieks, aizpildot pieteikumu, jau norāda, kādu izglītības programmu vēlas apgūt, bet VIAA organizētajām mācībām persona pieteikumā norāda arī konkrētu izglītības iestādi.

Pēc pieteikuma saņemšanas iestādes tos izvērtē, pārliecinoties arī par personas atbilstību projekta prasībām, ka arī informē personu, ja tā tiek apstiprināta mācībām.

Pēc tam, kad izglītības iestādes ir nokomplektējušas grupas, abos projektos starp iesaistītajiem tiek noslēgts trīspusējs līgums.

Revīzijā konstatēts, ka dalībnieku uzskaiti gan NVA, gan VIAA nodrošina savās informācijas sistēmās – NVA valsts informācijas sistēmā “Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēma” (turpmāk – BURVIS) un VIAA informācijas sistēmā “Informācijas sistēma pieaugušo izglītības īstenošanas atbalstam”, bet izmaksas šo informācijas sistēmu uzturēšanai tieši projektu vajadzībām būtiski atšķiras.

Proti, NVA funkciju izpildei BURVIS tiek izmantota jau ilgstoši un tajā tiek uzkrāti dati ne tikai par konkrēto projektu. BURVIS uzturēšana tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem. Konkrētā NVA projekta vajadzībām bija nepieciešama tikai BURVIS pielāgošana, lai pārietu no faktiskajām pakalpojumu izmaksām uz vienkāršotajām, t. i., vienas vienības metodikas piemērošanu norēķinos par mācībām un stipendiju izmaksu mācību dalībniekiem (bezdarbniekiem). NVA tas izmaksāja 61 710 *euro*.

Savukārt VIAA projekta vajadzībām tika izveidota jauna informācijas sistēma “Informācijas sistēma pieaugušo izglītības īstenošanas atbalstam” un tās izveidei un uzturēšanai sākotnēji bija paredzēti 200 tūkst. *euro*. Tomēr projekta laikā tika izdarītas dažādas izmaiņas, un saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju sistēmas izveide, pilnveide un uzturēšana līdz 2022. gada beigām kopā ir izmaksājusi 338 870 *euro*.

Turklāt saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju un veiktajām aplēsēm VIAA informācijas sistēmas izveide un uzturēšana prasījusi arī būtiskus VIAA resursus gan sākotnēji, kad tās izstrādei un uzturēšanai bija piesaistīts pakalpojuma sniedzējs, gan 2021. un 2022. gadā, kad informācijas sistēmas uzturēšanu un attīstīšanu ir pārņēmusi VIAA Pieaugušo izglītības departamentā izveidotā Informācijas sistēmas vadības nodaļa. Kopā VIAA šim uzdevumam no 2019. līdz 2022. gadam ir izlietojusi 11 211 cilvēkstundas, atlīdzībā izmaksājot 179 735 euro.

Izstrādāto VIAA informācijas sistēmu ir plānots izmantot arī pēc 31.12.2023., t. i., jauno projektu³⁰¹ īstenošanā. Saskaņā ar VIAA revīzijā sniegto informāciju turpmāk būtiskākās izmaiņas informācijas sistēmā varētu būt saistītas ar individuālo mācību kontu pieejas attīstību un ir arī plānots, ka šī projekta ietvaros izstrādātajā prasmju pārvaldības platformā tiks pilnībā integrēta VIAA izveidotā informācijas sistēma. Tomēr informāciju par sistēmas pielāgošanu un ar to saistītajām izmaksām varēs aplēst tikai pēc tam, kad būs izstrādāts gan individuālo mācību kontu koncepts, gan ar to saistītās vienotās platformas koncepts, t. i., 2023. gada IV ceturksnī vai pat vēlāk.

NVA BURVIS un VIAA informācijas sistēmā tiek nodrošināta arī mācību administrēšana, tāpēc tās izmanto arī izglītības iestādes. Proti, izglītības iestādes abās informācijas sistēmās veic līdzīgas darbības – tiek formētas mācību grupas, plānotas mācības (tēmas/priekšmeti, laiks u. c.), tiek nodrošinātas atzīmes par apmeklējumu, informācija par gala pārbaudījumu kārtošānu u. c. Revīzijā konstatēts, ka no 2019. līdz 2022. gadam abos projektos piedalījās 44 izglītības iestādes.

Mācību īstenošanas un kvalitātes uzraudzība

Abos projektos tiek nodrošināta gan ar izglītības iestādēm noslēgto līgumu izpildes uzraudzība, gan mācību kvalitātes uzraudzība.

Atsevišķs finansējums mācību kvalitātes uzraudzībai ir paredzēts tikai NVA projektā. Šīs funkcijas veikšanai NVA 01.12.2020. ir noslēgusi sadarbības līgumu³⁰² ar Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esošo IKVD, šīs funkcijas nodrošināšanai finansējot IKVD četras amata vietas. Kopējais plānotais finansējums ir 228 836 euro, no kura līdz 2022. gada beigām faktiski ir izlietoti 130 205 euro.

IKVD ieskatā, šāda prakse ir pareiza, jo, lai gan izglītības programmu kvalitātes uzraudzība un kontrole ir IKVD pamatfunkcija, iestādes resursi nav paredzēti daudzu miljonu projektiem, kuros tiek veidotas arvien jaunas un jaunas izglītības programmas (arī izglītības iestādes), kuru kvalitāte ir jāuzrauga. Ne NVA, ne arī citām institūcijām nav kompetenču programmu satūra izvērtēšanai, tāpēc IKVD ir iesaistīta arī NVA izsludinājumu dokumentācijas izstrādē un izsludinājumu ietvaros iesniegto izglītības iestāžu piedāvājumu vērtēšanā un mācību īstenošanu izvēlē.

Būtiski atzīmēt, ka 26.05.2023. stājās spēkā jauna izglītības programmu licencēšanas un licencēšanas anulēšanas kārtība³⁰³, saskaņā ar kuru jebkuras programmas licencēšana ir IKVD maksas pakalpojums. Tās ietvaros tiks veikts arī izglītības programmas kvalitātes izvērtējums (iepriekš licencēšana bija bez maksas, bet programmas kvalitāte tika vērtēta programmas akreditācijas ietvaros, kas vairs nebūs nepieciešama, ja izglītības iestāde ir akreditēta).

Revīzijā IKVD pārstāvji norādīja, ka līdz ar jauno kārtību samazināsies jauno programmu skaits, tajā skaitā to, kas tika veidotas konkrētu projektu vajadzībām, jo noteiktā licencēšanas maksa ir samērā augsta. Tomēr līdz jaunās kārtības spēkā stāšanās laikam licencētās programmas varēs turpināt īstenot kā iepriekš. Ņemot vērā minēto, pastāv iespēja, ka jaunajos ES pieaugušo izglītības projektos vairs nebūs

nepieciešams programmu kvalitātes saturiskais izvērtējums, bet būs nepieciešama tikai to aktualitātes (t. sk. termiņu) un īstenošanas uzraudzība, kā arī ES projektu tehnisko prasību ievērošanas uzraudzība.

Turpretī VIAA, kas ir Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esoša iestāde, projekta mācību kvalitātes uzraudzībai nav paredzēts atsevišķs finansējums. Revīzijā VIAA paskaidroja, ka mācību kvalitātes uzraudzību tā nodrošina ar saviem resursiem. IKVD tiek iesaistīts tikai sarežģītākās situācijās, jo mācību kvalitātes uzraudzība ir viena no IKVD funkcijām³⁰⁴.

Saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju par projekta īstenošanā iesaistīto personālu un izmaksām, tajā skaitā sadalījumā pa projekta īstenošanas posmiem, projekta uzraudzībai tiek izlietoti būtiski VIAA resursi. Piemēram, 2022. gadā mācību kvalitātes novērtēšanā bija iesaistīti 29 darbinieki un apmēram puse darbinieku devās arī klātienēs vizītēs. Pēc revidentu aplēsēm laikā no 2019. līdz 2022. gadam šim procesa solim ir izlietotas 35 816 cilvēkstundas un atlīdzībai – 495 870 *euro*.

Revīzijā konstatēts, ka VIAA izglītības iestādēs veiktajās pārbaudēs galvenais fokuss ir uz šādiem jautājumiem – vai ir ieradušies (pieslēgušies attālināti) visi grupas dalībnieki, vai tie ir identificējami, vai nodarbības notiek saskaņā ar pieteikto mācību grafiku, vai prezentāciju u. c. materiāli ir ar projekta atpazīšanas zīmēm, vai lietas tiek kārtotas atbilstoši lietu nomenklatūrai un ir pareizi noformētas, vai ir nodalīta projekta finanšu uzskaitē. Šajos jautājumos visbiežāk arī tika konstatētas neatbilstības, kuras izglītības iestādes neilgā laikā arī novērsušas.

Šādu pārbažu pieeju VIAA apliecināja arī intervijā, akcentējot, ka pārbaudes jādala divās daļās – pati mācību norise un izglītības iestādes līgumsaistību izpilde, t. sk. attiecībā uz ES fondu prasību izpildi.

Ņemot vērā minēto, lai gan NVA un VIAA īstenotā mācību kvalitātes uzraudzības organizēšana atšķiras, gan IKVD attiecībā uz NVA īstenotajām mācībām, gan VIAA būtībā konstatē vienas un tās pašas neatbilstības, kas vairumā gadījumu vērtējamās kā mācību procesa norises kvalitātes nepilnības.

Savukārt par izglītības kvalitāti atbildīgā institūcija ir IKVD³⁰⁵. Tāpēc dienestam ir jānodrošina, ka jebkura izglītības iestādes licencēta programma, neatkarīgi, vai tā tiek īstenota vispārējā kārtībā par valsts budžeta līdzekļiem vai pieaugušo izglītības (vai citos) projektos, ir atbilstošā kvalitātē. Proti, programmas licence (līdz šim arī akreditācija) ir garants programmas kvalitātei. Tāpēc ir stiprināma IKVD kapacitāte šīs funkcijas īstenošanā.

Vai pieaugušo izglītības īstenošanai novirzītie resursi tiek optimāli izmantoti?

Ņemot vērā iepriekš konstatēto par funkciju un funkciju īstenošanai nepieciešamo procesa soļu pārklāšanos, revīzijā ir apkopota informācija par abu iestāžu izdevumiem pa projektu izmaksu pozīcijām projektu administrēšanai un projektu īstenošanai saņemtajiem pakalpojumiem līdz 03.07.2023. un veiktas aplēses par iespējamo ietaupījumu, pieņemot, ka mācības tiktu īstenotas plānotajā apmērā.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm, ja mācības pieaugušajiem nodrošinātu tikai viena iestāde – NVA, kurai likumdevējs jau ir deleģējis darbu ar pieaugušajiem, kuriem bezdarba risks ir iestājies vai tāds tiek prognozēts –, valsts būtu varējusi samazināt abu projektu administrēšanas un pakalpojumu izmaksas par vismaz 3,6 milj. *euro* (skat. 24. tabulu).

24. tabula

Projektu administrēšanas un pakalpojumu izmaksu ietaupījums

Projekta budžeta pozīcija	Iestāžu plānotās izmaksas visā projekta īstenošanas laikā ³⁰⁶ , euro		Kādam bija jābūt optimālam procesa solim?	Revidentu aplēstais ietaupījums, euro ³⁰⁷
	NVA	VIAA		
Projekta administrēšanas un īstenošanas izmaksas (t. sk. personāla atlīdzība, darba vietas iekārtošana u. c.)	18 962 373	4 371 804	Mācību vajadzību noteikšanu veic NVA, kas ir viens no NVA pamatuzdevumiem un kurā šo darbību veikšana jau tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem. <i>Šo soli varētu vēl optimizēt, ja mācību vajadzību noteikšana tiktu integrēta darba tirgus prognozēšanas sistēmā, uzticot to vienai institūcijai.</i> Mācību vajadzības tiek apstiprinātas vienā komisijā. Izglītības iestāžu atlasi veic NVA, kura arī pašlaik izsludina atlases (izsludinājumus) par visiem izglītības programmu veidiem, tajā skaitā par neformālās izglītības programmām, kas no 2020. gada vidus tiek piedāvātas tikai NVA projektā. Izglītības iestāžu pieteikumu vērtēšanu veic NVA, piesaistot VISC, IKVD u. c. Mācību dalībnieku atlasi veic NVA, kurai jau ir izveidota sistēma, lai pārliecinātos par personas atbilstību un tai piemērotāko formālās izglītības programmu, tajā skaitā iesaistei pasākumos ir pieejami speciālisti 20 NVA filiālēs visā Latvijā, ir pieejamas karjeras konsultācijas, izveidots atbalsta centrs cilvēkiem ar invaliditāti u. c. Finanšu dokumentu apstrādi un projekta īstenošanas uzraudzību, tajā skaitā līgumu uzraudzību, lai tiktu ievērotas ar ES fondu īstenošanu saistītās prasības, veic NVA, mācību kvalitātes uzraudzībā piesaistot IKVD.	3 197 760 ³⁰⁸
Komunikācijas un informācijas kampaņas	15 120	329 377	Komunikācijas un informācijas kampaņas īsteno NVA, kas jau ir sabiedrībā atpazīstama kā mācību nodrošinātājs pieaugušajiem, bet komunikācijā izmanto arī VIAA projekta kampaņas elementus, piemēram, vides reklāmas, reklāmas izvietošanu veikalos tīklu akciju avīzē, personu pieredzes stāstus.	191 323 ³⁰⁹
Informācijas sistēma	163 230	247 819	Administrēšanai un uzskaitei netiek veidota jauna informācijas sistēma, bet tiek izmantota NVA pārziņā jau esošā valsts informācijas sistēma – BURVIS, kurai ir plaša funkcionalitāte un nav nepieciešami būtiski pielāgojumi, uzsākot jaunus projektus.	247 819 ³¹⁰
Kopā				3 636 902
Mācību izmaksas (t. sk. mērķgrupas nodrošinājuma, profilēšanas un prasmju atzīšanas izmaksas)	102 008 370	40 558 127	<i>Revīzijā tika pieņemts, ka abos projektos mācībām plānotais finansējums pilnā apmērā tiek izlietots mācību nodrošināšanai.</i>	

Ja arī šis revidentu aplēstais administrēšanas un pakalpojumu izmaksu ietaupījums 3,6 milj. euro tiktu novirzīts personu ar zemu izglītības līmeni mācībām, par šo finansējumu 3016 personas būtu varējušas apgūt profesionālās tālākizglītības programmas un iegūt profesiju.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm mācību rezultātā profesionālo kvalifikāciju ieguvušo personu kopējie ienākumi gadā varētu palielināties par vismaz 12,8 milj. euro, bet līdz to pensijas vecuma sasniegšanai – vismaz par 308,3 milj. euro. Personas ienākumu pieaugums būtu vismaz par 52 % lielāks nekā, ja persona neiegūtu kvalifikāciju un paliktu esošajā profesiju grupā.

Ņemot vērā, ka līdzīgi projekti ir plānoti arī nākamajos plānošanas periodos, kuros VIAA pieaugušajiem plāno piedāvāt arī jaunus atbalsta instrumentus, revidentu vērtējumā, ir nepieciešams pārskatīt NVA un VIAA funkcijas pieaugušo izglītības īstenošanā un uzraudzībā, izvērtējot iespēju tās atstāt tikai vienas institūcijas atbildībā.

Piemēram, VIAA plāno attīstīt individuālo mācību kontu pieeju, kuras ieviešanai ir plānots izstrādāt jaunu digitālo prasmju pārvaldības platformu, tam indikatīvi novirzot gan Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma finansējumu, gan valsts budžeta līdzekļus, kopā aptuveni 4,2 milj. euro apmērā³¹¹. Tomēr, revidentu vērtējumā, būtu jāizvērtē, vai ir lietderīgi veidot digitālo platformu un vai šai platformai paredzētās funkcijas nevarētu attīstīt, piemēram, izmantojot NVA informācijas sistēmu BURVIS.

Arī nevaldības sektora (LDDK un LTRK) pārstāvji, saskaņojot attiecīgo informatīvo ziņojumu par individuālo mācību kontu pieejas ieviešanu, sākotnēji puda iebildumus par šīs jaunās digitālās platformas saturu, plānoto izmaksu lietderību un samērību, kā arī tās ilgtspēju.

To, ka iestāžu funkcijas ir nepieciešams pārskatīt un optimizēt, apliecina atbildīgo ministriju jau uzsāktais darbs, lai konsolidētu mācību vajadzību apstiprināšanas procesu, ko, ņemot vērā revīzijā konstatēto, revidenti novērtē atzinīgi. Tomēr būtiskas izmaiņas un uzlabojumus nevar panākt, nepārskatot arī pārējos pieaugušo izglītības procesa soļus.

Ieteikums

Izglītības un zinātnes ministrijai, Labklājības ministrijai un Ekonomikas ministrijai izvērtēt NVA un VIAA funkcijas pieaugušo mācību plānošanā, organizēšanā, uzraudzībā un novērst to pārklāšanos.

Priekšlikumi

Ministru kabinetam izvērtēt NVA un VIAA funkcijas pieaugušo mācību plānošanā, organizēšanā, uzraudzībā un novērst to pārklāšanos.

Cilvēkkapitāla attīstības padomei³¹² izvērtēt NVA un VIAA funkcijas pieaugušo mācību plānošanā, organizēšanā, uzraudzībā un novērst to pārklāšanos.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma un priekšlikuma ieviešanas rezultātā pieaugušo izglītības programmas plānos, organizēs un tās uzraudzību organizēs viena iestāde, tā nodrošinot, ka sistēma ir skaidra un saprotama visiem iesaistītajiem, vienlaikus samazinot arī administratīvo slogu.

Ieteikums

Izglītības un zinātnes ministrijai, ņemot vērā IKVD darbības mērķi, izvērtēt IKVD uzdevumus pieaugušo izglītības projektos īstenoto izglītības programmu uzraudzībā.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanas rezultātā IKVD tam deleģēto funkciju un uzdevumu ietvaros nodrošinās arī visu pieaugušo izglītības projektos īstenoto izglītības programmu veidu uzraudzību, tā panākot, ka visos izglītības posmos tā tiek īstenota vienoti. Šādā gadījumā pieaugušo izglītības projektu finansējumu nebūs nepieciešams novirzīt izglītības programmu kvalitātes uzraudzībai.

Nozaru ministriju viedoklis par ziņojumu

Labklājības ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju un revīzijas secinājumiem

Labklājības ministrija atzinīgi novērtē Valsts kontroles veikto lietderības revīziju “Vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus un atbilst darba tirgus vajadzībām?” un pateicas Valsts kontroles darbiniekiem par ieguldīto darbu, veicot divu valstiski finanšu un iesaistes ziņā apjomīgāko pieaugušo izglītības projektu padziļinātu analīzi. Lietderības revīzija par pieaugušo iesaisti darba tirgū nepieciešamo prasmju apguvē tika veikta laikā, kad notiek diskusijas par arvien pieaugošo prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas pasākumu lomu, kuriem jāsekmē bez darba esošo un bezdarba riskam pakļauto Latvijas iedzīvotāju prasmju atbilstība tautsaimniecības prasībām un darba tirgus prognozēm, vienlaikus nodrošinot cilvēkkapitāla attīstību kopumā un atbalstot ekonomikas transformācijas procesus.

Līdz šim jau ir veikti būtiski uzlabojumi NVA īstenoto mācību piedāvājumā, uzsvaru liekot uz kvalitātes kritērijiem izglītības iestādēm, kā arī uz iespēju pašai personai izvēlēties piemērotāko izglītības iestādi, piemēram, piedāvājot arī finansiālu atbalstu transporta izmaksu segšanai. Tāpat tiek īstenots pastāvīgs rezultātu monitorings un mācību pasākumu ietekmes novērtējums, kā arī ir izveidots darba tirgus prognozēšanas ietvars.

Lietderības revīzija sniedz ieskatu par divu institūciju (NVA un VIAA) īstenotajiem pieaugušo izglītības projektiem, tai skaitā par dažādu mērķa grupu sasniegšanu un iekļaušanu formālajā un neformālajā izglītībā, institucionālo sadarbību un mācību pasākumu uzraudzības un rezultātu analīzes, ietekmes novērtējumu mehānismiem. Tāpat revīzijas rezultāti norāda uz iespēju pilnveidot esošos pieaugušo izglītības projektus, jo īpaši attiecībā uz mācību vajadzību noteikšanas sistēmu, saskaņotu mērķu, politikas rezultātu un projektu iznākuma rādītāju noteikšanu, lai mācības primāri tiktu nodrošinātas tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes.

Valsts kontroles revīzijas secinājumi un ieteikumi ir noderīgi un praktiski pielietojami, lai turpinātu pilnveidot pieaugušo izglītības piedāvājumu un tas atbilstu aktuālajai situācijai darba tirgū un darba tirgus prognozēm, kā arī tiktu sekmēta izglītības pakalpojumu kvalitāte. Tāpat revīzijas secinājumi un ieteikumi uzsver nepieciešamību uzlabot dažādus profilēšanas un prasmju noteikšanas rīkus un komunikācijas kanālus efektīvākai mērķgrupas sasniegšanai, jo īpaši to personu iesaistei mācību pasākumos, kurām prasmju pilnveide visvairāk ir nepieciešama. Tiek uzsvērtā arī pastāvīga monitoringa un regulāru ietekmes novērtējumu loma.

Valsts kontroles secinājumi nostiprina pārliecību, ka NVA ir jāturpina sniegt pieaugušo izglītības atbalsts tās klientiem, jo atbalsts prasmju pilnveidei kopā ar citiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem sekmē bez darba esošo iedzīvotāju atgriešanos darba tirgū un individuālās nodarbinātības situācijas uzlabošanu, tāpat atbalsts bezdarba riskam pakļautajiem iedzīvotājiem sekmē konkurētspējas darba tirgū uzturēšanu un preventīvi mazina bezdarba iestāšanās riskus.

Valsts kontrole savā ziņojumā akcentē to, ka mācības primāri būtu jānodrošina tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē. Tāpat Valsts kontrole vērš uzmanību, ka nepieciešams pilnveidot

kritērijus personu mērķētākai iesaistei pieaugušo mācībās. Labklājības ministrija piekrīt, ka ir svarīgi nodrošināt prasmju pilnveides pasākumus tām personām, kurām ir zems izglītības līmenis un trūkst darba tirgū pieprasītās prasmes, vienlaikus vēršot uzmanību, ka jau šobrīd bezdarbnieku iesaiste aktīvās darba tirgus politikas pasākumos, tai skaitā mācību pasākumos, notiek saskaņā ar profilēšanas rezultātiem un individuālo darba meklēšanas plānu. Tas savukārt ietver to, ka pirms iesaistes pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides pasākumos tiek ņemts vērā bezdarbnieka profils (nepietiekams izglītības līmenis u. c. riska faktori) un sadarbībā arī ar pašu personu piemeklēti atbilstošākie individuālie risinājumi personas konkurētspējas stiprināšanai un atgriešanai darba tirgū. Piemēram, līdzās profesionālās kvalifikācijas apguvei, piedāvājot caurviju prasmes un/vai atbalstu reģionālajai mobilitātei piemērota izglītības pakalpojuma sasniegšanai, tai skaitā uz attālākām mācību īstenošanas vietām, kā arī tiek piedāvāta prasmju pilnveide attālināti. Tāpat regulāri tiek pārskatīti kritēriji bezdarbnieku iesaistei mācību pasākumos, vienlaikus sniedzot individuālo karjeras konsultāciju un citu atbalstu, kā arī sniedzot klientiem informāciju par aktuālo darba tirgus situāciju, kas izriet no darba tirgus prognozēm un darba devēju pieteiktajām vakancēm. Tādejādi NVA nodrošina visaptverošu pieeju, un piemērota pakalpojuma sniegšana norit kompleksi, proti, piedāvājot ne tikai mācību iespējas, bet arī savstarpēji saistītus pakalpojumus, kas atbalsta ātrāku atgriešanos darba tirgū labākās darba vietās un ilglaicīgu noturēšanos tajā.

Labklājības ministrija piekrīt Valsts kontroles secinājumam par to, ka nepieciešams īstenot saskaņotu starpresoru sadarbību un lēmumu pieņemšanu attiecībā uz darba tirgus pārkārtojumu, tai skaitā ieguldījumu cilvēkresursos, plānošanu, izstrādi, ieviešanu un uzraudzību. Labklājības ministrija piekrīt, ka ir nepieciešami pilnveidojumi darba tirgus prognozēšanas un pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas sistēmā un jāveic līdzšinējo pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas formātu apvienošana.

Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu

Labklājība ministrijas ieskatā revīzijas ziņojumā atspoguļoto ieteikumu ieviešana sekmēs atbalstu prasmju pilnveidei, īpaši personām ar darba tirgum nepietiekamu izglītības līmeni. Pārkvalifikācija un prasmju pilnveide ir svarīga NVA atbalsta sistēmas daļa, tāpēc NVA 2023. gadā ir būtiski pilnveidojusi iepriekš izmantotā pašizpētes interešu un prasmju novērtēšanas testa saturu un šobrīd nodrošina prasmju novērtēšanas testu izstrādi, kurus piedāvās izmantot klientiem pirms iesaistes mācībās, kā arī šobrīd īstenotā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) projekta “Latvijas nodarbinātības dienesta digitālo sistēmu modernizēšana” ietvaros plānots pilnveidot profilēšanas un prasmju noteikšanas rīkus, kas izmantojami personu mērķētākai iesaistei mācību pasākumos. Tāpat atbilstoši citu valstu labajai praksei minētā projekta ietvaros tiks izstrādāti priekšlikumi pastāvīgas darba tirgus pasākumu monitoringa un ietekmes novērtējumu sistēmas pilnveidei.

Tāpat plānots palielināt personu ar nepietiekamu izglītības līmeni iesaisti NVA organizētajās pieaugušo mācībās, pārskatot un pilnveidojot kritērijus bezdarbnieku iesaistei mācību pasākumos.

Plānots ikgadēji pieaugušo mācību vajadzību noteikšanas komisijā vērtēt profesionālās tālākizglītības piedāvājumu un tā atbilstību aktuālajam darba tirgus pieprasījumam un darba tirgus prognozēm, kā arī sekot līdzi izglītības iestāžu sniegumam un rezultātiem un turpināt pilnveidot kvalitātes kritērijus, kas attiecināmi uz izglītības iestādēm un kas tām jāizpilda, lai varētu piedalīties NVA mācību sistēmā.

Labklājības ministrija plāno turpināt veikt darba tirgus politikas pasākumu, tai skaitā mācību pasākumu, ietekmes novērtējumus, izmantojot apjomīgus savienotos administratīvos datu masīvus un konfraktuālās

ietekmes novērtējumu metodes, lai noteiktu šo pasākumu darba tirgus iznākumus gan attiecībā uz nodarbinātību, gan saņemto algu, un atbilstoši šo ietekmes novērtējumu rezultātiem pielāgotu darba tirgus politikas pasākumu īstenošanas nosacījumus.

Ekonomikas ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju un revīzijas secinājumiem

Revīzija ir aktuāla, jo tā ir veikta laikā, kad deklarācijā par A. K. Kariņa valdības darbību bija ietverta apņemšanās uzlabot darbaspēka jautājumu pārvaldību, darbaspēka pieejamību, kā arī prasmju un mūžizglītības politiku. Līdzšinējā valsts cilvēkkapitāla attīstība, t. sk. pieaugušo izglītības attīstība un pārvaldība, ir bijusi fragmentāra un sadrumstalota, neveicinot efektīvu līdzekļu un resursu izmantošanu tautsaimniecības izaugsmei.

Revīzijas laikā jau tika veikti soļi, lai sekmētu vienotu cilvēkkapitāla attīstību atbilstoši nākotnes pieprasījumam un tautsaimniecības transformācijai uz augstākas pievienotās vērtības radīšanu, un tika nodibināta koleģiāla institūcija – Cilvēkkapitāla attīstības padome. Arī E. Siliņas valdības deklarācijā ir apņemšanās aktualizēt darba tirgus attīstību, virzot darbaspēku uz augstākas pievienotās vērtības nozarēm un palielināt darbaspēka pieejamību, tai skaitā paplašinot iespējas pārkvalifikācijai mūža garumā un kvalifikācijas celšanai.

Pašreizējā pieaugušo izglītības sistēma patlaban ir ļoti sadrumstalota, un tas rada vairākus nopietnus izaicinājumus iedzīvotājiem, kuru prasmes un zināšanas nākotnes darba tirgus pieprasījumam var neatbilst. Nav nodrošināta pieaugušo izglītības politikas pasākumu savstarpējā saskaņotība un nepieciešamo resursu pieejamība un nav ievērota šo pieejamo resursu efektīva izmantošana. Patlaban pieaugušo sistēma nav vienota, un ir grūti saprast, kurš ir atbildīgs par konkrētiem pienākumiem.

Tāpat Latvijas darba tirgū ir liels īpatsvars mazkvalificētu darbinieku, līdz ar to nākotnē milzīgs izaicinājums būs cilvēku prasmju pārkvalifikācija un strukturālās izmaiņas darba tirgū. Līdzšinējos gados pieaugušo izglītībā problēma samilzusi, jo izglītības sistēma ir ļoti dažāda, un lēmumi sistēmas sakārtošanai nav pieņemti savlaicīgi. Problēmu palielinājis tas, ka galvenokārt fokuss ir uz profesijām, bet ne prasmēm, kā arī ir nepietiekamas kvalitātes mācību programmas. Pieaugušo izglītība ir daļa no cilvēkkapitāla, un šajā jautājumā nav pietiekami domāts par vienotu, stratēģisku valsts līmenī skatījumu.

Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu

Valsts kontroles ieteikumi kopumā ir saprotami un tie sniegs ieguldījumu ministrijas darbā, plānojot pieaugušo izglītības politiku. Ministrija apņēmusies nākotnē ieņemt vadošo lomu, lai nodrošinātu koordinētu cilvēkkapitāla jautājumu pārvaldību, sekmējot darbaspēka piedāvājuma pielāgošanos nākotnes darba tirgus vajadzībām.

Līdz 2023. gada beigām plānots apvienot līdzšinējās komisijas un padomes, kas pieņēma lēmumus par mācību vajadzībām pieaugušo izglītības jomās. Turpmāk pieaugušo mācību vajadzību noteikšana un apstiprināšana vienoti notiks Apvienotajā pieaugušo izglītības koordinācijas komisijā, kura tiks izveidota Ekonomikas ministrijā ar ministra rīkojumu. Ministrija, veidojot cilvēkkapitāla attīstības politiku,

sadarbībā ar Labklājības ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju noteiks politikas rezultātus un iznākuma rādītājus, lai būtu plānoti pasākumi izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Precizētie mērķi un sasniedzamie rādītāji tiks noteikti Cilvēkkapitāla attīstības stratēģijā 2024.-2027.gadam. Cilvēkkapitāla attīstības stratēģijas 2024.-2027.gadam projekts ticis veidots ar šādu virsmērķi – nodrošināt koordinētu cilvēkkapitāla jautājumu pārvaldību, sekmējot darbaspēka piedāvājuma pielāgošanos nākotnes darba tirgus vajadzībām. Virsmērķi plānots sasniegt, realizējot pasākumus septiņos rīcības virzienos: 1) formālā izglītība un STEM prasmes; 2) darba tirgus paplašināšana; 3) kvalificētu darbinieku piesaiste; 4) pieaugušo izglītības mācību piedāvājums un kvalitāte; 5) atbalsts uzņēmēju uzņēmīgumam; 6) datus balstīti lēmumi; 7) pārvaldība. Katram rīcības virzienam ir noteikti sasniedzamie mērķi, kā arī rezultatīvie rādītāji, tajā skaitā kvantitatīvi. Projekta skatīšana Ministru kabinetā plānota 2023.gada beigās.

Ministrija savas kompetences ietvaros pārskatīs īstenojamās uz nozares vajadzībām balstīto izglītības programmu veidus saistībā ar profesionālo tālākizglītības programmu īpatsvaru (palielinot to no esošajiem 12 %) un tajās iesaistāmo dalībnieku skaitu, veicinot to pieaugumu. Ministrija, ņemot vērā tās gatavotās vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes, kā arī apzinoties galvenos problēmjautājumus profesionālās izglītības jomā (būtiski nepietiekams finansējums, atbalsts darba vietā balstītas izglītības veicināšanā, operatīva uzņēmumiem nepieciešamo prasmju apmācība u. c.), savas kompetences ietvaros iesaistīsies procesa uzraudzībā.

Ieviešot 1.–5. ieteikumos minētās darbības, t. i., nodrošinot cilvēkkapitāla attīstības politikas koordināciju (Cilvēkkapitāla attīstības padome), vienotu pieaugušo mācību plānošanu (Apvienotā pieaugušo izglītības koordinācijas komisija Ekonomikas ministrijas pārraudzībā), nosakot konkrētus sasniedzamos rādītājus (Cilvēkkapitāla attīstības stratēģija) un būtiski paplašinot datu ieguves kanālus un stiprinot analītiku, 6.ieteikums nebūtu aktuāls.

Saistībā ar Valsts kontroles priekšlikumu, kas paredz iestāžu skaita, kas īsteno ES fondu projektus, kuros tiek nodrošinātas mācības pieaugušajiem konkurētspējas paaugstināšanai, no divām samazināt uz vienu, Ekonomikas ministrija norāda, ka šis priekšlikums ir attiecināms tikai šauri uz pieaugušo mācību programmām, bet plašākā cilvēkkapitāla attīstības kontekstā būtiski ir arī ieguldījumi formālajā izglītībā (piemēram, vērtējot Kultūras ministriju, Veselības ministriju u. c.), sinerģija ar citām valsts īstenojamajām politikām (piemēram, VARAM aktivitātes digitalizācijas jomā vai Valsts kancelejas ieguldījumi cilvēkkapitāla attīstībai caur Valsts administrācijas skolu utt.).

Izglītības un zinātnes ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju un revīzijas secinājumiem

Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – Ministrija) ir saņēmusi un izvērtējusi Valsts kontroles lietderības revīzijā “Vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus un atbilst darba tirgus vajadzībām?” sagatavoto revīzijas ziņojumu “Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums” (turpmāk – revīzija). Ievērojot veiktās analīzes rezultātus, Ministrija ir sniegusi argumentētus skaidrojumus par Valsts kontroles konstatējumiem un priekšlikumus ziņojuma pilnveidošanai.

Ministrija novērtē Valsts kontroles revīzijā par pieaugušo izglītības organizēšanu, īstenošanu un sniegtā valsts atbalsta atbilstību darba tirgus vajadzībām paveikto un uzskata, ka revīzija bija lietderīga un aktualizēja pieaugušo mācību tālākās attīstības vajadzības, lai nodrošinātu, ka pieaugušie var saņemt gan viņu individuālajām vajadzībām, gan tautsaimniecības vajadzībām atbilstošas mācības tajās nozarēs, kuras saskan ar darbaspēka un Latvijas tautsaimniecības attīstības vajadzībām, tādējādi uzlabojot cilvēkkapitāla kvalitāti valstī kopumā un mazinot bezdarba iestāšanās risku.

Ministrijas vērtējumā revīzijas ziņojumā būtu svarīgi uzsvērt, ka VIAA un NVA projekti snieguši būtisku ieguldījumu mūžizglītības kultūras attīstībā Latvijā, kas ir guvis atspoguļojumu arī starptautiskajos pieaugušo dalības izglītībā rādītājos, kā arī ir mazinājuši Covid-19 pandēmijas ietekmi, tostarp palīdzot pieaugušajiem adaptēties straujajām izmaiņām esošā darba apstākļos.

Revīzijas ietvaros konstatētais un secinājumi ir nozīmīgi Ministrijas un VIAA turpmākajam darbam pieaugušo izglītības attīstības jomā, jo akcentē jautājumus, kas ļauj vēl vairāk pilnveidot pieaugušo izglītības mācību organizēšanas procesu un ar to saistītos apstākļus mērķa grupas dalībniekam, tai skaitā tiem, kuriem trūkst darba tirgum nepieciešamās zināšanas un prasmes vai kuriem tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

Esam gandarīti par to, ka vairāki Valsts kontroles ieteikumi saskan ar Ministrijas jau pirms gada, programmējot ESF+ atbalstu nākamajam periodam, plānoto rīcību par valsts atbalsta nodarbināto mācībām turpināšanu, tostarp kompleksa atbalsta sniegšanu iedzīvotājiem ar zemu izglītības līmeni, t.sk. paredzot lielāku uzsvāru uz šo iedzīvotāju proaktīvas sasniegšanas un komunikācijas īstenošanu, palielinātu mācību piedāvājumu profesionālās kvalifikācijas iegūšanai un īpašu uzraudzības rādītāju par mācību ietekmi uz nodarbinātību noteikšanu. Tāpat Ministrija aktīvi sadarbojas ar Ekonomikas ministriju kā vadošo iestādi cilvēkkapitāla attīstības jautājumos un Labklājības ministriju pieaugušo izglītības pārvaldības konsolidācijas procesā un vienotas pieejas mācību vajadzību noteikšanā attīstībā.

Ministrijas vērtējumā revīzijas ziņojumā pieaugušo izglītības mērķi ir aplūkoti tikai no valsts ieguldījumu aspekta, ar uzsvāru uz mācību ietekmi nodarbinātībai (situācijas darba tirgū uzlabošanai), bet neņemot vērā citus vienlīdz būtiskus aspektus pieaugušo izglītībā kā personības attīstība, pilsoniskums, labbūtība, mūžizglītības kultūras attīstība un cilvēkkapitāla kvalitātes līmeņa kāpināšana kopumā. Ministrijas vērtējumā, VIAA projekta īstenošana ir devusi būtisku ieguldījumu Latvijas saistību Eiropas Savienības stratēģiskā ietvara izglītībai “Education and Training 2020 (ET2020)” izpildei, kur dalībvalstis, tostarp Latvija apņēmas līdz 2020. gadam panākt, ka 15 % pieaugušo iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem ir iesaistīti izglītībā. Lielā mērā pateicoties VIAA projekta īstenojamiem pasākumiem Latvija ir sasniegusi būtisku progresu šī mērķa izpildē, 2023. gada otrajā ceturksnī sasniedzot vēsturiski augstāko iedzīvotāju dalības līmeni šajā rādītājā, proti, 11,9 % (CSP operatīvie dati).

VIAA projekta īstenošanu ir ietekmējusi ar Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumu Nr. 103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” visā valsts teritorijā izsludināta ārkārtējā situācija, ar mērķi ierobežot Covid-19 izplatību ārkārtējās situācijas spēkā esamības laikā. Covid-19 radīja situāciju, kurā vairākas nozares saskārās ar ievērojamu apgrozījuma samazināšanos un piespiedu dīkstāvēm, kā rezultātā tie nenodarbināja savus darbiniekus. Personu pārkvalifikācija un profesionālās kompetences pilnveide atbilstoši aktuālajām tautsaimniecības vajadzībām ir būtisks krīzes seku mazināšanas un ekonomikas atveseļošanas pasākums. Lai atbalstītu nodarbinātos, tostarp arī tos, kurus skārušas Covid-19 izraisītās sekas, un veicinātu sekmīgāku pāreju darba tirgū, papildinot apgūtās zināšanas un iegūstot darba tirgum

un turpmākai veiksmīgai nodarbinātībai nepieciešamās prasmes un iemaņas, atbilstoši 2020.gada 19.maija Ministru kabinetā atbalstītajam informatīvajam ziņojumam “Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējuma pārdalēm un risinājumiem Covid-19 seku mazināšanai” tika piešķirts papildu finansējums arī VIAA īstenošanai, paredzot, ka mācību piedāvājums ir atverams plaši, ātri reaģējot uz situāciju.

Ministrijas vērtējumā mācību ietekme uz nodarbinātību izpaužas arī nodarbinātā spējā saglabāt esošo darbu, efektīvi pielāgoties esošā darba izmaiņu apstākļiem, praksē izmantot zināšanas un prasmes no citām jomām vai pat uzsākt uzņēmējdarbību pilnīgi citā jomā, turklāt tieša ietekme uz nodarbinātību var rasties arī ilgākā laika periodā nekā tika vērtēts ziņojumā. Vēršam uzmanību, ka, salīdzinot VIAA un NVA projektu sniegumu, Valsts kontroles apskatītajos pieaugušo izglītības jautājumos nepietiekami ir ticis uzsvērts, ka abu iestāžu īstenoto projektu mērķi un mērķauditorijas ir būtiski atšķirīgas. Līdz ar to Ministrijas vērtējumā projektu tiešā salīdzināšana neatspoguļo katra projekta patieso būtību un sniegumu un nepietiekami nodrošina vispusīgus konstatējumus par īstenotajiem projektu rezultātiem.

Papildus, norādot jau augstāk minēto par plašāk interpretējamiem pieaugušo izglītības mērķiem kopumā, kā tikai ietekme uz nodarbinātību, vēlamies minēt, ka statistikas dati uzrāda pieaugošu iedzīvotāju aizplūšanu no Rīgas uz laukiem, tur uzsākot lauksaimniecisko darbību savu mājāsaimniecību uzturēšanai un dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Ministrijas ieskatā, revīzijas ietvaros iespējamās finansējuma ekonomijas aplēsē izmantotie pieņēmumi ir ļoti teorētiski, jo balstās uz ideālo situāciju valsts pārvaldē, kad iestādē ir aizpildītas visas tai paredzētās amata vietas un visi iestādes pārziņā esošie procesi notiek vislabākajā veidā, tai skaitā, arī sistēmu un procesu digitalizācija. Tas ir ideālais modelis, uz kuru tiek ties, tomēr realitātē arī valsts pārvaldes iestādēm vakanto amata vietu problēma ir aktuāla jau ilgākā laika periodā, jo trūkst atbilstošas kvalifikācijas darbinieki.

Ministrijas ieskatā, revīzijas ziņojumā minētie piemēri atspoguļo īpašas situācijas, to ietekme uz projekta rezultātiem ir nebūtiska, kā piemēram, tas, ka no visiem dalībniekiem, kuriem piedaloties VIAA projekta īstenotajās profesionālās tālākizglītības programmās bija jau iegūta augstākā izglītība, kas kopā bija 1887 personas, 11 personas jeb 0,58 % no kopējā šādu dalībnieku skaita, mācījās profesionālās tālākizglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi”, kas nebija saistīta ar šo personu tā brīža nodarbošanos. Turklāt, jāatzīmē, ka viena no šīm personām gada laikā pēc mācību pabeigšanas uzsāka darbu nozarē, kas ministrijas ieskatā liecina par to, ka mācības vismaz šai personai ir sasniegušas mērķi. Šādi gadījumi ir vairāk izņēmums no sistēmas nekā sistemātiska prakse, turklāt arī VIAA projekta īstenošanas gaitā šādām situācijām jau ir tikusi pievērsta uzmanība un nākamajos atbalsta pasākumos tiks piedāvāti atbilstoši risinājumi, lai tādas vēl vairāk mazinātu vai izslēgtu pilnībā.

Ievērojot to, ka pieaugušo izglītības ekosistēma ir daudz plašāka par NVA un VIAA īstenotajiem projektiem, tā aptver vairākas iesaistītās puses un pārvaldību dažādos līmeņos, Ministrijas ieskatā Valsts kontroles rīcībā nav pietiekamas informācijas, lai rosinātu sistēmiskās izmaiņas kā funkciju pārdali starp ministriju padotībās iestādēm, jo īpaši ievērojot faktu, ka Eiropas Savienības struktūrfondu projektu finansējums ir vienīgais pieaugušo izglītības politikas attīstības un īstenošanas instruments.

Par revīzijas ieteikumiem un to ieviešanu

Vērtējot Valsts kontroles ieteikumus, jānorāda, ka tie ir saprotami, lielākoties tie jau bija plānoti nākamā pieejamo atbalsta pasākumu paketē un tie ir konkrētā laikā ieviešami, jo kopumā veicinās valsts izvirzīto

mērķu sasniegšanu pieaugušo izglītības jomā un tās nākamā cikla attīstības pilnveidošanu. Vienlaikus lielāku efektivitāti tie varētu sniegt, ja revīzija tiktu veikta un revīzijas rezultāti tiktu saņemti pirms jaunā ES fondu plānošanas perioda uzsākšanas. Ministrijas turpmākās darbības ieteikumu ieviešanā sniegs būtisku ieguldījumu sistēmas pilnveidošanai, kā rezultātā:

1. Darba tirgus prognozes būs pilnvērtīgi izmantojamas mācību vajadzību noteikšanā, un funkciju optimizēšana samazinās arī administratīvo slogu. Lai to nodrošinātu, Ministrija: (a) Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumos deleģēs Ekonomikas ministrijai (turpmāk – EM) pilnvaras noteikt mācību jomu piedāvājumu nodarbinātajiem pieaugušajiem un veikt pieaugušo izglītības pasākumu īstenošanas rezultātu novērtējumu; (b) nodrošinās dalību EM apvienotās komisijas sastāvā; (c) pēc EM apvienotās komisijas izveides, likvidēs IZM Pieaugušo izglītības pārvaldības padomi.
2. Pakāpeniski palielināsies iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaiste pieaugušo mācībās. Ministrija plāno veikt šādas darbības: (a) iesniegt priekšlikumu par mērķi, politikas rezultātu un rezultatīvajam rādītājiem personu ar zemu izglītības līmeni iesaistei pieaugušo mācībās iekļaušanai Cilvēkkapitāla attīstības stratēģijā; (b) noteikt projekta īstenošanas noteikumos rezultatīvo rādītāju – personu ar zemu izglītības līmeni iesaistei mācībās – indikatīvi 50 % no kopēja atbalstāmo darbību iesaistīto nodarbināto personu skaita; (c) uzdevumu finansējuma saņēmējiem izstrādāt regulāras komunikācijas un mērķauditoriju, jo īpaši iedzīvotāju ar zemu izglītības līmeni, sasniegšanas plānu.
3. Palielināsies to pieaugušo izglītības ietvaros piedāvāto izglītības programmu īpatsvars, kurās persona iegūst profesionālo kvalifikāciju, kā arī samazināsies valstī kopējais personu ar zemu izglītības līmeni īpatsvars. Tā nodrošināšanai Ministrija plāno kāpināt SAM 4.2.4.2. projektā īstenoto profesionālās tālākizglītības programmu īpatsvaru līdz 25 %.
4. Samazināsies to izglītības programmu īpatsvars, kas ir apstiprinātas, bet netiek īstenotas. Ieteikumu ieviešanas nodrošināšanai Ministrija plāno rast risinājumu, lai profesionālās kvalifikācijas, kas ir atbilstošas darba tirgus vajadzībām un prasībām, bet nav piemērotas jauniešiem vai jaunieši neizvēlas tās apgūt, tiktu plānotas kā profesionālās tālākizglītības programmas pieaugušajiem. Lai nokomplektētu mācību dalībnieku grupas, Ministrija projektos plāno nodrošināt iespēju mācību grupas komplektēt no dažādu institūciju finanšu avotiem.
5. Palielināsies iedzīvotāju ar nepietiekamu izglītību un profesionālo kvalifikāciju iesaiste pieaugušo mācībās. Ministrija plāno projekta īstenošanas noteikumos paredzēt kritērijus, lai prioritāte iesaistei mācībās būtu personām ar zemu izglītības līmeni un noteikt atbalsta pasākumus, lai motivētu personas ar zemu izglītības līmeni iesaistīties mācībās.
6. Tiks izveidots mehānisms, kā tiek novērtēta mācību ietekme uz personu nodarbinātību. Ministrija plāno Ministru kabineta noteikumos deleģēt EM pilnvaras veikt pieaugušo izglītības pasākumu īstenošanas rezultātu novērtējumu nodrošinot dalību EM komisijā un gatavojot informāciju un datus; (b) atbilstoši konstatētajām problēmām pārskatīt nodarbināto pieaugušo izglītības projektu īstenošanas nosacījumus.
7. Tiks veicināta visiem iesaistītajiem skaidras un saprotamas sistēmas izveide un pilnveidošana, vienlaikus samazinot administratīvo slogu NVA un VIAA pieaugušo mācību plānošanā.
8. Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk – IKVD) tam deleģēto funkciju un uzdevumu ietvaros nodrošinās arī visu pieaugušo izglītības projektos īstenoto izglītības programmu veidu uzraudzību, tā panākot, ka visos izglītības posmos tā tiek īstenota vienoti. Ieteikuma īstenošanai nepieciešami vairāki grozījumi normatīvajos aktos³¹³, vienlaikus paredzot papildu resursus IKVD kapacitātes paaugstināšanai pieaugušo izglītības sektorā.

Informācija par revīziju

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir novērtēt, vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus – veicina personas konkurētspēju darba tirgū un atbilst darba tirgus vajadzībām –, kā arī vai tā tiek īstenota produktīvi.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus un atbilst darba tirgus vajadzībām?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles 2022. un 2023. gada revīziju darba plānu un Trešā revīzijas departamenta 15.08.2022. revīzijas grafiku Nr. 2.4.1–28/2022.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente juriste Baiba Amoliņa, vecākā valsts revidente Aiga Villa, vecākā valsts revidente Olga Buivide, valsts revidente Kintija Roze Gailīte un valsts revidenta palīgs Elvis Nagla.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem ISSAI 300, ISSAI 3000, ISSAI 3910 un ISSAI 3920.

Revīzija ir plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par pārbaudāmo priekšmetu un tā sasaisti ar revīzijas kritērijiem.

Revīzija ir veikta par laiku no 01.01.2019. līdz 31.12.2022., nepieciešamības gadījumā apkopojot informāciju arī ārpus minētā laika posma.

Revīzijas apjomā ir iekļautas šādas institūcijas:

- ✓ Labklājības ministrija un tās padotībā esošā NVA, izvērtējot tās revidējamā laikā īstenoto projektu Nr. 7.1.1.0/15/I/001 “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”;
- ✓ Izglītības un zinātnes ministrija un tās padotībā esošā VIAA, izvērtējot tās revidējamā laikā īstenoto projektu Nr. 8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide”;
- ✓ Ekonomikas ministrija.

Revīzijā netika vērtēta:

- ✓ NVA un VIAA projektā īstenoto mācību kvalitāte;

- ✓ jauniešiem vecumā no 17 līdz 24 gadiem VIAA projektā nodrošinātās aktivitātes (mācības): sākotnējās profesionālās izglītības programmas otrā un trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa ieguvei viena vai pusotra mācību gada laikā, mērķstipendijas un karjeras atbalsta pasākumi³¹⁴;
- ✓ Ekonomikas ministrijas atbildībā esošie pasākumi³¹⁵, kuros pieaugušajiem tiek nodrošinātas mācības ar darba devēja starpniecību; šo pasākumu mērķis ir sniegt atbalstu komersantiem produktivitātes pieaugumam, tajā skaitā veicināt inovāciju ieviešanu, un darbinieku mācības ir tikai viens no atbalsta veidiem, tāpēc tās nav vērtējamas tikai izglītības politikas kontekstā atrauti no pārējiem komersantiem paredzētajiem atbalsta pasākumiem.

Revīzijas metodes

Politikas plānošanas dokumentu, pētījumu, normatīvo aktu, institūciju iekšējo normatīvo aktu, kā arī publiski pieejamās informācijas apkopošana un analīze u. c.

Datu analīze, kurā izmantoti:

- ✓ NVA pārziņā esošajā Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmā (BURVIS) uzkrātie dati par personām, kurām laikā no 01.01.2019. līdz 31.12.2022. bija piešķirts vai spēkā esošs bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss vai kuras informācijas sistēmā bija reģistrētas kā bezdarba riskam pakļautās personas, kā arī dati par šo personu iegūto izglītību, prasmēm, iepriekšējo darba pieredzi, vēlamo darbu un dalību aģentūras organizētajos pasākumos;
- ✓ VIAA informācijas sistēmā “Informācijas sistēma pieaugušo izglītības īstenošanas atbalstam” uzkrātie dati par visu personu pieteikumiem (dalību) VIAA projekta 1. līdz 8. īstenošanas kārtai, kā arī dati šo personu vecumu, nodarbošanos, izglītības līmeni, apgūtajām mācībām u. c.;
- ✓ VID rīcībā esošā informācija par 107 185 personu, kuras apguva NVA un VIAA projektu mācības, laikā no 01.01.2018. līdz 31.12.2022. reģistrēto saimniecisko darbību, darbavietu, darba ņēmēju statusa izmaiņām un ienākumiem;
- ✓ Resursu vadības uzskaites sistēmas *Horizon* dati no 01.01.2019. līdz 31.12.2022. gadam par NVA projekta īstenošanā iesaistītā personāla atlīdzību un atbalsta pasākumu izmaksām;
- ✓ Valsts izglītības informācijas sistēmas dati par pieaugušo izglītības ietvaros īstenotajām izglītības programmām un izglītības iestādēm;
- ✓ VIAA projekta mācību ietekmes aptaujas dati par 12 183 personām;
- ✓ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā pieejamie dati un informācija par specifisko atbalsta mērķu projektiem: 1.2.2. Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos; 7.1.1. Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam; 8.4.1. Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci.

Valsts statistikas pārskatu un revīzijas apjomā iekļauto institūciju statistiskās un pārskatu informācijas, kā arī Centrālās statistikas pārvaldes Darbaspēka izlases apsekojuma datu analīze.

Intervijas ar ministriju un to padotības iestāžu, plānošanas reģionu, pašvaldību institūciju, kas ir atbildīgas par pieaugušo izglītību, kā arī nevaldības organizāciju pārstāvjiem.

Starptautiskās prakses apzināšana par pieaugušo izglītības īstenošanu citās ES dalībvalstīs un intervija ar Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrijas pieaugušo izglītības politikas jomas vadītāju.

Visu 43 pašvaldību aptauja par pieaugušo izglītības organizēšanu pašvaldībā un sadarbību ar NVA un VIAA.

Izglītības iestāžu aptauja par to dalību NVA un VIAA projektos un pieaugušo izglītības pārvaldību. Atbildes ir saņemtas no 33 izglītības iestādēm, tajā skaitā 19 izglītības iestādēm, kas piedalās abos projektos.

Revīzijas ierobežojumi

Lai gan pieaugušo izglītība ir personu daudzveidīgs izglītošanas process, kas ietver arī dažādas informālās izglītības aktivitātes personības attīstībai vai saturīga brīvā laika pavadīšanai, revīzijā pieaugušo izglītība tika vērtēta sašaurināti, uz to attiecinot tikai formālās un neformālās izglītības ietvaros īstenotās mācības personām vecumā no 25 gadiem, kuru mērķis ir konkurētspējas paaugstināšana.

Datu analīzē, izmantojot institūciju iesniegtos datus³¹⁶, paļāvāmies, ka, pamatojoties uz Valsts kontroles pieprasījumu, iesniegtie dati ir pilnīgi un pareizi un tie atbilst institūciju informācijas sistēmās un reģistros uzskaitītajiem datiem, par ko iestādes sniedza arī atbilstošu apliecinājumu.

Revīzijas kritēriji

Vērtētais princips	Kritērija avots
E – efektivitāte P – produktivitāte	* Revidentu izstrādāts kritērijs atbilstoši revīzijas plānošanā identificētajiem trūkumiem. ** Revidentu izstrādāts kritērijs, kas ietver arī normatīvo aktu prasības. *** Kritērijs, kas ir balstīts identificētajā labajā praksē.

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
-------------------------------------	---------------------	--

Vai pieaugušo izglītība sasniedz tai izvirzītos mērķus – veicina personas konkurētspēju darba tirgū un atbilst darba tirgus vajadzībām –, kā arī vai tā tiek īstenota produktīvi?

1. Vai pieaugušo izglītība tiek plānota efektīvi, lai sasniegtu tai izvirzītos mērķus? (E)

1.1. Vai pieaugušo mācības tiek plānotas nozarēs, kurās tas ir nepieciešams? Kā tiek noteiktas mācību vajadzības?	✓ Valstī tiek izstrādātas darba tirgus prognozes, kurās ir apzinātas nozares un jomas, kurās ir vai ir paredzams darbaspēka pieprasījums un pārpalikums (īstermiņā; vidējā termiņā; ilgtermiņā).*	☺ Jā, Ekonomikas ministrija izstrādā darba tirgus vidēja (līdz septiņiem gadiem) un ilgtermiņa (līdz 20 gadiem) prognozes un uztur darba tirgus analīzes un prognozēšanas sistēmu, bet NVA prognozē darba tirgus norises īstermiņā (līdz vienam gadam).
	✓ Valsts izstrādātās darba tirgus prognozes ietver vērtējumu arī reģionu griezumā.*	☒ Nē, darba tirgus prognožu rezultāti reģionu griezumā ir tikai NVA izstrādātajās īstermiņa darba tirgus prognozēs. Tomēr arī NVA mācību vajadzību sarakstos, kas ir izstrādāti atbilstoši darba tirgus prognozēm un kuros tiek norādītas nepieciešamās izglītības programmas, reģionālais griezumam nepārādās.
	✓ NVA un VIAA mācību vajadzību apzināšanai izmanto darba tirgus prognozes (īstermiņā; vidēja	☺ Jā, kopumā NVA un VIAA mācību vajadzību apzināšanai izmanto valstī izstrādātās darba tirgus prognozes. Tomēr katrai

	termiņa; ilgtermiņa), kas ietver vajadzības arī reģionu griezumā.*	iestādei ir nepieciešams ieguldīt resursus to analīzei, t. i., interpretēt ar citiem informācijas avotiem un metodēm, jo prognozes nav pietiekami detalizētas. Mācību vajadzību saraksti neietver arī reģionu vajadzības.
	✓ Apmācību komisijai un PIPP apstiprināšanai iesniegtās mācību vajadzības (mācību tēmu saraksti) izriet no darba tirgus prognozēm (īstermiņa; vidēja termiņa; ilgtermiņa), kas ietver vajadzības arī reģionu griezumā.*	☑ Jā, kopumā Apmācību komisijai un PIPP apstiprināšanai iesniegtās mācību vajadzības (mācību tēmu saraksti) izriet no darba tirgus prognozēm (īstermiņa; vidēja termiņa; ilgtermiņa), tomēr tie neietver reģionu griezumu.
	✓ Apmācību komisijas un PIPP projektiem apstiprinātās mācību vajadzības ir atbilstošas darba tirgus prognozēm (īstermiņa; vidēja termiņa; ilgtermiņa).*	☑ Jā, arī Apmācību komisijas un PIPP apstiprinātās mācību vajadzības (mācību tēmu saraksti) izriet no darba tirgus prognozēm (īstermiņa; vidēja termiņa; ilgtermiņa).
Vai mācību vajadzību apzināšanā tiek ņemtas vērā arī reģionu/pašvaldību vajadzības?	✓ Pašvaldībās ir noteikta institūcija (iestāde vai persona), kas nodrošina sadarbību ar NVA ³¹⁷ un VIAA ³¹⁸ .**	☑ Daļēji. Saskaņā ar pašvaldību aptauju institūcija (iestāde vai persona), kas nodrošina sadarbību ar NVA, ir noteikta 65 % pašvaldību, bet sadarbību ar VIAA – 86 % pašvaldību.
	✓ Pašvaldībai sadarbībai ar NVA un VIAA ir paredzēti pietiekami ³¹⁹ resursi, lai izpildītu normatīvajos aktos ³²⁰ paredzētos uzdevumus.**	☒ Nē, apmēram pusē pašvaldību sadarbība ar NVA un VIAA ir paredzēta tikai kā papildu pienākums kādam no pašvaldības darbiniekiem.
	✓ Pašvaldības iesaistās darba tirgus vajadzību apzināšanā un mācību plānošanā.*	☒ Nē, lai gan aptaujā apmēram puse pašvaldību norādīja, ka iesaistās darba tirgus vajadzību apzināšanā un mācību plānošanā, tomēr lielākoties iedzīvotāju vajadzību apzināšanu pašvaldības veic, lai sagatavotu pašu organizētās mācības. Reģionu vajadzības netiek apspriestas un analizētas arī mācību vajadzību

apstiprināšanai izveidotajā Apmācību komisijā un PIPP, lai gan to sastāvā ir iekļauti gan plānošanas reģionu, gan pašvaldību pārstāvji.

1.2. Vai pieaugušo mācību mērķgrupas ir definētas tā, lai sasniegtu pieaugušo izglītībai izvirzītos mērķus?

✓ Politikas plānošanas dokumentos definētās mērķgrupas, tajā skaitā prioritārās mērķgrupas, kurām tiek īstenoti pasākumi, izriet no politikas plānošanas laikā identificētajām problēmām un politikai izvirzītajiem mērķiem.**

⊗ Nē, lai gan politikas plānošanas dokumentos³²¹ jau ilgstoši tiek norādīts, ka Latvijā ir liels skaits mazkvalificētu pieaugušo (ar zemu izglītības līmeni), kuriem pastāv augsts bezdarba risks, pašlaik nacionālā līmeņa ilgtermiņa un vidējā termiņa plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupa ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem.

✓ Projektos definētās mērķgrupas, tajā skaitā prioritārās mērķgrupas, kurām tiek īstenoti pasākumi, izriet no politikas plānošanas laikā identificētajām problēmām un politikai izvirzītajiem mērķiem.**

⊗ Nē, arī NVA un VIAA projektos, kas ir galvenie instrumenti, lai sasniegtu pieaugušo izglītības mērķus, pieaugušo mācību mērķgrupas nav plānotas tā, lai valsts finansētās mācības primāri tiktu nodrošinātas tām personām, kurām trūkst darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju vai arī kurām tās saskaņā ar darba tirgus prognozēm būs nepietiekamas nākotnē.

✓ Politikas plānošanas dokumentos definētās mērķgrupas, tajā skaitā prioritārās mērķgrupas, ir skaidri definētas, un ir apzināts personu skaits tajās.**

⊗ Nē, pašlaik nacionālā līmeņa ilgtermiņa un vidējā termiņa plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupa ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem, neizvirzot prioritārās mērķgrupas.

✓ Projektos definētās mērķgrupas, tajā skaitā prioritārās mērķgrupas, ir skaidri definētas, un ir apzināts personu skaits tajās.**

⊗ Daļēji. Faktiski ir definētas kopējās mērķgrupas, bet prioritāro grupu definējums nav precīzs un nav arī apzināts personu skaits tajās.

✓ Politikas plānošanas dokumentos ir noteikti rezultatīvie rādītāji

⊗ Nē, pašlaik nacionālā līmeņa ilgtermiņa un vidējā termiņa

katrai no definētajām mērķgrupām.**	plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupa ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem, neizvirzot prioritārās mērķgrupas un attiecīgi nenosakot tām rezultātos rādītājus.
✓ Projektos ir noteikti iznākuma rādītāji katrai definētajai mērķgrupai (t. sk. prioritārajām).**	⊗ Daļēji, lai gan projektos ir definētas arī prioritārās mērķgrupas, ne visām noteikti arī atbilstoši projekta iznākuma rādītāji, lai raksturotu, cik no tām ir plānots iesaistīt.
✓ Politikas plānošanas dokumentos rezultātīvie rādītāji katrai definētajai mērķgrupai (t. sk. prioritārajām) ir atbilstoši, lai novērtētu politikas mērķu sasniegšanu ³²² .**	⊗ Nē, pašlaik nacionālā līmeņa ilgtermiņa un vidējā termiņa plānošanas dokumentos kā pieaugušo izglītības mērķgrupa ir norādītas visas personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem, neizvirzot prioritārās mērķgrupas un nenosakot tām atbilstošus un izmērāmus rezultātos rādītājus.
✓ Projektos iznākuma rādītāji katrai definētajai mērķgrupai (t. sk. prioritārajām) ir atbilstoši, lai novērtētu projektu mērķu sasniegšanu ³²³ .**	⊗ Nē, lai gan NVA un VIAA projektos ir iezīmētas prioritārās mērķgrupas, ne visām ir noteikti projekta iznākuma rādītāji, lai raksturotu to plānoto iesaisti mācībās, vai arī, ja rādītājs ir noteikts, tas ir pārāk zems.

2. Vai pieaugušo mācības tiek īstenotas tā, lai sasniegtu pieaugušo izglītībai izvirzītos mērķus? (E)

2.1. Vai pieaugušo mācības faktiski tiek īstenotas nozarēs, kurās tās primāri nepieciešamas atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un prognozēm?	✓ Mācības tiek īstenotas nozarēs, kurās (īstermiņā; vidējā termiņā; ilgtermiņā) ir / ir paredzams darbaspēka pieprasījums un nav / nav paredzams pārpalikums.*	⊗ Daļēji. Lai gan mācību vajadzību saraksti ietver izglītības programmas tādās nozarēs, kurās (īstermiņā; vidējā termiņā; ilgtermiņā) ir / ir paredzams darbaspēka pieprasījums un nav / nav paredzams pārpalikums, tomēr no 17 % līdz pat 100 % apstiprināto izglītības programmu netika īstenotas. Piemēram, VIAA projektā nav panākts, ka tiek īstenota lielākā
---	--	--

daļa profesionālās tālākizglītības programmu ķīmijas nozarē.

✓ Izglītības programmu īpatsvars, kurās tiek iegūta profesionālā kvalifikācija³²⁴, ir noteikts tādā apmērā, lai virzītos uz pieaugušo izglītības mērķi – samazināt personu ar zemu izglītības līmeni īpatsvaru.*

⊗ Nē, politikas plānošanas dokumentos un projektos izvirzītie rādītāji nav pietiekami, lai noteiktu, cik personas mācību rezultātā iegūs profesionālo kvalifikāciju. Revīzijā konstatēts, ka gan NVA, gan VIAA projektā tikai vidēji 12 % no pieaugušajiem apguva tādu izglītības programmu, kurā tiek iegūta profesionālā kvalifikācija, t. i., profesionālās tālākizglītības programmu, kurai ir vistiešākā ietekme uz personas, it īpašu ar zemu izglītības līmeni, nodarbinātību.

2.2. Vai pieaugušo mācības nepieciešamajās nozarēs ir pieejamas visās pašvaldībās/reģionos?

✓ Pašvaldībās (reģionos) iedzīvotājiem ir pieejamas (klātienē, attālināti vai daļēji attālināti) visas Apmācību komisijas un PIPP apstiprinātās mācību programmas, ņemot vērā reģiona specifiku.*

Kritērijs ir zaudējis aktualitāti, jo Covid-19 pandēmijai noteikto ierobežojumu rezultātā vairumā gadījumu mācības ir pieejamas attālināti. Turklāt mācībām klātienē (vai atsevišķām nodarbībām / mācību praksei) abos projektos ir pieejams mobilitātes atbalsts.

2.3. Vai atbildīgo institūciju veiktās darbības ir pietiekamas, lai pieaugušo mācībās primāri tiktu iesaistītas prioritārās mērķgrupas?

✓ VIAA veic mērķtiecīgas darbības³²⁵, lai mācībās iesaistītu prioritārās projekta mērķgrupas.*

⊗ Nē, aktivitātes iedzīvotāju informēšanai galvenokārt notika digitālajā vidē un bija vērstas uz visiem iedzīvotājiem, nevis lai sasniegtu prioritārās mērķgrupas.

✓ NVA veic mērķtiecīgas darbības, lai mācībās iesaistītu prioritārās projekta mērķgrupas.*

⊙ Jā, bezdarbnieku un darba meklētāju, tajā skaitā prioritāro mērķgrupu, individuāla informēšana par mācību iespējām tiek veikta, kad personām ir piešķirts bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss. Savukārt galvenais komunikācijas rīks bezdarba riskam pakļauto personu informēšanai par mācību iespējām bija iestādes tīmekļa vietne.

	✓ Pašvaldības ³²⁶ veic mērķtiecīgas darbības, lai sadarbībā ar VIAA un NVA abu projekta mācībās iesaistītu prioritārās projekta mērķgrupas**	⊗ Nē, revīzijā nav konstatēts, ka pašvaldības veic mērķtiecīgas darbības, lai projektu mācībās iesaistītu prioritārās mērķgrupas.
	✓ NVA veic darbības, lai personas mācību vēlmes tiktu saskaņotas ar personas spējām un darba tirgus vajadzībām.*	⊗ Daļēji, NVA ir izveidota un darbojas sistēma personu vajadzību un spēju izvērtēšanai un iesaistei nodarbinātības veicināšanas pasākumos, tajā skaitā mācībās. Tomēr padziļinātu izvērtējumu par personas piemērotību NVA veic tikai attiecībā uz bezdarbnieku iesaisti formālās izglītības programmu apguvei.
	✓ VIAA veic darbības, lai personas mācību vēlmes tiktu saskaņotas ar personās spējām un darba tirgus vajadzībām.*	⊗ Nē, VIAA neveic izvērtējumu par personas izvēlēto mācību piemērotību viņas spējām un darba tirgus vajadzībām.
2.4. Vai mācībās iegūtā kvalifikācija vai zināšanas ir veicinājušas mācību dalībnieku konkurētspēju darba tirgū?	✓ Projektos iesaistītās personas mācībās iegūtās prasmes izmanto savā profesionālajā darbībā (piemēram, pilnveidojas ar esošo profesiju saistītā jomā vai caurviju prasmēs), karjeras izaugsmē (piemēram, ir mainījusies profesija/kvalifikācija un/vai konstatēts atlīdzības pieaugums) vai nodarbinātības maiņai (piemēram, ir mainījusies darba vieta, uzsākta nodarbinātība apgūtajā profesijā).*	⊗ Daļēji. Tikai 12 % no pieaugušajiem apguva tādu izglītības programmu, kurā tiek iegūta profesionālā kvalifikācija, un tikai 22 % no tiem arī strādāja iegūtajā profesijā. 66 % pieaugušo pilnveidojās ar esošo profesiju saistītās izglītības programmas, no tiem 20 %. Apguva caurviju prasmes. No NVA apmācītajiem transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītājiem tikai 41 % strādāja iegūtajā profesijā.
3. Vai pieaugušo izglītība tiek plānota, īstenota un uzraudzīta produktīvi, optimāli izmantojot tai pieejamos resursus? (P)		
3.1. Vai pieaugušo izglītības plānošanā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistīto institūciju funkcijas ir skaidri un pamatoti nodalītas?	✓ Institūcijas (NVA un VIAA) veic atšķirīgas darbības, lai identificētu mācību vajadzības konkrētajam projektam.*	⊗ Nē, institūciju darbības pēc būtības ir līdzīgas – abos gadījumos tiek izmantotas darba tirgus prognozes, kā arī dažāda statistiskā informācija u. c.

-
✓ Institūciju (Apmācību komisija un PIPP) ekspertu sastāvs ir būtiski atšķirīgs (tikai konkrētajā sastāvā iespējams apstiprināt mācību vajadzības konkrētajām mērķgrupām).*	⊗ Nē, abās komisijās ir iesaistīti Ekonomijas ministrijas, Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas, kā arī Latvijas Pašvaldību savienības un vairāku darba devēju pārstāvošo organizāciju pārstāvji. Atšķirības, ko veido pārējās iesaistītās institūcijas, nav tādas, lai abās komisijās nebūtu vienlīdz iespējams apstiprināt mācību vajadzības, kas galvenokārt izriet no darba tirgus prognozēm.
-
✓ Institūcijas (Apmācību komisija un PIPP) apstiprina būtiski³²⁷ atšķirīgas pieaugušo mācību vajadzības.*	⊗ Nē, abās komisijās apstiprinātās mācību vajadzības nav būtiski atšķirīgas un daļa izglītības programmu tiek īstenotas abos projektos. Nepastāv objektīvi šķēršļi, lai tās nevarētu apstiprināt tikai vienā institūcijā.
-
✓ Institūcijās (NVA un VIAA) ir būtiskas atšķirības darbības apmācību organizēšanas procesa soļos*: – izglītības iestāžu piesaistē apmācību nodrošināšanai; – izglītības iestāžu pieteikumu izvērtēšanā un apstiprināšanā; – mācību dalībnieku pieteikšanās organizēšanā, atlasē un uzskaitē; – īstenoto mācību kvalitātes uzraudzībā.	⊗ Nē, abās institūcijās tiek veiktas pēc būtības vienādas darbības: – izglītības iestādes izglītības programmu nodrošināšanai tiek piesaistītas izsludinājumos; – abās institūcijās ir izveidotas komisijas izglītības iestāžu pieteikumu izvērtēšanai un apstiprināšanai, kuru sastāvā ir līdzīga līmeņa un kompetenču dalībnieki; – abās institūcijās ir līdzīgas procedūras mācību dalībnieku atlasei un dalībnieku uzskaitē tiek nodrošināta informācijas sistēmās; – mācību kvalitātes uzraudzībā ir līdzīgas procedūras, vienīgi NVA procesā kā pastāvīgu partneri ir piesaistījis IKVD, bet VIAA to piesaista pēc nepieciešamības.
-

- ✓ VIAA un NVA projektos tiek īstenotas būtiski atšķirīgas mācību programmas.*

⊗ Nē. Lai gan katrā iestādē mācību vajadzības tiek noteiktas atsevišķi, 60 % no NVA piedāvātajām izglītības programmām tika piedāvātas arī VIAA projektā. Tāpēc visas mācību vajadzības varētu tikt organizētas vienā institūcijā.

- ✓ Pieaugušo izglītība tiek plānota, īstenota un uzraudzīta atbilstoši ES dalībvalstu labajai praksei (kritērijs tiks izmantots, ja tiks identificēta Latvijas situācijai atbilstoša labā prakse).***

Latvijā izveidotais pieaugušo izglītības pārvaldības modelis nav unikāls. Līdzīgs modelis darbojas vēl vairākās ES valstīs, tajā skaitā Lietuvā un Igaunijā. Tomēr tā efektivitāti nav iespējams novērtēt bez padziļināta izvērtējuma, jo būtiska ir visu iesaistīto institūciju sadarbība un to īstenoto pasākumu saskaņotība.

3.2. Vai pieaugušo izglītības īstenošanai novirzītie resursi tiek optimāli izmantoti?

- ✓ Pieaugušo izglītības projektiem noteiktos rezultātus ir iespējams sasniegt tikai tad, ja pieaugušo mācības organizē gan VIAA, gan NVA atbilstoši pašlaik noteiktajām funkcijām un pašlaik piešķirtajam finansējumam.*

⊗ Nē, abu projektu administrēšanas un pakalpojumu izmaksas varēja samazināt par vismaz 3,6 milj. euro, ja projekts tiktu īstenots tikai vienā institūcijā.

Sektora vadītāja

Ieva Pīpiķe

Departamenta direktore

Maija Āboliņa

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Saīsinājumi, termini un skaidrojumi

Saīsinājums, termins	Skaidrojums
Apmācību komisija	Labklājības ministrijas komisija apmācību jomu, izglītības programmu, profesiju, sociālo un profesionālo pamatprasmju noteikšanai
Attālinātā kārta	VIAA projekta kārta (starp 4. un 5. kārtu), kurā Covid-19 pandēmijas ierobežošanas pasākumu dēļ visas mācību programmas tika īstenotas tikai attālināti.
BURVIS	Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēma
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
Formālā izglītība	Sistēma, kas ietver pamatzglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments.
IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
Informālā izglītība	Izglītība, ko iegūst (netīši vai netieši), mācoties ikdienas situācijās (darbā, ģimenē, atpūtā) – klausoties radio, skatoties TV, lasot grāmatas, apgūstot zināšanas pašmācības ceļā u. tml.
LBAS	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LIKTA	Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūra (astoņu līmeņu sistēma, kas aptver izglītības pakāpes (pamatzglītība, vidējā izglītība, augstākā izglītība) un visus izglītības veidus, kā arī ārpus formālās izglītības sistēmas iegūto profesionālo kvalifikāciju.
LLPA	Latvijas Lielo pilsētu asociācija
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
NACPI	Nodarbinātības atbalsta centrs personām ar invaliditāti
Neformālā izglītība	Ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība.
NEP	Nozaru ekspertu padome
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
OSKA	Igaunijā 2014.–2020. gadā izveidotā vienota, regulāra un sistēmiska darbaspēka nepieciešamības uzraudzības, prognozēšanas un atgriezeniskās saites koordinācijas sistēma.
PINTSA	Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome
PIPP	Pieaugušo izglītības pārvaldības padome
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
SAM	Specifiskā atbalsta mērķis
STEM	No angļu val. <i>Science, Technology, Engineering and Mathematics</i> . Tās ir dabas zinātņu un tehnoloģiju tēmas, t. sk. informātika, datorika, tehnoloģijas u. c.
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VISC	Valsts izglītības satura centrs

Pielikums

Pašvaldību aptaujas rezultātu apkopojums par to iesaisti pieaugušo izglītības (PI) īstenošanā

Pašvaldība	Vai pašvaldībā ir noteikta par PI atbildīgā institūcija?	Kāda ir visu par PI atbildīgo darbinieku kopējā darba slodze?	Vai pašvaldība veic PI mērķgrupu apzināšanu?	Vai pašvaldība veic pieaugušo mācību vajadzību apzināšanu?	Vai pašvaldība veic mērķtiecīgas darbības, lai NVA projektā iesaistītu prioritārās mērķgrupas?	Vai pašvaldība veic mērķtiecīgas darbības, lai VIAA projektā iesaistītu prioritārās mērķgrupas?
Aizkraukles novads	Jā	Mazāka par 1	Daļēji	Retāk nekā reizi gadā	Jā	Jā
Alūksnes novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Daļēji
Augšdaugavas novads	Nē	n/a	n/a	n/a	Daļēji	Jā
Ādažu novads	Jā	Nav noteikta	Daļēji	Retāk nekā reizi gadā	Nē	Nē
Balvu novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Vismaz reizi gadā	Jā	Jā
Bauskas novads	Jā	Nav noteikta	Daļēji	Nekad	Nē	Nē
Cēsu novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Daļēji	Nē
Daugavpils valstspilsēta	Jā	1 līdz 2	Nē	Nekad	Daļēji	Daļēji
Dienvidkurzemes novads	Jā	1 līdz 2	Jā	Vismaz reizi gadā	Jā	Jā
Dobeles novads	Jā	2 līdz 2	Daļēji	Vismaz reizi gadā	Jā	Nē
Gulbenes novads	Jā	3 līdz 2	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Daļēji	Nē
Jelgavas novads	Jā	3 un vairāk	Daļēji	Vismaz reizi gadā	Nē	Daļēji
Jelgavas valstspilsēta	Jā	3 un vairāk	Jā	Vismaz reizi gadā	Jā	Jā
Jēkabpils novads	Jā	1 līdz 2	Daļēji	Vismaz reizi gadā	Jā	Jā
Jūrmalas valstspilsēta	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Nē
Krāslavas novads	Nē	n/a	n/a	n/a	Nē	Daļēji
Kuldīgas novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Nē
Ķekavas novads	Nē	n/a	n/a	n/a	Daļēji	Daļēji
Liepājas valstspilsēta	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Limbažu novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Vismaz reizi gadā	Daļēji	Jā
Līvānu novads	Nē	n/a	n/a	n/a	Jā	Nē
Ludzas novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Daļēji	Daļēji
Madonas novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Daļēji	Nē
Mārupes novads	Jā	1 līdz 2	Daļēji	Vismaz reizi gadā	Daļēji	Daļēji
Ogres novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Nē	Nē
Olaines novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Priekšpilsētas novads	Jā	1 līdz 2	Daļēji	Vismaz reizi gadā	Jā	Jā
Rēzeknes novads	Nē	n/a	n/a	n/a	Daļēji	Nē
Rēzeknes valstspilsēta	Nē	n/a	n/a	n/a	Nē	Nē
Rīgas valstspilsēta	Jā	Mazāka par 1	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Nē	Daļēji
Ropažu novads	Jā	Mazāka par 1	Daļēji	Nekad	Nē	Nē
Salaspils novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Nekad	Nē	Daļēji
Saldus novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Nē	Nē
Saulkrastu novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Nē
Siguldas novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Smiltenes novads	Jā	Mazāka par 1	Nē	Retāk nekā reizi gadā	Jā	Jā
Talsu novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Tukuma novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Valkas novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Nē
Valmieras novads	Jā	1 līdz 2	Nē	Vismaz reizi gadā	Nē	Nē
Varakļānu novads	Jā	Nav noteikta	Daļēji	Nekad	Nē	Daļēji
Ventspils novads	Jā	Nav noteikta	Nē	Nekad	Nē	Daļēji
Ventspils valstspilsēta	Jā	3 un vairāk	Daļēji	Retāk nekā reizi gadā	Daļēji	Daļēji

Atsauces

- ¹ Nodarbinātības valsts aģentūras īstenotais projekts Nr. 7.1.1.0/15/I/001 “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai” (projekta īstenošanas laiks no 02.01.2015. līdz 31.12.2023.) un Valsts izglītības attīstības aģentūras īstenotais projekts Nr. 8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (projekta īstenošanas laiks no 23.12.2016. līdz 31.12.2023.).
- ² Latvijas Nacionālās attīstības plānā 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 54 % no pieaugušajiem 25 līdz 64 gadu vecumā 12 mēnešu laikā piedalīsies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās. Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436) ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 12 % no pieaugušajiem 25 līdz 64 gadu vecumā iesaistīsies pieaugušo izglītībā pēdējo četru nedēļu laikā.
- ³ Informācija pieejama: <https://www.hm.ee/en/ministry/ministry/strategic-planning-2021-2035#indicators> (skatīta 22.02.2023.).
- ⁴ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” 91., 96.–98., 103. un 201. lp.
- ⁵ Pašvaldībām pienākums iesaistīties Nodarbinātības valsts aģentūras projektā izriet no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 8. panta otrās daļas 4. punkta.
- ⁶ Ministru kabineta 14.06.2016. noteikumi Nr. 365 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.3. pasākuma “Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” īstenošanas noteikumi.
- ⁷ Darba devēja izdevumi par darbinieku mācībām, lai iegūtu, uzlabotu vai paplašinātu darbā, profesijā, amatā vai arodā nepieciešamās iemaņas un zināšanas, ir izdevumi, kas ir saistīti ar saimniecisko darbību, t. i., ar šiem izdevumiem tiek samazināts ar uzņēmuma ienākuma nodokli apliekamais ienākums.
- ⁸ Šeit un citur ziņojumā ar izglītības iestādēm tiek saprastas ne tikai institūcijas, kurām ir izglītības iestādes statuss (tās ir dibinātas un reģistrētas atbilstoši Izglītības likuma 23. un 24. pantam un reģistrācijas kārtību regulējošajiem Ministru kabineta noteikumiem), bet arī dažādi izglītības pakalpojumu sniedzēji, kas īsteno neformālās izglītības programmas, saņemot licenci pašvaldībā.
- ⁹ Ministru kabineta 25.01.2011. noteikumu Nr. 75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem” 11. punkts un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.2. apakšpunkts un 14. punkts.
- ¹⁰ Ministru kabineta 06.06.2023. noteikumi Nr. 290 “Cilvēkkapitāla attīstības padomes nolikums”.
- ¹¹ Izglītības likuma 1. panta 17. punkts.
- ¹² Muhina J. “Pieaugušo izglītības politikas novērtējums Latvijā”. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2018. 12. lp.
- ¹³ Jaunatnes likuma 1. pants.
- ¹⁴ “Pieaugušo izglītība. Mūžu dzīvo – mūžu mācies”. Eiropas Komisijas 23.03.2006. paziņojums Nr. COM(2006)614. 2. lp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0614&from=LV> (skatīts 02.12.2022.).
- ¹⁵ Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas lēmumos un protokolos iekļauto un apstiprināto terminu apkopojums. Pieejams: <https://termini.gov.lv/kolekcijas/96/skirklis/460253> (skatīts 02.12.2022.).
- ¹⁶ Izglītības likuma 1. panta 2.¹ punkts.
- ¹⁷ Izglītības likuma 1. panta 14.¹ punkts.
- ¹⁸ Izglītības likuma 46. panta pirmā daļa (redakcijā, kas stājas spēkā no 11.10.2022.).
- ¹⁹ Akadēmiskās informācijas centrs – Nacionālais koordinācijas punkts. “Par LKI”. Informācija pieejama: <https://www.nki-latvija.lv/par-lki> (skatīts 01.08.2023.). Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumi Nr. 322 “Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju”.
- ²⁰ Saskaņā ar Profesionālās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 12. punktu profesionālā tālākizglītība ir profesionālās izglītības īpašs veids, kas personām ar iepriekšēju profesionālo pieredzi un izglītības programmas prasībām atbilstošu izglītību dod iespēju iegūt noteikta līmeņa profesionālo kvalifikāciju, kas iekļauta nozares kvalifikāciju struktūrā.

²¹ Ministru kabineta 21.06.2005. noteikumi Nr. 451 “Kārtība, kādā izsniedzami valsts atzīti profesionālo izglītību un profesionālo kvalifikāciju apliecinājoši dokumenti un akreditētas profesionālās izglītības programmas daļas apguvi apliecinājoši dokumenti” (spēkā līdz 09.02.2023.). Ministru kabineta 07.02.2023. noteikumi Nr. 52 “Valsts atzītu profesionālo izglītību un profesionālo kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu, moduļa apliecību un profesionālās izglītības programmas daļas apguvi apliecinājošu dokumentu noteikumi” (spēkā no 10.02.2023.).

²² Profesionālās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 12. punkts, 27. panta sestās daļas 1. punkts.

²³ Saskaņā ar Profesionālās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 13. punktu profesionālā pilnveide ir profesionālās izglītības īpašs veids, kas dod iespēju pilnveidot profesionālo kompetenci kvalifikācijai, kas iekļauta nozares kvalifikāciju struktūrā.

²⁴ Ministru kabineta 29.11.2005. noteikumi Nr. 902 “Kārtība, kādā izsniedzami profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes izglītību apliecinājoši dokumenti” (spēkā līdz 30.11.2022.) un Profesionālās izglītības likuma 6. pants (redakcijā, kas ir spēkā no 01.04.2022.).

²⁵ Ministru kabineta 06.10.2020. noteikumi Nr. 618 “Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas kārtība”.

²⁶ Ministru kabineta 02.06.2020. noteikumi Nr. 332 “Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu”.

²⁷ Izņēmums ir transportlīdzekļu vadītāju apmācība (“A” un “B” kategorija). Sākot no “C” kategorijas, transportlīdzekļa vadītāja programmas apguvei ir nepieciešama iepriekš iegūta noteiktas kategorijas transportlīdzekļa vadītāja apliecība. Piemēram, “C” kategorijas transportlīdzekļa vadītāja programmas apguvei ir nepieciešama iepriekš iegūta “B”, “C1” vai “D1” kategorija, “D” kategorijas iegūšanai – iepriekš iegūta “C”, “C1” vai “D1” kategorija.

²⁸ Izglītības likuma 46. panta ceturrtā daļa (redakcijā, kas ir spēkā no 11.10.2022.) nosaka, ka akreditētas izglītības iestādes, kā arī Nacionālo bruņoto spēku vienības ir tiesīgas īstenot neformālās izglītības programmas bez atļaujas saņemšanas, bet citas personas, kuras nav reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā, – pēc atļaujas saņemšanas pašvaldībā.

²⁹ Izglītības likuma 46. pants (redakcijā, kas ir spēkā no 11.10.2022.).

³⁰ Ministru kabineta 13.07.2023. noteikumi Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”.

³¹ ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu 2030. gadam jeb Dienaskārtības 2030 4. mērķis. Informācija pieejama Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas centra tīmekļa vietnē: <https://pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspējigas-attistibas-merki> (skatīta 02.12.2022.).

³² Eiropas Savienības Stratēģijas “Eiropa 2020” 18.–20. lp.

³³ Eiropas Komisija. Eiropas Prasmju programma. Informācija pieejama: [European Skills Agenda – Employment, Social Affairs & Inclusion – European Commission \(europa.eu\)](https://european-skills-agenda-employment-social-affairs-inclusion-european-commission-europa.eu), (skatīta 02.12.2022.).

³⁴ Eiropas Prasmju programmas izpratnē mazkvalificēti pieaugušie ir pieaugušie, kuru izglītības līmenis nav augstāks par zemākā līmeņa vidējās izglītības līmeni.

³⁵ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam (apstiprināta ar Saeimas 10.06.2010. lēmumu) 29. lp.

³⁶ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020. gadam (apstiprināts ar Saeimas 20.12.2012. lēmumu) 43. lp.

³⁷ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020. gadam (apstiprinātas ar Saeimas 22.05.2014. lēmumu) 26. lp.

³⁸ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) 34. lp.

³⁹ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436) 2. un 3. mērķis.

⁴⁰ Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes informatīvā apskata “Darbaspēka apsekojuma galvenie rādītāji 2021. gadā” 20. lp. Sniegto informāciju Darbaspēka apsekojuma metodoloģija ir izstrādāta, pamatojoties uz Starptautiskās Darba organizācijas metodoloģiju, ko izmanto gan Eurostat, gan Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, līdz ar to tiek nodrošināta datu salīdzināmība starptautiskā līmenī. Darbaspēka apsekojums tiek veikts saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 10.12.2019. Regulu (ES) Nr. 2019/1700 un Komisijas 16.12.2019. Īstenošanas regulu (ES) Nr. 2019/2240.

⁴¹ Ministru kabineta 20.12.2016. noteikumi Nr. 812 “Oficiālās statistikas veidlapu paraugu apstiprināšanas un veidlapu aizpildīšanas un iesniegšanas noteikumi” pielikums Nr. 117.

⁴² 2022. gadā Darbaspēka apsekojuma izlasē tika iekļautas 29 757 mājsaimniecības.

⁴³ Avots: Eurostat datubāze ([SDG_04_60](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg_04_60)).

⁴⁴ Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 54 % no pieaugušajiem 25 līdz 64 gadu vecumā 12 mēnešu laikā piedalīsies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībā.

⁴⁵ Eiropas Savienības fondu 2004.–2006. gada plānošanas periodā tika īstenota Izglītības un zinātnes ministrijas atbildībā esoša 3.2.4.1. aktivitāte “Mūžizglītības stratēģijas izstrāde un ieviešana”. Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plāna 2016.–2020. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 05.05.2016. rīkojumu Nr. 287) 13. lp.

⁴⁶ No 01.07.2010. līdz 31.12.2014. Nodarbinātības valsts aģentūra īstenoja projektu „Mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām” (Nr.1 DP//1.2.2.1.2./09/IPIA/NVA/001), kurā bezdarba riskam pakļautajām personām nodrošināta iespēja papildināt un pilnveidot darbam nepieciešamās zināšanas un prasmes šādās izglītības programmās: profesionālās pilnveides programmas; neformālās izglītības programmas (saziņa valsts valodā, saziņa svešvalodās, matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabaszinībās un jaunajās tehnoloģijās, digitālās prasmes, mācīšanās, sociālās un pilsoniskās prasmes, pašiniciatīva un uzņēmējdarbība, kultūras izpratne un izpausme). Informācija pieejama: <https://www.nva.gov.lv/lv/projekts/muzizglitibas-pasakumi-nodarbinatam-personam>” (skatīta 19.10.2023).

Eiropas Savienības fondu 2007.–2013. gada plānošanas periodā Eiropas Sociālā fonda projektā “Mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām” Nodarbinātības valsts aģentūra piedāvāja profesionālās pilnveides un neformālās izglītības programmas apgūt arī nodarbinātām personām, kuras atbilda noteiktām pazīmēm.

⁴⁷ Valsts izglītības attīstības aģentūras īstenotais projekts Nr. 8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (projekta īstenošanas laiks no 23.12.2016. līdz 31.12.2023.).

⁴⁸ Valsts izglītības attīstības aģentūras īstenotais projekts Nr. 8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (projekta īstenošanas laiks no 23.12.2016. līdz 31.12.2023.).

⁴⁹ Izglītības un zinātnes ministrijas 10.02.2017. reglaments Nr. 1 “Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes reglaments”.

⁵⁰ Nozaru ekspertu padomēs (NEP) ir iesaistīti vairāk nekā 240 brīvprātīgi eksperti, kuri regulāri tiekas sēdēs, diskutējot un pieņemot lēmumus par aktuālajiem profesionālās izglītības un darba tirgus jautājumiem. Informācija pieejama: <https://liddk.lv/atbalsts-biznesam/nozaru-ekspertu-padomes/> (skatīta 08.05.2023.).

⁵¹ No valsts budžeta (nodarbinātības speciālā budžeta) Nodarbinātības valsts aģentūra 2019. gadā finansēja latviešu valodas mācības bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu par kopējo summu 5426 euro.

⁵² Eiropas Savienības kohēzijas politikas programma 2021.–2027. gadam (apstiprināta ar Ministru kabineta 16.11.2021. rīkojumu Nr. 841).

⁵³ Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāns 2021.–2026. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 28.04.2021. rīkojumu Nr. 292).

⁵⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 7.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 7. punkts.

⁵⁵ Ministru kabineta 01.03.2016. noteikumu Nr. 126 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Izveidot Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, nodrošinot tās sasaisti ar Nodarbinātības barometru” 7.1.2.2. pasākuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana” īstenošanas noteikumi” 7. punkts.

⁵⁶ Ministru kabineta 20.06.2023. noteikumu Nr. 323 “Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 3.1. reformu un investīciju virziena “Reģionālā politika” 3.1.2. reformas “Sociālo un nodarbinātības pakalpojumu pieejamība minimālo ienākumu reformas atbalstam” 3.1.2.5.i. investīcijas “Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū” īstenošanas un uzraudzības noteikumi” 13. un 14. punkts.

⁵⁷ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 5. punkts (redakcija, kas bija spēkā līdz 04.10.2023.).

⁵⁸ Ministru kabineta 14.07.2022. noteikumu Nr. 453 “Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes “Digitālā transformācija” 2.3. reformu un investīciju virziena “Digitālās prasmes” 2.3.1.r. reformas “Ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai attīstība” 2.3.1.1.i. investīcijas “Augsta līmeņa digitālo prasmju apguves nodrošināšana” īstenošanas noteikumi” 12. punkts.

⁵⁹ Informatīvā ziņojuma “Par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes “Digitālā transformācija” 2.3. reformu un investīciju virziena “Digitālās prasmes” 2.3.1.r. reformas “Ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai attīstība” 2.3.1.4.i. investīcijas “Individuālo mācību kontu pieejas attīstība” īstenošanu” 21. punkts.

⁶⁰ Informatīvā ziņojuma “Par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes “Digitālā transformācija” reformu un investīciju virziena 2.3. “Digitālās prasmes” reformas 2.3.2.r. “Digitālās prasmes sabiedrības un pārvaldes digitālajai transformācijai” 2.3.2.1.i. investīcijas “Digitālās prasmes iedzīvotājiem t.sk. jauniešiem” īstenošanu” 19.2 apakšpunkts.

⁶¹ Ministru kabineta 27.10.2015. noteikumu Nr. 617 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.1. pasākuma “Atbalsts nodarbināto

apmācībām” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi” 5. un 5.¹ punkts.

⁶² Ministru kabineta 14.06.2016. noteikumu Nr. 365 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.3. pasākuma “Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” īstenošanas noteikumi” 9. un 9.¹ punkts.

⁶³ Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāns 2021.–2026. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 28.04.2021. rīkojumu Nr. 292).

⁶⁴ Pasākumi, kurus regulē Ministru kabineta 27.10.2015. noteikumi Nr. 617 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.1. pasākuma “Atbalsts nodarbināto apmācībām” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi” un Ministru kabineta 14.06.2016. noteikumi Nr. 365 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.3. pasākuma “Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” īstenošanas noteikumi”.

⁶⁵ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 186.–200. lp.

⁶⁶ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 188. lp.

⁶⁷ Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Latvijas Prasmju stratēģija: Novērtējums un rekomendācijas. Kopsavilkums. 2019. gads.

⁶⁸ Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” rīcības plāna 2021.–2023. gadam” (apstiprināts ar Ministru kabineta 03.11.2022. rīkojumu Nr. 795) 3.3. rīcības virziena “Pieaugušo izglītības attīstība” 3.3.2. uzdevums “Ilgtspējīgas pieaugušo izglītības sistēmas attīstība”.

⁶⁹ Valsts izglītības satura centra īstenotā ESF projekta “Profesionālās izglītības iestāžu efektīva pārvaldība un personāla kompetences pilnveide” (vienošanās Nr. 8.5.3.0/16/I/001) ietvaros sagatavotā metodiskā materiāla “Praktisks ceļvedis darbam ar pieaugušajiem profesionālās izglītības iestādēs” 28. lp.

⁷⁰ Ministru kabineta 22.09.2020. noteikumu Nr. 588 “Ekonomikas ministrijas nolikums” 5.7.7. apakšpunkts. Ekonomikas ministrijas izstrādātās darba tirgus prognozes ir pieejamas: <https://prognozes.em.gov.lv/lv>. Par darba tirgus prognozēšanu un darba tirgus analīzi atbildīgs ir Ekonomikas ministrijas Analītiskais departaments.

⁷¹ Nodarbinātības valsts aģentūra saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 6. panta pirmo daļu īsteno valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu atbalsta jomā.

⁷² Nodarbinātības valsts aģentūras izstrādātās darba tirgus prognozes ir pieejamas: <https://www.nva.gov.lv/lv/darba-tirgus-prognozes>.

⁷³ (A) Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība; (BDE) Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana; ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija; (C) Apstrādes rūpniecība; (F) Būvniecība; (G) Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts; (H) Transports un uzglabāšana; (I) Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi; (J) Informācijas un komunikācijas pakalpojumi; (K) Finanšu un apdrošināšanas darbības; (L) Operācijas ar nekustamo īpašumu; (MNS) Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība; Citi pakalpojumi; (O) Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana; Ārpusteritoriālo organizāciju darbība; (P) izglītība; (Q) Veselība un sociālā aprūpe; (R) Māksla, izklaide un atpūta.

⁷⁴ Ekonomikas ministrijas 01.07.2022. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 04.07.2022. sēdē) 62. lp.

⁷⁵ Ministru kabineta 13.07.2017. noteikumi Nr. 322 “Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju”.

⁷⁶ Ekonomikas ministrijas 01.07.2022. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabinetā 04.07.2022. sēdē) 73.–74. lp.

⁷⁷ Ekonomikas ministrijas 06.07.2018. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 02.08.2018. sēdē) 77.–79. lp.

⁷⁸ Ekonomikas ministrijas 03.06.2020. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 16.06.2020. sēdē) 94. lp.

⁷⁹ Nodarbinātības valsts aģentūras izstrādātās darba tirgus prognozes ir pieejamas tīmekļa vietnē: <https://prognozes.nva.gov.lv/lv> (skatītas 06.12.2022.).

⁸⁰ Pētījuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējas un vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu sasaiste ar rīcībpolitiku” 23., 81. lp. Izstrādāts 2019. gadā Eiropas Sociālā fonda projektā Nr. 7.1.2.2./16/I/001

“Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”. Pētījuma pasūtītājs – Ekonomikas ministrija, izstrādātājs – SIA “AC Konsultācijas”.

⁸¹ Nodarbinātības valsts aģentūras rīkote izsludinājumi tiek publicēti tīmekļa vietnē: <https://www.nva.gov.lv/lv/izsludinajumi>. Valsts izglītības attīstības aģentūras rīkote izsludinājumi tiek publicēti tīmekļa vietnē: <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/izsludinatas-atlases?tab=collapse-392>.

⁸² Nodarbinātības valsts aģentūras 02.10.2021. iekšējā normatīvā akta Nr. 62 “Attīstības un analītikas departamenta Analītikas un statistikas nodaļas reglaments” 6.8. un 6.11. apakšpunkts. Līdz 01.10.2021. šo uzdevumu veica Klientu apkalpošanas vadības un attīstības nodaļa.

⁸³ Līdz Nodarbinātības valsts aģentūras 01.10.2021. struktūrvienību reorganizācijai minētā nodaļa bija Pakalpojuma departamenta pakļautībā.

⁸⁴ 13.07.2020. Komisijas (apmācību jomu, izglītības programmu, profesiju, sociālo un profesionālo pamatprasmju, kā arī konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu tematisko jomu un atvērto tiešsaistes kursu platformu noteikšanai, kurās nepieciešams veikt bezdarbnieku, darba meklētāju apmācību un bezdarba riskam pakļauto personu apmācības) protokols Nr. 2/2020.

⁸⁵ 25.03.2022. Komisijas (apmācību jomu, izglītības programmu, profesiju, sociālo un profesionālo pamatprasmju, kā arī konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu tematisko jomu un atvērto tiešsaistes kursu platformu noteikšanai, kurās nepieciešams veikt bezdarbnieku, darba meklētāju apmācību un bezdarba riskam pakļauto personu apmācības) lēmums Nr. 1/2022.

⁸⁶ Revīzijā konstatēts, ka Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta īstenošanas 7. kārtas mācību piedāvājuma veidošanā vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes netika izmantotas. Valsts izglītības attīstības aģentūra paskaidroja, ka mācību piedāvājuma veidošanas brīdī jaunākās prognozes vēl nebija pieejamas, tāpēc tika pieņemts lēmums izmantot īstermiņa darba tirgus prognozes.

⁸⁷ Pētījuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējas un vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu sasaiste ar rīcībpolitiku” 48.–49. lp. Izstrādāts 2019. gadā Eiropas Sociālā fonda projektā Nr. 7.1.2.2./16/I/001 “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”. Pētījuma pasūtītājs – Ekonomikas ministrija, izstrādātājs – SIA “AC Konsultācijas”.

⁸⁸ Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 13. panta pirmā daļa.

⁸⁹ 14.09.2021. Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes sēdes protokols Nr. 15. Līdz 10.09.2021. Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes saņemtie komentāri par 7. kārtas mācību vajadzību sarakstā iekļauto kvalifikāciju aktualitāti pirms saskaņošanai Pieaugušo izglītības pārvaldības padomē.

⁹⁰ Pētījuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējas un vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu sasaiste ar rīcībpolitiku” 4.2. sadaļa. Izstrādāts 2019. gadā Eiropas Sociālā fonda projektā Nr. 7.1.2.2./16/I/001 “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”. Pasūtītājs – Ekonomikas ministrija, izstrādātājs – SIA “AC Konsultācijas”.

⁹¹ Pētījums “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējas un vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu sasaiste ar rīcībpolitiku”. Izstrādāts 2019. gadā Eiropas Sociālā fonda projektā Nr. 7.1.2.2./16/I/001 “Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide”. Pasūtītājs – Ekonomikas ministrija, izstrādātājs – SIA “AC Konsultācijas”.

⁹² Reģionālās attīstības likuma 16.¹ pants.

⁹³ Rīgas, Vidzemes un Latgales plānošanas reģionā.

⁹⁴ Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības programma 2022–2027. Pieejama: [VPR AP 2022-2027 2.1.pdf](https://vpr.ap.2022-2027.2.1.pdf) (vidzeme.lv) (skatīta 08.05.2023.).

⁹⁵ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.1. un 18.1.1. apakšpunkts.

⁹⁶ Aizkraukles, Augšdaugavas, Ķekavas, Limbažu, Mārupes, Preiļu un Saldus novads, kā arī Daugavpils, Jelgavas un Ventspils valstspilsēta.

⁹⁷ Aizkraukles, Augšdaugavas un Ķekavas novads.

⁹⁸ Jelgavas valstspilsēta.

⁹⁹ Informācija iegūta 20.04.2023. intervijā ar Zemgales reģiona kompetenču attīstības centru.

¹⁰⁰ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” (identifikācijas numurs: FM2019/48 (TP IZV)) 68. lp.

¹⁰¹ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 188. lp.

¹⁰² Eiropas Komisija. Eurydice pārskats “Pieaugušo izglītība un apmācība. Norises un pašreizējās politikas prioritātes: Igaunija”. Informācija pieejama: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/estonia/developments-and-current-policy-priorities> (skatīts 14.02.2023.).

¹⁰³ Eiropas Komisija. Eurydice pārskats “Pieaugušo izglītība un apmācība. Norises un pašreizējās politikas prioritātes: Igaunija”. Informācija pieejama: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/estonia/developments-and-current-policy-priorities> (skatīts 14.02.2023.).

¹⁰⁴ Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrija un Igaunijas Kvalifikācijas pārvalde (*Kutsekoda*). OSKA metodoloģija. Informācija pieejama: [OSKA methodology - OSKA \(kutsekoda.ee\)](https://oska.kutsekoda.ee/en/oska-management-methodology/oska-management/) (skatīta 27.02.2023.).

¹⁰⁵ Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrija un Igaunijas Kvalifikācijas pārvalde (*Kutsekoda*). OSKA pārvaldība. Informācija pieejama: <https://oska.kutsekoda.ee/en/oska-management-methodology/oska-management/> (skatīta 27.02.2023.).

¹⁰⁶ 14.12.2022. Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 169. punkts.

¹⁰⁷ Ministru kabineta 20.04.2023. rīkojuma Nr. 200 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” pielikuma pasākumi Nr. 169.1.–169.5.

¹⁰⁸ Ministru kabineta 06.06.2023. noteikumi Nr. 290 “Cilvēkkapitāla attīstības padomes nolikums” (spēkā no 13.06.2023.).

¹⁰⁹ Nodarbinātības padomes 27.01.2023. sēdes protokols.

¹¹⁰ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam (apstiprināta ar Saeimas 10.06.2010. lēmumu) 19. un 23. lp., Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436) 54. lp., Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 01.09.2021. rīkojumu Nr. 616) 11. lp. un Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam (atbalstītas ar 06.02.2021. Ministru kabineta rīkojumu Nr. 93) 4.1. rīcības virziens: Cilvēkkapitāls. Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) 37. lp.

¹¹¹ Ekonomikas ministrijas 06.07.2018. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 02.08.2018. sēdē) 79. lp., Ekonomikas ministrijas 03.06.2020. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 16.06.2020. sēdē) 94. lp. Ekonomikas ministrijas 01.07.2022. informatīvā ziņojuma par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm (pieņemts zināšanai Ministru kabinetā 04.07.2022. sēdē) 74. lp.

¹¹² Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) un Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436).

¹¹³ Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13) ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 54 % no pieaugušajiem 25 līdz 64 gadu vecumā 12 mēnešu laikā piedalīsies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībā. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436) ir ietverts mērķis, ka 2027. gadā 12 % no pieaugušajiem 25 līdz 64 gadu vecumā iesaistīsies pieaugušo izglītībā pēdējo četru nedēļu laikā.

¹¹⁴ Ekonomikas ministrija. “Nodarbinātības padome vienojas par koordinētu darbaspēka pielāgošanu darba tirgus vajadzībām”. 03.01.2023. Informācija pieejama: <https://www.em.gov.lv/lv/jaunums/nodarbinatibas-padome-vienojas-par-koordinetu-darbaspeka-pielagosanu-darba-tirgus-vajadzibam> (skatīts 07.03.2023.).

¹¹⁵ Igaunijas Izglītības un zinātnes ministrija. Stratēģiskā plānošana 2021.–2035. gadam. Informācija pieejama: <https://www.hm.ee/en/ministry/ministry/strategic-planning-2021-2035#indicators> (skatīts 22.02.2023.).

¹¹⁶ Informācija aplēsta, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes revīzijā iesniegtos datus.

¹¹⁷ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10. un 15. pants.

¹¹⁸ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 15.¹ pants.

¹¹⁹ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10. pants.

¹²⁰ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 15. pants.

¹²¹ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 15.¹ pants.

¹²² Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 3. punkts.

¹²³ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 4.1. un 4.1.¹ apakšpunkts un SAM 14.1.2 Rādītāju pase investīciju prioritātes specifiskajiem mērķiem (LM_28122021).

¹²⁴ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 3.1. apakšpunkts.

¹²⁵ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 4.2. apakšpunkts.

¹²⁶ Projektā dažas aktivitātes ir paredzētas arī nodarbinātajiem jauniešiem vecumā no 17 līdz 24 gadiem, kā arī nodarbinātajiem Ukrainas civiliedzīvotājiem vecumā no 23 gadiem, kuriem piešķirta pagaidu aizsardzība Latvijas Republikā. Tomēr tām pieejamo aktivitāšu skaits (mācības) ir nebūtisks, salīdzinot ar projekta aktivitātēm, kuras ir paredzētas nodarbinātajiem no 25 gadiem.

¹²⁷ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 15.¹ pants.

¹²⁸ Viena persona var atbilst arī vairākām pazīmēm.

¹²⁹ Avots: Oficiālās statistikas portāla datubāze ([EKA011](#)).

¹³⁰ Pēc Valsts kontroles pieprasījuma Centrālās statistikas pārvaldes sagatavotie dati no Darbaspēka izlases apsekojuma rezultātiem. Šajā grupā ietilpst nodarbinātās personas, kurām nav skolas izglītības, ir zemāka par sākumskolas izglītību, pamatskolas vai sākumskolas izglītību (ISCED 0.–2. līmenis), un personas ar vispārējo vidējo izglītību (ISCED 3. līmenis).

¹³¹ Avots: Oficiālās statistikas portāla datubāze ([EKA031](#)). Latgales reģionā nodarbinātās personas vecumā no 25 līdz 64 gadiem.

¹³² Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā nav norādīts, kas ir teritorija ar zemu ekonomisko aktivitāti. Revidenti ir vērtējuši divus avotus: iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti sadalījumā pa reģioniem un arī teritorijas attīstības līmeņa indeksu. Centrālās statistikas pārvalde apkopo datus par Latvijas iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti (nodarbinātību un bezdarbu) no Latvijas nepārtrauktā darbaspēka izlases veida apsekojuma (DSA). Viszemākā ekonomiskā aktivitāte iedzīvotājiem bija Latgales reģionā (Oficiālās statistikas portāla datubāze ([NBA030](#))). Arī saskaņā ar plānošanas reģionu teritorijas attīstības līmeņa indeksu pēc 2020. gada datiem Latgales reģionam ir viszemākais rangs, pieejams: https://www.vraa.gov.lv/lv/teritorijas-attistibas-indekss?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F (skatīts 11.05.2023.).

¹³³ Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2022. gada publiskā pārskata 2. pielikums.

¹³⁴ Revidentu aplēse, izmantojot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datus par 2022. gadu. Pieejami: https://statistika-slimpab.blogspot.com/2018/06/blog-post_11.html (skatīti 11.05.2023.).

¹³⁵ Saskaņā ar Ieslodzījumu vietu pārvaldes statistikas datiem 31.12.2022. ieslodzījuma vietās atradās 3229 ieslodzītie (apcietinātie – 734, notiesātie – 2495). Pieejami: <https://www.ievp.gov.lv/lv/oficialas-statistikas-parskati> (skatīti 22.06.2023.).

¹³⁶ Nodarbinātības valsts aģentūras 2022. gada publiskais pārskats.

¹³⁷ Iznākuma rādītājs, kas sasniedzams 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa ietvaros, ir 92 486 bezdarbnieki, bet 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa ietvaros atbalsts bija plānots vēl 8592 bezdarbniekiem.

¹³⁸ Nodarbinātības valsts aģentūras pārskats par darba tirgus situāciju valstī (2022. gada decembrī), 9. lp. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/media/16748/download?attachment> (skatīts 20.04.2023.).

¹³⁹ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 4.1. un 4.1.¹ apakšpunkts un SAM 14.1.2 Rādītāju pase investīciju prioritātes specifiskajiem mērķiem (LM_28122021).

¹⁴⁰ Avots: Oficiālās statistikas portāla datubāze ([EKA011](#)).

¹⁴¹ Pēc Valsts kontroles pieprasījuma Centrālās statistikas pārvaldes sagatavotie dati no Darbaspēka izlases apsekojuma rezultātiem.

¹⁴² Pēc Valsts kontroles pieprasījuma Centrālās statistikas pārvaldes sagatavotie dati no Darbaspēka izlases apsekojuma rezultātiem.

¹⁴³ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2022. gada publiskā pārskata 16. lp.

¹⁴⁴ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 15.¹ pants.

¹⁴⁵ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 8. panta otrās daļas 4. punkts.

¹⁴⁶ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.1. apakšpunkts.

¹⁴⁷ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 20.1.2. apakšpunkts.

¹⁴⁸ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” 91., 96.–98., 103. un 201. lp.

- ¹⁴⁹ Karjeras konsultanti, t. i., speciālisti, kuri konsultē, informē un izglīto cilvēkus karjeras attīstības jautājumos, sniedz atbalstu karjeras plānošanā un veidošanā, kā arī palīdz attīstīt karjeras vadības, tai skaitā darba meklēšanas, prasmes, ir pieejami gan visās Nodarbinātības valsts aģentūras filiālēs, gan pašvaldībās, tostarp izglītības iestādēs darbam ar jauniešiem. Praksē izglītības iestāžu karjeras konsultanti sniedz informāciju un konsultācijas arī skolnieku vecākiem, tai skaitā par iespējam mācīties.
- ¹⁵⁰ Par Nodarbinātības valsts aģentūras projektu bija informētas 30 no 43 pašvaldībām (70 %), bet par Valsts izglītības attīstības aģentūras projektu – 35 no 43 pašvaldībām (81%).
- ¹⁵¹ Aizkraukles, Balvu, Dienvidkurzemes, Dobeles, Jēkabpils, Līvānu, Preiļu un Smiltenes novads, kā arī Jelgavas valstspilsēta.
- ¹⁵² Aizkraukles novads, Augšdaugavas novads, Balvu novads, Dienvidkurzemes novads, Preiļu novads, Limbažu novads, Smiltenes novads, Jelgava un Jēkabpils novads.
- ¹⁵³ Ministru kabineta 25.01.2011. noteikumu Nr. 75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem” 141.¹² punkts.
- ¹⁵⁴ Bezdarbnieku profilēšanas grupas. Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.5. 30. pielikums un Nodarbinātības valsts aģentūras 11.05.2022. rīkojums Nr. 166 “Par ilgstošo bezdarbnieku apmācību vēlmju izvērtēšanu” un 19.12.2022. rīkojums Nr. 1.1-1/430 “Par darbu ar ilgstošajiem bezdarbniekiem”.
- ¹⁵⁵ Nodarbinātības valsts aģentūras 11.05.2022. rīkojums Nr. 166 “Par ilgstošo bezdarbnieku apmācību vēlmju izvērtēšanu”.
- ¹⁵⁶ Interesu tests – 138, Dž. Hollanda “Pašnoteicējs – A” (pieaugušajiem), metodika “Interesu izpēte” (cilvēkiem ar augstāko izglītību), ekspresmetodika “Interesu noteikšana”, metodika vispārējai piemērotākās profesionālās darbības jomas noteikšanai, tests “Septiņi intelekta veidi”, metodika “Profesionālās piemērotības diagnostika” (profesionālās piemērotības noteikšanai konkrētai vakancei) un metodika “Motivācijas izpēte – darba veidu motivācija”.
- ¹⁵⁷ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts. Spēkā ar 06.07.2022. Versija 11., 4.1., un 4.2.1. apakšpunkts. Revīzijā konstatēts, ka arī iepriekš revīzijas periodā spēkā esošajās procesa apraksta versijās minētie nosacījumi bija tāda paši.
- ¹⁵⁸ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts.
- ¹⁵⁹ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts. Spēkā ar 06.07.2022. Versija 11. Revīzijā konstatēts, ka arī iepriekš revīzijas periodā spēkā esošajās procesa apraksta versijās (2–10) minētie nosacījumi bija līdzīgi.
- ¹⁶⁰ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksta (spēkā no 06.07.2022., Versija 11) 1.16. apakšpunkts.
- ¹⁶¹ Bezdarbniekam Nodarbinātības valsts aģentūrā ir jāuzrāda attiecīgs ģimenes vai ārstējošā ārsta atzinums.
- ¹⁶² Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts., 11.06.2021. Versija 8. 4.2.9. apakšpunkts, 28.07.2021. Versija Nr.9. 4.2.9. apakšpunkts, 23.12.2021., Versija Nr. 10. 4.2.10. apakšpunkts.
- ¹⁶³ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts. Spēkā ar 06.07.2022. Versija 11., 4.10. apakšpunkts.
- ¹⁶⁴ Nodarbinātības valsts aģentūras Kvalitātes vadības sistēmas rokasgrāmata 4.2.14. “Apmācība ar kupona metodi” 6.1. Procesa norises apraksts. Spēkā ar 06.07.2022. Versija 11., 10.–18. lp.
- ¹⁶⁵ Ministru kabineta 08.02.2022. noteikumi Nr. 101 “Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” īstenošanas noteikumi””. Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras tīmekļa vietnē publicēto informāciju dalībnieku iesaiste mācībās tika uzsākta 2022. gada novembrī: [Bezdarba riskam pakļauto personu apmācība \(mūžizglītība\) | Nodarbinātības valsts aģentūra \(nva.gov.lv\)](#) (skatīts 07.07.2023.).
- ¹⁶⁶ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.3. apakšpunkts.
- ¹⁶⁷ 23.01.2018. starpresoru vienošanās starp Valsts izglītības attīstības aģentūru un Nodarbinātības valsts aģentūru.
- ¹⁶⁸ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.1. apakšpunkts.
- ¹⁶⁹ Individuālā karjeras konsultācija – klienta profesionālo interešu izpēte; individuālā diagnosticējošā konsultācija – profesionālo ieviržu noteikšana, balstoties uz veikto personas izpēti.
- ¹⁷⁰ Izglītības iestāžu atlase ir izsludināta 18.01.2023.

¹⁷¹ Valsts izglītības attīstības aģentūras 19.01.2023. prezentācija “Individuālās pieejas īstenošana”.

¹⁷² Ministru kabineta 17.05.2022. noteikumi Nr. 303 “Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumos Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi”.

¹⁷³ Pakalpojumu var sniegt akreditēta izglītības iestāde, kura var iesniegt piedāvājumu par modulārās profesionālās izglītības programmas moduļa vai moduļu kopas īstenošanu, ja tā īsteno licencētu un akreditētu modulāro profesionālās izglītības programmu, kas atbilst mācību vajadzību sarakstā minētajām profesionālajām kvalifikācijām.

¹⁷⁴ Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes 19.12.2022. protokols Nr. 19.

¹⁷⁵ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 3. punkts.

¹⁷⁶ Projektu izpratnē personas ar zemu izglītības līmeni ir personas ar pabeigtu vai nepabeigtu pamatzglītību vai vispārējo vidējo izglītību, ar zemu un darba tirgus prasībām neatbilstošu prasmju un kvalifikācijas līmeni.

¹⁷⁷ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā pieejamā informācija uz 11.09.2023.

¹⁷⁸ Atskaitot tos bezdarbniekus, kuriem bezdarbnieka statuss bija izbeigts tajā pašā dienā, kad piešķirts.

¹⁷⁹ Neformālās izglītības programmas, profesionālās pilnveides programmas un profesionālās tālākizglītības programmas.

¹⁸⁰ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 14. panta pirmās daļas 4. punkts un otrā daļa.

¹⁸¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 36. panta otrā daļa.

¹⁸² No 11 440 personām 88 % personu pieteikumā nebija norādījušas izglītības līmeni. Nodarbinātības valsts aģentūra sniedza informāciju, ka detalizēta informācija par dalībniekiem tiek sagatavota tikai vienu reizi gadā – gada noslēgumā.

¹⁸³ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā pieejamā informācija uz 11.09.2023.

¹⁸⁴ Pēc Valsts kontroles pieprasījuma sagatavotie dati no Centrālās statistikas pārvaldes Darbaspēka izlases apsekojuma rezultātiem.

¹⁸⁵ Valsts izglītības attīstības aģentūras iesniegto datu analīzes rezultāts par revidējamo laiku no 01.01.2019. līdz 31.12.2022.

¹⁸⁶ Ņemot vērā minētās neatbilstības, revīzijā datu analīze veikta saskaņā ar informāciju, kāda ir norādīta, personai pirmo reizi iesaistoties mācībās.

¹⁸⁷ Dienvidkurzemes, Augšdaugavas, Balvu, Preiļu, Limbažu, Smiltenes, Aizkraukles un Jēkabpils novads, kā arī Jelgavas valstspilsēta.

¹⁸⁸ Dienvidkurzemes, Balvu un Preiļu novads, kā arī Jelgavas valstspilsēta.

¹⁸⁹ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 24.² apakšpunkts (spēkā no 20.05.2022.).

¹⁹⁰ Atbalsts reģionālajai mobilitātei ir paredzēts arī darba tiesisko attiecību sākumposmā transporta vai īres izdevumu kompensācijai, tomēr uzskaitē nav veikta tā, lai šos izdevumus nodalītu.

¹⁹¹ Šeit un turpmāk dati no Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmas par atbalsta pasākumiem izlietotajiem līdzekļiem līdz 2023. gada augustam.

¹⁹² Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmas dati.

¹⁹³ Finansējums šim atbalsta veidam kā atsevišķa izdevumu pozīcija nebija ieplānots, bet līdz 2023. gada augustam atbalsts nodrošināts 176 personām.

¹⁹⁴ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmas dati.

¹⁹⁵ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. 135.–136. lp.

¹⁹⁶ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. 135. lp.

¹⁹⁷ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” 174.–194., 201. un 202. lp.

¹⁹⁸ Informācija par kampaņu ir pieejama: <https://www.em.gov.lv/lv/notikums/ekonomikas-ministrijas-sabiedribas-informesanas-kampanas-esi-konkuretspejigs-uzdrosinies-macities-muza-garuma-atklases-pasakums-ekspertu-diskusija>; <https://lvportals.lv/dienaskartiba/331211-petijums-vairums-latvijas-iedzivotaju-atbalsta-nepieciessamibu-macities-muza-garuma-2021>; <https://www.delfi.lv/news/national/esi-konkuretspejigs/> (skatīta 18.05.2023.).

¹⁹⁹ SIA “Mediju tilts” 28.05.2021. KAMPAŅAS KONCEPCIJA un pielikums.

²⁰⁰ Informācija pieejama Igaunijas Pieaugušo izglītotāju asociācijas “ANDRAS” tīmekļa vietnē: <https://www.andras.ee/en> (skatīta 10.02.2023.).

- ²⁰¹ Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plāna 2016.–2020. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 05.05.2016. rīkojumu Nr. 287) 13. lp.
- ²⁰² Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “*Baltic Institute of Social Sciences*” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” 181. lp. Informācija pieejama arī: <https://www.tootukassa.ee/en/services/career-and-training/degree-study-allowance> (skatīta 01.08.2023.).
- ²⁰³ Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā neformālās programmas bija iespējams apgūt tikai līdz projekta 4. kārtai, kurai pieteikšanās bija līdz 12.04.2019.
- ²⁰⁴ Otrā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesijas (atbilst trešajam Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmenim) un trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesijas (atbilst ceturtajam Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmenim).
- ²⁰⁵ Ministru kabineta 09.10.2018. noteikumi Nr. 626 “Noteikumi par obligāti piemērojamo profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību sarakstu un tajā iekļauto profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību publiskošanas kārtību” (spēkā līdz 01.06.2023.).
- ²⁰⁶ Apmācību komisija nosaka mācību vajadzības visām Nodarbinātības valsts aģentūras īstenotajām aktivitātēm, nevis tikai specifiski projektam Nr. 7.1.1.0/15/I/001 “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”.
- ²⁰⁷ Izglītības un zinātnes ministrijas 16.10.2023. iesniegtā informācija par projektu (Vērtēšanas komisijas lēmumi par izglītības programmu apstiprināšanu 4., 5., Attālinātā, 6., 7. un 8.kārtā).
- ²⁰⁸ Ministru kabineta 04.12.2018. noteikumi Nr. 758 “Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” īstenošanas noteikumi”” (spēkā no 07.12.2018.).
- ²⁰⁹ Ministru kabineta 28.07.2020. noteikumi Nr. 490 “Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” īstenošanas noteikumi”” (spēkā no 01.08.2020.).
- ²¹⁰ Neformālā izglītība Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” vairs nav pieejama no projekta īstenošanas 5. kārtas, kurā pieteikšanās notika līdz 30.06.2020. Pēdējā kārtā, kurā bija pieejamas neformālās izglītības programmas, bija projekta 4. kārtā, kurā mācības sākās 2019. gada jūlijā.
- ²¹¹ Datu analīzē tika iekļautas personas vecumā no 25 gadiem.
- ²¹² Viens dalībnieks var pabeigt vairākas izglītības programmas. Tabulā ir apkopota informācija par katru personas dalību.
- ²¹³ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “*Baltic Institute of Social Sciences*” 18.08.2020. sagatavotā izvērtējuma ziņojuma “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums” (identifikācijas numurs: FM2019/48 (TP IZV)) 62., 67. un 68. lp.
- ²¹⁴ Ministru kabineta 29.11.2005. noteikumu Nr. 902 “Kārtība, kādā izsniedzami profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes izglītību apliecinājoši dokumenti” 4. punkts (spēkā līdz 01.12.2022.).
- ²¹⁵ Apkopojumā iekļauta informācija, sākot ar Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta īstenošanas 4. kārtu.
- ²¹⁶ Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā kā moduļu, moduļu kopu programmas tika piedāvātas šādas transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības: B kategorijas transportlīdzekļu vadītāja apmācība ar ievirzi mežsaimniecībā, B kategorijas transportlīdzekļu vadītāja apmācība ar ievirzi vispārējās prasmēs, Dārzkopības mehanizācija un traktortehnikas vadītāju sagatavošana (moduļu kopa), Mehanizēto darbu veikšana (integrēta Traktortehnikas vadītāja sagatavošana (TR2)), Periodiskā apmācība (95.kods) ar ievirzi mežsaimniecībā (daļēji attālināti), Periodiskā apmācība (95.kods) komercpārvaldījumiem, Profesionālo (ar 95.kodu) C un CE kategoriju transportlīdzekļu vadītāju apmācība kokvedēju autovadītāju tiesību iegūšanai, Profesionālo (ar 95.kodu) C un CE kategoriju transportlīdzekļu vadītāju apmācība kokvedēju autovadītāju tiesību iegūšanai, Traktortehnikas vadīšana.
- ²¹⁷ Vienai profesionālās tālākizglītības programmai var būt noteiktas dažādas profesionālās kvalifikācijas, piemēram, profesionālajā tālākizglītības programmā “Būvkonstrukciju montētājs” var iegūt 2. vai 3. līmeņa profesionālo kvalifikāciju. Analizējot informāciju par to, vai konkrētajā programmā ir uzsāktas mācības, revidenti neņēma vērā, kuru profesionālo kvalifikāciju iegūs mācību dalībnieks.
- ²¹⁸ Būvniecība (12 programmas), Drukas un mediju tehnoloģijas (divas programmas), Enerģētika (deviņas programmas), Kokrūpniecība (divas programmas), Metālapstrāde, mašīnbūve un mašīnzinības (deviņas programmas), Transports un loģistika (trīs programmas), Ķīmiskā rūpniecība (četras programmas).
- ²¹⁹ Revīzijā konstatēts, ka Nodarbinātības valsts aģentūra neuzskaita izglītības iestāžu iesniegtos pieteikumus, tāpēc revīzijā tika pieprasīta un apkopota informācija tikai par 2022. gadu.
- ²²⁰ Izglītības programma “Betonētājs”, “Būvkonstrukciju montētājs”, “Jumīķis/skārdnieks”, “Sausās būves montētājs”, “Būvizstrādājumu galdnieks”, “Atslēdznieks”, “Frēzētājs”, “Gāzmetinātājs (OAW)”, “Remontatslēdznieks/Siltumiekārtu remontatslēdznieks”.
- ²²¹ Informācija pārbaudīta Valsts izglītības informācijas sistēmā par izglītības iestādēs licencētajām izglītības programmām, izmantojot 04.04.2023. pārskatu “Licencēto izglītības programmu reģistrs – Profesionālā izglītība”.

²²² Profesionālās izglītības kompetences centram “Rīgas Valsts tehnikums” bija licencēta profesionālā vidējā izglītības programma “Ķīmijas tehnoloģijas” (kods 33528011), kurā var iegūt trešā līmeņa profesionālo kvalifikāciju “Materiālu ķīmijas tehniķis”. Šo izglītības programmu var apgūt pēc pamatizglītības ieguves, mācību ilgums četri gadi.

²²³ Profesionālās izglītības kompetences centra “Rīgas Valsts tehnikums” profesionālās tālākizglītības programma “Inženiermehānika” (kods “30T521021”), kurā var iegūt kvalifikāciju “Mašīnbūves tehniķis”, licence zaudēja spēku 23.03.2022.

²²⁴ Izglītības programma “Bruģētājs”, “Ēku būvtehniķis”, “Namdaris”, “Maizes un miltu produktu ražošanas tehniķis (jaunais nosaukums programmai “Maiznieks”)”, “Pārtikas produktu ražošanas tehniķis”.

²²⁵ Par vienu no 17 programmām netika noslēgts sadarbības līgums par izglītības programmas īstenošanu. Informācija par personu pieteikumiem analizēta līdz 01.11.2022.

²²⁶ Ekonomikas ministrija. Darba tirgus apskats: ķīmijas un farmācijas nozare. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/541/download?attachment> (skatīts 13.07.2023.).

²²⁷ Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes 01.02.2019. sanāksmes protokols Nr. 8.

²²⁸ Tā kā bija personas, kas vienā projektā apguva vairākas izglītības programmas vai arī tās apguva pat abos projektos, ietekme uz personu tika vērtēta, ņemot vērā katru tās dalības reizi katrā projektā.

²²⁹ Profesionālās pilnveides izglītības programmām vērtēts sešu mēnešu periods, jo šīs programmas ir paredzētas, lai primāri persona pilnveidotu jau esošās prasmes, tāpēc būtiskāka ir personas nodarbošanās pirms mācību uzsākšanas. Pēc mācībām sešu mēnešu periods, revidentu vērtējumā, ir optimāls, kurā persona šīs zināšanas pielieto. Šāda pieeja sniedza iespēju būtiski paplašināt izvērtējumā iekļauto cilvēku skaitu, jo šajā periodā mācības pabeidza VIAA projekta 7. kārtas dalībnieki un minētajā kārtā tika īstenotas daudz profesionālās pilnveides izglītības programmas. ņemot vērā revīzijas periodu, izvērtējumā iekļautas tās personas, kuras programmas pabeidza laikā no 01.01.2019. līdz 30.06.2022.

²³⁰ Profesionālās tālākizglītības programmām un neformālās izglītības programmām, kurās tiek apgūtas transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju apliecības iegūšanai nepieciešamās zināšanas, tika vērtēts viena gada periods no mācību pabeigšanas. ņemot vērā revīzijas periodu, izvērtējumā iekļautas tās personas, kuras mācības pabeidza no 01.01.2019. līdz 31.12.2021.

²³¹ Revīzijā netika analizētas abos projektos nodrošinātās pārējās neformālās izglītības programmas, kā arī modulārās profesionālās izglītības programmas moduļa vai moduļu kopas un studiju kursi, jo tie abos projektos nebija vienlīdz pieejami, kā arī netika nodrošināti visu projekta īstenošanas laiku. Izvērtējums neietvēra arī Nodarbinātības valsts aģentūras projektā nodarbinātām bezdarba riskam pakļautajām personām nodrošinātās mācības, jo šīs personas projektā mācības aktīvi uzsāka apgūt tikai 2023. gadā.

²³² Profesionālās pilnveides izglītības programmām vērtēts sešu mēnešu periods, jo šīs programmas ir paredzētas, lai primāri persona pilnveidotu jau esošās prasmes, tāpēc būtiskāka ir personas nodarbošanās pirms mācību uzsākšanas. Pēc mācībām sešu mēnešu periods, revidentu vērtējumā, ir optimāls, kurā persona šīs zināšanas pielieto. Šāda pieeja sniedza iespēju būtiski paplašināt izvērtējumā iekļauto cilvēku skaitu, jo šajā periodā mācības pabeidza VIAA projekta 7. kārtas dalībnieki un minētajā kārtā tika īstenotas daudz profesionālās pilnveides izglītības programmas.

²³³ Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG), Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG) un Lokmetinātājs metināšanā ar volframa elektrodu inertās gāzes vidē (TIG).

²³⁴ Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG), Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG), Lokmetinātājs metināšanā ar volframa elektrodu inertās gāzes vidē (TIG) un Rokas lokmetinātājs (MMA).

²³⁵ ņemot vērā, ka dalībnieks projektā varēja apgūt vairākas izglītības programmas, tika vērtēta katra dalībnieka visas dalības reizes, t. i., ietekme no katras izglītības programmas apgūšanas.

²³⁶ Revīzijā datu analīze tika veikta Latvijas Profesiju klasifikatora mazo profesiju grupu jeb trīs zīmju līmenī.

²³⁷ Salīdzināšana tika veikta pēc mazās profesiju grupas (trīs zīmju līmenis). Informācija tika iegūta gan no Valsts ieņēmumu dienesta, gan no Nodarbinātības valsts aģentūras iesniegtajiem datiem.

²³⁸ Salīdzināšana pēc mazās profesiju grupas (trīs zīmju līmenis).

²³⁹ Persona bija ieguvusi profesionālo vidējo izglītību vai augstāku izglītības līmeni.

²⁴⁰ Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG), Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu inertās gāzes vidē (MIG) un Lokmetinātājs metināšanā ar volframa elektrodu inertās gāzes vidē (TIG) un Rokas lokmetinātājs (MMA).

²⁴¹ No kopējā dalībnieku skaita, kuri ieguva profesionālo kvalifikāciju “Namu pārzinis”, ir atskaitītas tās personas, par kurām iesniegtajos Valsts ieņēmumu dienesta datos nav pilnīgas informācijas par nodarbinātību.

²⁴² 12.05.2022. Būvniecības, operācijas ar nekustamo īpašumu, arhitektūras nozaru diskusijas par 9. mācību kārtas mācību vajadzībām nozarē nodarbinātām personām kopsavilkums.

²⁴³ Ir iekļautas mācības datorikā, ieskaitot datoru lietošanu, programmēšanu, bet nav iekļautas mācības, kurās tiek apgūtas nozarēm specifiskās digitālās kompetences.

- ²⁴⁴ Minētās personas apguva šādas vispārējas digitālās prasmes: *Microsoft Office* programmas *Word*, *Excel*, pamata digitālās prasmes, *Powerpoint* u. c.
- ²⁴⁵ Gadījumos, ja dalībnieks ir pabeidzis vairākas izglītības programmas, viņš tiek ieskaitīts vairākas reizes.
- ²⁴⁶ Profesionālās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 13. punkts.
- ²⁴⁷ Pirmsskolas pedagogi, pamatzglītības pedagogi, vidējās izglītības pedagogi, profesionālās izglītības pedagogi un speciālās izglītības pedagogi.
- ²⁴⁸ Par personas vidējo algu ir pieņemta vidējā alga trīs mēnešus pirms mācībām.
- ²⁴⁹ Ministru kabineta 11.09.2018. noteikumi Nr. 569 “Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kārtību”.
- ²⁵⁰ Pasākumi, kurus regulē Ministru kabineta 27.10.2015. noteikumi Nr. 617 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.1. pasākuma “Atbalsts nodarbināto apmācībām” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi” un Ministru kabineta 14.06.2016. noteikumi Nr. 365 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos” 1.2.2.3. pasākuma “Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti” un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa “Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)” īstenošanas noteikumi”.
- ²⁵¹ Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras projekts Nr. 1.2.2.3./16/I/003 “Apmācību īstenošana ārvalstu investoru piesaistei”.
- ²⁵² Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā minētajā periodā netika īstenotas transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācības.
- ²⁵³ Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes. Informācija pieejama: <https://prognozes.em.gov.lv/lv> (skatīta 28.08.2023.).
- ²⁵⁴ Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes. Informācija pieejama: <https://prognozes.em.gov.lv/lv/darbaspeka-sabalansetiba> (skatīta 28.08.2023.).
- ²⁵⁵ Nodarbinātības valsts aģentūras darba tirgus prognozes. Informācija pieejama: <https://prognozes.nva.gov.lv/lv> (skatīta 28.08.2023.).
- ²⁵⁶ Dalībnieki strādā astotās pamatgrupas apakšgrupas “83 Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori” profesijās, nulles pamatgrupas “0 Nacionālo bruņoto spēku profesijas” profesijās, kā arī citās saistītajās profesijās, piemēram, 5411 “Ugunsdzēsēji un glābēji”, 6114 “Jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji”, 7231 “Mehānisko transportlīdzekļu mehāniķi un remontatlēdznieki” 9313 “Ēku būvniecības strādnieki” u. c.
- ²⁵⁷ Šajā skaitā nav iekļauti tie dalībnieki, kuri gūst ienākumus no īpašuma un noteiktos saimnieciskās darbības veidos, kā arī tie dalībnieki, kuri reģistrēja saimniecisko darbību tādos darbības veidos kā fotopakalpojumi, frizieru un skaistumkopšanas pakalpojumi, juridiskie pakalpojumi, datorprogrammēšana un konsultēšana komercdarbībā un vadībizinībās.
- ²⁵⁸ 90 dalībniekiem Valsts ieņēmuma dienesta iesniegtajos datos nebija norādīts profesijas kods, kurā persona sāka strādāt.
- ²⁵⁹ Revīzijā tika iesniegtas anketas, kuras bija aizpildījuši 12 183 mācību dalībnieki, kas piedalījās projekta īstenošanas 4. kārtā, Attālinātajā kārtā, 5. kārtā un 6. kārtā.
- ²⁶⁰ Saskaņā ar Valsts izglītības attīstības aģentūras apkopoto informāciju atbilžu variantu “Mans atalgojums palielinājās” norādīja 10 %, atbilžu variantu “Izdevās saglabāt esošo amatu” – 9 %, atbilžu variantu “Mainīju darbavietu uz citu” – 8 %, atbilžu variantu “Mainīju profesiju, pārkvalificējos” – 5 %, atbilžu variantu “Tiku paaugstināts amatā esošajā darbavietā” – 4 %, atbilžu variantu “Uzsāku savu uzņēmējdarbību” – 3 %.
- ²⁶¹ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “*Baltic Institute of Social Sciences*” 20.09.2022. izvērtējuma ziņojums “ES fondu ieguldījumu ilgtspējīgas un kvalitatīvas nodarbinātībā un darbaspēka mobilitātē 2014.–2020. gada plānošanas periodā lietderības, efektivitātes un ietekmes izvērtējums”.
- ²⁶² Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “*Baltic Institute of Social Sciences*” 20.09.2022. izvērtējuma ziņojuma “ES fondu ieguldījumu ilgtspējīgas un kvalitatīvas nodarbinātībā un darbaspēka mobilitātē 2014.–2020. gada plānošanas periodā lietderības, efektivitātes un ietekmes izvērtējums” 126. lpp.
- ²⁶³ Pasaules Bankas pētījums “Aktīvās novecošanās izaicinājumi ilgākam darba mūžam Latvijā”. 2015. gads.
- ²⁶⁴ Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) pētījums “Latvijas aktīvās darba tirgus politikas izvērtējums” (“Cilvēku sasaiste ar darbavietām: Latvija”). 2019. gads.
- ²⁶⁵ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma nodibinājuma “*Baltic Institute of Social Sciences*” 18.08.2020. izvērtējuma ziņojums “Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums”.
- ²⁶⁶ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma SIA “CSE COE” 2023. gada ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda DP “Izaugsme un nodarbinātība” 8. prioritārā virziena “Izglītība, prasmes un mūžizglītība” noslēguma izvērtējuma 79.–84. lpp.
- ²⁶⁷ Pēc Finanšu ministrijas pasūtījuma SIA “CSE COE” 2023. gada ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda

- DP “Izaugsme un nodarbinātība” 8. prioritārā virziena “Izglītība, prasmes un mūžizglītība” noslēguma izvērtējuma 81. lp.
- ²⁶⁸ 01.02.2019. Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes protokols Nr. 8.
- ²⁶⁹ 08.12.2021. Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes protokols Nr. 17.
- ²⁷⁰ 14.12.2022. Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 171. punkts.
- ²⁷¹ Ministru kabineta 20.04.2023. rīkojuma Nr. 200 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” pielikuma pasākumi Nr. 171.3. un 171.4.
- ²⁷² Viens dalībnieks šajā periodā varēja apgūt vairākas izglītības programmas gan Nodarbinātības valsts aģentūras, gan Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā. Attiecībā uz profesionālās tālākizglītības programmām un profesionālās pilnveides programmām tabulā ir norādītas dalībnieka visas dalības reizes, bet transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju mācībām – unikālās personas. Ņemot vērā, ka apmēram 1 % dalībnieku Valsts ieņēmuma dienesta iesniegtajos datos nebija norādīts profesijas kods, šiem dalībniekiem nevarēja noteikt mācību ietekmi un šīs personas netika iekļautas aprēķinā.
- ²⁷³ Revīzijā veiktajā aplēsē katrai dalībnieka dalības reizei izglītības programmu izmaksas ir noteiktas saskaņā ar Valsts izglītības attīstības aģentūras un Nodarbinātības valsts aģentūras projektos apstiprinātajām vienas vienības izmaksu standarta likmes aprēķina un piemērošanas metodikām, kā arī ir ņemts vērā Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 24. un 24.¹ punktā noteiktais dalībnieka līdzmaksājuma apmērs.
- ²⁷⁴ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta desmitā daļa.
- ²⁷⁵ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A., “Administratīvās tiesības”. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016. 76. lp.
- ²⁷⁶ ISSAI 3910 “Lietderības revīzijas veikšanas vispārējo principu vadlīnijas” 39. punkts.
- ²⁷⁷ ISSAI 3910 “Lietderības revīzijas veikšanas vispārējo principu vadlīnijas” 41. punkts.
- ²⁷⁸ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 3.¹ pants un 6. panta pirmā un otrā daļa.
- ²⁷⁹ Ministru kabineta 18.12.2012. noteikumu Nr. 934 “Valsts izglītības attīstības aģentūras nolikums” 1. un 2. punkts, 3.1., 3.7. un 3.20. apakšpunkts un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumi Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi”.
- ²⁸⁰ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2021. Pieaugušo izglītība un apmācība Eiropā: iekļaujoši ceļi uz prasmju un kvalifikāciju iegūšanu. Eurydice ziņojums. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs 47. lp.
- ²⁸¹ Igaunijas Pieaugušo izglītotoju asociācija ANDRAS. Pārskats “Pašreizējā situācija pieaugušo izglītībā Igaunijā”. Informācija pieejama: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/msae_pi_situacijas_parskats_igaunija.pdf (skatīta 14.02.2023.). Līdzīga informācija pieejama arī: [Adult education | Haridus-ja Teadusministeerium \(hm.ee\)](https://haridus-ja.teadusministeerium.hm.ee) (skatīta 22.02.2023.).
- ²⁸² 13.11.2020. Labklājības ministrijas rīkojums Nr. 97 “Par komisijas izveidošanu Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrēto personu mācību noteikšanai”.
- ²⁸³ 10.02.2017. Izglītības un zinātnes ministrijas reglaments Nr. 1 “Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes reglaments” un tās institucionālais sastāvs [Pieaugušo izglītības pārvaldības padome | Izglītības un zinātnes ministrija \(izm.gov.lv\)](https://izm.gov.lv) (skatīts 09.05.2023.).
- ²⁸⁴ Ministru kabineta 25.01.2011. noteikumu Nr. 75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem” 22. punkts.
- ²⁸⁵ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 28. un 29. punkts, Izglītības un zinātnes ministrijas 10.02.2017. reglamenta Nr. 1 “Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes reglaments” 3. punkts.
- ²⁸⁶ Aplēsei izmantota informācija par Labklājības ministrijas Apmācību komisijas un Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes sēžu dalībniekiem un amata algām saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumu vai saskaņā ar Valsts ieņēmuma dienesta datiem par vidējo mēnešalgu attiecīgajā profesiju pamatgrupā.
- ²⁸⁷ Šeit un citur ziņojumā ar izglītības iestādēm tiek saprastas ne tikai institūcijas, kurām ir izglītības iestādes statuss (tās ir dibinātas un reģistrētas atbilstoši Izglītības likuma 23. un 24. pantam un reģistrācijas kārtību regulējošajiem Ministru kabineta noteikumiem), bet arī dažādi izglītības pakalpojumu sniedzēji, kas īsteno neformālās izglītības programmas, saņemot licenci pašvaldībā.
- ²⁸⁸ Ministru kabineta 25.01.2011. noteikumu Nr. 75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem” 11. punkts un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība”

8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.2. apakšpunkts un 14. punkts.

²⁸⁹ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” 17.3.4.1. apakšpunkts (redakcija spēkā no 12.02.2022.).

²⁹⁰ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 20.7.–20.8. apakšpunkts. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020.gada plānošanas perioda vadības likuma 10. panta pirmā daļa.

²⁹¹ Aplēse veikta, pamatojoties uz izglītības iestāžu aptaujā sniegto informāciju par dokumentu sagatavošanai dalībai izsludinājumos iesaistītajiem darbiniekiem un tam patērēto laiku, kā arī uz publiski pieejamajiem Valsts ieņēmuma dienesta datiem par profesiju vidējām stundu tarifa likmēm.

²⁹² Nodarbinātības valsts aģentūras 30.05.2022. rīkojums Nr. 1.1-1/185 “Par apmācību pasākumu īstenošanu izvēles un sadarbības izvērtēšanas pastāvīgajām komisijām”.

²⁹³ Valsts izglītības attīstības aģentūras 15.11.2021. rīkojums Nr. 1.5.2./130 “Par ESF projekta Nr.8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” sadarbības partneru – izglītības iestāžu piedāvājumu vērtēšanas komisijas izveidošanu 7. kārtas ietvaros”.

²⁹⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr. 836 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un 14.1.2. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu labklājības jomā” īstenošanas noteikumi” un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumi Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi”.

²⁹⁵ Informācija par Nodarbinātības valsts aģentūras izsludinājumiem ir pieejama [Izsludinājumi | Nodarbinātības valsts aģentūra \(nva.gov.lv\)](https://www.nva.gov.lv) (skatīta 09.05.2023.), bet par Valsts izglītības attīstības aģentūras izglītības iestāžu izsludinājumiem – <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/izsludinatas-atlases> (skatīta 09.05.2023.).

²⁹⁶ Izglītības likuma 46. panta ceturrtā daļa nosaka, ka izglītības iestādes, kā arī Nacionālo bruņoto spēku vienības, kuru uzdevumos ietilpst pieaugušo izglītības programmu īstenošana, ir tiesīgas īstenot pieaugušo neformālās izglītības programmas bez licences saņemšanas, bet citas juridiskās un fiziskās personas, kuras nav reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā, – pēc licences saņemšanas pašvaldībā. Piemēram, svešvalodu, datorzinību vai citu neformālās izglītības programmu īstenošanai ir nepieciešama programmas īstenošanas vietas administratīvās teritorijas pašvaldības izsniegta licence (atļauja). Savukārt transportlīdzekļu vadītāju vai traktortehnikas vadītāju mācību pretendenti ir nepieciešama valsts akciju sabiedrības “Ceļu satiksmes drošības direkcija” vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras izsniegta mācību karte.

²⁹⁷ Skatīt, piemēram, Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 8.4.1.0/16/I/001 “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” sadarbības partneru -izglītības iestāžu 7.kārtas atlases nolikuma (apstiprināts ar Valsts izglītības attīstības aģentūras direktora 04.10.2021. rīkojumu Nr.1.-5.2/109) 52.–54. punktu.

²⁹⁸ 03.03.2022. likums “Grozījumi Profesionālās izglītības likumā” (spēkā no 01.04.2022.).

²⁹⁹ Pasākums 4.2.4.2. “Atbalsts pieaugušo individuālajās vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai” un pasākums 6.1.1.5 “Prasmju attīstības, pilnveides un pārkvalificēšanas piedāvājuma attīstība pārejai uz klimatneitralitāti īpaši skartajās teritorijās”.

³⁰⁰ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā norādītais finansējums uz 31.12.2022.

³⁰¹ Valsts izglītības attīstības aģentūra revīzijā sniedza informāciju, ka informācijas sistēmu plānots izmantot šādos projektos: 4.2.4.2. projekta “Atbalsts pieaugušo individuālajās vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai”, 6.1.1.5. projekta “Nodarbināto prasmju paaugstināšana un atbalsts kvalifikācijas iegūšanai, atbalsts darbaspēka mācībām saskaņā ar uzņēmumu pieprasījumu”, digitālā transformācijas 2.3. reformu un investīciju virziena “Digitālās prasmes” 2.3.1.r. reformas “Ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai attīstība” 2.3.1.4.i. investīcijas “Individuālo mācību kontu pieejas attīstība” īstenošanā.

³⁰² Starp Nodarbinātības valsts aģentūru un Izglītības valsts kvalitātes dienestu 01.12.2020. noslēgtais sadarbības līgums.

³⁰³ Ministru kabineta 23.05.2023. noteikumi Nr. 253 “Vispārējās un profesionālās izglītības programmu licencēšanas kārtība”.

³⁰⁴ Ministru kabineta 23.04.2013. noteikumu Nr. 225 “Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums” 3.6. apakšpunkts.

³⁰⁵ Ministru kabineta 23.04.2013. noteikumi Nr. 225 “Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums”.

³⁰⁶ Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā aktuālās plānotās izmaksas uz 03.07.2023.

³⁰⁷ Aplēsē tika ņemtas vērā ne tikai Valsts izglītības attīstības aģentūras izmaksas konkrēto soļu nodrošināšanai, bet arī izmaksu apjoms, kas Nodarbinātības valsts aģentūrai ir nepieciešams, lai nodrošinātu mācību apjoma palielinājumu par

Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta daļu, kā arī lai īstenotu aktivitātes, kas Valsts izglītības attīstības aģentūras projektā atzīstamas par labo praksi.

³⁰⁸ Aplēsē pieņemts, ka, lai Nodarbinātības valsts aģentūrai nodrošinātu apjoma palielinājumu par Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta daļu, Nodarbinātības valsts aģentūrai, ņemot vērā tās rīcībā jau esošo infrastruktūru un cilvēkresursus, kā arī procesus, būtu bijis nepieciešams vēl viens administrācijas darbinieks projekta vadības līmenī un līdz 2022.gadam, kad tika pabeigta būtiska Nodarbinātības valsts aģentūras procesu digitalizācija, arī 12 darbinieki projekta īstenošanai. Saskaņā ar aplēsēm, tam būtu bijuši nepieciešami 1,174 milj. *euro* (1 174 043 *euro*). Attiecīgi ietaupījumu veido pārējie Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta administrēšanai un īstenošanai paredzētie līdzekļi.

³⁰⁹ Revīzijā par labo praksi ir uzskatīta Valsts izglītības attīstības aģentūras pieeja mācību dalībnieku piesaistei veidot un publiskot video ar pieredzes stāstiem, kā arī izmantot vides reklāmas un mērķgrupas uzrunāšanu veikalu tīkla "top!" akciju avīzē. Šīs aktivitātes kopā izmaksāja 138 tūkst. *euro*.

³¹⁰ Aplēsē ņemtas vērā Valsts izglītības attīstības aģentūras projekta informācijas sistēmas izveides un uzturēšanas izmaksas.

³¹¹ Informatīvais ziņojums "Par Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes "Digitālā transformācija" 2.3. reformu un investīciju virziena "Digitālās prasmes" 2.3.1.r. reformas "Ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai attīstība" 2.3.1.4.i. investīcijas "Individuālo mācību kontu pieejas attīstība" īstenošanu" (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 20.06.2023. sēdē). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/abe08a89-a407-4b61-a06f-42c4837b6537 (skatīts 11.08.2023.).

³¹² Ministru kabineta 06.06.2023. noteikumu Nr. 290 "Cilvēkkapitāla attīstības padomes nolikums" 2.3. apakšpunkts.

³¹³ Izglītības likumā; Ministru kabineta 23.04.2013. noteikumos Nr. 225 "Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums"; SAM īstenošanas Ministru kabineta noteikumos u. c.

³¹⁴ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci" īstenošanas noteikumi" 18.2. apakšpunkts.

³¹⁵ Pasākumi, kurus regulē Ministru kabineta 27.10.2015. noteikumi Nr. 617 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos" 1.2.2.1. pasākuma "Atbalsts nodarbināto apmācībām" un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa "Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)" pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi" un Ministru kabineta 14.06.2016. noteikumi Nr. 365 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 1.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Veicināt inovāciju ieviešanu komersantos" 1.2.2.3. pasākuma "Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācībām, lai sekmētu investoru piesaisti" un 13.1.6. specifiskā atbalsta mērķa "Atveseļošanas pasākumi ekonomikas nozarē – nodarbināto apmācības (ERAF)" īstenošanas noteikumi".

³¹⁶ Valsts ieņēmuma dienesta iesniegtie datiem revīzijā tika izmantoti, pamatojoties uz Valsts kontroles 30.01.2023. datu pieprasījumu Nr. 9-2.3.1e/93 "Par elektronisko datubāzu informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr. 2.4.1-28/2022". Revīzijā izmantoti 21.02.2023. iesniegtie dati, kā arī 15.03.2023., 28.03.2023. 10.05.2023. un 14.07.2023. precizētie dati.

³¹⁷ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 8. pants.

³¹⁸ Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci" īstenošanas noteikumi" 12.1. apakšpunkts.

³¹⁹ Noteikts tāds resursu apjoms (slodzes), kas atbilst pašvaldības noteiktajai situācijai konkrētajā teritorijā – iedzīvotāju skaitam, darba devēju skaitam un darbības nozarēm, ekonomiskajai situācijai pašvaldībā u. c.

³²⁰ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 8. pants un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci" īstenošanas noteikumi" 12.1. apakšpunkts.

³²¹ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam (apstiprināta ar Saeimas 10.06.2010. lēmumu) 19. un 23. lp., Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.06.2021. rīkojumu Nr. 436) 54. lp., Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 01.09.2021. rīkojumu Nr. 616) 11. lp. un Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam (atbalstītas ar 06.02.2021. Ministru kabineta rīkojumu Nr. 93) 4.1. rīcības virziens: Cilvēkkapitāls. Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr.418/Lm13) 37. lp.

³²² Ministru kabineta 01.09.2009. noteikumu Nr. 979 "Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība" 2. punkts nosaka, ka rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas mērķis ir atbilstoši vienotiem principiem noteikt un mērīt sabiedrībā un tautsaimniecībā panāktās pārmaiņas, kā arī materiālo un nemateriālo labumu, kuru sabiedrība un valsts gūst, izlietojot valsts budžeta līdzekļus. Tātad konkrētie rādītāji sniedz informāciju, kas ļauj novērtēt, vai un kā ir veicināta izvirzītās mērķgrupas konkurētspēja darba tirgū.

³²³ Ministru kabineta 01.09.2009. noteikumu Nr. 979 “Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība” 2. punkts nosaka, ka rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas mērķis ir atbilstoši vienotiem principiem noteikt un mērīt sabiedrībā un tautsaimniecībā panāktās pārmaiņas, kā arī materiālo un nemateriālo labumu, kuru sabiedrība un valsts gūst, izlietojot valsts budžeta līdzekļus. Tāpat konkrētie rādītāji sniedz informāciju, kas ļauj novērtēt, vai un kā ir veicināta personu konkurētspēja.

³²⁴ Ekonomikas ministrijas 2018. gadā aktualizētās vidēja termiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2025. gadam, ilgtermiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2035. gadam, 2020. gadā aktualizētās vidēja termiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2027. gadam un ilgtermiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2040. gadam paredz, ka būs vērojams darbaspēka ar profesionālo vidējo izglītību trūkums. Turklāt profesionālā vidējā izglītība tiek atzīta kā pirmais izglītības līmenis, kas ir pietiekams konkurētspējai darba tirgū.

³²⁵ Šeit un turpmāk šīs revīzijas kontekstā ar darbībām mērķgrupu iesaistē tiek saprasta mērķgrupu apzināšana un uzrunāšana iesaistei apmācībās (komunikācija), tajā skaitā informējot par pieejamajiem atbalsta pasākumiem, un šīs darbības tiek veiktas sadarbībā ar citām valsts un pašvaldību iestādēm (piemēram, vienotiem valsts un pašvaldību klientu apkalpošanas centriem, sociālajiem dienestiem) un mērķgrupas pārstāvošām nevaldības organizācijām.

³²⁶ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 8. panta otrās daļas 4. punkts un Ministru kabineta 15.07.2016. noteikumu Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi” 12.1. un 18.1.8. apakšpunkts.

³²⁷ Mācību vajadzības tiks uzskatītas par būtiski atšķirīgām, ja tiks konstatēts, ka katra iestāde ir specializējusies tikai kādu konkrētu mācību vajadzību organizēšanā, ko objektīvi nevar identificēt, apstiprināt un organizēt otra iestāde.